

Stenogrammid

XIV Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 13.11.2019, 14:00

Toimetatud

00:11 Laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (100 SE) esimene lugemine

1. 00:30 Tarbijakaitseseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (103 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

2. 14:06 Väärtpaberituru seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (28 SE) kolmas lugemine

3. 14:08 Meresõiduohutuse seaduse ja raudteeseaduse muutmise seaduse eelnõu (47 SE) kolmas lugemine

4. 14:19 2019. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu (81 SE) teine lugemine

5. 14:30 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (82 SE) teine lugemine

6. 20:26 Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu (79 SE) teine lugemine

7. 21:03 Riigikogu otsuse ""Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030" heakskiitmine" eelnõu (52 OE) esimene lugemine

8. 22:00 Riigikogu otsuse ""Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030" heakskiitmine" eelnõu (53 OE) esimene lugemine

9. 22:49 Maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (89 SE) esimene lugemine

10. 23:02 Riigikogu otsuse "Riigi 2018. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (77 OE) esimene lugemine

11. 23:25 Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2018.-2019. aastal

00:11 Laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (100 SE) esimene lugemine

23:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna 11. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 100 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks majandus- ja taristuminister Taavi Aasa!

23:12 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Tere uut päeva! Tutvustan teile laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Oleme täna olukorras, kus Eesti on Läänemeres reisilaevade osas juhtival positsioonil ja Eesti lipu all sõidab mitmeid suuri reisilaevu, kuid kahjuks ei sõida Eesti lipu all ühtegi suuremat kaubalaeva. Viimane kaubalaev lahkus Eesti lipu alt 2014. aastal. Käesolev eelnõu on esimene oluline samm ja üks osa terviklikust merendussektori arendamise meetmete paketist, mille eesmärk on taastada Eesti lipu all sõitev laevastik, suurendada Eesti kaldasektorit ja sellega koos taastada Eesti kui mereriigi rahvusvaheline maine. Laevade toomiseks Eesti lipu alla tuleb teiste Euroopa riikide eeskujul muuta meremeeste ja laevandusettevõtete maksustamise põhimõtteid ning lihtsustada laevade registreerimist Eesti

laevapereta prahitud laevade registris. Samal ajal on plaanis luua tänapäevased ja kliendisõbralikud merenduse infosüsteemid ning Veeteede Ameti juurde 24/7 töötav toimiv ja tõhus klienditeenindus. Eelnõuga tehtavate maksumuudatuste sihtgrupiks on laevandusettevõtted, kes käitavad rahvusvahelises sõidus olevaid 500 ja suurema kogumahutavusega kaubalaevu või väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda regulaarse tegevaid reisilaevu. Euroopa Komisjoni meretranspordile antavat riigiabi käsitlevad suunised kohalduvad üksnes meretranspordile ehk kaupade ja reisijate meritsi veole, mistõttu maksumuudatusi ei saa kohaldada kalalaevadele – nende puhul ei ole tegemist meretranspordiga. Eelnõuga kavandatakse mitmeid maksumuudatusi. Kuna maksusoodustuste puhul on tegemist riigiabiga, on eelnõu koostamisel võetud arvesse Euroopa Liidu vastava valdkonna riigiabi suuniseid. Maksumuudatuste rakendamiseks on Eestil vaja kõigepealt saada Euroopa Komisjonilt riigiabi andmise luba.

Järgmiseks vaatlen kehtima hakkavaid maksumuudatusi. Meremeeste puhul, kes töötavad rahvusvahelises sõidus olevatel 500 või suurema kogumahutavusega kaubalaevadel või väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda regulaarse tegeval reisilaeval, mis kannab mõne muu Euroopa Majanduspiirkonna riigi lippu, hakatakse tööjõumakse arvestama nende tegeliku töötasu asemel fikseeritud maksu baasil. See tähendab, et olenemata isiku tegelikust töötasust, maksustatakse tema töötasu maksimaalselt seadusega ettenähtud konkreetse summa ulatuses, milleks on eelnõu kohaselt 750 eurot. Sotsiaalmaksu tasutakse meremehe eest vähendatud määras ehk tavalise 33% asemel 20% ulatuses maksubaasilt ja meremeestel on võimalus kasutada vabatahtlikku ravikindlustust. Lisaks sotsiaalmaksule hakatakse eelnõu kohaselt ka töötuskindlustusmakset ja kohustusliku kogumispensioni sissemaksid arvestama maksubaasilt ehk 750 eurolt, mitte meremehe tegeliku töötasu põhjal. Laevandusettevõtetele luuakse ettevõtte tulumaksu erirežiim ehk tonnaažikord, mida saab kasutada alternatiivina kehtivale tulumaksusüsteemile. Täpsemalt saavad laevandusettevõtted edaspidi rakendada kas praegu kehtivat süsteemi, makstes tulumaksu äriühingu jaotatud kasumilt, või kohaldada tonnaažimaksu skeemi. Tonnaažikorra puhul arvutatakse ettevõtja rahvusvahelisest kaubanduslikust meresõidust saadud maksustatava tulu suurus välja tema kasutuses oleva laeva puhasmahutavuse ja kehtestatud suhtarvude korrutisena.

Niisiis, Eesti laevaregistrisse oodatakse rohkem laevu, kuid kindlasti jälgitakse hoolega seda, et Eesti registrisse võetaks vaid selliseid laevu, mis on tehniliselt korras ja vastavad rahvusvaheliste nõuetele ning mis täidavad rahvusvahelisi regulatsioone ja nõudeid nii meremeeste sotsiaalkaitse ja ohutuse, laeva meresõiduohutuse kui ka keskkonna valdkonnas. Kõigi nende nõuete täitmist jälgib Eesti riik ka praegu, kuid tulevikus muutub laeva registris hoidmine otseselt sõltuvaks laeva vastavusest rahvusvaheliste regulatsioonidele.

Nagu öeldud, ei hõlma laevandus mitte üksnes riigilipu all sõitvaid laevu, vaid ka tugevat ja jätkusuutlikku laevanduse kaldasektorit. Vastavalt 2014. aastal läbi viidud üleeuroopalisele uuringule tekitab üks töökoht laeval juurde 3,8 töökohta kaldal. Laevandus on tootlikkuse poolest Euroopas neljandal kohal ja eespool teistest transpordiliikidest, nagu õhutransport ja maismaatransport. Palun teie toetust sellele eelnõule! Aitäh!

23:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

23:17 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Eelmises koosseisus võtsime me suure vaevaga selle eelnõu vastu. Ja minu küsimus – õigemini mure – on nüüd see, et see asi ei jääks ripakile. Riigiabi luba, nagu ma aru saan, on jäänud n-õ ripakile, seda ei ole saadud. Aga minu küsimus on, et kas see siiski saadakse ja kas kõik see – see rahalaev, mis selle projekti või selle seaduseelnõuga peaks Eesti riiki saabuma, kui need laevad Eesti lipu alla tagasi tulevad – realiseerub.

23:17 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Aitäh! Tõepoolest, riigiabi loa saamine on võtnud aega pikemalt, kui on plaanitud. Euroopast on seda lubatud septembri keskpaigaks, siis oktoobri keskpaigaks, siis novembri keskpaigaks. Tänapäevaks on tähtaeg lükkunud detsembri keskpaika. Samas on menetlus ikkagi niimoodi edasi liikunud, et võib tõesti loota loa saamist detsembri keskel. Mis puudutab seda, kas laevad pärast eelnõu vastuvõtmist ja selle kehtima hakkamist järgmise aasta keskpaigas ka Eesti lipu alla tulevad, siis loodame, et tulevad. Teeme

selleks omalt poolt kõik. Aga kõigepealt on see eelnõu ikkagi alus sellele, et oleks üldse mõeldav, et laevad Eesti lipu alla tagasi tuleksid. Kui me seda seadust sellisel kujul vastu ei võta, siis ei ole ka seda eeldust.

23:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riina Sikkut, palun!

23:19 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ma vaatan, et meil on selgunud kõige vapram minister – peale südaööd parlamendi ees ja homme hommikul 8.15 valitsuse istungil! Aga ma küsixin selle kohta, et lisaks nendele maksumuudatustele – jah, võib-olla nendega saavutatakse soovitud mõju, võib-olla mitte – on Eestil tegelikult laevanduse ja merenduse sektoris konkurentsipüsimeks ka alternatiive. On räägitud näiteks e-laevaregistrist ja selliste e-lahenduste arendamisest, mida oleks võimalik teiste riikide laevadele kasutada anda või neile lahendusena müüa. Kas oskate öelda, kuidas sellega on? Kas sellega on kuidagi edasi liigutud või kas see on alternatiivne suund, millega lisaks tööjõumaksude osas tehtavatele soodustustele edasi minnakse?

23:20 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Aitäh küsimuse eest! Tõepoolest, Veeteede Amet tegeleb täna kõikvõimalike e-lahendustega. Tõsi on ka see, et siinkohal tuleb meil Eesti sees ületada n-ö ametkondlikke barjääre. Näiteks laevaregister, mis täna on tavalise kohturegistri osa, peaks minema üle Veeteede Ametile, et kogu protsessi kiirendada. Ja see on tõesti see koht, kus me peame Eesti riigis tegema tööd ka selle nimel, et üks ametkond annaks registri üle teisele ametkonnale. See bürokraatia tuleb murda. Nii et jah, lisaks sellele, et muudame maksuseadusi, on siin kindlasti veel teha ka muud tööd. See ei ole ainus asi.

23:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

23:20 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! See on tõeliselt hea eelnõu, aga riigiabi luba meist palju ei sõltu. Aga ma loodan, et sul on õigus, ja see siiski saabub meile. Mis meist aga sõltub, on see, et Veeteede Amet saaks need vajaminevad rakendused – need on suuresti e-teemaga seotud – juba valmis teha. Aga nagu ma aru saan, ei ole sa oma ministeeriumis leidnud piisavalt raha selleks, mida nad küsivad – oled kuidagi kitsi olnud. See oli vist pool miljonit, mis nad said, aga kaks oli vaja. Aga kuna priske lüpsilehm on tegelikult tulemas, siis miks sa nii kitsi olid?

23:21 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Aitäh! Tegelikult eraldati Veeteede Ametile järgmiseks aastaks 1 miljon eurot. Seotud on see paljuski kaldateenuste ja muude tugiteenuste arendamisega. Nad küsisid tõesti 2 miljonit, aga kuna oli selge, et see seadus jõustub järgmise aasta teisel poolaastal, siis nägime ette ka mõnevõrra väiksema summa.

23:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Henn Põlluaas, palun!

23:22 Henn Põlluaas

Aitäh! Eesti kaubalaevastik oli enne sõda – nii uskumatu, kui see ka pole – Läänemere kõige suurem. Kui nüüd kõik need plaanid lähevad nii, nagu me loodame, siis millisenä sa näeksid või kui palju võiks olla neid laevu, Eesti omanike laevu, mis võiksid tulla tagasi meie lipu alla? Täna ei ole meil enam ühtegi, 2014 lahkus vist viimane Eesti lipu all sõitev laev. Kui palju neid edaspidi olla võiks?

23:23 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Aitäh! Tegelikult neid inimesi, keda see eelnõu võiks puudutada, on päris palju. Meil arvatakse olevat umbes 10 000 meremeest, umbes sama palju kui Saksamaal. Nii et tegelikult, kuigi meil laevu enam ei ole, on meil meremehi endiselt palju. Laevu kokku? Ideaal oleks 300 laeva, aga täna me võime öelda, et

Eesti omanike laevu on suurusjärgus 50–60–70. Nii et kui esimesena tuleksid needki Eesti laevad, oleks juba suur samm edasi tehtud.

23:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd palun ettekandjaks majanduskomisjoni esimehe Sven Sesteri. Olge hea, palun!

23:23 Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Komisjonis arutati seda eelnõu viimati eile, 12. novembril ja me kutsusime sinna erinevad osapooled. Loomulikult oli kohal majandus- ja taristuminister Taavi Aas, kes andis komisjonis eelnõust ülevaate, teda assisteerisid nii Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kui ka teiste ministeeriumide spetsialistid, kes on selle konkreetse eelnõuga seotud. Stenogrammi huvides markeerin ära, et komisjonis olid ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi lennundus- ja merendusosakonna merendustalituse peaspetsialist Gerli Ehte, Sotsiaalministeeriumi tööhõive osakonna töötushüvitiste ja tööturutoetuste juht Kadi Kanarbik ning Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialist Kersti Sügis. Kohal olid ka kaks härrat Veeteede Ametist, nimelt peadirektor Rene Arikas ja arendusosakonna juhataja Eero Naaber.

Taavi Aas andis komisjonis eelnõust ülevaate. Ja nii nagu ta täna ka siin saalis mainis, tõsilugu, on tegemist Riigikogu eelmise koosseisu ajal vastu võetud – vahetult enne Riigikogu koosseisu lõppu vastu võetud – eelnõu muudatustega, mis on vajalikud selleks, et saada tulevikus riigiabi luba. Nii nagu minister nentis, eeldame, et riigiabi luba peaks tulema hiljemalt detsembri keskpaigaks. Praegu on selline tärmin teada. See muudatuste pakett, mis meil täna on laua peal, on tegelikult lähtunud selle aasta jooksul peetud konsultatsioonidest – ühelt poolt Veeteede Amet ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, teiselt poolt Euroopa Komisjon. Nii et tegelikult on ju teada, kuhu jõuavad lõpuks Euroopa Komisjoni riigiabi loa menetlusest tulenevad tähelepanekud. Võib juhtuda, et mingid tähelepanekud tulevad ka detsembri keskpaigas, ja siis saab need muudatused sisse viia. Aga see, mis meil täna laudadel on – need on juba teadaolevad soovid, mida Euroopa Komisjon soovib meil veel teha.

Komisjonis esitati ministrile ka konkreetseid küsimusi. Sooviti teada saada, kas need täpsustused on täpselt need, millest on komisjoniga räägitud. Minister kinnitas seda. Uuriti sedagi, kas selle loa taotlemisel on ka konfliktikohti või on see selline klassikaline riigiabi loa taotlemine, mida on teistes riikides samamoodi tehtud. Minister nentis, et selles mõttes midagi ebatavalist siin ei ole, tegemist on klassikalise protsessiga. Rene Arikas lisas, et nii palju eripära siiski on, et Eesti maksusüsteem erineb teiste Euroopa liikmesriikide maksurežiimidest ja ühtset analoogi siin aluseks võtta ei ole võimalik. See tähendab ühtlasi seda, et päris palju on tulnud meil Eestis riigisiselt nuputada, et kõik vastavad seadused saaksid kohandatud. Aga protsess iseenesest on läinud hästi ja muid probleeme ei ole olnud kui see, et vahepeal vahetus Brüsselis komisjon ja peale vahetust kulus teatav aeg selleks, et Brüsseli-poolsed läbirääkijad saaksid ennast meiepoolsete soovidega täiel määral kurssi viia. Lisaks esitas vahepeal Eesti Meremeeste Sõltumatu Ametiühing oma kaebuse teatavate aspektide kohta ja selle menetlemisele kulus kuu aega. Eesti merendusringkonnad tegid aga omapoolse pöördumise, millega lükati ametiühingute väited ümber. Uuriti ka selle kohta, kas praeguseks on kõik need väited, mille ametiühing esitas, ümber lükatud. Selle kohta kinnitati, et komisjoni, jah, on need rahuldanud ja asjaga saab edasi minna.

Tekkis küsimus ka selle kohta, nii nagu täna siin saaliski, et milline on üldse Veeteede Ameti valmisolek minna üle nendele protseduuridele, mida Veeteede Ametilt oodatakse, kui see seadus jõustub – on ju vaja ka rahalisi vahendeid. Milline on Veeteede Ameti valmisolek? Ja nii nagu minister praegu siin kõnetoolis ütles, nii kinnitas ta ka komisjonis, et järgmiseks aastaks on projekti jaoks eraldatud üks miljon eurot. Sellest ühest miljonist eurost läheb pool miljonit sisuliselt Rahandusministeeriumi allasutusele Maksu- ja Tolliametile, kuna seda on vaja just seoses nende infotehnoloogiliste muudatustega. Ülejäänud raha jääb Veeteede Ameti ja majandusministeeriumi haldusalasse. Taotlus oli tõesti suurema summa kohta, aga praegusel hetkel on jõutud sellisele kokkuleppele.

Peale kõiki neid küsimusi ja vastuseid jõudis komisjon seisukohale. Nenditi loomulikult seda, et me liigume õiges suunas ja et on kõigi huvides – see on parteideülene – teha maksimaalne pingutus selleks, et Eesti oleks konkurentsivõimeline ja tekiks olukord, kus me näeksime Eesti lipu all ka kaubalaevu, mida praegusel hetkel ei ole. Kokkuvõttes tegi komisjon järgmised otsused. Esimene otsus oli see, et

määrata ettekandjaks siinkõneleja – see oli konsensuslik otsus –, ja teine ettepanek oli esimene lugemine lõpetada – ka see oli komisjonis konsensuslik otsus. Aitäh!

23:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 100 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 27. novembri kell 17.15.

---

1. 00:30 Tarbijakaitseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (103 SE) esimene lugemine

23:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Olemegi jõudnud tänase viimase päevakorrapunktini, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tarbijakaitseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 103 esimene lugemine. Palun kõnepulti ettekandjaks majandus- ja taristuminister Taavi Aasa!

23:31 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Tutvustan teile tarbijakaitseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu eesmärgiks on tõhustada tarbijate majandushuvide kaitset digitaalses keskkonnas ning eelkõige on see vajalik Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 2017/2394 rakendamiseks, mis reguleerib liikmesriikide pädevate asutuste vahelist koostööd tarbijakaitse nõuete piiriüleste rikkumiste avastamisel ja lõpetamisel.

Tänasel päeval teevad tarbijad suure osa tehingutest internetis ja veebipõhiste ostukohtade arv pidevalt suureneb. Ostukohad on samaaegselt ligipääsetavad suurele hulgale tarbijatele, olenemata nende geograafilisest asukohast. Näiteks ainuüksi Eestis on täna üle 5000 e-kaupleja ja käesoleva aasta augustis tehti e-oste 119 miljoni euro eest. Eesti tarbijate poolt nii Eestis kui ka välismaal tehtavate e-ostude maht kasvab pidevalt. Paraku on aga nii, et mitte kõik kauplused ei järgi tarbijate kaitseks sätestatud nõudeid. Digitaalses keskkonnas toimivate rikkumiste kiireks avastamiseks ja lõpetamiseks on vaja ajakohasemaid meetmeid. Euroopa Liidu määrus kohustab liikmesriike andma pädevatele asutustele minimaalsed õigused, et tagada tarbijate huve kaitsvate õigusaktide järgimine ja tarbijate majandushuvide tõhus kaitse.

Eestis on peamiseks pädevaks asutuseks Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, kelle ülesandeks on teostada järelevalvet tarbijate kaitseks sätestatud nõuete üle. Täna on Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil riigisisese õiguse alusel võimalik kasutada mitmeid Euroopa Liidu määruses sätestatud õigusi. Tarbijakaitseaduse muudatusega antakse nüüd TTJA-le õigus küsida ja saada rikkumiste väljaselgitamiseks vajalikku teavet igalt isikult, sh krediidasutuselt ja sideteenuse osutajalt. Digitaalses keskkonnas ei ole alati võimalik aru saada, kes on veebilehe või mobiiliäpi taga, ja selle kindlakstegemiseks on vaja infot kolmandatelt isikutelt. Kuna digitaalses keskkonnas toimuv tarbijakaitse reeglite rikkumine võib kaasa tuua majanduskahju suurele hulgale tarbijatele, on selle ärahoidmiseks oluline rikkumine kiiresti lõpetada. Juhuks, kui rikkuja isikut ei ole võimalik kindlaks teha või temaga ei ole võimalik ühendust saada, antakse TTJA-le õigus rakendada meetmeid rikkumisega seotud veebilehele juurdepääsu piiramiseks või tarbijatele hoiatuste kuvamiseks.

Peale Euroopa Liidu määruse rakendamiseks vajalike sätete lisamise on tarbijakaitseadusse kavas teha muudatused ka tarbijavaidluste komisjoni menetlusreeglite lihtsustamiseks. Kehtiva seaduse alusel lahendab komisjon tarbijate-ettevõtjate vahelisi vaidlusi kolmeliikmelises koosseisus.

Muudatusega võimaldatakse lihtsamate vaidluste kiiremaks lahendamiseks viia menetlus läbi vaid komisjoni esimehe osavõtul, juhul kui vaidluse asjaolud on selged ja analoogseid vaidlusi on komisjon juba varem lahendanud.

Eelnõus tehtud muudatused Finantsinspektsiooni seaduses, krediidasutuste seaduses, värteomenetluse seadustikus ja elektroonilise side seaduses on seotud TTJA-le antava õigusega saada rikkumise väljaselgitamiseks või kõrvaldamiseks vajalikku teavet kolmandatelt isikutelt.

Lennunduseaduse muutmisega lisatakse seadusesse sanktsioonid lennureisija õigusi reguleerivatest

Euroopa Liidu määrustest tulenevate nõuete rikkumiste eest. Turismiseaduse muudatustega lihtsustatakse selliste reisikorraldusteenust pakkuvate ettevõtjate tegevust, kes pakuvad või vahendavad vaid Eestis osutatavaid reise. Kehtiva seaduse alusel peab seotud reisikorraldusteenust pakkuval ettevõtjal olema vähemalt 13 000 euro suurune tagatis, et ettevõtja maksejõuetuse korral oleks võimalik täita tarbijate ees võetud kohustusi. Samas ei eristata seda, kas reise osutatakse vaid Eestis või välismaal. Ent plaanitava muudatuse järgi võib juhtuda, kui seda teenust osutatakse ainult Eestis, olla tagatis ka väiksem.

Võlaõigusseaduse muudatusega täpsustatakse sätet, mis seab piirangud tarbijalt tasu nõudmisele, kui tarbija helistab ettevõtja antud telefoninumbrile seoses sõlmitud lepinguga. Sõnastatakse selgemalt, et sellisel juhul ei maksa tarbija telefonikõne eest rohkem kui üksnes põhitariffi tasu. See tähendab, et ettevõtja ei tohi klientide teeninduseks kasutada põhitariffist suurema tasuga lühinumbrit.

Eelnõu on kavandatud jõustuma 17. jaanuaril, kuna sellest kuupäevast rakendub ka Euroopa Liidu määrus. Palun teid eelnõu toetada!

23:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Jaanus Karilaid, palun!

23:36 Jaanus Karilaid

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Minu küsimusel võib-olla otsest seost ei ole, aga kaudne kindlasti. Aastaid on räägitud sellest, et Tarbijakaitseamet on tarbijate huvide eest seismisel nagu jõuetu. Kas on lootust, et Tarbijakaitseamet saab ressursi juurde või muutub n-ö regulaatorina ühiskonnas teravamaks?

23:37 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Aitäh! Minul on olnud võimalus Tarbijakaitseametiga koostööd teha selle aasta kevadest. Ma arvan, et tegemist on ühe väga tubli ja pädeva ametiga. Selle eelnõuga saavad nad õigusi ja võimalusi juurde, nii et nende võimalused kaitsta tarbijate huve laienevad. Ma arvan, et see eelnõu aitab sellele kõigele kaasa.

23:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd ma palun ettekandjaks majanduskomisjoni liikme Mihhail Korbi!

23:37 Mihhail Korb

Austatud kolleegid! Lugupeetud juhataja! Seda eelnõu käsitles majanduskomisjon oma istungil teisipäeval, 12. novembril. Koosolekul osales üheksa liiget, kõik olid kohal. Komisjonile tutvustas eelnõu majandus- ja taristuminister Taavi Aas, teda assisteerisid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi siseturu asekancler Kristi Talving ja siseturu osakonna toote ohutuse ja tarbijakaitse talituse nõunik Riina Piliste. Tutvustus oli päris põhjalik, diskussioon oli suhteliselt lühikene, aga konstruktiivne. Komisjoni liikmed tundsid huvi võlaõigusseaduses tehtavate muudatuste vastu, mis puudutasid helistamistariifi. Päris üllatav oli seaduse jõustumisaeg, mis on 17. jaanuar – see ei ole tavapärane. Aga saime ammendava vastuse, miks see nii on. Täpsustati, kas kontrollitavad ettevõtted asuvad Eesti territooriumil või ükskõik kus Euroopa Liidu territooriumil, ja ka sellele vastasid ministeeriumi esindajad ammendavalt. Komisjon otsustas määrata selle eelnõu ettekandjaks eeskõneleja ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Täna!

23:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas ... Jah, palun, Peeter Ernits! Kas on protseduuriline küsimus?

23:39 Peeter Ernits

Mõned tagasihoidlikumad kolleegid on küsinud, et kas praegu ei võiks teha kohaloleku kontrolli. (Naer saalis.)

23:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kohaloleku kontrolli me kodu- ja töökorra seaduse kohaselt tegema ei pea, aga kes soovib, võib teha isiklikku seiret. (Naer saalis.) See võimalus on olemas. Kas lisaks Peeter Ernitsa repliikidele on kellelgi soovi läbirääkimisi pidada? Ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 103 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on sellega ka lõpetatud. Määrän muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 27. novembri kell 17.15.

Head kolleegid! Täname istung on lõppenud. Aeg on hiline, aga saame juba varakult õnnitleda meie kolleegi Leo Kunnast, kellel on täna sünnipäev. Palju õnne! (Aplaus saalis.)

Istungi lõpp kell 00.41.

14:00 Istungi rakendamine

13:00 Esimees Henn Põlluaas

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 8. töönädala kolmapäevast istungit. Kõigepealt on Riigikogu liikmetel võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Katri Raik, palun!

13:01 Katri Raik

Hea eesistuja! Head kolleegid! Mul on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel üle anda ettepanek Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamise kohta ja selle ettepaneku pealkiri on "Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine tõe väljaselgitamiseks siseministri väidete kohta prokuratuuri poliitilisest kallutatusest". Kuna uurimiskomisjone moodustatakse konkreetsete küsimuste lahendamiseks, siis selle komisjoni esimene ülesanne on selgitada välja, kas 6. novembril 2019 Maaeluministeriumi haldusalas toimingupiirangu rikkumise uurimiseks kriminaalmenetluse alustamine oli tingitud prokuratuuri poliitilisest mõjutamisest. See küsimus on oluline Eesti avalikkusele, see küsimus on kindlasti oluline kõigile parlamendiliikmetele, olgu nad siis koalitsioonis või opositsioonis. Iga päev tuleb erinevaid signaale ja andmeid, me kõik tahame lõpuks selgust. Uurimiskomisjoni moodustamine on parim parlamentaarse kontrolli viis. Arusaadavalt on sellel uurimiskomisjonil selge ajaline piirang – see peaks töö lõpetama 1. märtsiks 2020 – ja muidugi on selles uurimiskomisjonis liige igast parlamendifraktsioonist. Aitäh!

13:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

13:02 Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kui sõnades me kuuleme valitsuselt grandioossetest investeeringutest, olgu selleks siis sadu miljoneid eurosid maksev linnahall või kõikide maanteede neljarajaliseks tegemine, siis praktikas on kahjuks mitmeid olulisi investeeringuobjekte kas edasi lükatud või eelarvest lausa välja võetud. Üks selline Eesti jaoks väga oluline objekt, mis on lausa strateegiliselt tähtis, on loomulikult Eestit kogu muu Mandri-Euroopaga ühendav Rail Baltic, millele eraldati juba 2016. aastal vastu võetud riigi eelarvestrateegiaga aastateks 2017–2020 ligi veerand miljardit eurot. Nüüd, hilisemate riigi eelarvestrateegiatega on neid summasisid aasta-aastalt vähendatud. 21-I Reformierakonna fraktsiooni liikmel on sellega seoses arupärimine peaminister Jüri Ratasele. See arupärimine puudutab konkreetseid faktiküsimusi, mis puudutavad varasemate eelarvete ja eelarvestrateegiade täitmist, aga siin on ka mitmed poliitiliste hinnangute kohad, kus me soovime teada, kas Rail Baltic on lisaks sõnadele ka praktikas Eesti Vabariigi valitsuse prioriteet. Aitäh!

13:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rohkem Riigikogu liikmetel eelnõude ja arupärimiste üleandmise soove ei ole. Olen juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu ja ühe arupärimise ja Riigikogu juhatus menetleb neid vastavalt kodu- ja töökorra seadusele.

Head kolleegid! Kohaloleku kontroll, palun!

[Kohaloleku kontroll](#)

Kohalolijaks registreerus 96 Riigikogu liiget, puudub 5.

Nüüd tähelepanu! Teated. Täna 11. päevakorrapunkti juures, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse ning tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine, teeb komisjoni nimel ettekande majanduskomisjoni esimees Sven Sester. Teiseks, tänase 12. päevakorrapunkti juures, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tarbijakaitseseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine, teeb komisjoni nimel ettekande majanduskomisjoni liige Mihhail Korb.

---

2. 14:06 Väärtpaberituru seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (28 SE) kolmas lugemine

13:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud väärtpaberituru seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 28 kolmas lugemine. Kas kolleegidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soove ei ole, saame minna lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud väärtpaberituru seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 28. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 92 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

3. 14:08 Meresõiduohutuse seaduse ja raudteeseaduse muutmise seaduse eelnõu (47 SE) kolmas lugemine

13:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna teine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse ja raudteeseaduse muutmise seaduse eelnõu 47 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Jüri Jaanson, palun Reformierakonna fraktsiooni nimel! 5 + 3 minutit, palun!

13:08 Jüri Jaanson

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Selle praegu lõpphääletusel oleva meresõiduohutuse seaduse menetlusega on kaasnenud paras saaga. Euroopa direktiivi ülevõtmisega seotud meresõiduohutuse seaduse kehtestamine, millega paraneksid meresõiduohutusega seotud asjaolud, on ju kõigile mõistetav ja parandab kindlasti meresõidu intsidentide korral info liikumist ja seeläbi ka meresõidu turvalisust üldiselt. Direktiivi ülevõtmine on kulgenud rahulikult, selle tähtaeg on enne selle aasta lõppu. Teine lugu on kiireloomuliselt seaduse külge poogitud raudteeseaduse osaga, millega pikendatakse teistkordselt Euroopa Ühenduse määrusega raudtee-ettevõtjaile kohaldatavaid erandeid. Nende tähtaeg tuleb juba 3. detsembril. Just kiire pikendamise vajaduse tõttu soovis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium raudteeseadust meresõiduohutuse seadusega üheks kobareelnõuks sõlmida. Ehk siis, nagu varemgi juhtunud, õmmeldi taas kord nõöbi külge pintsak. Raudteeseadusega ja nende erandite pikendamisega on nii, et on väga küsitav, kas pärast esimest viieaastast pikendamist on vajalik ja mõistlik erandit teistkordseltki pikendada. Erandid sisaldavad raudtee-ettevõtete poolt surmajuhtumite korral ettemaksuna hüvitise maksmist, samuti vastutust rongi hilinemise, ühendusreisilt mahajäämise ja reisi tühistamise korral. Määrus kohustab võtma esmase abistamise vastutuse raudtee-ettevõtjatel enda peale ja hiljem klaarima kulude küsimused. See peaks olema meie heaoluühiskonnas juba elementaarne, rääkimata sellest, et raudteetranspordi soodustamine ja ligipääsetavus on meie riigis, aga ka Euroopa Liidus prioriteetse tähtsusega.

Omaette lugu on Euroopa Ühenduse määruse artikli 22 erandi pikendamisega. Määruse artikkel 22 kohustab raudtee-ettevõtjaid abistama puudega inimesi raudteejaamades. Lisaks sellele, et puudega inimeste abistamise kohustus soovitakse taas edasi lükata, ei pidanud ei Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ega ka ministeeriumite kooskõlastusringil pikendamise kooskõlastanud

Sotsiaalministeerium vajalikuks sellest teavitada puudega inimesi ja nende esindusorganisatsioone, sh Eesti Puuetega Inimeste Koda. Eesti Puuetega Inimeste Koda polnud asjast teadlik, rääkimata menetluses osalemisest. See kõik viitab räpakalt, lohakalt ja mugavalt tehtud tööle.

Mul on siiski hea meel tõdeda, et eile pärastlõunal said Riigikogu majanduskomisjonis asjaosalised ehk Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Eesti Puuetega Inimeste Koda siiski kokku ning suure arutelu peale jõuti kokkuleppele, et lähikuudel valmis saava raudteeseaduse menetlemisse kaasatakse Eesti Puuetega Inimeste Koda ja püütakse puudega inimeste määruse artikli erandi pikendamisega seotud asjaolud tasandada ehk saavutada Euroopa Ühenduse määruse artikli 22 kohaldamine raudtee-ettevõtjatele. Soovin selleks majandusministeeriumile jõudu. Aga praegu hääletab Reformierakond vastu meresõiduohutuse seaduse ja raudteeseaduse kobareelnõule, mis praegu on lõpphääletusel ja mida enne kolmandat lugemist sisuliselt muuta ei olnud võimalik. Täna tähelepanu eest!

13:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Helmen Kütt, palun Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

13:14 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Sotsiaaldemokraadid ei toeta nimetatud seaduse vastuvõtmist just selle tõttu, et eelnõule on komisjoni menetluses liidetud punkt, mis väga suuresti puudutab puuetega inimesi. Kui eelnõu teise lugemise käigus esitasime kaasamisega seotud küsimusi, siis minister vastas, et Sotsiaalministeerium kaasas ja nemad tõepoolest arvasid-eeldasid, et Sotsiaalministeerium on puuetega inimestega sellel teemal rääkinud. Puuetega inimeste koda saatis nii Riigikogu esimehele kui ka majanduskomisjoni esimehele, majandus- ja taristuministrile ja ka sotsiaalkomisjonile kirja. Ma tsiteerin ainult ühte lõiku, et te saaksite aru, miks me ei saa sellise menetluse korral seda eelnõu toetada.

"Juhime tähelepanu, et Eestis kasutusel olev Kaasamise hea tava näeb ette, et valitsusasutused kaasavad huvirühmi neid puudutavate otsuste kujundamisse, et tagada otsuste parim võimalik kvaliteet. Seejuures rakendatakse kaasamist selliste poliitikaalgatuste väljatöötamisel, millel on arvestatav mõju huvirühmadele. EPIKoda kui puuetega inimeste esindusorganisatsiooni ei ole antud seaduseelnõu väljatöötamisse kahjuks ühegi valitsusasutuse poolt kaasatud, meieni jõudis info eelnõust hilinenult tänu Riigikogu liikme Jüri Jaansoniga poolsele initsiatiivile." Sellest tulenevalt jääb meile arusaamatuks ka see, et komisjon, kes nimetatud eelnõu arutas ja otsustas lisada sinna täiendava punkti, ei küsinud isegi sotsiaalkomisjonilt ega kutsunud ka selle menetlusele neid inimesi, keda see suuresti puudutab. Sellest tulenevalt ei toeta Sotsiaaldemokraatlik Erakond nimetatud eelnõu ja hääletab sellele vastu.

13:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi lõpphääletus ja me läheme lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse ja raudteeseaduse muutmise seaduse eelnõu 47. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 55 Riigikogu liiget, vastu oli 41, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

4. 14:19 2019. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu (81 SE) teine lugemine

13:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna kolmas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud 2019. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu 81 teine lugemine. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Aivar Koka.

13:19 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas 2019. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu ettevalmistamist teiseks lugemiseks 7. novembril. Vastavalt riigieelarve seadusele võib valitsus kulude kogumahtu muutmata algatada riigieelarve muutmiseks mitte hiljem kui kaks kuud enne eelarveaasta lõppu riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu. Arvestades, et 2019. aasta riigieelarve seadus on koostatud eelmise aasta sügisel ning osa rahastamisvajadusi on muutunud, tehakse eelarvesse vajalikud muudatused. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, k.a 6. novembri kella 17.15-ks ei laekunud Riigikogu liikmetelt, fraktsioonidelt ja komisjonidelt ühtegi parandusettepanekut. Komisjon langetas järgmised konsensuslikud otsused: võtta eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda kolmapäeval, 13. novembril ja teha ettepanek teine lugemine lõpetada ning juhul, kui teine lugemine lõpetatakse, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 19. november kell 17.15. Aitäh!

13:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja, teile on ka küsimusi. Taavi Rõivas, palun!

13:20 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea komisjoni esimees! No nüüd me oleme juba novembrikuus ja enam-vähem on selgeks saanud, mis see 2019. aasta eelarve reaalne laekumine ja reaalne tasakaal on. Me teame, et nii 2017, 2018 kui ka 2019 olid eelarved suures miinuses, aga kas meil on juba ka hinnang selle kohta, kui suur see 2019. aasta struktuurne puudujääk võiks olla. Või on seda veel liiga vara küsida?

13:21 Aivar Kokk

Aitäh! Hetkel on liiga vara seda küsida, jah. Täpsemalt selgub ju jaanuarikuu lõpus, kui kõik maksud on eelmise aasta eest laekunud. Siis on ka võimalik 2019. aasta riigieelarvele joon alla tõmmata.

13:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

13:21 Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Austatud komisjoni esimees! Kui ma õigesti mäletan, siis sama teema esimesel lugemisel oli siin üleval üks küsimus. See puudutas käesoleva aasta eelarve muudatust, millega 3 miljonit eurot erihoolekande raha suunatakse Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemi SKAIS2 arendusse. Erihoolekande päeva- ja hoiuteenuste puhul on rahapuudus katastroofiline. Kuidas on võimalik, et 3 miljonit eurot jääb rehabilitatsiooniteenuse eelarves üle ja see pannakse juurde SKAIS2-le, kus on juba niigi aastaid miljonid põlenud ja põlevad ka edaspidi? Palun, kas me saame sel korral siin selgust luua?

13:22 Aivar Kokk

Aitäh, Aivar, väga hea küsimuse eest! Ma mäletan, kui seda eelnõu esimeseks lugemiseks ette valmistati, siis Rahandusministeeriumi esindaja andis sulle sellel teemal vastuse, et kahjuks ei ole hoolekandeprogrammi suunatud 3 miljonit eurot sellel aastal ära kasutatud. Ja ministeeriumi esindaja ütles, et üks põhjus, miks seda ei ole ära kasutatud, on see, et igas piirkonnas ei ole suudetud seda vastavalt soovidele ära lahendada, kuna teenus ei ole võib-olla nii hea või ei ole nii palju soovijaid olnud. Nähti, et aasta lõpuks kogu seda summat ära ei kulutata. Ministril on õigus oma ministeeriumi eelarve sees ridasid ümber tõsta ja kui tundub, et kuskil aasta lõpuks raha ära ei kasutata, siis on võimalik kulutada seda mõne teise rea peal, et seda raha mitte kasutamata jätta. Kas see on hea vastus või mitte? Ma arvan, et võib-olla on kuskil jäetud töö tegemata, sest hoolekandeteema puhul me teame, et raha ei ole kunagi üle, alati on puudu. Aga kui kuskil on midagi korraldamata või raha kasutamata jäänud, siis on selline ettepanek ministeeriumist siia eelnõusse tulnud.

13:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

13:24 Jürgen Ligi

Aitäh! Austatud komisjoni esimees! Te olete kindlasti targem, kui te vastuses Taavi Rõivasele välja näitasite. Loomulikult me ei tea 2019. aasta struktuurse miinuse hetkeseisu, aga prognoosid on ju väga hirmutavad. Palun öelge, mis on need miinused Euroopa Komisjoni ja millised Rahandusministeeriumi prognoosi järgi ja mis on valitsuskoalitsioonil plaanis, et neid korrigeerida. Seda on öelnud ju ka eelarvenõukogu juba kevadest saadik, et korrigeerima tuleb hakata kohe.

13:24 Aivar Kokk

Aitäh, hea Jürgen! Võib-olla sa oskad nende numbrite kohta täna öelda. Kui mina küsisin seda Rahandusministeeriumist, siis mulle väideti, et 2019. aasta riigieelarve kulude maht ei ole suurem ja tulude maht ei ole väiksem, kui on siin eelarves prognoositud.

13:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

13:25 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Jaa, ma sellepärast küsisingi oma küsimuse uuesti siin kolmandat ja neljandat ja viiendat korda. Meil saab menetlus läbi, aga selles küsimuses meil küll selgust ei ole. Sellepärast ma küsingi, et Rahandusministeeriumi esindaja selgitus komisjonis oli ... Noh, ta ei selgitanud mitte midagi. Ja nüüd ma loen siit uuesti välja vastuolu. Te rääkisite, et teenust ei suudeta pakkuda. Aga sellesama eelnõu seletuskirjas – see on nüüd see, mis oli esimesel lugemisel, mitte see, mis täna laudade peal on, aga seesama kehtib –, siin on kirjas, et rehabilitatsiooniteenuse eelarvet vähendatakse, kuna pensioniealiste arv on oodatust väiksem. Mis siis probleem on – kas see, et pensioniealisi on vähem, või see, et teenust ei suudeta piisavas mahus pakkuda? Mis asi seal on siis ikkagi? See on tõepoolest väga arusaamatu. Kohast, kus raha on katastroofiliselt puudu, võetakse ära, ja pannakse sinna, kus on raha juba varem hooga põlenud.

13:26 Aivar Kokk

Ma saan sulle lihtsalt öelda seda, mida meil komisjonis arutati. Kirjas oli, et erihoolekandeteenuse eelarvet vähendatakse 1 miljoni euro võrra seoses teenuse eelarve prognoositud alatäitmisega. Kui uute teenuskohtade kasutusele võtmise aeg lükkub lihtsalt järgmisesse aastasse edasi ja ööpäevaringse erihooldusteenuse kohtade arv on vähenenud, midagi teha ei ole, selline on meil ministeeriumi vastus ja mina pean ministeeriumi vastust ju uskuma. Otsuseid raha ühest valdkonnast teise tõstmiseks teeb ikkagi minister ja kui kuskilt rea pealt jääb raha kasutamata, siis nad tavaliselt tõstavad selle reale, kus on raha puudu. Aga ma olen, Aivar, sinuga nõus, et hoolekandeteema on terav ja ma arvan, et komisjonil tuleks teha eraldi päring Sotsiaalministeeriumisse, sotsiaalministrile, et saada võib-olla parem vastus, kui meil on tänaseni seletuskirjast ja ministeeriumi ametnikelt saadud.

13:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

13:28 Jürgen Ligi

Aitäh! Austatud koalitsiooni rahanduse kõrgeim juht! Mina küsisin teie käest eelarve struktuurse seisuga kohta ja meetmete kohta, mida teie plaanite selle olukorra parandamiseks. Teie vastasite mulle eelarve mahu kohta. Te ju ometigi ei arva, et need asjad on oluliselt seotud. Proovige uuesti vastata. Mis siis on need struktuursed miinused Rahandusministeeriumi ja Euroopa Komisjoni hinnangul ja mida te selle asja parandamiseks olete ette võtnud, võttes arvesse kas või näiteks eelarvenõukogu tungivaid soovitusi?

13:28 Aivar Kokk

Aitäh! Jürgen, sul on õigus, ma ei pannud täpselt tähele, kui sa esimest korda küsisid. Aga struktuurse poole pealt on täna miinus ja järgmiseks aastaks püüaks struktuurse tasakaalu miinust vähendada – nagu sa tead – 0,5% võrra. Loodame, et 2021 on riigieelarve nii struktuurses kui nominaalses tasakaalus.

13:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmetel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 81 teine lugemine lõpetada. Seega on teine lugemine lõpetatud ja määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 19. novembri kell 17.15.

---

5. 14:30 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (82 SE) teine lugemine

13:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane neljas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 teine lugemine. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Aivar Koka!

13:30 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Riigikogu rahanduskomisjon arutas järgmise aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 oma 4. ja 7. novembri koosolekul. 4. novembri komisjoni istungil andis eelarvenõukogu esimees Raul Eamets ülevaate eelarvenõukogu 2019. aasta sügisel koostatud hinnangutest majandusprognoosi ja valitsussektori eelarvepositsioonide kohta. 7. novembril toimus komisjonis parandusettepanekute arutelu. Kokku laekus rahanduskomisjonile 33 parandusettepanekut, enamikku ettepanekuid tutvustasid Jevgeni Ossinovski, Maris Lauri ja Jürgen Ligi. Meil olid kohale kutsutud ka Rahandusministeeriumi esindajad, kõik esindajate tehtud parandusettepanekud kuulati ära. Komisjon tegi ka otsused ja kuigi oli palju häid ettepanekuid, siis kahjuks ei olnud katteallikad enamikul juhtudel sobivad ja ühtegi parandusettepanekut komisjon ei toetanud. Aitäh!

13:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on küsimusi. Maris Lauri, palun!

13:32 Maris Lauri

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Tegite väga lakoonilise ülevaate sellest istungist, kus me arutasime muudatusettepanekuid, ja samuti ka sellest istungist, kus komisjonis käis eelarvenõukogu esimees. Minu esimene küsimus on, miks te olite nii napolisõnaline. Ja teiseks on minu küsimus, kuidas nimetada aruteluks seda, kui koalitsioon täiesti tuima pilguga lihtsalt kõik ettepanekud maha hääletab.

13:32 Aivar Kokk

Aitäh! Kui on soovi, siis ma võin ka pikemalt lahti rääkida, mis meil komisjonis oli. Ma mõtlesin, et annan võimaluse kõikidel küsida. Aga kui rääkida eelarvenõukogu esimehe Raul Eametsa ülevaatest, siis Rahandusministeeriumi suvine majandusprognoos on kooskõlas muutustega Eesti majanduses. Eelarvenõukogu hinnangul on seekord aga rohkem selliseid riske, mis võivad majanduskasvu aeglustada. Eelarvenõukogu esimehe ettekandes oli öeldud ka, et viimaste hinnangute järgi ulatus 2018. aasta struktuurset puudujääki 1,8%-ni SKP-st. Valitsus on võtnud eesmärgiks vähendada struktuurset puudujääki 0,5% võrra aastas. Eelarvenõukogu soovitus valitsusele on eelarvepositsiooni jõulisemalt parandada. Lisaks, eelarvepoliitika usaldusväärse tagamiseks on oluline, et valitsus lähtuks oma poliitika kujundamisel ja elluviimisel kehtivast eelarvereeelist ka pikema aja jooksul. Kui eelarvereeplit on otsustatud muuta, tuleb seda teha hoolikalt analüüsides ja mitte jätta seda viimasele hetkele. Kui rääkida, mis parandusettepanekute ajal olulisemat oli, siis 2020. aasta riigieelarve on kooskõlas eelarve baasseaduse reeglitega. Eelarve eesmärgi seadmisel on arvestatud möödunud aasta tegelikku struktuurset positsiooni ja käesoleva aasta prognoositavat positsiooni ning sellest lähtuvalt on järgmise aasta struktuurset defitsiiti vähendatud seaduses minimaalselt nõutava 0,5% võrra. Kõikide ettepanekute juures oli arutelu. Kui keegi soovib teada, millise parandusettepaneku juures mingi arutelu oli, kas kõigi 33 arutelu juurde tulla või mitte, siis see sõltub teist. Ma anna võimaluse ikkagi saalis küsida ja siis me saame ka nendele küsimustele vastata.

13:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

13:34 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Eile oli Eesti Päevalehes tähelepanuväärne intervjuu õiguskantsleriga. Ta ütleb, et Riigikogu on sisuliselt juba kaotanud eelarve üle otsustusõiguse ja eelarve on muutunud nii läbipaistmatuks, et varsti on eelarvest järel ainult kolm numbrit: tulud, kulud ja investeeringud. Aga komisjonis ma pöörasin veel tähelepanu sellele, et ma kardan, et esitatakse ka valeinfot. Mul oli konkreetne küsimus Eesti Energiale eraldatava 125 miljoni euro kohta. Kui ma küsisin, siis lubati vastata kirjalikult. Kirjalikult ma ikkagi ei saanud vastust, kuidas see summa jaguneb. Minul on kahtlus, et seda 125 miljonit eurot ei ole Eesti Energial järgmise aasta eelarves uue õlitehase ehitamiseks vaja. Ma küsin teilt konkreetselt: kas Eesti Energia hakkab järgmisel aastal uut õlitehast ehitama? Kas hakkab või ei hakka?

13:36 Aivar Kokk

Ma saan sulle anda vastuse, et Eesti Energia aktsiakapitali suurendamine on planeeritud tootlikkuse investeeringuna, see tähendab, et riik saab selle tulemusena suuremat dividenditulu. Finantseerimistehing ei ole hetkel konkreetselt ette teada, kuna see otsustatakse lõplikult peale konkreetsete investeerimisotsuste ja lisakapitali vajaduste täpsustamist. Enefit-tehnoloogias toodetakse põlevkivist elektrit ja õli samaaegselt, mis on märksa efektiivsem ja ühiku kohta oluliselt keskkonnasäästlikum kui põlevkivi otsepõletus elektriks. Energiamaajanduse arengukava 2030 järgi võib võrgu kvaliteedi ja varustuskindluse eesmärkide tagamiseks olla vajalik investeeringuid jaotusvõrku täiendavalt suurendada võrreldes sellega, mida ettevõtte on täna suuteline iseseisvalt teostama.

13:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Ivari Padar, palun!

13:36 Ivari Padar

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Üks asi on 2020. aasta eelarve ja kuidas see 2020. aastat mõjutab, aga teiselt poolt on ka aspektid, kus 2020. aasta eelarve mõjutab näiteks tulevase Euroopa Liiduga peetavaid läbirääkimisi eelarveperspektiivi kontekstis. Ehk siis, kui me räägime sellest samast põllumeeste *top-up* 'ist, mille Mart Järvik kogemata kombel kuhugi ära kaotas, siis *top-up* on Eestile ju selleks läbi räägitud, et kompenseerida vahesid, mis makstakse ühtedele riikidele ja teistele riikidele. Selge, et kui me anname signaali, et me oleme selle võimaluse välja kaubelnud, aga ise seda ei rakenda ehk me ise neid lisamakseid ei tee, siis järgmistel läbirääkimistel öeldakse niimoodi: "Aga mis te, kuningas Lembitu järeltulijad, siin torisete?". Selles suhtes, et kui te ise ei taha neid toetusi võrdsustada, siis miks te arvate, et Euroopa Liit peaks seda üksinda tahtma? Teie kui endine maaelukomisjoni esimees, kas ka selles rakursis oli arutelu, et see üleminekutoetuste maksmine ei ole teps mitte ainult 2020. aasta kulu, vaid see on ka tulevikuläbirääkimistele vaatamine?

13:38 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Kindlasti on *top-up* 15 miljoni eelarvesse mitte leidmine täna küsimus. Hetkel on eelarves plaanitud 5 miljonit eurot. Ma võin sulle julgelt lubada, et praegu otsitakse väga tõsiselt, millise kuluartikli või tuluartikli alt oleks võimalik seda eelarverida katta. Kui ma nüüd õigesti mäletan, oli teie ettepanek seda katta riigieelarve reservist. Kahjuks tänasel hetkel, kui vaadata 2020. aasta riigieelarvet, siis vaba riigireservi maht on 15 miljonit ja kui sealt 10,3 miljonit ära anda, siis ma arvan, et ükski meist saalis ei julgeks jätta nii väikest reservi, sest kunagi me ei tea ette, millised vajadused võivad aasta jooksul tekkida, et seda reservi kasutada. Aga ma julgen siin pukis öelda, et praegu otsitakse sellele teemale ka lahendust. Kas kogu mahus või väiksemas mahus, ei oska täna julgelt öelda, aga õnneks on teise ja kolmanda lugemise vahel veel võimalus parandusi teha.

13:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Liina Kersna, palun!

13:39 Liina Kersna

Aitäh, hea eesistuja! Austatud komisjoni esimees! Tegime kolleegidega neli muudatusettepanekut, mis puudutasid kliiniliste psühholoogide ja koolipsühholoogide kutseasta rahastamist, teaduspõhise

ennetusprogrammi VEPA jätkamist ja lasteabitelefoni toetamist. Ma vaatan, et Rahandusministeerium on enamasti nende ettepanekute peale öelnud, et katteallikad on valed. Minu küsimus on, kas te sisuliselt toetaksite neid ettepanekuid ja kas on lootust, et ehk te leiate 850 000 euro eest vahendeid, et neid sisulisi ettepanekuid valitsuse poolt toetada.

13:40 Aivar Kokk

Aitäh, Liina, hea küsimuse eest! Ma pean alguses täpsustama, et ei oleks kellelgi vale arusaam. Üksinda mina kindlasti ei saa ühtegi eelarverida ümber tõsta. Lõppkokkuvõttes peab siin saalis vähemalt 51 Riigikogu liiget seda toetama. Ma saan täna öelda, et mõned teemad, mis te püstitasite, näiteks laste sünni toetused, lapsendamishüvitised – need on homme Riigikogu rahanduskomisjonis eelnõuna arutelul ja ma usun, et järgmine nädal ka siin saalis. Mingid mured me saame ehk lahendada juba järgmise aasta riigieelarve menetlemise käigus ehk selle seaduse vastuvõtmisega ja need ulatuvad tagasi kas eelmisesse aastasse või selle aasta 1. jaanuarisse.

On asju, mida ei ole suudetud lahendada. Kui keegi küsib mu käest, kas sotsiaalvaldkond on mulle südamelähedane, siis sa tead, Liina, et me oleme ühiselt komisjonis olnud ja mul on mitmed selle valdkonna asjad, mida ma täna siin ise ajan, need on mul südamelähedased. Alati on riigieelarve tegemise juures see mure, et raha on sel aastal küll rohkem kui eelmisel aastal, aga Riigikogu on võtnud vastu seadusi, millega pannakse riigieelarves juba üle 80% paika, kuhu järgmine aasta see kulu läheb. Ja see, mida on võimalik veel otsustada ja jagada, on väga väikeseks läinud. Ma olen nõus eelküsijatega, et kindlasti opositsioonis olles on väga raske teha parandusettepanekuid ja otsida katteallikaid, sest tänase eelarve lugemise juures ongi väga raske näha, mis nende numbrite taga on. Ma saan lubada, et kui ma ka järgmine aasta peaks samas ametis siin teie ees olema, siis eelarve on tunduvalt loetavam. Ta ei saa kunagi nii loetavaks kui võib-olla kohaliku omavalitsuse eelarve või kodu eelarve, aga ta peab olema selgem, nii et me näeme, milliste ridade pealt on võimalik kulusid kokku hoida, milliste pealt mitte. Mitte, et teete parandusettepaneku, siis tuleb tõdemus, et mingis valdkonnas läheb 80% raha ära, et valdkond läheb teistpidi lukku. Kindlasti vaatame kõikidele parandusettepanekutele veel kord otsa. Ma ei saa lubada, et see on järgmise aasta riigieelarves, aga me vaatame ka RES-i arutelul 2021. aasta riigieelarves nendele parandusettepanekutele otsa.

13:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mart Võrklaev, palun!

13:43 Mart Võrklaev

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, te ütlesite, et te hea meelega selgitate, miks komisjon kõiki parandusettepanekuid ei toetanud ja mis see sisuline põhjendus oli. Minu parandusettepanek puudutas ettevõtetele suunatud ressursitõhususe meetmest 39 miljoni äravõtmist ja toetuste maksmise lõpetamist. Nimelt, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda koos 11 ettevõtjate esindusorganisatsiooniga pöördus 11. oktoobril Riigikogu rahanduskomisjoni poole seoses Vabariigi Valitsuse 24. septembri otsusega suunata ettevõtete ressursitõhususe meetmest ligi 39 miljonit eurot teistesse valdkondadesse. Sisuliselt võib öelda, et see on läinud eelarveaукude lappimiseks. Oma kirjas viitavad nad, et 39 miljoni euro ressursitõhususe meetmest äravõtmisega võib jääda saavutamata 124 miljoni eurone ressursisääst ja lisandväärtuse kasv 216 miljonit eurot. Oma kirjas tõid ettevõtjad ka välja, et meetmesse 22 miljoni euro ...

13:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun küsimus!

13:44 Mart Võrklaev

... tagastamine võimaldaks ära teha vähemalt need projektid, milleks on eeltoiminguid tehtud. Minu küsimus on, et kui ma tegin ettepaneku sinna 25 miljonit lisada, miks siis komisjon seda ettepanekut ei toetanud, kuigi see on ettevõtjatele ja keskkonnale väga oluline?

13:44 Aivar Kokk

Aitäh! Ma hakkam kaugelt peale, siis jõuame lõppu, võib-olla vastuseni. Keskkonnaministeeriumi ressursitõhususe meetme eelarve oli kokku 119,8 miljonit Euroopa Regionaalarengu Fondi põhjeraldise. See on käivitunud väga aeglaselt. Kuul rakendusaastal on väljamakseid tehtud ainult 7,9% eelarvest ehk 9,5 miljonit. Meetme eelarvest on kohustustega kaetud 48%, kohustustega katmata vahendeid on kokku 62,3 miljonit ehk 52%. Lisaks on ressursitõhususe meetmel toetus ka ühtekuuluvuspoliitika uue perioodi 2020+ vahenditest. Kui suunata selleks otstarbeks riigieelarvelisi vahendeid, tuleb välja töötada uus toetusmeede, mis omakorda tekitab liigset bürokraatiat ja ei ole mõistlik. See tähendab, et struktuurifondidest toetuste andmise määrust ei ole võimalik kasutada riigieelarveliste vahendite jagamiseks. Eelnevat arvestades ei suudetaks neid vahendeid 2020. aastal ära kasutada. Just see oli üks põhjus, et nagu sa tead, kui Euroopa Liidu vahenditest mingi meede tekib, siis teatud perioodi jooksul peab olema teatud protsent ära kulutatud ja kui seda ei ole kulutatud, siis see kustutatakse lihtsalt sealt meetmest ära. Et seda raha riigi jaoks mitte ära kaotada, siis see raha kanti järgmisel aastal teiste kulude katteks. Aga 2021/22 on võimalik uuesti selline meede avada. Tavaliselt võtab meetme avamise protsess vähemalt aasta aega. Lihtsalt üks põhjus, miks see 39 miljonit eurot sealt ära võeti – vähemalt meile põhjendati sel hetkel nii – et juhul, kui see kasutamata jääb, siis see raha lihtsalt kantakse Euroopa Liitu tagasi.

13:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

13:46 Jürgen Ligi

Aitäh, härra komisjoni esimees! Te rääkisite siin oma südameasjadest. Öelge, kas teie südames on ka eelarve üldseisund? Kolm aastat on toodetud struktuurset miinust, üks miljard Eesti krooni – vabandust, eurot. Järgmise aasta eelarves on veel 200 miljonit juures. Halvem veel, järgmistel aastatel on kirjutatud eelarveridadele sadades miljonites euroraha, justkui see oleks vaba raha eelarvet tasakaalustama. Kas teil üldse ei kripelda? Ja kas te üldse midagi ette ei võta selle valitsuse rahanduspoliitikaga? Selline asi ei ole ju jätkusuutlik ja selline asi ei ole ka nüüd RES-i vaates aus. Aitäh!

13:47 Aivar Kokk

Aitäh, hea Jürgen, hea küsimuse eest! Kui vaadata seda, et kulud kasvavad kiiremini, kui tulud laekuvad, siis on see alati probleem. Tuleb vaadata eelarvet ja riigi majandusseisu ja eelarvelist seisu, rahalist seisu natukene laiemal pilguga. Kindlasti on oluline nii struktuurne kui ka nominaalne tasakaal, kuid me peame vaatama ka seda, millises situatsioonis on Eesti riik võrreldes ülejäänud Euroopa riikidega. Kui meie laenukoormus on järgmise ehk Bulgaaria omast 2,5 korda väiksem ja Euroopa keskmine on kümme korda suurem kui meil, siis on ka meie stardipositsioon natuke erinev.

Muidugi peab sind kui endist rahandusministrit tänama ja kiitma selle eest, et Eesti riigi laenukoormus on nii väike, kui ta on. Kuid kindlasti on selle üks põhjus meie Euroopa Liitu astumisel sõlmitud kokkulepped, millises struktuurses tasakaalus me peame olema. Ma pean täna ütleva, et Euroopa Liidus väga paljud riigid – nende eesotsas on Hollandi parlament – soovivad neid tingimusi muuta. Nii et tuleb vaadata kahte poolt. Üks on struktuurne ja nominaalne tasakaal, kuid teine on laenukoormus ja laenu teenindamise võimekus. See on teema, millest minu arvates peaks siin saalis rohkem rääkima ja seda arutama, sest praegu on meil võimalik teatud investeeringuteks – näiteks infrastruktuuri, kui tundub, et see majandust elavdaks – võimalik laenu võtta, aga meie tasakaalunõue ei võimalda seda.

13:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

13:49 Aivar Sõerd

Aitäh! Austatud ettekandja! Kui me seda eelarvet vaatame ja võrdleme seda suurema raamistikuga, riigi eelarvestrateegiaga, siis näeme, et majandusministeeriumil on hästi palju suurte teede ehituse projekte edasi lükatud. Ja põhjuseks on olnud see, et riigihanked venivad, et projektid ei saa valmis või projekte tuleb ümber teha, käivad kohtuvaidlused. Aga Eesti Energia uue õlitehasega probleeme ei ole – nagu ma teie vastusest aru sain, see jääb eelarvesse sisse. Seda edasi ei lükata, erinevalt näiteks ressursitõhususe meetmest, mida kommenteerides te ütlesite, et kui on kahtlus, et raha ei kasutata ära,

siis see suunatakse mujale või lükatakse projekt edasi. Ma küsingi: kas tänase teadmise kohaselt on kindel, et selle uue õlitehase raha 125 miljonit kulutatakse järgmise aasta eelarves ära? Te väitsite, et see peab eelarvesse sisse jääma.

13:51 Aivar Kokk

Aitäh! Ma ei ole küll kordagi väitnud, et see raha kulutatakse järgmine aasta ära. Aga ma võin täpsustada, et õlitehase projekt on juba planeeringufaasis ning õlitehas peaks hakkama toodangut andma 2023. aastal. Eelprojekteerimine ja finantsarvutused käivad, mistõttu hetkel täpset summat ei saa öelda. Eesti Energia on varem kommunikeerinud, et uus õlitehas tuleb odavam kui eelmine, mis maksis 270 miljonit eurot. Sa küsisid ka, ma mäletan, komisjonis, kui kaugel detailplaneering on. Saan öelda, et detailplaneering on vastu võetud ja kinnitatud. Ja sa küsisid veel, kuidas läheb see kokku kliimapolitika eesmärkidega. Enefiti tehnoloogia puhul toodetakse põlevkivist elektrit ja õli samaaegselt, mis on märksa efektiivsem ja ühiku kohta oluliselt keskkonnasäästlikum kui põlevkivi otsepõletus elektri saamiseks. Põlevkiviõlitehase rajamisel võetakse arvesse kliimaperspektiiv, mis otsuse tegemise ajal teada oli. Selles mõttes jääb see raha eelarves Eesti Energia rea peale reservi. Kui see objekt käivitatakse, siis kasutatakse seda raha vastavalt sellele, kui suur kulu sellel aastal on, mitte ei kulutata kõike kindlasti sellel aastal ära.

13:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Sutt, palun!

13:52 Andres Sutt

Aitäh! Hea ettekandja! Me tegime ettepaneku suurendada teadus- ja arendustegevuse rahastust 10,6 miljoni võrra eesmärgiga luua rakendusuuringute keskus, mis oleks praegu puuduvaks lüliks teaduse ja ettevõtluse vahel. Äkki kordate veel üle, mis olid sisulised põhjendused, miks see ettepanek komisjonis ei koalitsiooni ega valitsuse esindaja toetust ei leidnud? Ja mida on plaanis selles osas ikkagi edasi teha?

13:53 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium töötab välja plaani luua EAS-i juurde innovatsiooniagentuuri kompetents, et paremini nõustada ja juhtida riiklikku innovatsioonipoliitikat. See agentuur peaks suutma kokku võtta ettevõtjate vajadused ning kompetentsi, mida teadus- ja arendustegevuses pakutakse. Samuti on innovatsiooniagentuuri ülesanne hakata pakkuma rakendusuuringuid ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste koostöös. Rakendusuuringute pakkumiseks eraldas Vabariigi Valitsus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile järgmiseks aastaks 3,7 miljonit eurot. Lisaks olemasolevate vahendite efektiivsemale kasutusele soovitakse luua innovatsiooniagentuur EAS-i juurde. Dupleerivaid asutusi ei ole otstarbekas luua.

13:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Maris Lauri, palun!

13:54 Maris Lauri

Aitäh! Väga tore, et te jõudsite selle küsimusega sinna, sest see kajastab seda, kuidas valitsus vastas ettepanekutele sisutute vastuväidetega, mis ei olnud üldse asjakohased. See oli seesama investeringute küsimus. Nagu me ütlesime, MKM on vastava uuringu kohaselt olnud äärmiselt kohatu seda tegema, seni on ta võimetu olnud. Soovitused on luua välisekspertide ja kohalike ekspertide sõltumatu üksus. Meie ettepanek oli, et lükkame selle planeeritud raha rakendusuuringute keskuse alla ja vahetame n-ö finantseerimistehingut. Ent pettust oli ju ka selle ettepaneku osas, mis puudutas eestikeelsetes koolides eesti keele õpet vene lastele. Vastuväited puudutasid aga hoopis venekeelseid koole. Miks ei ole neid põhjendusi toodud selle lugemise seletuskirjas?

13:55 Aivar Kokk

Ma ei oska sulle öelda. Nüüd on küll hea küsimus ... Minu seletuskirjas on need küll olemas. Kui sul ei ole, siis on küll natuke halvasti. Ma loen oma protokollist ja seletuskirjast need kohad igal juhul välja. Kui

kuskil on mingid parandused tehtud ja seletuskiri lünklikuks jäänud, siis tuleks seda kindlasti täpsustada ja täiendada, et kõikide ettepanekute juures oleks ka vastused, miks mingit asja ei toetatud: kas põhjus oli sisuline või oli põhjus katteallikas.

13:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Liina Kersna, palun!

13:56 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud komisjoni esimees! Konteksti huvides tuletame meelde, et terviseuuringud näitavad seda, et iga kolmas koolilaps on aasta jooksul olnud depressiivne, iga viies 15-aastane laps on mõelnud enesetapule. Meie muudatusettepaneku kohaselt läheks riigil vaja 225 000 eurot, et toetada koolipsühholoogide kutse aasta rahastamist, 127 000 eurot, et toetada teaduspõhist ennetusprogrammi VEPA. Minu küsimus on: kuidas teile tundub, kas 11,7-miljardilises eelarves ei ole vahendeid selleks, et neid asju rahastada, või on tegemist valitsuse prioriteetide küsimusega?

13:57 Aivar Kokk

Aitäh hea küsimuse eest, Liina! Kindlasti küsimuse viimane ots, lõpp on õige: alati kõik valitsused määravad oma prioriteedid, kuhu raha paigutatakse. Aga ma olen oma lastele alati rääkinud raha võimalikkusest: kui teil kolme tasku peale kokku on 100 eurot, siis pole oluline, millisest taskust te seda välja tõstate. 100 eurot on teil ikka. Ja see ongi prioriteetide küsimus, millisesse valdkonda rohkem ja millisesse vähem eraldatakse. Minu isiklik arvamus, mitte komisjoni arvamus on see, et meil on valitsemiskulud liiga suured. On kohti, kus on kindlasti võimalik kulusid vähendada. Kuna järgmise aasta eelarve on esimest korda tervikuna tegevuspõhine, siis mina loodan küll väga, et sügiseks, kui jõutakse selleni, et hakatakse järgmise aasta riigieelarvet lõpuni kokku panema, me näeme väga selgelt, millises valdkonnas on raha õigesti ehk vajaduspõhiselt kulutatud ja kus on lihtsalt ära raisatud. On kohti, mille puhul me peaks vaatama, kas sinna on mõttekas nii palju kulutada, ja kindlasti on ka kohti, kus tuleks rohkem kulutada. Mis puutub sotsiaalvaldkonda, siis nagu sa tead, riigieelarvest üle poole läheb sellesse valdkonda: alates haigekassast ja lõpetades hooldusteenustega. Riik on iga aastaga püüdnud neid teenuseid paremaks ja paremaks teha, aga alati on võimalik veel paremaks teha. Ja alati on raha puudu. Ükskõik, millise valdkonna inimestelt küsida, kas raha on piisavalt, vastus on kiire: ei, tahaks natuke juurde saada. Aga selge, et eelarve projekt on alati valitsuse nägu.

13:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Toomas Kivimägi, palun!

13:59 Toomas Kivimägi

Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud komisjoni esimees! Minagi loodan esitada hea küsimuse. Minu murelapseks on valla- ja linnateede rahastamine, mis paraku järgmisel aastal eelarve eelnõu kohaselt väheneb tervelt 20% ehk 10 miljoni euro võrra. Tegelikult need summad peaksid pigem kasvama. Olen ise omavalitsuse juhina ja ka sina oled sellega väga lähedalt kokku puutunud. On teada, et see on üks suurimaid kohalike omavalitsuste murelapsi. Ja minu jaoks ei ole vähimalgi määral veenev, et ei ole raha. Ma pean silmas seda, et summad vähenevad, ma ei räägi üldse mitte nende suurenemisest. Eespool nimetatud juhul toppab toetus 10 miljonit, samas kui eelarve tulud kasvavad üle 600 miljoni euro. Siin ei saa olla põhjus see, et raha ei ole, pigem öelge ausalt välja, et see ei ole selle valitsuse prioriteet!

14:00 Aivar Kokk

Aitäh, Toomas, hea küsimuse eest! Kõigepealt ma tuletan meelde, et kõigest sellest, mis nagu kasvab riigieelarves, on üle 80% täna juba lukku pandud. Seda jagada ei ole võimalik. Alati, kui te räägite 600 miljonist, tuleb sealt 82% ära võtta ja siis jääb alles mingi summa, mida on võimalik jagada. Sa räägid omavalitsustest. Kui jutt on teederahast – vabandust, kui ma eksin mõne protsendiga nendes numbrites! –, siis tolmuvabadele ja riigiteedele, mis läbivad kohalikke omavalitsusi, on eelarves suurusjärgus 17 miljonit lisaraha leitud.

Aga teine pool: tuleks kindlasti vaadata, et kahel, nii sellel kui järgmisel aastal, mõlemal aastal kohalike

omavalitsuste tulubaas kasvab suurusjärgus 85 miljonit. Mis selle rahaga tehakse, kas see paigutatakse teedehitusse või millessegi muusse, on kokkuleppe küsimus.

Mul endal on siin hea olla. Kaheksa aastat tagasi riigilt tuli 5%, toetusrühmana me lõpuks kauplesime välja, et see oli aastast 10%. On olnud küll aegu, kui 15% kütuseaktsiisist pidi laekuma omavalitsustele, aga sa tead ise, Toomas, et vahepeal olid Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide valitsused ja teederaha seoti kütuseaktsiisist lahti. Ma ei taha täna öelda, kas see oli õige või vale otsus, aga praegu on võimalik valitsusel otsustada, millisesse tegevusse, millisteks tegemisteks raha juurde anda. Aga kindlasti tuleb järgmise aasta eelarvet vaadata ka selle pilguga, et Euroopa Liidu üks periood vahendite jagamisel lõppeb ja teine pole veel alanud. See on üleminekuperiood, kus mitmedki olulised investeeringud lükatakse järgmisse, ülejärgmisse ja üleülejärgmisse aastasse lihtsal põhjusel, et teatud objektid püütakse valmis ehitada Euroopa Liidu vahendite eest ja mitte kulutada selleks riigieelarve raha.

14:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

14:02 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Selles osas on sul kindlasti õigus, et kui vaadata valitsuse poolt meile esitatud riigieelarvet ja võrrelda seda mõne kohaliku omavalitsuse eelarvega, siis nende selgus on nagu öö ja päev. Kui ma oleksin kohalikus omavalitsuses pidanud linnapeana sellise eelarve esitama, siis volikogu seda esimesel katsel kindlasti läbi ei oleks lasknud. Nelja aasta pikkune perspektiiv ja planeerimine on nendes küsimustes minu arust ääretult oluline ja riiki päästabki rahavoogude mõttes see, et kohalike omavalitsuste eelarved on paremas korras. Aga minu küsimus on see. Ma ei saa absoluutselt aru sellest, kui jäetakse raha eraldamata objektile, kus on kõige suurem liiklussagedus ja kõige suurem õnnetuste hulk – ma pean silmas nn lõunaringi – ja mille kohta on teada, et on sõlmitud lepingud ja koostööprojektid, et see ellu viia. Tuleks vaid raha taskust välja võtta. Ja nüüd selgub, et tegelikult seda järgmise aasta eelarvest ei rahastata, kuigi kokkulepped olid sõlmitud selles teadmises, et rahastatakse. Mis on põhjuseks, et lõunaringi ei rahastata?

14:03 Aivar Kokk

Aitäh, hea Urmas, hea küsimuse eest! Siin on mõne teise teema raames küsitud, kas mul on sellega isiklikku kokkupuudet või mitte. Ma pean ütleva, et on küll, ma elan ringtee lähedal, nii nagu mõni teinegi sinu kolleeg. Aga seal on kaks põhjust. Ühel poolt on oluline, millised investeeringud järgmine aasta maanteedesse tehakse. See on Maanteeameti teema: milliste objektide puhul on maad ostetud, kus on planeeringud tehtud, kus on projekt olemas jne. Teine lihtne edasilükkamise põhjus on kindlasti selle projekti puhul see, et – siin on küll kirjas lihtsalt 200 miljonit teederaha, keegi ei saa öelda, kas see objekt on seal füüsiliselt sees või mitte – järgmine aasta veel ühtegi Euroopa Liidu uue perioodi vahendit ei avane. Loodetakse, et Euroopa Liidu vahenditega on võimalik selliseid objekte kas rahastada või kaasrahastada.

14:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Yoko Alender, palun!

14:04 Yoko Alender

Aitäh, austatud aseesimees! Hea ettekandja! Ma jätkan kolleeg Mart Vörklaeva algatatud ressursitõhususe meetme teemat. Nimelt on needsamad 12 organisatsiooni, nende hulgas kõik Eesti suuremad ja ka väiksemad kaubanduse ja tööstuse esindajad, tõesti teinud väga põhjaliku pöördumise ja selgitanud ka väga täpselt, miks ressursitõhususe meetme käivitamine on aega võtnud. Nad on selgitanud sedagi, et nüüd on algsed investeeringud ettevõtetele tehtud ja et meetme sulgemine valitsuse otsusega ja ka eelarvest selle raha äravõtmine on äärmiselt kahetsusväärne ja jätab neid olukorda, kus tulevane tootlikkus, ressursitõhusus saab kindlasti oluliselt halvem olema. Minu küsimus on: kas see üldistusaste oli samasugune, kas samasugune ümmargune jutt, nagu kõlas kolleeg Vörklaevale vastates, oli ka siis, kui te vastasite komisjoni nimel nendele organisatsioonidele?

14:06 Aivar Kokk

Aitäh! Ma pean veel korra tõdema, et riigieelarvet tehes ja riigi rahakotti vaadates ei tohi lasta tekkida olukorral, kus meil on olnud võimalus Euroopa Liidust mingitest fondidest raha saada, aga see jääb tarvitamata või tuleb tagasi maksta sellepärast, et seda ei ole õigel ajal kasutatud. See ei tähenda seda, et ettevõtjad on midagi valesti teinud või ei ole osanud taotleda. Kindlasti peaksid siin endale tuhka pähe raputama ka need instantsid, kes on seda meedet ette valmistanud. Ma tean, et alguses oli see meede sellisena ette valmistanud, et ettevõtjatel oli väga raske raha taotlema hakata. Siis aga, kui ettevõtjatele oli vahest rohkem selgitatud, kuidas sealt raha on võimalik saada, oli aeg Rahandusministeeriumi ametnike sõnul niikaugel, et tuli öelda, et kui järgmine aasta seda summat tervenisti ära ei kasutata, siis tuleb see Euroopa Liitu tagasi kanda. Seda ei soovitud teha ja selle võrra vähendati järgmise aasta riigieelarves selle meetme summasid. Aastal 2021 soovitakse selle meetmega uuesti otsast alustada.

14:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

14:07 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea komisjoni esimees! Suvel me kuulsime väga palju, kuidas rahandusminister käis mööda maad ringi ja rääkis, et nüüd tuleb hakata teid ehitama, lõpuks ometi tuleb hakata seisakust välja murdma. Vaatan mina riigieelarvet ja, oh imestust, võrreldes 2016. aastaga null uut suurt objekti! Ja mis ma veel näen: teeinvesteeringute summad on ka eelmise aastaga võrreldes lausa 14 miljoni euro võrra vähenenud. Nüüd me mõtlesime, mis me mõtlesime, ja lõpuks otsustasime Reformierakonna saadikutega appi tulla, õla alla panna ja eraldada täiendavat rahastust 2016. aastal kord juba eelarvesse saanud Kose–Mäo lõigule Tallinna–Tartu maanteel. Aga nüüd selgub, et valitsus seda raha ei tahagi. Kuidas sellist olukorda nüüd selgitada?

14:08 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Kose–Mäo lõigu rahastamise jaoks on eelarvevahendid vajalikus mahus järgmisesse aastasse kavandatud. Praegu käivad Euroopa Komisjoniga läbirääkimised järgmise eelarveperioodi struktuurifondide summade jagamiseks. 29,1 miljonit eurot selle objekti rahastamiseks on olemas ja läbirääkimistel püütakse saavutada, et puuduolev summa saadakse järgmise perioodi struktuurivahenditest.

14:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

14:09 Jürgen Ligi

Võtke heaks: hea küsimus! Neli selle parlamendi erakonda lubasid eelmises koosseisus eestikeelsele haridusele üleminekut. Seda lubas rahandusministri erakond väga kategooriliselt nelja aastaga, meie eelnõu taga oldi jõuliselt. Nüüd olen ma aru saanud, et praegune valitsus on ainus võimalus säilitada vene kool – seda on öelnud Mihhail Kõlvart. Öelge, kumb siis õige on? Kas see eelarve näeb ette koolihariduse eestikeelseks viimist või on õigus Mihhail Kõlvartil?

14:09 Aivar Kokk

Aitäh! Kui sa Mihhail Kõlvarti eilset pressikat silmas pead, siis selle kohta ma ei oska öelda. Aga kindlasti järgmise aasta riigieelarves eesti keele õppele on eraldatud ... (Jürgen Ligi ütleb midagi saalist.) ... ja ka eestikeelsetele koolidele on ju õpetajate toetuseks raha eraldatud. Kõikidele Eestis olevatele koolidele makstav õpetajate palgaraha on kasvanud. Kindlasti eesti keel on prioriteet. Ja, Jürgen, mul on hea meel, et täna selle päevakorra esimeses punktis, kui me rääkisime võimalikest aktsiaemissioonidest, peale Reformierakonna kõik toetasid, et need on eestikeelsed. Alati tuleb oma sõnades ja tegudes olla samamoodi. Me andsime võimaluse järgmisest aastast alates kõikides aktsiaemissioonides osaleda kõikidel eestlastel, sh lugeda neid dokumente eesti keeles. Kindlasti see koalitsioon tegutseb selle teadmisega, et eestikeelsele haridusele üleminek on prioriteet.

14:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristen Michal, palun!

14:11 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma lihtsalt toon teile välja vahe, mis ilmnes Jürgen Ligi küsimuse peale. Keskerakond ja tema erinevad avaldumisvormid poliitikas räägivad eesti keele õppes erinevates asutustes, meie räägime eestikeelsest haridusest. Sellel on väga oluline vahe. Aga minu küsimus tuleneb hoopis sellest, et me mõlemad vist lugesime Ärilehest uudist, et Rail Balticu kohta tuleb murelikke sõnumeid sellest, et riigid ei pühendu projektile piisavalt. Ja meie hõimuvennad soomlased, kes on olnud vaatlajastaatusest juba edasi jõudnud, liiguvad nüüd hoopis tagasi. Kas sulle on teada midagi muud peale rahandusministri avalduste, et me tahaksime Rail Balticust eemale hoida? Kas rahanduskomisjonis või eelarve menetluse käigus on juhtunud midagi sellist, et soomlased kaugemale hoiavad? Või kuidas sa seda kommenteeriksid?

14:12 Aivar Kokk

Aitäh! Ma julgen küll kõva häälega selgelt välja öelda, et rahanduskomisjonis ei ole seda teemat arutatud ei üht- ega teistpidi. Ei ole tehtud otsuseid, et riigieelarves peaks üks, teine või kolmas rida maha tõmmatud olema. Samas ma julgen ka öelda, et eelmises koosseisus ma võitlesin küll selle eest, et kõik investeeringud, mis tehakse sellel perioodil, oleks sellised, mis õigustaksid end ka juhul, kui peaks juhtuma see variant, et millegipärast järgmisel perioodil raha ei tule. Neid investeeringuid, mis tehtud on, peaks saama Eesti riigis ikkagi kasutada, olgu selleks siis trammitee, laiendatud lennujaam või just lõppenud arhitektuurivõistlus, mille kohaselt tekib Ülemiste ühine terminal. Kogu Eesti raudteevõrk on ju renoveeritud ja remonditud Rail Balticu rahaga, paljud inimesed seda ei tea. Praegu käib Pärnut läbiva trassi projekteerimine. Eks me Toomasega sel teemal natuke vaidleme – loomulikult, üks on Pärnu mees, teine on Tartu poolt. Ma tahaks, et kiirrong läheks Tartust läbi, ja Toomas, et Pärnust. Aga mõte on see, et kõiki investeeringuid, mis me täna teeme, peab olema võimalik homme ja ülehommeks kasutada. Et ükski investeering ei oleks selline, mis, nagu me sinuga lugesime ja enne Soome teemal rääkisime, läheks kaduma, kui peaks käivituma must stsenaarium. Me ei tohiks kulutada raha nii, et pärast ei ole sellega saavutatut Eesti inimestel võimalik kasutada.

14:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristina Šmigun-Vähi, palun!

14:13 Kristina Šmigun-Vähi

Aitäh! Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud eeskõneleja! Parandage mind, kui ma nüüd eksin, aga te ütlesite, et kui te järgmine aasta olete samal ametikohal, siis te teete kõik selleks, et eelarve oleks palju läbipaistvam ja selgem. Kas te järsku oskate öelda seda põhjust, miks ta sellel aastal ei ole kuigi läbipaistev ja selge?

14:14 Aivar Kokk

Lihtsalt sulle teadmiseks, et praegu on kaks erinevat poolt. Esimest korda on laua peal tegevuspõhine eelarve. Me komisjonis arutasime ja natuke muigega vaatasime, et kõik ministriumid tegid oma lõigu ise ja need lõigud on – kuidas viisakalt öelda? – erineva kvaliteediga. Me kindlasti soovime esile tuua kõige paremad näited, kuidas ministriumid on eelarve lahti kirjutatud. Siis ehk näeme, et järgmine aasta, kui tuuakse 2021. aasta riigieelarve meile laua peale, ei ole nii, et kuskil räägitakse sajast eurost ja kuskil räägitakse miljonitest. See peaks olema ühtlane.

Me peaks aru saama, milliseid investeeringuid järgmistel aastatel soovitakse teha, millised on kulud – ühelt poolt palgakulud ja teiselt poolt majanduskulud. Ministril on selge õigus riigieelarves nende kuluridade raha omavahel ringi tõsta. Ma vaatan praegu Urmasele otsa. Tartu linnapeana või Elva linnapeana ta seda teha ei saanud. Seal oli ette antud palgakulu ja teiselt poolt majanduskulu ning kui linnapea tahtis midagi ringi tõsta, siis ta pidi sellega volikogu ette minema. Vaid väikese protsendi ulatuses võis ta tavaliselt seda teha. Me tahame kindlasti selle selgemaks teha.

Ja alati peab arvestama ka seda, et peale valimisi on esimene riigieelarve ehk veidi kiirelt tehtud, sest selleks hetkeks, kui valitsus saab moodustatud, on enamikul juhtudel ministriumid omavahel järgmise aasta riigieelarve üldistes põhimõtetes juba kokku leppinud. Augustikuus oodatakse ära ka

sügisprognoos ja siis tuleb kolme nädalaga septembrikuus riigieelarve tasakaalu saada, et oleks võimalik see Riigikogule üle anda. Järgmise eelarve tegemiseks on sellel valitsusel palju rohkem aega ja võimalusi. RES-i arutelud algavad tavaliselt märtsis, ministriumidelt oodatakse ettepanekuid juba veebruaris. Ma usun, et kõik siin saalis on seda meelt, et riigieelarve peab olema loetavam. See teema on olnud üleval ka Euroopa Liidus, kui oleme komisjonide esimeestega koos istunud. See ei ole ainult Eestis probleem, see on enamikus riikides probleem. Väga raske on parlamendiliikmel lugeda seda eelarvet, eriti kui sa ei ole selle valdkonna inimene. Siis sa vaatadki võib-olla konkreetselt oma rida, aga sa ei näe sellel oleva numbri taha, ei näe, millest see number koosneb.

14:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Sutt, palun!

14:17 Andres Sutt

Aitäh! Hea ettekandja! Kindlasti selgus tekstis tähendab ka selgust mõttes. Kui seda teksti on keeruline lugeda, siis äkki ei ole see mõte seal teksti taga ka kõige selgem. Selle koha pealt ma kindlasti tervitan plaani eelarve läbipaistvamaks teha. Mis puudutab eelarve kvaliteeti, millest siin ka juttu oli, siis rahandusminister vastutab selle eest, mis dokumendi ta siia Riigikogu saali toob. Iga aasta eelarve tegemisel tuleb arvestada prognoose ja prioriteete ning ma arvan, et see väga palju ei sõltu sellest, kas oli parasjagu valimiste aasta või mitte. Komisjonist jäi mulle kõrva mind riivav valitsuse esindaja põhjendus, et mingi ettepanek ei sobinud seepärast, et seal ei olnud kirjas tegevusi, mida võiks ära jätta. Aga väga keeruline on neid tegevusi, mida ära jätta, kirja panna, kui neid eelarves kirjas ei ole. Ma küsin veel kord selle innovatsiooniagentuuri kohta. Sain ma õigesti aru, et järgmise aasta eelarves on selle jaoks raha ette nähtud?

14:18 Aivar Kokk

Seal on – ma nüüd peast ütlen, täpset numbrit mul käepärast ei ole –, mingi summa olemas tõesti. Kui sa soovid, siis ma otsin selle koha välja ja ütlen sulle pärast.

14:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

14:18 Annely Akkermann

Suur tänu! Ma kuulasin teie vastust Kristina Šmigunile ja mulle jäi selgusetuks, kuidas ikkagi on nii, et Isamaa, kes kunagi on soovinud eelarve tasakaalu panna põhiseadusesse kirja, kes on hoidnud rahandusministri portfelli nii mõnigi kord ja praegu hoiab rahanduskomisjoni esimehe kohta, ütleb, et eelarve on selle pärast nii segane ja läbipaistmatu, et uus valitsus äsja asus tööle. Minu arvates on Isamaa erakond Eesti rahandust juhtinud kaua aastaid. Ja minu küsimus on: miks see eelnõu ikkagi on nii segane?

14:19 Aivar Kokk

Aitäh, Annely, küsimuse eest! Ma ei ole vist kordagi öelnud, et eelarve on segane. Ma ei tea, kas eelarve saab olla segane. Vahest keegi teine saab olla, aga kindlasti mitte eelarve. Võib-olla on küsimus, kas ta on loetav või mitteloetav, kas ta on lugejale arusaadav või mitteamusaadav. Eelarve on pea 500-leheküljeline. Ma mäletan hästi, et kui me eelarvet arutasime, siis ma nägin, et Marisel oli see väga põhjalikult läbi loetud. Ma arvan, et ta esitaski oma küsimusi, kui ta ei näinud midagi mingi numbri taga. Enamiku infost ta luges sealt päris hästi välja. Mõnele teisele tundub eelarve lugemine tunduvalt keerulisem. Minul võib-olla on seda natukene lihtsam teha, kuna mul on olnud võimalus kogu selles eelarveprotsessis ise osaleda.

Aga ma rääkisin lihtsalt seda, et valitsus sai paika maikuus ja maikuu lõpus oli juba RES-i arutelu. Kindlasti ei ole kõik inimesed nii andekad, et nad kohe kogu oma valdkonda tunnetavad ja oma eelarvet teavad. Iga teema sisse minek võtab aega ja alati on igal koalitsioonil omad eesmärgid ja soovid. See ei ole ühe erakonna soov, kas teha nii, naa või kolmandat pidi. See on kokkulepe – praegu siis kolme erakonna vahel –, mida püütakse riigieelarve kaudu järgmisel aastal ära teha. Kui on teistsugune koalitsioon, siis on kindlasti ka teistsugused eesmärgid.

Riigieelarve ei ole sugugi halvas seisus. Vaatame kulude ja tulude poolt: küsimus on, kas meil on piisavalt tulusid. Tahaks palju rohkem kulutada erinevate valdkondade peale. Ja meie riigi laenukoormus on ikkagi, veel kord ütlen, Euroopa Liidu keskmisest kümme korda väiksem. Meil on võimekust laenu võtta, lihtsalt eelarve tasakaalu reegel ei luba seda piisavalt võtta.

14:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

14:21 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Laen tuleb anda mõistlikele inimestele ja mõistlikele valitsustele, mitte niisama kõrghooajal tarbimiseks. Aga kui ma su vastusest õigesti aru sain, siis Riia ring jäi välja ainult sellepärast, et seda loodetakse teha Euroopa rahaga, kõik muud tingimused on täidetud. See oli nagu väide. Aga mingid objektid jäid ikkagi alles ja midagi veel tehakse, see lihtsalt ei ole prioriteet – ütleme siis eesti keeles niimoodi. Aga teine asi, millest ma aru ei saanud: miks te ei toetanud toiduohutuse huvides laboriteenuse jaoks 1,7 miljoni eraldamist? Need kurikuulsad Poola maasikad, mida Eesti maasikate pähe müüakse, ja praegused listeeriajuhtumid – tegelikult puudutab see väga selgelt inimese tervist. On täiesti mõistetamatu, et suurest eelarvest ei leita selleks 1,7 miljonit. Mis see põhjendus oli?

14:22 Aivar Kokk

Üks põhjendus on väga lihtne: ministeerium peab oma eelarve piires otsustama, milliste punktide täitmine järgmisel aastal on oluline. Sa küsivad terviseprogrammi meetmete ja terviseriskide kohta? Kas sa mäletad, mis numbriga parandusettepanek see on? 16. parandusettepanek või? Toiduohutus, jah? Lihtsalt tuleb tunnistada, et sul oli sinna katteallikaks pandud riigireserv ettenägematuteks kuludeks. See oli üks lihtne põhjus, miks kahjuks seda ei saanud toetada. Tulnuks leida sama ministeeriumi haldusalast mõni kulu, mille võiks jätta tegemata. See oli üks põhjus, miks seda ei toetatud.

14:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Yoko Alender, palun!

14:24 Yoko Alender

Aitäh, austatud aseesimees! Hea ettekandja! Eesti toetab Euroopa Liidu eesmärki saavutada aastaks 2050 süsinikuneutraalsus. Euroopa Liidu järgmise aasta eelarvet on lausa nimetatud kliimaeelarveks. Seega kõik need teemad on prioriteetsed, ja seda ka seetõttu, et teadlased on tõdenud ja selgelt välja öelnud, et mida kauem me venitame nende tegevustega, seda kallimaks see läheb ja loomulikult seda vähem on meil võimalust edu saavutada. Te ütlesite, et Eesti Energia uue õlitechase rajamine on üks viis, kuidas praegune valitsus kavatses kuidagi keskkonnale rohkem kasu teha. Nii spetsialistid kui ka mina isiklikult jääme eriarvamusele, kas see on majanduslikult väga otstarbekas, keskkonna mõttes nagunii. Aga ma küsin teie kui komisjoni juhi käest, millised on veel need tegevused selles eelarves, mis tõesti aitavad meid kliimaeesmärkidele lähemale, ja kiiresti lähemale?

14:25 Aivar Kokk

Me jääme, jah, põlevkiviõli kasutamise osas eriarvamusele. Eestis on maavara, mida on võimalik kasutada. Võib-olla me oleme riigina mõned asjad jätnud tegemata. Saksamaa, Poola ja Ungari on saanud oma söetööstuse huvides erisusi kuni 2035. aastani, kuid meie kahjuks ei ole neid kaubelnud. Aga üks suurem valdkond on kindlasti ühistransport – raudtee, raudtee elektrifitseerimine. Me oleme Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga rääkinud, et analüüsitakse erinevaid võimalusi: kas ainult elektriraudtee või on võimalik ka see gaasivedur, mille üks erainvestor plaanib järgmistel aastatel kasutusele võtta. Ja veel on vesinikuelekttri variant. Prantsusmaal seda toodetakse ja esimesed kaks proovivedurit on Saksamaal kasutuses. Ministeeriumil on kokkulepe, et nende ametnikud lähevad tutvuvad pilootprojektidega, mis Euroopas töös on. Meie käisime osa kolleegidega – Toomas on küll saalist ära läinud – äsja Hiinas, kus enamik ühistransporti on viidud elektribusside peale. Kindlasti on need kohad, mis kõige rohkem tõhusust töötavad. Pluss siis kõikide hoonete energiatõhususe meetmete raames kordategemine nii praegu kui ka järgmistel aastatel.

14:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jüri Jaanson, palun!

14:27 Jüri Jaanson

Aitäh! Austatud ettekandja! Majandusega on meil viimastel aastatel või viimasel perioodil kõik hästi läinud, rahvastiku juurdekasvuga nii hästi ei ole. Minu meelest peaks iga eelarve sisaldama väga mõjuvaid meetmeid, mis soodustaksid loomuliku iibe kasvu. Seetõttu ma küsin: millised on selle eelarve meetmed, mis toetavad loomuliku iibe kasvu? Mulle on jäänud mulje, et valitsuse viimase aja poliitika on pigem vastassuunaline. Toon näiteks kas või septembris jõustunud vanemahüvitise uut laadi arvestuse ja ka valitsuse enda esitatud eelnõu, mis puudutab sünditushüvitise saajate tulumaksu. Need mõjuvad rahvastiku juurdekasvule halvasti. Kuidas te hindate seda eelarvet just rahvastiku juurdekasvu vaatevinklist?

14:28 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Mul on hea meel sulle vastata, et lisaks sellele, et meil on eelmistel perioodidel rakendatud häid meetmeid, olgu näiteks nimetatud nn emapalk ja muud toetused, on homme Riigikogu rahanduskomisjonis arutusel eelnõu, millega vabastatakse tulumaksust füüsilisele isikule lasterikka pere elamistingimuste parandamiseks ja väikeelamu energiatõhususe suurendamiseks makstav toetus. Järgmisest aastast täiendav maksuvaba tulu lapse eest ei vähene, kui laps saab toitjakaotuspensioni või rahvapensioni toitja kaotuse korral. Järgmisest aastast kehtib täiendav maksuvaba tulu lapse eest alates kolmandast lapsest. Sul oli mure seoses kalendriaasta neljandas kvartalis välja makstud sünditushüvitise, lapsendamishüvitise ja töölepingu seaduse, avaliku teenistuse seaduse ning töötuskindlustuse seaduse alusel välja makstud koondamishüvitisega vastavalt kuude arvule. Nüüd tekib võimalus maksukohustus ümber arvestada, lükates osa hüvitisest maksustamise mõttes järgmisse aastasse.

Kõigile üleskerkinud teemadele on rahanduskomisjon kiirelt reageerinud, tehes Rahandusministeeriumile ettepanekud seadust muuta. Nüüd on see seaduseelnõu jõudnud meie komisjoni. Ma loodan järgmise nädala esmaspäeval või kolmapäeval siin saalis olla, et läbi viia eelnõu esimene lugemine ja see sel aastal vastu võtta. Enamik punkte on tagasiulatuvad, hakkavad kehtima kas eelmise aasta 1. jaanuarist või selle aasta 1. jaanuarist, et nendel inimestel, kes on mõne seaduseapsu pärast kannatanud, see probleem lahendada.

14:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Erkki Keldo, palun!

14:30 Erkki Keldo

Aitäh! Hea ettekandja! Minu küsimus on ajendatud sellest, millega te just lõpetasite: sellest, et eelmise valitsuse tekitatud ja praeguse valitsuse jätkatud maksukäkk on teinud nii mõnelgi inimesel siin Eestis elu keeruliseks. Riigieelarve esimesel lugemisel, kui puldis oli rahandusminister, tuli mulle natuke üllatusena tema vastus, kui ma küsisin, kas juba keskmist vanaduspensioni saavad inimesed on need rikkad, kellelt tuleb tulumaksu võtta. Oli üllatav, et rahandusminister pidas seda õiglaseks ja õigeks, rääkimata muidugi nende inimeste tulumaksust, kes keskmist palka teenivad. Kui me vaatame eelarvet, siis näeme, et see maksukäkk või maksuskeem tegelikult püsib ja probleem aastatega aina süveneb. Me ju teame, et indekseerimise tulemusel kasvab pension ka järgmistel aastatel, keskmine palk tõuseb tänu majanduskasvule hästi. Seega ka alla keskmist palka saavad inimesed ja alla keskmist pensioni saavad inimesed peavad kõvasti rohkem tulumaksu maksma. Reformierakonnal on muudatusettepanek teha keskmine pension jälle tulumaksuvabaks. Ma loodan, et te saate seda toetada. Aga minu küsimus on, miks te ei ole sellele ise eelarve koostamisel mõelnud. Kas siis tõesti meie väärivad eakad, meie tublid töönimesed ei ole valitsuse prioriteet?

14:31 Aivar Kokk

Aitäh, Erkki, küsimuse eest! Ma ei tea, kes nüüd endale tuhka peaks pähe raputama, aga asi on väga lihtne. Eelarveläbirääkimistel oli keskmise pensioni tulumaksust vabastamine laua peal kuni viimase hetkeni, kuid kahjuks on nii, et viimased peaaegu kümme aastat on püütud arendada SKAIS2, mis on

läbi aastate tekitanud suurt kulu, aga tulu praktiliselt ei ole. Ja kui me selle lauale panime, siis ma võin sulle julgelt öelda, et teil oli seal küll kirjas 22 miljonit, aga meie arvutuste järgi oleks tulumaksuvabastus pensionäridele tähendanud ainult 15 miljonit. Koalitsioonile meeldis see tulumaksust vabastamine kindlasti palju rohkem kui seitsme euro võrra pensioni erakorraline tõstmine. Kahjuks ütles sotsiaalminister ka rahanduskomisjonis – ma palusin, et ta sellele küsimusele vastaks – et enne 2021. aastat seda IT-rakendust ei suudeta valmis saada. Kas me tahame rohkem kui 200 000 pensionäri pensioniarvutuse perfokaartide peale tagasi viia? Ma kardan, et see ei ole reaalne. Ja kahjuks selle taha asi jäi. Väga selgelt oli see laua peal, see oli prioriteet, aga hetkel ei oldud valmis, et järgmiseks aastaks see IT-lahendus tuleb. SKAIS1 juurde ei ole võimalik seda rakendust teha, sest süsteem on niigi serva peal, kogu aeg kardetakse, et see võib mingil päeval kokku kukkuda. Ja SKAIS2 arendus ei jõua nii kaugele. Kui me arutame siin aasta pärast ülejäämise aasta riigieelarvet, siis on see probleem usutavasti lahendatud.

14:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristen Michal, palun!

14:33 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Just selleksa teemal, mida te ise puudutasite, mõtlesin ma küsida. Ma mäletan oma majandusministriks oleku ajast, kuidas kolleegid Tsahkna ja vist Vassiljev, hiljem Ossinovski võtsid isikliku vastutuse selle SKAIS2 eest, mis, nagu te märkisite, ei ole tänaseni saabunud meile õnne tooma. Ka Riigikontroll viitab ja erinevad osapooled viitavad, et meie e-tiiger on tukkuma jäänud. Milliseid sellealaseid suurepäraseid programme ja investeeringuid te eelarvest välja tooksite? Mis on valitsusel kavas, et Eesti e-riigina oma maine taastaks, selle läikima ja lausa särama lööks?

14:34 Aivar Kokk

Aitäh! Ma hakkan hoopis teisest otsast peale. Tegelik probleem, miks mitmed head ideed ja mõtted untsu lähevad, on selles, et kui tellitakse üks selline programm nagu see SKAIS2, siis on tegu kahe teemaga. Esiteks peab kirjeldus, mida soovitakse, olema väga täpne. Ja tihti juhtub, et seda kirjeldust ei suudeta esitada sellisena, nagu soovitakse. Aga teine, veel suurem mure võib olla selles, et kui kirjeldus on tehtud ja programmi hakatakse juba tootma, ette valmistama, juba on investeeritud sinna mõned miljonid, siis siinsamas saalis tehakse sama valdkonna seadustesse parandusi. Ja kui ei ole tellimise ajal kokku lepitud, et programmile on võimalik erinevaid mooduleid juurde panna, siis tavaliselt selline asi kukub kokku.

Et see probleem lahendada, on praegu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile eraldatud vahendid, et ühest küljest luua selgem süsteem, jälgida, et kõikidesse programmidesse oleks võimalik mooduleid juurde panna. Teiseks on oluline, et kõik programmid omavahel ühtiks. Ei tohi tekkida olukorda, et kui ma Statistikaametile midagi esitan või maksuametile midagi esitan, siis ma pean andmeid veel kahte või kolme süsteemi esitama. Valitsusel on püstitatud eesmärk, et järgmiste aastate jooksul saaks kogu infosüsteem selliseks, et ühest kohast on võimalik Eesti Vabariigi kodanikul saada kõik andmed ja ka sisestada oma andmeid ühte kohta. Kaks korda ühte ja sama asja ei tohiks küsida.

14:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

14:36 Annely Akkermann

Suur tänu, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite Kristina Šmigun-Vähile, et järgmisel aastal on eelarve selgem, läbipaistvam ja ühtlasem, aga sellel aastal ei ole, kuna uus valitsus tuli ametisse. Valitsus on 2/3 koosseisus ikkagi sama, juurde tuli ju ainult EKRE. Eelarvet lugedes jääb silma, et EKRE on saanud sinna kirja 6 miljonit palliplatside jaoks, mida ei ole peaaegu 12-miljardilise eelarve juures just palju. Aga minu küsimus lähtub sellest, et te ütlete, et eelarve on tugevas seisus. Ometi ei ole eelarve struktuurses tasakaalus. Ka Eesti parimatest asjatundjatest koosnev eelarvenõukogu soovitab valitsusel taastada eelarve struktuurne tasakaal juba tänavu. Miks te seda ei tee?

14:37 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest. Alustame 6 miljonist. See kindlasti ei ole ühe erakonna 6 miljonit. Ma loodan, et 6 miljoni eest ehitatakse Eestimaa erinevatesse piirkondadesse neli väga korralikku jalgpalliväljakut või mingit muud spordikompleksi, mida Eestimaa inimesed kasutada saavad. See kindlasti ei ole mõne üksiku Riigikogu liikme või ühe erakonna poliitika. Ja ma julgen garanteerida, et ühele erakonnale kindlasti 6 miljonit nn spordiväljakuraha ei jagata.

Teiseks, meil on sinuga eelarve osas lihtsalt erinevad arusaamad. Me oleme küll mõlemad ettevõtjad. Me oleme mõlemad omavalitsuste eelarvet teinud ja teame, et alati peab eelarvet tehes silmas pidama mitte ainult tasakaalu sel aastal, vaid peab vaatama ka rahavoogusid ja laenukoormust. Ja siis mõtled, kas mõnel aastal on võimalik ühel, teisel või kolmandal hetkel kasum välja võtta või mitte.

Praegu me peame tunnistama, et võib-olla 15 aastat tagasi oleks pidanud tegema väga suuri investeeringuid infrastruktuuri. Need jäid siis tegemata. Kas me seda täna tunnistame või mitte, aga ma alati toon näiteks, et Tallinna–Tartu maantee valmishitamine oleks toona maksnud sama palju kui praegu 10 kilomeetri ehitamine. Kas sel hetkel tundus selleks laenu võtmine utopia? Jah, meil kehtisid siis karmid arusaamad. Nüüd me hakkame neid teid ehitama PPP-projektide abil, kuna Euroopa Liidus on kokku lepitud, et eelarve peab olema nii struktuurses kui nominaalses tasakaalus. Samas kui me püüame rõhutada seda, et mingil hetkel on eelarve läinud mõne protsendi ulatuses tasakaalust välja, me unustame, et enamikul Euroopa Liidu riikidel on laenukoormus tunduvalt suurem. Aga tänu sellele, et nad on suutnud välja ehitada kogu infrastruktuuri, on nende majandus nii tugev, et raha jääb üle ja nad suudavad oma laenu tagasi maksta. Vaatame erinevaid riike ja võtame kas või Kreeka: laenukoormus on võrreldes SKP-ga 180%, aga vaadake selle aasta majandustulemusi! Sinna on väliskapitali väga kõvasti sisse tulnud. Või vaatame Saksamaad: ühelt poolt on laenukoormus võrreldes SKP-ga päris suur, aga teistpidi jääb riigieelarves tänavu, ma arvan, 50–60 miljardit eurot üle. Erinevatel hetkedel peab riik tegema erinevaid otsuseid. Ühel hetkel on vaja investeerida teatud valdkonda, et seal majandus toimima hakkaks. Me praegu näeme väga hästi, et olulised on regionaalne areng, haridus- ja sotsiaalvaldkond. Kui nendes valdkondades on vajalik välja ehitatud, siis on ainult ülalpidamiskulu. Aga ühel hetkel on need investeeringud vaja ära teha.

Ega see, kui mulle keegi ütleb, et 30 aasta pärast ma saan Tallinnast Tartusse ohutult sõita mööda 2 + 2 teed, mind ja teisi inimesi, kes praegu iga päev seal sõidavad, ei rahulda. Inimesed tahavad juba täna Pärnust, Tartust, Narvast ja maapiirkondadest kiiresti erinevatesse kohtadesse pääseda. Oluline on ikkagi rajada kiired ja mugavad ühendused – siis saavad inimesed elada ja töötada erinevates kohtades. Kindlasti on vaja väga palju investeerida, et oleks võimalik kaugtööd teha. See ongi järgmise aasta eelarves ja on olnud ka eelmiste aastate eelarves. IT-arendus, lairibavõrgu viimase miili ühendused – need on olulised punktid.

Praegu käib arutelu järgmise perioodi raha suunamisest, et millisesse valdkonda läheb. Need otsused peavad olema targad ja mõistlikud. Ei maksa täna kogu aeg rääkida, kas eelarve on natuke struktuurset tasakaalust väljas või mitte. Lubatud on 0,75%, enamikus Euroopa Liidu riikides on lubatud 1%. Ja ma kordan veel: nii rahandusministrite kui komisjoni esimeeste kokkusaamistel räägivad just nn vanad Euroopa riigid sellest, et tuleb vaadata, kui suur on kellegi laenukoormus, ja selle järgi anda õigus vajadusel laenu võtta. Sest kui majandus peaks millegipärast langema, siis on selge, et riik peab sekkuma ja investeeringute abil majandust elavdama.

14:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Helmen Kütt, palun!

14:42 Helmen Kütt

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! Keskmise pension läheb maksustamisele. Alampalk, mida praegu kokku lepitakse, on maksustamisel. Paljude nendesamade inimeste vanemad vajavad kas täieliku või osalise hoolekande teenuseid. Osa inimesi hooldab kodus mõnda lähedast ega saa aidata riiki oma maksudega ega kutsealast karjääri teha, sest neil puudub raha hooldekodukoha eest maksmiseks. Ma väga hästi mäletan, et kui sa olid sotsiaalkomisjoni esimees, siis see teema läks sulle korda. Me rääkisime sellest väga tihti ja meil oli päris palju ühiseid seisukohti. Ma ei hakka muidugi küsima selle kohta, et valimiste eel mitu erakonda, sh ka praegu valitsuses olevad erakonnad, seda lubasid, aga miks see koalitsioonilepingusse kirja ei läinud. Ma küsin seda, kas RES-i läbirääkimistel või rahanduskomisjonis või üldse mõnes koalitsiooni töörühmas, näiteks sellises, mis on moodustatud apteegiteema lahendamiseks ...

14:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun küsimus!

14:43 Helmen Kütt

Kas seda on arutatud? Eelnõu ei aita neid väga paljusid inimesi, kes peavad maksma üle jõu käivat hooldekodu kohamaksu.

14:43 Aivar Kokk

Rahanduskomisjonis on arutatud seda eelarve teiseks lugemiseks ettevalmistamisel, kuna üks selline parandusettepanek oli. RES-i arutelul oli väga palju teemasid laua peal ja ma ei julge öelda, kas ka see konkreetne küsimus. Seal kahel päeval arutati kõikvõimalikke kulusid ja tulusid. Loomulikult võiks elatustase olla selline, et inimene suudaks oma pensionist hooldekodukoha kinni maksta. Kindlasti me oleme sinuga ühel meelel, et me peame püüdma luua sellised tingimused, et inimene saaks võimalikult kaua olla kodus. Või siis nii, nagu Soomes on, et kui ta kodus enam ei ela, siis elab ta ridaelamu boksis ja teda aidatakse korra päevas. Ja sealt edasi jõuab ta ühel päeval hooldekodusse, kus 24/7 tema eest hoolt kantakse.

Ma arvan, et on ebaõiglane, et kui emad ja isad on lapsed üles kasvatanud, siis neid lapsi karistatakse, ja nende eest, kellel lapsi ei ole, maksab omavalitsus suures osas hooldekodukoha kinni. Kindlasti see teema on laual. Kuid mul on sulle kui sotsiaalkomisjoni aseesimehele ettepanek, et sotsiaalkomisjonis peaks lahti võtma kogu Sotsiaalministeeriumi eelarve. Seda asutust sa oled ju ka juhtinud. Tegelikult saab seda raha, mis meil on, ümber jagada. Tuleks vaadata, kas on mõni rida, kus olevat raha kulutatakse no mitte mõttetult – see on vale sõna –, vaid üleliia, kus oleks võimalik kokku hoida ja nii vabanenud raha rohkem omasteholdusse anda.

Praegu me näeme, et see teenus on turul atraktiivne. Eraettevõtjad konkureerivad, et seda osutada. Ma arvan, et kindlasti tuleks mõelda, kas riik peaks selle hooldusteenuse pakkumisse sekkuma. Võib-olla nii palju, et hoida hinnatase paigal. Praegu tundub, et tihti antakse hooldekodude rajamiseks raha sinna, kus eraettevõtja on juba turul olemas ja vabu kohti on. Nende summadega oleks võib-olla võimalik olnud hoopis mõttekamaid asju teha.

14:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mart Võrklaev, palun!

14:46 Mart Võrklaev

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma ikkagi jätkaks ressursitõhususe meetme teemal. Te väitsite oma vastuses, et meetmest ei olnud raha kuigi aktiivselt küsitud ja seetõttu tekkis hirm, et see läheb kaotsi. Samas mõnsite, et tingimused olid esialgu võib-olla ka natukene liiga keerulised. Ettevõtjad oma kirjas ju selgitavadki, et investeringutoetuse saamise eeltingimus oli ressursitõhususe auditite tegemine ja kõik see võttis aega. Nüüd on need tehtud. Nad ütlevad, et eeltööd on tehtud arvestusega taotleda 22 miljoni ulatuses investeringutoetust. Sealt tuli ka minu ettepanek eraldada äravõetud 39 miljoni asemel 25 miljonit, et katta see kulutus, mis on juba eeltöödega tehtud, milleks ettevõtjad on kulutanud oma aega ja raha. Ikkagi mu küsimus: miks te ei arvestanud selle n-ö väiksema sooviga, konkreetse ettevõtjate sooviga? Ja kas te olete neile sel teemal vastanud? Kas see kiri on vastuse saanud ja kui on, siis mida te neile vastasite?

14:47 Aivar Kokk

Kui ma õigesti tean, siis sa tuled omavalitsuse süsteemist. Sa saad väga hästi aru, et kui aasta jooksul on vaja raha ära kasutada ja seda ära ei kasutata, siis see raha nagu kaob ära. Nii on ka selle meetmega. Kuus aastat on see meede üleval olnud, järgmine aasta on seitsmes aasta. Kui seitsmendal aastal seda raha ei ole selle konkreetse meetme jaoks ära kasutatud, siis tuleb see raha Euroopa Liidule tagasi maksta. Ma arvan, et siin saalis ei ole mitte ühtegi inimest, kes ütleb, et 39 miljonit tuleks tagasi anda. Ma tahan veel kord rõhutada, et RES-i läbirääkimistel oli see teema laua peal. Seda raha ei ole suure tõenäosusega võimalik ära kasutada, sest praegu on neid projekte lõpetatud alla 10%. Vaid 48% on neid projekte, mis on abikõlblikuks kinnitatud, 52% osas on raha kulutamata. Järgmiseks aastaks on sealt see 39 miljonit ära võetud, kuid on ka kokkulepe, et uuel perioodil avaneb selline meede uuesti, sest see on

oluline. Energiatõhusus on oluline – mitte ainult ettevõttes, vaid kogu Eestis, nii elamumajanduses kui ka kogu ettevõtluses. See meede on lihtsalt üheks aastaks jäänud sinna – peast ütlen – mingi 20 miljoni juurde. Seal ei ole mitte 39 miljonit. Nende jaoks, kelle kohta on rahastuse otsus tehtud, on see raha eelarves olemas.

14:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalvi Kõva, palun!

14:49 Kalvi Kõva

Aitüma, hea aseesimees! Hea komisjoni esimees! See eelarve, mis meie ees on, on ikkagi paganama raskelt loetav. Loodan väga, et kõik rahanduskomisjoni liikmed teavad täpselt, mis siia sisse kirjutatud on ja mis nende ilusate lausete taga peidus on. Minu küsimus on järgmine: õpetajate palgaraha. Me teame, et õpetajate miinimumpalk tõuseb 65 euro võrra. Kui sellest suurest paksust eelarvest hakata seda raha otsima, siis tuleb välja, et ainult pool sellest summast on siin, aga poole te olete nagu kuskilt kõrvalt juurde nihverdanud. See jutt on järgmine: omavalitsustes õpetajate palgaraha koosneb õpilaste arvust olenevast osast ja juurde tuleb ka 20%, mis on n-ö selline tasandus – tulemustasud ja kõik muud värgid. Ja te olete sellest 20%-st 3% n-ö sisse nihverdanud ja ütelnud, et selle 3% osas peab palka tõstma. Aga paljudel omavalitsustel ei ole seda võimalik teha, sest alles on liitunud ja ühinemislepingud keelavad koolivõrku optimeerida. Kuidas te omavalitsuse inimesena sellesse suhtute, et omavalitsustele on niimoodi müts pähe tõmmatud?

14:50 Aivar Kokk

Hea Kalvi! Ma alustan algusest, et saaks natukene ka sinuga norida. Sa oled ka rahanduskomisjoni liige olnud ja ma ei usu, et sel ajal, kui sa komisjoni liige olid, oli eelarve rohkem loetav kui täna. On ju nii? Loomulikult on teistpidi, sest järgmine aasta on tegevuspõhine eelarve. See on natuke teistmoodi, kuigi kui ma vaatan neid ridu, mis sinna taha kirjutatud on, mille järgi hindama hakatakse, siis see on viisakalt öeldes vahest natukene naljakas. Aga kuna seda esimest korda tehakse, siis on selge, et kõiki asju ette ei nähtud, pole osatud näha, ja eelarve ei ole kõikide ministriumide puhul võrdselt loetav. Kui sa räägid üldhariduskoolide õpetajate palgast, siis praegu on ette nähtud, et miinimumpalk tõuseb 5,2%. Me teame, et paljud õpetajad ei tööta täiskoormusega ja see number kõigub ühele või teisele poole. Aga on prognoositud, et õpetajate keskmine palk on järgmisel aastal vähemalt 1540 eurot.

14:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jüri Jaanson, palun!

14:51 Jüri Jaanson

Aitäh! Ma tuleksin tagasi ennist räägitud eelarve tasakaalu reegli juurde. Tooksin välja sellise asjaolu, et inimelu on n-ö ajaline, ühiskond mitte – vähemalt Eesti põhiseaduse preambuli järgi ja kui lähtuda mõõdetavatest suurustest. Mulle tundub, et te lähenete sellele eelarvele nagu oma isiklikust perspektiivist. Ta soovite Tallinnast kiiresti Tartusse sõita juba varsti, mitte 30 aasta pärast. Aga eelarvest rääkides peaks kõigi nende struktuursete ja nominaalsete tasakaalude ja muude arvestuste taga olema lihtne põhimõte: eelarve olgu tehtud vastutustundega ka meie järeltulevate põlvete ees. Nemad ei peaks olema sunnitud orjama, et meie praegu tehtavaid kulutusi tasa teha. Nii et ma küsin praegu: kas panete käe südamele, kui ütlete, et see eelarve on vastutustundlik?

14:53 Aivar Kokk

Ma ei tea, kuhu ma oma käe pean panema, aga räägime natukene lahti näiteks selle, kui palju on ühiskonnas noori inimesi, kellel ei ole laenukoormust. Sa lõpetad kooli ja tahad endale korterit või midagi muud. Kogu ühiskond elab väikse laenuga. See on normaalne nähtus. Oluline on see, et on olemas rahavoog ja võimekus laenu tagasi maksta. Praegusel hetkel on eelarve struktuurset tasakaalust natuke väljas, aga samas me näeme, et riigi laenukoormus on väga väike. Ei saa öelda, et riigieelarve on kuidagipidi kraavis. Ja meie eesmärk on läheneda iga aastaga 0,5% võrra struktuurse tasakaalu poole, nii et 2022. aastal oleme nullis. Riigi eelarvestrateegias on väga selgelt öeldud, et kahe aasta pärast ei ole enam riigieelarve tasakaalust väljas.

14:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Lauri Läänemets, palun!

14:54 Lauri Läänemets

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Te tõite välja, et muudatusettepanekuid ei saanud toetada sellepärast, et seal ei olnud katteallikaid. Minu küsimus on teie nende valikute kohta, mis te olete langetanud eelarvest maha kärpimise kohta – mõtlen seda, mis on olnud kirjas riigi eelarvestrateegias või varasemates eelarvetes või ka valitsuse lubadustes. Näiteks korterelamute rekonstrueerimise toetus, üürielamute programm, ettevõtete võrguühenduste toetus – need on kõik sellised toetused, mis on mõeldud eelkõige just külade ja väikelinnade elu parandamiseks. Kui põllumeeste *top-up* sisse arvestada, siis kokku kärbitakse 65 miljonit eurot. Kas nende kärpimise põhjustest on ka komisjonis juttu olnud? Ja kui on, siis miks te olete kärpinud nii palju?

14:55 Aivar Kokk

Aitäh hea küsimuse eest! Kui vaatame üürielamute meedet, siis lihtsalt see ei ole käivitunud nii kiires mahus, kui on soovitud. Me näeme, et eelarves on kavandatud sinna järgmiseks aastaks 3,6 miljonit, 2021. aastaks 9,4 miljonit, 2022. aastaks 1,3 miljonit ja 2023. aastaks 1,3 miljonit. Kui kuskil on mingit rida kärbitud, siis ongi põhjus see, et nagu me siin kuuleme igas teises küsimuses: eelarve peab olema tasakaalus. Nii tuleb teha otsuseid, milliseid kulusi on võimalik teha ja milliseid kulusi ei ole võimalik teha. Ja kindlasti selle eelarve arutelu juures olid olulised kaks punkti veel: CO₂ kvoodi müügist saadavad võimalikud vahendid järgmistel aastatel ja Euroopa Liidu järgmise perioodi vahendite võimalik jaotus eri valdkondade vahel. Ja kui te küsisite energiatõhususe teemat puudutades kortermajade renoveerimise kohta, siis kindlasti see on CO₂ meetme üks teema. Järgmistel aastatel kindlasti see maht kasvab.

14:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaak Juske, palun!

14:56 Jaak Juske

Austet eesistuja! Hea ettekandja! Teatavasti enne valimisi peaaegu kõik praegused parlamendierakonnad andsid oma allkirja teadusleppele, mille kohaselt tuleb teaduse rahastamist suurendada 1%-ni SKT-st. Nüüd valitsusse pääsenuna pole koalitsioonierakonnad eelarvet koostades sellest lepest kinni pidanud. Teaduse rahastamine jätkuvalt kiratseb. Ja siin tulid appi sotsiaaldemokraadid, kes tegid kaks ettepanekut, millega suurendatakse teadus- ja arendustegevuse rahastamist, samuti kõrghariduse rahastamist. Küsimus: miks te pole neid häid ettepanekuid toetanud ja mis on veel olulisem, miks te pole kinni pidanud oma allkirjast teadusleppel?

14:57 Aivar Kokk

Aitäh hea küsimuse eest! Ma usun, et kui allkiri anti, siis vaevalt erakondade esimehed arvasid, et kohe järgmine aasta see summa kasvab 0,74%-lt 1% peale. Mõni erakond, kes küll allkirja ei andnud, vist arvas, et see tuleb tõsta 2% peale. Aga ma võin teile mõned faktid tuua. Näiteks, Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas suurenes teadus- ja arendustegevuse rahastamine 2017. aastal 8 miljonit; 2018. aastal 13,9 miljonit ja käesoleval aastal 13,3 miljonit. Kui lugeda seda eelarvet, siis näeme, et järgmine aasta kasvab see summa 8,6 miljoni euro võrra. Me oleme suutnud hoida taset, et järgmisel aastal läheb teadusele 0,74% SKP-st.

14:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Vilja Toomast, palun!

14:58 Vilja Toomast

Aitäh! Hea ettekandja! Mul on küsimus, mis põhjustel rahanduskomisjon ei toetanud muudatusettepanekut anda Sotsiaalministeeriumile lisarahastust palliatiivravi tugispetsialistide

rahastamiseks, et innustada ka teisi haiglaid rajama endale palliatiivseid teenuseid pakkuvat teenistust. Praegu töötab palliatiivravi keskus ainukesena PERH-is, Põhja-Eesti Regionaalhaiglas, aga on selge, et selliseid teenuseid pakkuvaid keskuseid on vaja tegelikult üle Eesti.

14:59 Aivar Kokk

Aitäh! Kas sa oskad öelda, mis numbriga parandusettepanek see oli? Number 30, jah? Komisjoni vastus on, et haigekassa on teinud ettepaneku lisada tervishoiuteenuste loetellu alates 2020. aastast statsionaarne hospiitsravi. Statsionaarset hospiitsravi võivad vajada patsiendid, kellel on rasked, ravile halvasti alluvad sümptomid: valu, tugev iiveldus ja oksendamine, suur õhupuudus, ulatuslikud ja sügavad kasvajakoe haavandid, terminaalne rahutus või totaalne valu – nii füüsiline, psühholoogiline, sotsiaalne kui spirituaalne. Seda vajavad ka terminaalises seisundis väljendunud sümptomitega ehk elu lõppu jõudnud patsiendid, kellele saaks anda vaevusi leevendavat ravi statsionaaris, et nad oleksid pärast seda suutelised lühemat või pikemat aega kodus toime tulema. Hospiitsravile suunamise eelduseks on ravidokumentatsioonis fikseeritud raviotsus ning patsiendi hindamine.

Vabariigi Valitsuse reserv on määratud kahjuks muudeks kuludeks, selle arvel ei olnud võimalik seda ettepanekut toetada.

15:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalvi Kõva, palun!

15:00 Kalvi Kõva

Aitüma! Hea Aivar! Ma eelmise küsimuse jätkuks lihtsalt ütlen, et tõesti seda eelarvet on tükk maad raskem lugeda kui varasemate aastate oma. Võib-olla mina lihtsalt ei oska, aga ma pakun sulle ühe sellise *challenge*'i või võimaluse. Ole hea, Aivar, vaata siit eelarvest ja ütle, kui palju antakse järgmisel aastal vabatahtlikele päästjatele raha! Kui sa selle välja ütled, on hästi, aga kui ei ütle, siis ma küsin ka teise küsimuse ja vasta siis sellele teisele vähemalt. Miks te n-ö hajaasustuse programmi arendamist ei toetanud? See oleks ju otseselt maapiirkonna elu jätkusuutlikkuse tõstmine. Vahest oleks pidanud sinna veel täiendavaid meetmeid juurde mõtlema. Võinuks eraldada 2 miljonit, pakkumaks paljudele maaelanikele kõikvõimalikke lihtsamaid ja paremaid lahendusi. Nii et vasta siis sellelegi: miks hajaasustuse programmi tugevdamist 2 miljoniga ei toetatud – muudatusettepanek nr 26?

15:01 Aivar Kokk

Aitäh! Kui me vaatame seda eelarvet, siis näeme, et järgmisel aastal on hajaasustuse programmile ette nähtud 1,6 miljonit. Lisaks kavandatakse hajaasustusega piirkondade elanikele vee- ja kanalisatsioonivõrgustiku rajamiseks investeringuid uue struktuurivahendite perioodi ajal. Nii et aastast 2022 peaks need vahendid olemas olema.

15:02 Aseesimees Siim Kallas

Taavi Rõivas, palun küsimus!

15:02 Taavi Rõivas

Aitäh, väga austatud Riigikogu aseesimees! Hea komisjoni juht! See on siis esimene iseseisvuse taastanud Eesti riigi eelarve, kus keskmine vanaduspension läheb tulumaksu alla. Kui sotsiaalkomisjonis sel teemal sotsiaalministri ja juttu oli, siis selgus, et võrreldes 2016. aastaga, kui kehtis veel kõigile ühetaoline tulumaksusüsteem, on tulumaksusüsteem pensionäride jaoks läinud 110 miljoni euro võrra kahjulikumaks: pensionäride taskust on kokku 110 miljonit eurot ära võetud. Kas rahandusminister siis, kui te temaga sel teemal rahanduskomisjonis vestsite, kuidagi põhjendas ka, miks tahab praegune valitsus olla esimene, kes sirutab käe nii sügavale pensionäride taskusse?

15:03 Aivar Kokk

Aitäh, Taavi! Sa olid vahepeal saalist väljas, aga sellele küsimusele ma korra juba vastasin. Aga kurb tõdemus on, et selles valdkonnas, kus oled ka sina minister olnud, ehk siis sotsiaalvaldkonnas, on kahjuks SKAIS2 viisakalt öeldes untsu läinud. Me lootsime, et juba aastail 2015–2016 SKAIS2 toimib, aga kahjuks ei toimi praegugi. Ma tahan sulle kohe öelda, miks see nii on. Eelarveläbirääkimistel oli

koalitsiooni kindel seisukoht, et keskmine pension peab olema tulumaksuvaba. Kuid kahjuks IT-lahendus ei võimalda seda enne kui 2021. aastal. Tegelikult võid sa seda küsida sotsiaalministri käest, sest seda arutati mitmel nädalal ja kuni viimase hingetõmbeni võideldi selle eest, et valik oleks tulumaksuvaba pension, mitte seitsmearu tõus. See otsus sündis seepärast, et ministri sõnul ei ole võimalik IT-lahendust enne käivitada, kui 2021. aastal SKAIS2 jõuab sellise arenduseni. SKAIS1 juurde ei ole võimalik lisamoodulit panna. Säärane on sotsiaalministri vastus sellele küsimusele.

15:04 Aseesimees Siim Kallas

Kaja Kallas, palun!

15:05 Kaja Kallas

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Teie olete seda riigieelarvet rahanduskomisjonis menetlenud ja teatavasti riigieelarve on väga paks dokument. Kas oskate öelda, miks on selle kohta muudatusettepanekuid teinud ainult opositsioonisaadikud? Õiguskantsler Ülle Madise on öelnud, et tegelikult Riigikogu annab riigi raha ehk riigieelarve üle otsustamisel järjest rohkem võimu käest ära. Kas tõepoolest on Riigikogu selle rolli täitmine jäänud ainult opositsiooni õlule? Või millised on olnud koalitsioonisaadikute kaalutlused selle eelarve puhul?

15:05 Aivar Kokk

Aitäh, Kaja! Ma tänan selle küsimuse eest! Vastus on lihtne. Koalitsioonipoliitikud on alates sellest hetkest, kui eelarve Riigikokku jõudis, otsinud kohti, kus oleks võimalik kulusid kokku hoida või tulusid suurendada. Ja nagu sa tead, teise ja kolmanda lugemise vahel on nii fraktsioonidel kui komisjonidel võimalik teha ettepanekuid riigieelarve muutmiseks. Ma loodan, et sellel perioodil tuleb ka koalitsioonipoliitikutelt parandusettepanekuid.

15:06 Aseesimees Siim Kallas

Erkki Keldo, palun!

15:06 Erkki Keldo

Aitäh! Hea ettekandja! Küsin natukene haridusvaldkonna kohta. Kaks teemat. Kindlasti enne valimisi oli vähemalt kolmel erakonnal, kaasa arvatud sellel erakonnal, kuhu teie kuulute, prioriteet minna üle ühtsele eestikeelsele haridusele. Aga eelarves me selleks konkreetseid vahendeid väga palju ei näe ega tea, kuidas selleni jõutakse. Võib-olla oskate natuke lähemalt seletada? Kas see raha on eelarves olemas? Mina vähemalt ei leidnud.

Teine suur prioriteet on õpetajaameti prestiiži tõstmine, mille juurde käib selle ameti keskmise palga tõstmine. Valimiste eel lubasid teised erakonnad õpetajatele kes kahekordset Eesti keskmist palka, kes 2000 euro suurust keskmist palka. Kuid mida me täna näeme: õpetajate palk ei ole vähemalt riigieelarve järgi otsustades tänase valitsuse nii-öelda prioriteet. Sellest ka küsimus: miks ei ole õpetajate palk prioriteet? Kas see lähiaastatel hakkab olema? Ja ma väga loodan, et toetate Reformierakonna ettepanekut õpetajate palgafondi suurendada.

15:07 Aivar Kokk

Aitäh! Kui mitu küsimust tuleb, siis esimene küsimus läheb juba enne meelest ära, kui järgmine tuleb. Aga viimase teema juurde: õpetajate palgaks ette nähtud summa on eelarves suurenenud ja mõni hetk tagasi, kui sa vahepeal saalist ära olid, ma just need numbrid ette lugesin. Aga tuleta mulle meelde, mis see esimene küsimus oli! Keeleõpe? Kus koha peal see riigieelarves näha on? Me näeme seda, et riigigümnaasiumide ehitus jätkub ja siiaamaani on kõik riigigümnaasiumid eestikeelsed. Nii et eestikeelne haridus on iga aastaga aina rohkem prioriteet. Ma usun, et selle valimisperioodi lõpus on igas piirkonnas olemas eestikeelsed riigigümnaasiumid, kus on võimalik kõigil eesti keeles õppida.

15:08 Aseesimees Siim Kallas

Kaja Kallas, teine küsimus, palun!

15:08 Kaja Kallas

Aitäh! Öeldakse, et ära räägi mulle oma prioriteetidest, näita mulle oma eelarvet. Ehk siis sa võid rääkida millest iganes, aga prioriteetidid on näha tegelikult sellest, kuhu raha läheb, kuhu sa raha paned. Me oleme viimase nädala jooksul lehest lugenud, et Eesti õpilaste matemaatikatumused on väga kehvad. Aga tegelikult õpilaste tulemused olenevad eelkõige ikkagi õpetajatest, sellest, kuidas õpetajad suudavad oma teadmisi õpilastele edasi anda. Ja on teada, et matemaatikaõpetajatest nagu ka paljudest teistest õpetajatest on suur puudus. Selle eelarve puhul on meie ettepanek õpetajate palka suurendada. Ma küsin: miks rahanduskomisjon otsustas seda ettepanekut mitte toetada? Mis kaalutlustel nii otsustati ja kuhu raha selle asemel läheb?

15:09 Aivar Kokk

Aitäh! Kui me vaatame riigieelarvet, siis näeme, et järgmise aasta eelarves kasvab üldhariduskoolide õpetajate miinimumpalk 5,2% ehk 1250 eurolt 1315 eurole. Õpetajate prognoositav keskmine palk on järgmisel aastal vähemalt 1540 eurot. Sama teemaga seoses on sihiks seatud, et tööjõukulude osakaal valitsussektori hariduskuludes oleks 2020. aastal 60%. Nii et me püüame iga aastaga õpetajate palganumbrit suurendada.

15:10 Aseesimees Siim Kallas

Urve Tiidus, palun!

15:10 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Ühes oma vastuses te rääkisite SKAIS2-st ja pensionitõusu seotusest selle arenduse probleemidega. See jutt kõlas nagu ulmeloo stsenaarium eelmise sajandi teisest poolest: see on olnud üks väga popp stsenaarium, et masinad võtavad võimu. Aga see selleks. Küsimus on mul selline. 2020. aasta riigieelarve muutmiseks tehti 33 ettepanekut. Põhjustest, miks komisjon neid ei toetanud, puudust ei ole. Aga kui te korraks väljute komisjoni esimehe formaalsest rollist, siis vahest ütlete, milline nendest ettepanekutest jääb teie hingele kripeldama – inimesena, kogenud poliitikuna ja nagu te enda kohta ütlesite, majandusinimese ja ettevõtjana.

15:11 Aivar Kokk

Aitäh, Urve, ühelt poolt raske küsimuse eest! Väga paljud teemad jäävad kripeldama. Ei ole kunagi üheski valdkonnas raha piisavalt. Samas on kindlasti kohti, kus oleks võimalik raha kokku hoida, kuskilt midagi ümber tõsta. Aga alati on see prioriteetide küsimus, mille või kelle arvel mingi otsus tehakse. Siin on kindlasti ettepanekuid, mis mul südamel kripeldavad, ja on ka probleeme, mille lahendamiseks ei ole opositsioon parandusettepanekutega välja tulnud. Kuid koalitsioonipoliitikuna püüan ma viimase hingetõmbeni leida vahendeid, et ühte, teist või kolmandat probleemi lahendada, olgu see sotsiaalvaldkonnas, hariduses või põllumajanduses. Kõik on olulised valdkonnad Eesti majanduse ja Eesti inimeste seisukohalt.

15:12 Aseesimees Siim Kallas

Signe Riisalo, palun!

15:12 Signe Riisalo

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Reformierakonna fraktsioon on koos sotsiaaldemokraatidest parlamendiliikmetega teinud ettepaneku leida lasteabitelefoni lisaraha 112 000 euro ulatuses. Seda ettepanekut toetatud ei ole. Ometi on teada, et pärast lastekaitseaduse vastuvõtmist selgus, et abi vajavate laste hulk Eestis on kolm korda suurem, kui seni arvati. Umbes samal ajal korraldati lasteabitelefoni tegevus ringi. Uuringud on näidanud, et enamik põhikooliealistest lastest on selle telefoninumbri olemasolust teadlikud ja on valmis seda ka kasutama. Ja samas on uuringud näidanud seda, et täisealiste hulgas on teadlikkus sellest telefoninumbri ja nõu saamise võimalusest langustrendis. Miks ei ole leitud vahendeid 112 000 euro ulatuses lasteabitelefoni tegevuse toetamiseks?

15:13 Aivar Kokk

Aitäh olulise ja väga hea küsimuse eest! Lastekaitse telefoniteenus on 2020. aasta eelarves sees. Lastekaitse telefoniteenus hõlmab endas kompleksteenusest lasteabitelefoni 116 111 ja see teenus on kättesaadav sihtrühmale pidevalt ehk 24/7. Ja see on nõnda nii tänava kui ministeeriumi andmetel ka järgmisel aastal.

15:14 Aseesimees Siim Kallas

Nõndamoodi, ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, lugupeetud komisjoni esimees! Nüüd me läheme läbirääkimiste juurde. Kõnesoove on õige mitmeid. Esimesena Maris Lauri, palun! Sõna saavad võtta kõik, rääkida võib 5 + 3 minutit, kui seda kolme lisaminutit vajatakse.

15:14 Maris Lauri

Ma võtan selle kolm minutit.

15:14 Aseesimees Siim Kallas

Kõneleja võtab kolm lisaminutit, nii et kokku kaheksa minutit. Palun!

15:14 Maris Lauri

Head kolleegid! Me kuulsime seda, kuidas nägi koalitsioon riigieelarve arutelu komisjonis peale esimest lugemist. Ma toon siia juurde selle, kuidas nägi seda opositsioon.

Nagu te minu küsimustest võib-olla juba aru saite, tegelikult diskussiooni ju komisjonis ei olnud. Me esitasime oma muudatusettepanekud, esitati valitsuse vastuväited ja komisjoni esimees aeg-ajalt ütles, et noh, tore ettepanek ju on, aga kõik ettepanekud hääletati ilma igasuguse diskussioonita maha. Muudatusettepanekute tagasilükkamise põhjendusi oli tõesti erinevaid. Oli ka selliseid põhjendusi, mille ettepaneku tegijad kohe tagasi lükkasid, ja mõned tagasilükkamise põhjused siia paberile ei jõudnud. Näiteks, seesama küsimus, mis puudutas eesti koolides eesti keele õpetamist venekeelsetele lastele. Selle peale öeldi, et vaat, sellised ja sellised meetmed on olemas. Aga asi on selles, et need meetmed olid mõeldud vene koolidele, need ei olnud mõeldud eesti koolides õppivatele vene lastele. Seda põhjendust, mis sai tagasi lükatud, seletuskirjas kahjuks ei ole, hea komisjoni esimees sellest ka ei rääkinud.

Komisjoni esimees jättis rääkimata ka selle, et komisjonis toimus hääletus lugemise katkestamiseks. Seda oleks pidanud tegelikult korrektsuse huvides rääkima, sest selleks oli ka konkreetne põhjus. Suhteliselt raske on komisjonis pidada diskussiooni asjade üle, kui räägib ainult üks lauapool ja teine lauapool ei räägi, ta lihtsalt hääletab ehk nagu parlamendi kõnepruugis öeldakse, rullib üle. Kui tõesti oli väga hea ettepanek, siis oleks võinud võtta kätte ja arutada katteallikaid, kui need tundusid sobimatud olevat. Aga ka seda ei juhtunud. See oligi muidugi katkestamise ettepaneku põhjus.

Üks asi oli kindlasti veel see, et oli muudatusettepanekute esitamise tähtaeg, aga komisjoni istung oli kohe järgmisel päeval. Ilmselt koalitsioonisaadikud ei soovinudki muudatusettepanekutega sisuliselt tutvuda, see kõik oli üpris formaalne.

Aga ma räägin natuke nendest muudatusettepanekutest ja probleemidest, mis ilmnesisid.

Reformierakonnal oli kuus muudatusettepanekut. Üks puudutas tasakaalu saavutamist, sest nagu teada, eelarvenõukogu ju ütles, et võiks tegeleda asjaga kiiremini, ja valitsus ise on ka seda kiiremini teha lubanud. See lükati tagasi. Me tegime ettepaneku pensionide maksuvabastuseks, ka see lükati tagasi. Nagu me täna siin kuulsime, nii tehti igasuguste muudatusettepanekutega. Kui me rääkisime sellest, et suunaks raha IT-sse, siis ka see lükati tagasi, et probleemi mitte lahendada, ilmselt. Teadus- ja arendustegevuse kohta oli ettepanek, et jõuda lõpuks sellele 1%-le lähemale. Jah, meie muudatusettepanek ei olnud nii rikkalik, et oleks saavutatud see eesmärk, milles aasta tagasi erakonnajuhid kokku leppisid, kuid siiski, see oli vähemalt samm edasi selles suunas. Kui siingi täna räägiti sellest, et kuskil on olemas raha ja seal juba sellega tegeletakse, siis analüüs, mis tehti Teadus- ja Arendusnõukogu tellimusel, näitas, et see ei ole õige lahendus. Meie lahendus pakub kaasamist palju mitmekesisemalt, sh erinevate jõudude kaasamist. Õpetajate palga tõusust keelduti. Ma rõhutan, et valitsus tegeleb miinimumpalga tõstmisega, meie soovisime tõsta keskmist palka, et ei taganetaks eesmärgist jõuda 120%-ni keskmisest palgast.

Kindlasti toon välja ettepaneku eesti keele õppimise kohta, mida ma juba eespool mainisin. Siin minust paremal pool istuvad erakonnad räägivad kogu aeg sellest, kuidas nad seisavad eestikeelse õppe eest ja

soovivad, et eesti keelt hästi õpitaks, kuid reaalsus on väga lihtne ja kurb. Eesti koolid on tõsiselt hädas sellega, et vene lapsed tulevad nendesse koolidesse eesti keeles õppima, aga nende eesti keele oskus ei ole piisav. Selle lahendamiseks ei leia koalitsioon raha. Need on inimesed, kes on valmis eesti keelt õppima, kes on sellest huvitatud, kes saavad selle vajalikkusest aru, aga sellele me raha ei leia. Me jätame eesti koolid hätta. See probleem on eriti rängalt süvenenud viimase kolme-nelja aasta jooksul. Ida-Virumaa kõik eestikeelsed põhikoolid on sellega täiesti hullumeelses hädas. Selle probleemiga ollakse hädas ka Valgas, see probleem on isegi, uskumatu, Saaremaa kutsehariduses. Aga ei, koalitsioon, kes valimiste ajal ja isegi nüüd lööb rusikaga vastu rinda, kuidas nad seisavad eestikeelse õppe eest, eesti keele õppimise eest, hääletas selle muudatusettepaneku maha. See ei ole kallis ettepanek, see tähendaks 1 miljonit arvestuslikku kulu, mis, võib juhtuda, aasta lõpuks ära ei kulukski. Nii et võtan selle asja kokku. Meil ei olnud tegelikult arutelu eelarve üle. Siin on täna juba korduvalt viidatud sellele, et me ei diskuteeri ja parlament on andnud oma rolli ära. Ma ei räägi seletuskirjast, ma räägin eelarvest endast, kus ridu on nii vähe, et muudatusettepanekute tegemine on komplitseeritud, kui mitte öelda, et aeg-ajalt võimatu. Selle asemel, et pidada sisulist diskussiooni, rulliti muudatusettepanekutest üle, mille tulemusena on see eelnõu endiselt täpselt samas seisus, nagu ta oli siis, kui valitsus ta meile siia saatis. Ta on sisutu, sihitu, sõnamurdlik. Muutusi ei ole. Selle tõttu teeb Reformierakonna fraktsioon ettepaneku teine lugemine katkestada, et me saaksime sisuliselt tegeleda selle eelarvega ja muuta seda nii palju paremaks, kui annab. Aitäh!

15:22 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Võtame selle taotluse vastu ja menetleme seda vastavalt ettenähtud korrale pärast hääletamist või pärast diskussiooni. Pärast hääletamist ikka, õige! Aivar Sõerd on järgmine. Kaheksa minutit, palun!

15:22 Aivar Sõerd

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Valitsusliidu esindajad rääkisid järgmise aasta eelarvet kiites, et maksukoormus ei tõuse. Aga maksukoormus ka ei lange, vaatamata sellele, et tänavu pöörati tagasi eelmise valitsuse alkoholiaktsiisi tõus ja selle tulemusel peaks langema tarbimismaksude koormus. Eelarve seletuskirjast loeme, et maksukoormus siiski järgmisel aastal 0,1% tõuseb. Aga tuletame meelde, et võrreldes 2017. aastaga tõuseb maksukoormus järgmisel aastal koguni 0,7 protsendipunkti. Eelarve seletuskirjast loeme ka, et järgmisel aastal suurendavad palgakasvu toel maksukoormust tööjõumaksud. Aga asi on siin eelkõige selles, et palkade kasv viib inimesed uue maksusüsteemi eripära tõttu madalama maksuvaba tulu piirkonda, mis omakorda viib tööjõumaksude koormuse tõusuni. Läheme edasi. Gaasiaktsiis järgmisel aastal tõuseb. Maagaasikulu on ettevõtete tootmissisend, maagaasiaktsiisi tõus mõjutab eraisikutest tarbijaid, aga ka neid, kes otseselt maagaasi ei kasuta, kuid on ühendatud kaugküttevõrku.

Suurem maksumuudatus, millest ma rääkida tahan ja mis järgmise aasta eelarvega ellu viiakse, on see, mis tabab pensionäre. Seni on alati hoolitsetud selle eest, et keskmist pensioni tulumaksuga ei maksustataks. Nüüd aga hakkab olema nii, et tuleval aastal peavad üle poole pensionäridest hakkama tulumaksu maksta. Sotsiaalministeeriumi andmetel on neid pensionäre, kellel järgmisel aastal tuleb sellelt pensionitõusu erakorraliselt osalt tulumaksu maksta, 184 000. 205 000 on neid pensionäre, kelle pension ja töötasu järgmisel aastal ületavad 500 euro piiri, ja sellelt 500 eurot ületavalt osalt tuleb hakata tulumaksu maksta. Varem on olnud ikka nii, et pensionäride kasinat sissetulekut on maksustamisest säästetud, kasutades selleks pensionile rakendatud täiendavat maksuvaba tulu. Sellepärast tegigi Reformierakonna fraktsioon riigieelarve kohta muudatusettepaneku vabastada pensionid keskmise vanaduspensioni ulatuses tulumaksukohustusest.

Aga nüüd natuke eelarvest üldiselt ka. Selleks, et eelarvet seadusega ettenähtud tasakaaluraamistikku mahutada, nihutati edasi investeeringuid. Suured taristu- ja muud investeeringud lükati tulevikku põhjusel, et riigihanked venivad ja kohtuvaidlused takistavad ehitusega alustamist, ning ka tekkepõhine raamatupidamine andis tehingute ajatamiseks ruumi täpselt nii, nagu oli vaja. Vabanenud raha, vabanenud investeeringuruum ei läinud aga selleks, et asendada need nende investeeringutega, mis olid ammu ootel. Nii jäi näiteks eelarvest välja Tartu Riia ringristmik, aga rahaeraldus 125 miljoni euro eraldamiseks Eesti Energia uue õlitechase ehitamiseks jäi eelarvesse sisse. Detailplaneering oleval valmis, eelprojekt olemas, ehituseks takistusi pole, rääkis rahanduskomisjoni esimees meile täna. Teede- ja taristuinvesteeringute nihutamine tulevikku aga ei lahenda mitte midagi, vaid lihtsalt lükkab probleemide lahendamist edasi. Tulevaste aastate eelarvetes on veel vähem ruumi investeeringuteks,

kui seda praegu on.

Nüüd natukene teadus- ja arendustegevuse asjadest ja rahastamisest ning sellest ressursitõhususe meetmest, millest oli küsimuste voores juttu. Kevadel koostatud riigi eelarvestrateegias kirjutati teadus- ja arendustegevuse kulude reale 39 miljonit eurot tulemusreservi raha. See on see raha, mis on nagu laskmata karu, mis metsas alles ringi jookseb, selle kasutamise luba komisjon veel andnud ei ole. Selguski suvel, et tulemusreservi raha sinna reale suunata ei saa. Kuna see raha jäi kasutamata, siis läks see kaunite kunstide kooli ehitamiseks. See oli kaval manööver, nagu rahandusminister rääkis. Kärpeid polnud vaja teha, eelarve revisjoni polnud vaja teha. Väike manööverdus eurotoetustega andis lisaruumi ja kaunite kunstide kooli jaoks varem planeeritud raha suunati muude kulude katteks. Aga siin oli muidugi probleem: see 39 miljonit, mis teadus- ja arendustööst ära võeti, oleks viinud teadus- ja arendustöö protsendi väiksemaks kui 0,71% SKP-st. Selleks, et seda ei juhtuks, võeti raha sellest ressursitõhususe meetmest, mille kohta siin palju küsiti. See muidugi valitsust ei huvitanud, et ressursitõhususe meetmest 39 miljoni euro äravõtmine tähendab seda, et ettevõtjatel jääb saavutamata 124 miljoni euro suurune ressursisääst ja jääb tegemata 111 miljoni ulatuses investeeringuid ressursitõhususe parandamiseks.

Nii et järgmise aasta eelarvega võetakse lihtsalt lõivu tulevikult. Tänapäevane heaolu on põhiline, probleemide lahendamine las jääb tulevikku. Manööverdused eurotoetustega näitavad, kui suur on sõltuvus eurorahast. Seda sõltuvust peaks hakkama vähendama, sest järgmisel euroraha finantsperioodil struktuurivahendid vähenevad. Aga meie valitsus on läinud seda teed, et järgmise aasta eelarvega sõltuvust eurorahast suurendatakse. Kokkuvõtlikult: eelarve on heal ajal tekkinud puudujäägi tõttu üle jõu elamise eelarve ning investeeringute edasilükkamise ja eurotoetustest sõltuvuse suurendamise tõttu tuleviku arvel elamise eelarve. Tänapäevane tähelepanu eest!

15:29 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Urmas Kruuse, palun!

15:29 Urmas Kruuse

Head kolleegid! Auväärt istungi juhataja!

15:29 Aseesimees Siim Kallas

Kas viie minutiga lepime?

15:29 Urmas Kruuse

Paneme kolm juurde, palun!

15:29 Aseesimees Siim Kallas

Kaheksa minutit.

15:29 Urmas Kruuse

Ma alustan ühest muudatusettepanekust, millel on ka minu allkiri ja mis minu arvates ilmestab väga hästi selle valitsuse eelarvepoliitikat või arusaamist, kuidas me tulevikus hakkama saame. Nimelt, majandus- ja kommunikatsiooniminister Taavi Aas ütles Tartu Riia ringist rääkides, et me olime sunnitud lükkama selle ehituse aastasse 2024. Ehk objekt, mida pidi hakatama ehitama järgmine aasta – kõik lepingud, mis puudutasid ühe ja teise poole kohustusi, olid Tartu linnaga sõlmitud –, lükati aastasse 2024. See fakt tähendab minu teadmise kohaselt tänasel päeval seda, et see lükati välja eelarvestrateegia lõpp-perioodist, mis minu arvates viitab väga ilmekalt sellele, et erinevaid kulutusi ja eriti investeeringuid lükatakse edasi, sest raha ei ole ja raha lihtsalt kulub ära. See on selles mõttes ääretult kurb. Kui panna sinna juurde veel teadmine, et kui me oleme mitu korda küsinud ministeeriumidest, kas eurorahast väljumise strateegiad on vastu võetud, kas neid on arutatud ja kas neile on ka mingid konkreetsed numbrid tahha tekkinud, siis me seda vastust tegelikult ei saa. Aga minu üllatuseks lubas tänapäevane poliitiline võim, lubasid selle kõik kolm osapoolt ühes küsimuses, mis puudutas põllumajanduse üleminekutoetusi, kui ühest suust, et need toetused täismahus tulevad. Aga oh õnnetust, veel hullem oli siin see, et kui lõpuks leiti 5 miljonit, siis avastati ka põhjus, miks seda 15 miljonit seal ei ole. Viimane väljaütlemine, mida mina maaeluministri suust kuulsin, oli see, kui Tarmo

Tamm ütles, et see raha on olemas. Aga selgus, et ei ole, kuigi ta suvel arvas veel, et see seal on. Minu arvates näitab see ainult üht, seda, et see tegelikult ei ole prioriteet. Inimestele ei ole mõtet hämada. Kui ei taheta sinna raha eraldada, siis nii tulekski öelda, aga mitte viidata sellele, et see kukkus kahe laua vahele maha. Eriti selles valguses, et minister ise käis terve suve mööda Eestit ringi ja rääkis, et see raha on olemas.

Aga ma lähen päevakajalisema teema juurde. Üks osa sellest nn valitsuskriisist ja Mart Järviku kriisist on ju seotud toiduohutusega. See on minu meelest mõnes mõttes kõige kurvem ja olulisem küsimus.

Minister ei ole ühelt poolt suutnud avalikkust veenda ja väita, et selles osas on asjad korras, vaid pigem on ta poliitiliselt sekkunud. Kui ma vaatasin seda, milliseid ettepanekuid on arvestatud ka komisjonis, siis ma märkasin, et ministeeriumi tehtud ettepanekus on arvestatud ainult sellega, et PRIA saab ligi 0,5 miljonit juurde, mis läheb palkade tõusuks, kuigi mulle jäi eile mulje, et minister ei ole PRIA tööga üldse rahul. Võib-olla sõnad ja teod ei peagi koos käima. Aga kui me vaatame listeeriaskaandali laiemas mõttes, siis tegelikult on teema selles, et selleks, et tagada meile kui tarbijatele ehk inimestele toiduohutus, on järelevalvet ja neid proove vaja kindlasti rohkem ning seda kõike on vaja teha täpsemalt, selleks et ohte ennetada ja meie tervis püsiks. Minu arvates ei ole aru saadud selle mure tõsidusest, et seoses listeeriajuhtumitega on meil olemas konkreetsed surmajuhtumid, mis on seotud ühe ohtliku tüvega. Täna me teame, et liigub ringi üks teine tüvi, mille allikat ei ole tuvastatud. See tähendab, et me peaksime veel intensiivsemalt võrdlema, analüüsima ja leidma need allikad, aga ühtegi lisasenti ei ole selles võtmes eraldatud. On ääretult kahju, et see 1,7-miljoniline ettepanek, mis oleks kätkenud endas nii tööjõudu, laboratooriumi kui ka nn proovide võtmisi, ei ole eelarvesse sisse saanud. Kindlasti on neid kohti, kus me võiksime kritiseerida ja öelda, et see eelarve on äraelamise eelarve, palju, ja kindlasti eelarvespetsid teavad seda palju täpsemalt. Aga minu arvates on kõige kurvem see, et Eesti ühiskonnas on juhtunud selline asi, et väga selged lubadused visatakse esimesel päeval aknast välja, ja see on probleem. Minu meelest on ikkagi ka oluline näide see, mis puudutab õpetajate palku. Kui me oleme siiaaani rääkinud keskmisest palgast ja jõudmisest 120%-ni keskmisest palgast, siis tänane kaval trikk seisneb selles, et me tõstame miinimumpalka, mis tegelikult tähendab, et vahendeid sellisel kombel juurde ei tule ja õpetajate palk oma olemuselt hakkab ju tegelikult langema võrreldes kogu ühiskonna võimaliku keskmise sissetulekuga.

Nii et need on kohad, kus valitsus, komisjon või koalitsioon oleks võinud arvestada ka opositsiooni ettepanekutega ja mõistlike ettepanekutega. Me oleme näinud, et mõistlikke ettepanekuid on siin palju. See kõik näitab seda, et see valitsus ei mõtle tuleviku peale ega mõtle laiahaardeliselt. Aitäh!

15:35 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Liina Kersna, palun järgmine kõne!

15:35 Liina Kersna

Palun igaks juhuks ka lisaiega!

15:35 Aseesimees Siim Kallas

Lisaiega saab kindlasti. Kaheksa minutit kokku.

15:35 Liina Kersna

Hea Riigikogu eesistuja! Austatud kolleegid! Tuleva aasta riigieelarvest rääkides ei ole minu meelest ilmikas mitte ainult see, mis selles riigieelarves on õigesti või valesti, vaid ka see, mida selles riigieelarves ei ole. Me teame uuringutest, et ligi 40% 11-, 13- ja 15-aastastest koolilastest ütlevad, et neile ei meeldi väga koolis käia. Lausa iga kümnes ütleb, et talle kohe üldse ei meeldi koolis käia. Iga kolmas koolilaps on viimase aasta jooksul tundnud depressiivsust. Mida vanemaks lapsed saavad, seda halvemini nad ennast tunnevad. Märkimisväärselt halvemaks on muutunud 15-aastaste koolilaste vaimne tervis. 15-aastastest lastest lausa iga viies on elu jooksul mõelnud enesetapule. Eestis alustavad noored alkoholi ja teiste uimastavate ainete kasutamist liiga vara. Ligi kolmandik Eesti 15–16-aastastest õpilastest on tarvitanud alkoholi ja suitsetanud enne 12-aastaseks saamist. Nooremalt kui 14-aastaselt on olnud esimest korda purjus 17% poistest ja 14% tüdrukutest. Vähemalt korra on elu jooksul mõnda narkootilist ainet tarvitanud 38% 15–16-aastastest kooliõpilastest. Maailma Terviseorganisatsiooni hinnangul on enamik noorte surmadest, näiteks suitsiidid ja narkootikumide üledoosid, saanud alguse vaimse tervise probleemidest.

Seda kõike teades teame ka seda, et vaid kolmandikus Eesti koolides töötab koolipsühholoog. Vaid 60 koolipsühholoogil on kutse, koolipsühholoogi kutse. Kuna koolidesse on psühholooge väga keeruline saada, siis on juhtumeid, et koolides töötavad psühholoogiaüliõpilased, kellel veel puuduvad konkreetsete oskused ja teadmised raskustes noorte toetamiseks.

Ja nüüd, mida siis meie ees olevas läbi aegade suurimas eelarves, 11,7-miljardilises eelarves ei ole? Selleks et magistrakraadiga koolipsühholoog omandaks lisaks teooriale vajalikud meetodilised ja praktilised oskused, et teha oma tööd süsteemselt, ratsionaalselt ja teadlikult, on vaja, et ta teeks läbi kutseaasta. Kümne koolipsühholoogi kutseaastaks oleks vaja 225 000 eurot. Kuigi me teame, et koolides on koolipsühholoogide põud, ei ole järgmise aasta eelarves seda raha leitud. Tuleva aasta riigieelarves ei ole ka kliiniliste psühholoogide kutseaastaks vajalikku 390 000 eurot. Tööjõu-uuring OSKA ütleb, et igal aastal oleks vaja tööjõuturule juurde 14 uut kliinilist psühholoogi. Ka Sotsiaalministeerium tunnustab, et jah, kliinilisi psühholooge on meil liiga vähe. Eestis ei ole riiklikku väljaõppesüsteemi, kuidas kliinilise psühholoogi kvalifikatsiooni saada. Selleks saamine ja õppimine sõltub psühholoogi tööandja ja tema enda isiklikust initsiatiivist, riiklik tugi puudub.

Tuleva aasta eelarves ei ole ka 127 000 eurot teaduspõhise ennetusprogrammi VEPA käitumisoskuste mängu rakendamiseks koolides. VEPA on praegu ainus meetodika, mis nii maailmas kui ka Eestis tehtud teadusuuringute põhjal vähendab laste riskikäitumist ja hüperaktiivsust ning suurendab laste abivalmidust, sõbralikkust ja hoolivust. Meetodika rakendamine hoiab ära uimastite tarvitamist ja hilisemas eas suitsiidset käitumist ning lisaks sellele parandab see meetodika ka õpetajate klassi juhtimise ja juhendamise oskuseid. Viimase viie aastaga on selle teaduspõhise ennetusprogrammi rakendamisse investeeritud miljon eurot Euroopa Liidu raha. Kui riik järgmisel aastal selle programmi rakendamiseks lisaraha ei leia, siis on oht, et need teadmised ja oskused lihtsalt hääbuivad ning koolis on raskustes õpilased ja ka õpetajad.

Tuleva aasta eelarves ei ole ka 112 000 eurot lasteabitelefoni arendamiseks, mille poole pöördub aasta-aastalt aina enam abi vajavaid lapsi ja nende märkajaid. Eelmisel aastal pöörduti lasteabitelefoni poole 6500 korda, selle aasta esimese poolaasta statistika näitab, et pöördutud on juba ligi 5000 korda. Pöördujate arv kasvab, seega kasvab ka abi saavate laste arv. See võiks ju olla meie kõigi eesmärk. Eesti riik on piisavalt rikas, et võimaldada kõigile tasuta ühistransporti, mis on toonud leksikasse uue mõiste – bussibanded. Me oleme piisavalt rikkad, et tähistada meie väerika põhiseaduse 100. aastapäeva 650 000 euroga. Me oleme piisavalt rikkad, et jagada rahvasaadikute vahel ära 4 miljonit eurot katuseraha. Aga meil ei ole 850 000 eurot, et tagada kliinilistele psühholoogidele ja koolipsühholoogidele vajalikku õpet, et tagada teaduspõhise ennetusprogrammi, et kaitsta laste vaimset tervist ja arendada lasteabitelefoni, tänu millele saavad aina enam abi vajavad lapsed ka reaalselt toetust.

Küsimus ei ole rahapuuduses, küsimus on prioriteetides. Nii nagu rahanduskomisjoni esimees ütles: iga eelarve on valitsuse nägu. Koos kolleegide Riina Sikkuti, Helmen Küti ja Signe Riisaloga olen teie ette toonud neli muudatusettepanekut, mis looksid eelduse, et abi vajavad lapsed saaksid abi õigel ajal ja võimalikult tõhusalt. Palun teie toetust nende muudatusettepanekute häälteusel, et ükski elu ei jääks elamata, et ükski noor elu ei jääks elamata! Aitäh teile!

15:43 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Anneli Akkermann, palun! Järgmine kõne. (A. Akkermann küsib lisa-aega.) Ikka saab kolm minutit lisa.

15:43 Anneli Akkermann

Tere õhtust, head kolleegid! Reformierakond on esitanud 2020. aasta eelarve kohta mitmeid ettepanekuid. Ma peatun neist esimesel. Ettepanek on vähendada riigieelarve kulusid 204,4 miljoni euro võrra. On täiesti lubamatu, et Jüri Ratase valitsus on headel aegadel, aastatel 2017–2019, suutnud tekitada terve miljardi struktuurset miinust. Valitsus on igal aastal lubanud jõuda 2020. aastaks eelarvega struktuursesse tasakaalu, kuid igal aastal on nende sõnad osutunud valeks.

Majanduskomisjon käis eelmisel nädalal väljasõidul Pärnus. Me külastasime kolme suurettevõtet ja kohtusime nende juhtidega ning kuulsime kõigi käest, et tellimused vähenevad, majandus jaheneb. Ainsad majad, kus pidu veel käib, nagu homset polekski, on Stenbocki maja ja Toompea loss.

Mõnikord tabab meid kõiki tunne, et seda me oleme juba näinud, n-ö *déjà-vu*. Elukogemuse pinnalt saame siis öelda, et kui me teeme niimoodi, siis järele on naasugused. Mind valiti Riigikokku esimest

korda 2011. aastal Pärnust. Minu tuntus Pärnus sellel ajal põhines asjaolul, et ma pidin aastatel 2009–2011 koos kolleeg Toomas Kivimägiga lahendama keskerakondliku linnavalitsuse valimiseelselt laiava eelarvepoliitika tagajärgi. Võlakoormus moodustas siis 92% eelarvest ja puudujääk oli 10%. Minu arvates on praeguse valitsuse eelarvepoliitika täpselt selline nagu toonane keskerakondliku Pärnu Linnavalitsuse eelarvepoliitika: pidu, nagu homset polekski. 2009. aastal toimusid valimised nagu 2019. aastalgi. 2008. aastal ettevõtted ja enamik omavalitsusi kärpivad eelarvet, Pärnu Linnavalitsus maksis preemiaid ja tõstis palku ning peitis võlakoormuse ületamist nn PPP-projektide varju, seda nimelt Pärnu spordihalli ehitusel. Oh üllatust, see spordihall avati valimiskampaania lõpusirgel. Kusjuures mõni kuu hiljem kukkus ühe saali katus sisse ja ainult helde saatus hoidis meid, sest see toimus ajal, kui maja oli tühi.

Täna hommikul ütles Marju Lauristin konverentsil "Demokraatia ja võim", et demokraatia vajab tarka rahvast. Pole midagi praktilisemat kui hea teooria. Eesti rahvas on tark. Keskerakond kaotas valimised 2009. aastal Pärnus ja 2019. aastal Eestis. Pärnus sai uus linnavalitsus 2009. aasta novembris endale täiesti tühjad arvelduskontod ning 60 miljonit krooni maksmata arveid. Kogu linnarahvas kannatas keskerakondliku lühinägeliku populistliku eelarvepoliitika all. Majanduskriisi ja kõrge tööpuuduse tingimustes pidime koondama ca 10% ametikohti ja vähendama palku 5–12%. Tänavavalgustuspirnid keerati üle ühe välja, teedelt ja tänavatelt jäi lumi ära vedamata. Kõik see hakkab juhtuma ka Eesti Vabariigis, kui eelarvepoliitika on lühinägelik, populistlik ja lodev. Pill tuleb pika ilu peale iga kord ja kindlasti ka seekord.

Täna menetlesime taas kord meresõiduohutuse seadust, seetõttu toon mõned paralleelid merenduse vallast, kus ma olen varem töötanud. Minu ammune oponent Kihnu saarel, kapten Johannes Leas tavatses öelda, et juhtimine on ettenägemine, mitu käiku ettenägemine ja kaugele ettenägemine. Paraku on nii, et inimene teeb plaane ja elu teeb korrektiive. Just liiga suurte ja ebaseeldivate korrektiivide vajaduse vältimiseks on välja töötatud eelarvepoliitika piirid ja reeglid. Admiral Johan Pitka ütles, et mure ja hool, need ettevaatuse sünnitajad, on temast eemal hoidnud mereõnnetused tema poolt juhitud laevadel. Merenduses on ohutus esmatähtis, ohutuseeskirju on palju, aga need kõik on kinni makstud inimeste hinnaga. Peale iga mereõnnetust analüüsitakse ohutusnõudeid uuesti, et kas mõne ohutuseeskirja muutmine võiks tulevikus sarnase õnnetuse ära hoida. Euroopa Liidus ja Eesti Vabariigis on direktiivide, stabiilsuse ja kasvu paktiga ning paljude teiste õigusaktidega kujundatud eelarvepoliitika piirid, mis suunavad eelarve tasakaalu lühiajaliselt ja pikaajaliselt hoidma. Neil regulatsioonidel on põhjus ja eesmärk. Need on välja töötatud, lähtudes murest ja hooletusest ning ettevaatusest, selleks et hoida eemal sügavad majandus- ja võlakriisid, mis ühiskondi ja üksikisikuid liigestest lahti võivad raputada.

Ma palun teil, head Riigikogu liikmed, toetada Reformierakonna ettepanekut vähendada riigieelarve kulusid ja investeringuid 2020. aasta eelarves 204,4 miljoni euro võrra, et vähendada eelarve struktuurset miinust just nüüd, kui ajad on veel head. Suur tänu!

15:49 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Jürgen Ligi, palun! Kaheksa minutit, ma oletan. Või eksisin?

15:49 Jürgen Ligi

Aitäh, härra aseesimees! Vaatame, siin tekib igasugu mõtteid. Kolleeg rääkis sissekukkunud katusest. Mul tekkis mõte, et ma olin ju samal ajal rahandusminister ning pitsitasin teda ja Toomast. Toomasest sai selle peale kiiresti mu sõber, Annelyst sai sõber pärast. Me tegime kõik ühte asja ja mis seal salata, tuli ka omavalitsusi pitsitada. See mõte, mis tekkis meil ühiselt aru pidades, oli see, et parem varblane pihus kui katus sisse kukkunud. See, mida siin aetakse, on katuse sissekukkumise poliitika.

Sellepärast tahtsin minagi rääkida just nimelt sellest kõige tähtsamast ja mitte kogemata esimeseks saanud muudatusettepanekust. See on see, et eelarve struktuurne tasakaal tuleb taastada. Seda on mitu korda lubatud ka riigi eelarvestrateegias järgmise aasta kohta. Kogu aeg on valitsus tulnud kokku ja ütelnud, et ups, mõtlesime, et tuleb miinus, aga see tuli kolm korda suurem, ja lükkame jälle seda taastamist edasi. See ei ole mingisugune väike ülekulu, see, mida me nimetame struktuurseks miinuseks. See on sisuline üle jõu elamine, see on enese rebestamine. Selle viljad on juba käes.

Nagu Annelyst ütles, kolme aastaga on Ratas suutnud käristada miljardi miinust. See on väga suur summa. Aga kuna see on struktuurne summa, siis ta elab juba järgmise aasta eelarves. Me juba praegu lakume neid haavu, mida oma ahnete hammastega tekitasid meile eelmiste aastate jooksul Sven Sester

ja Jüri Ratas. Sven Sester lihtsalt tuli ja pani plaadi tagurpidi käima: kui ta enne oli käinud siin peale mind komisjoni esimehena, siis rahandusministriks saades hakkas ta rääkima minu jutule täpselt vastupidist juttu. Ta ütles siin suure plaanikomitee esimehena: "Noh, kas meid siis rahuldab majanduskasv? Ei rahulda ju!" Tema kirjutas ette fonde ja limiite ja majanduskasvu, kui palju peab majandus kasvama. Me saime loomulikult kiirema inflatsiooni, aga mitte kiirema majanduskasvu, ja saime aina rebeneva struktuurse miinuse. See tähendab üle jõu elamist.

Selle tõttu on kõik, millest me siin räägime, need kulud, mis siin eelarves on, võib öelda, tegelikult katteta. See on jätkusuutmatu. Sellest, mida siin ei ole, ongi piinlik rääkida, sest ka olemasolevaks ei ole meil tegelikult võimu. Need ei ole väikesed summad, arvestades seda, et eelarve manööverdamisruum on mõni protsent. Mõni ütleb siin, et 80% eelarvest on millegagi seotud. See on väga suhteline, sest enamik ülejäänust on peale seaduste seotud lepingutega, on seotud ootuste ja lubadustega.

Kokkuvõttes peame me kogu aeg taluma valimisi, kus lubatakse raha pigem 200%, mitte 100% eelarvest. Eelarvenõukogu on see, kes on kord rääkinud bensiiniga tule kustutamisest, kord muust, sel ajal kui siin ässad rääkisid majanduse elavdamisest. See tuli on jõudnud sinnamaani, et reaalpalk riigisektoris langeb. Enamik palgafondist on nullkasvuga ja mitte ainult sel aastal, vaid ka järgmistel aastatel. On teatud valdkonnad, mille puhul on uhkusega räägitud prioriteetsusest. See prioriteetsus tähendab, et palgakasv kaetakse inflatsiooni tasemel. 2,5% on ju tegelikult inflatsiooni tase. Ühesõnaga, reaalpalk ei kuku, suhteline palk kukub aga näiteks õpetajatel, mis pidi olema suur ja tähtis asi. Headest asjadest ... Jah, palun tõesti lisaiega!

15:54 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit juurde.

15:54 Jürgen Ligi

Ah, ma mõtlesin, et kaheksa saab juurde! Igatahes on teadus- ja arendustegevuses see vist ainus säärane helge lisandus, mis siia on juurde tulnud. Kevadel hakkasid kõik ministrid rääkima sellest, kuidas meid ootavad kärped, augustikuus hakkasid nad rääkima, et opositsiooni ootab suur pettumus, et küll te näete veel, küll te pettute! Vaadake, mis te rääkisite! Pagan, iseennast kritiseerisid! Aga häda on selles, et see eelarve on aetud mingisugusesse nominaalsesse tasakaalu, mis ju majanduskasvu ajal absoluutselt ei rahulda, kunstlikega võtetega. Me näeme peale palkade külmutamise, mis ei ole jätkusuutlik, juba alustatud investeringute edasilükkamist, kirjendamist hiljem, kuigi neid investeringuid on alustatud, mis ju kuhjab probleeme tulevikku. Mina olen muidugi suuresti mures veel selle pärast, mis on kätteallikateks. Kunagi ei saa ühe aasta eelarve põhjal langetada eelarvepoliitika kohta lõplikke otsuseid. CO₂ raha, mis on sülle kukkunud kingitus, lotovõit sisuliselt, on küll ajanud seda eelarvet näiliselt paremasse tasakaalu, aga seesama 204 miljonit, mida selle ettepanekuga tuleks kärpida, on ju endiselt katmata. Dividende on võetud sealt, kust tegelikult ei peaks võtma. Elektrivõrkudest on võetud, põlevkivienergeetikast on võetud, mis ei ole ju jätkusuutlik allikas. Eelmisel aastal võeti isegi postiteenusest.

Aga kõige hullem asi ootab meid ees. Euroraha kasutatakse eelarveaukude lappimiseks. See on täpselt tagurpidi liikumine, vastupidine sellele, mida on vaja. Euroraha hakkab meil netos olema 60% senisest ja see on tegelikult eelarve kärbe. Valitsus käitub täpselt vastupidi, ametnikud kirjutavad olemasolevaid kulusid meeleteadlikult euroraha arvele, kuigi pidid tegema vastupidi. Peale selle on RES-i kirjutatud see raha lihtsalt tasakaalustava elemendina, isegi kulusid ei ole näidatud. See on päris karm riigivargus, mis toimub.

Pärnu näitel juba räägiti PPP-dest. Ausalt öeldes, rahandusega tegeldakse sellel tasemel, et võhikust nõunik leiab kellegi, kes räägib PPP-projektidest, ja siis minister ütleb, et ta leidis lahenduse. Kõik need asjad on kallimad, kõik arved lükatakse edasi ja kõigi otsuste kvaliteet meeletult halveneb, aga kasumi saab seesama P, kes ei ole mitte *Public*.

Nii et te lahkute võimult tühjaks varastatud kassaga ja võlgadega, aga see on struktuurne miinus, see ei ole kahjuks veel nii käegakatsutav, et valijad sellest aru saaksid. Aitäh!

15:58 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Urve Tiidus on järgmine. Palun!

15:58 Urve Tiidus

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Reformierakonna fraktsioon tegi järgmise aasta eelarve kohta hulga muudatusettepanekuid, hetkel tahan nendest esile tõsta ühte. Selle ettepaneku sisu on õpetajate töötasu suurendamine, mille eeltingimus omakorda on üldharidusele kavandatud kulude kasvatamine 10 miljoni euro võrra. See 10 miljonit eurot võimaldab tõsta õpetajate keskmist palka üle 5%. Eestis on võetud sihiks jõuda selleni, et õpetajate keskmine palk moodustaks vähemalt 120% riigi keskmisest palgast. Reformierakonna muudatusettepanek kiirendab selleni jõudmist oluliselt. Järgmiseks aastaks prognoositakse Eestis keskmise palga suuruseks 1484 eurot.

Meie fraktsiooni ettepanek ei leidnud rahanduskomisjonis koalitsioonipoliitikute toetust. "Jätta arvestamata" on see lakooniline sõnapaar, millega opositsiooni ettepanekut hinnati. Slängi kasutamine siin saalis pole hea toon, aga siiski, vee peale tõmbamine mis tahes täiendavale ettepanekule, mis on mõeldud haridusvaldkonna edendamiseks, on paraku alati lühinägelik. Võib-olla olid katteallikad halvasti valitud? Teatavasti peab muudatusettepanekut tehes selle esitaja näitama, kust kohast eelarves raha ära võetakse. Fraktsiooni näidatud allikad on mõistlikud ega rivaalitse tegelikult ühegi koalitsiooni ettepaneku rahastamisega. Nimelt, meie eelarvemuudatuse katteallikateks on 4 miljonit eurot, mis on eelnõus kavandatud Vabariigi Valitsuse sihtotstarbelisest reservist Riigikogu jaotatavateks regionaalseteks investeeringuteks, see on see nn katuseraha, lisaks 6 miljonit Vabariigi Valitsuse reservist. Jah, katuseraha on ikka jagatud, aga paraku pole selle kasutamise efektiivsust eriti mõõdetud. Seda praktikat võiks muuta.

Miks ikkagi on õpetajate töötasu täiendava tõstmise ettepaneku arvestamata jätmine lühinägelik? Esiteks sellepärast, et õpilaste taseme võrdlemise kõrval, mida teevad muu hulgas ju suurepäraselt iga kolme aasta tagant tehtavad PISA testid, mille alusel Eesti on maailma edetabelite esisotsas – sellised tulemused ei sünni tasemel õpetajateta –, võrreldakse maailmas riigiti ka õpetajatöö tasustamist. OECD andmetel on siin tabeli seis üsna vastupidine. Jah, me oleme liikunud järjekindlalt ülespoole, oleme Balti riikidega ja mitme Ida-Euroopa riigiga võrreldes paremas seisus, aga selles tempos edasiliikumine järjest kasvavas konkurentsiolekorras pole enam piisav. Toon ühe võrdluse, esmapilgul asjasse puutumatu. PISA tulemuste poolest on tipus ka Lõuna-Korea õpilased. Samas on Lõuna-Koreas õpetaja eriala koolituskohtadele ülikoolides väga suur konkurents, mõnele erialale 20 ja rohkem inimest. Jah, te ütlete, et seal on rahvaarv palju suurem, meil ei tule kunagi sellist olukorda. Aga see on seal ihaldusväärne amet ja selle üks põhjusi on see, et palk on õpetajate töötasu võrdluses maailma parimate seas, Luksemburgi järel muuseas teisel kohal, kui ma OECD riikide õpetajate palga võrdlustabelit õigesti mäletan. Veel üks kõrvutamise, mis esmapilgul ka ei kuulu muudatusettepanekust rääkiva sõnavõtu juurde: teatavasti on Lõuna-Koreas teadus- ja arendustegevuse kulude osakaal 4,3% SKP-st, loomulikult on see saavutatud avaliku ja erasektori koostöös. Kui keegi ütleb, et see on liiga kaugel ja võrreldamatu näide, siis võin öelda, et meie põhjanaabrid liiguvad võrdluses selle kaugel Aasia riigiga üsna samas suunas.

Eestis tuleb iga haridusvaldkonna otsuse tegemise juures arvestada arenevat objektiivset olukorda, mis on järjest pingelisem globaalne konkurents iga praeguse ja tulevase õpilase jaoks. Õpetaja on selleks valmistumisel võtmeisik kõige kaalukamas tähenduses.

Parlamendiliikmetele nii koalitsioonis kui ka opositsioonis on hästi teada, et õpetajaks ei lähe tulevikuvajadusi arvestades endiselt õppima piisavalt noori. Viimati peegeldati seda tõsiasja OSKA raportis eelmisel sügisel. Eestil on siiski väga vedanud, et õpetajaskond on hea väljaõppega, erialatruu ja tulemustele orienteeritud. Seda tuleb kõrgelt hinnata. Aga perspektiivis on kõikidele peredele, lastele, haridusasutustele, õpetajatele ja riigile vaja kindlust, et poliitilised otsused ja valikud, mis mõjutavad rahva ja riigi elu järgmised sada aastat – aga just selline on laste õpetamise ja hariduse mõju pikas perspektiivis –, oleksid targad ja läbi kaalutud. Sellepärast ongi õpetajate palga tõusuks lisarahastust ette näinud ettepaneku tagasilükkamine väga lühinägelik. Aga eks me õpime. Suur tänu!

16:03 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Andres Sutt, palun järgmine kõne!

16:03 Andres Sutt

Kui on aega juurde vaja, siis ma küsin, praegu veel ei küsi.

Head kuulajad! Me räägime siin 11,8-st või 11,7-st – sõltuvalt sellest, kas me räägime tuludest või kuludest – ja seal järel on üheksa nulli, me räägime miljarditest, suurtest summadest, mis ongi väga

mõistlik. Suurte numbrite puhul on alati hea küsida, mis on nende numbrite taga, mis on selle eelarve suur visioon. See väga hästi välja ei paista. Eelkõnelejad on seda eelarvet hekseldanud ja lahanud mitme nurga alt.

Möödunud sajandi lõpul kutsus president Meri üles otsima Eesti Nokiat. Toona tekitas see palju kõlapinda, erinevaid arvamusi, erinevaid tundeid. Aga ma arvan, et see üleskutse on kohane ka praegu, ja see on kohane eelkõige mõtteviisi- ja eesmärgiseade koha pealt: kuhu me soovime areneda rahvana, kuhu me soovime areneda ühiskonnana, kuhu riigina. Nokia lugu on väga õpetlik, sest Nokia oli ettevõtte, kes oli kõigutamatu turuliider, ent kaotas oma positsiooni väga kiiresti, sest ei märganud trendi pöördepunkti, kui taskutelefonist sai nutitelefon ning maailm oli hetkega inimese taskus.

Me ei pea hakkama Nokia asemel otsima Eesti Õuna – või Apple'it, kui soovite –, kuid me peame looma ökosüsteemi, kus teadus ja ettevõtlus saavad kokku rohkem ja paremini kui täna. See ei ole ühe EAS-i allasutuse loomise küsimus, see on suure pildi küsimus. Vaid siis saame liikuda suurema innovatsiooni ning kõrgemalt tasustatud, eneseteostust ja võimalusi pakkuvate töökohtade poole. Maailmapanga aruandes "Doing Business" on Leedu meist juba ees ja Läti kohe selja taga. Meil ei ole mingit põhjust ega aega oodata, selleks et oma konkurentsipositsiooni parandada ja mitte teisi mööda lasta.

Meie e-edulugu vajab uut arengutõuget, teadus- ja arendustöö paremat korraldust, et rakendusuringute abil ehitada sild ettevõtluse ja teaduse vahele ning liikuda innovatsiooni kõrgliigasse. Selleks ei pea me vaatama liiga kaugemale ega leiutama jalgratast. Soome on selle väga hästi lahendanud. Soome rakendusuringute keskus on igatepidi avatud koostööks ja kogemuste jagamiseks, nii et kasutame seda võimalust.

Seepärast tegime eelarve kohta ka ettepaneku tõsta teadus- ja arendustegevuse rahastust 10,6 miljoni euro võrra, et liikuda ka selle eesmärgi suunas, mis möödunud aasta detsembris sai Kadriorus kokku lepitud. Muudatuse sisu on rakendusuringute keskuse loomine ehk sellesama ökosüsteemi keskuse loomine, mille ümber saaks ehitada toimivat innovatsiooni, teadust ja ettevõtlust kokkuliitvat süsteemi, nii nagu seda väga selgelt tegi VTT ehk Soome rakendusuringute keskus. Ma lihtsalt toon mõne näitaja, mida meil on kasulik võtta eeskujuks ja eesmärgiks. Ma ei arva, et me kohe nendeni jõuaksime, aga ambitsioonina, ma arvan, on need väga head. Soome VTT-l on 935 Soome ettevõtjast klienti, 355 rahvusvahelisest ettevõtjast klienti ning 220 avalikku organisatsiooni ja asutust, kellega nad koostööd teevad. Nende tegevustulu möödunud aastal oli 241 miljonit ja seal on umbes 2000 töötajat. Jah, me ei jõua selleni ühe päevaga, aga me peame aru saama, et kui me räägime suurusjärgudest, räägime ambitsioonist, siis need ei ole üksikud miljonid, millega me jõuame järgmisele tasandile. Me nägime, et selle projekti ...

Ma küsin siiski kolm minutit, millest ma kõike ära ei kasuta.

17:07 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit juurde.

17:07 Andres Sutt

... rahastamise katteallikaks sobivad väga kohaselt CO₂ kvoodi müügist saadud tulud, selles osas, mis ületab kliimaneutraalsuse poolt. Samuti sobib sinna väga hästi Sotsiaalministeeriumi kavandatav sissemakse ettevõttesse DigInEst, kuna selle ettevõtte tegevusvaldkond ehk personaalmeditsiin ja terviseandmete andmeanalüüs sobib väga hästi kokku selle kontseptsiooniga, kui me räägime rakendusuringutest. Samuti on seal sobivad rahvastikuministri ülesannete täitmiseks planeeritud kulud.

Nii et, head kolleegid, hääletage selle ettepaneku poolt, siis te hääletate ka Eesti arengu poolt. Mõistagi, hääletades vastupidi, hääletate te arengu vastu. Aitäh!

17:07 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kolleeg Lauri Läänemets, järgmine kõne.

17:07 Lauri Läänemets

Lugupeetud kolleegid! Riigieelarves on kõik alati poliitiliste valikute küsimus ja loomulikult ei jätku kõige jaoks raha. Kuid kust võtta ja kuhu jätta, neis valikutes on valikute tegijad alati vabad. Valitsus räägib muudkui, et raha antakse juurde ja riigieelarvega on muidu head lood ja palgad tõusevad ja kõik muud

head asjad. Seetõttu ei mõista ma, miks selle eelarve valik on kärpida 65 miljoni euro eest investeeringuid Eesti väikelinnadesse ja maapiirkondadesse. See riigieelarve on täielik käsipidur Eesti regionaalarengule. See eelarve ei aita luua õiglasemat Eestit, vaid eelistab ainult neid, kel juba läheb hästi või kes on paremas positsioonis.

Kõige tugevamalt tabab kärpekirves inimeste elamisvõimalusi. Korterelamute rekonstrueerimise ja üürielamute rajamise toetused vähenevad järgmisel aastal 27 miljoni euro võrra. Seesama KredEx-i korterelamute renoveerimise ja korrastamise toetus, mille taotlemise maht sai käesoleval aastal täis ühe minutiga, jääb ilma 11,9 miljonist eurost. Hinnanguliselt on see maksahaak umbes tuhandele Eesti perekonnale. Üürielamute programm, mis on loodud maapiirkondadele, kus noored pered vajavad inimväärseid elamispindu ja ettevõtjad töökäsi, jääb ilma 15,1 miljonist eurost. Järgnevatel aastatel jäävad sellest alles vaid üksikud miljonid.

Tehakse kambakas kiire interneti ja ettevõtete võrguühenduste toetusele. Mõlemad toetusmeetmed on loodud selleks, et kõikjal oleks võrdsed võimalused elamiseks. Plaanitud 10 miljoni euro asemel on internetiühenduste rajamiseks alles jäänud vaid 4,1 miljonit eurot. Äärmiselt ebaõiglane kümnete tuhandete Eesti inimeste suhtes! Nagu me Lõuna-Eesti tormikriisi tagajärjel teame, ei ole see mitte ainult võrdsete võimaluste, vaid ka ellujäämise küsimus.

Töökohtade loomiseks mõeldud toetus ettevõtetele teede, interneti-, elektri- või kanalisatsioonivõrkude rajamiseks pigistatakse täiesti tühjaks. Alles jääb ainult kolmandik: kogu Eesti peale vaid 600 000 eurot. Millist mõju siit üldse loodetakse saada?

Kui me räägime uute töökohtade loomisest, siis kõigi võimalike variantide puhul on määravaks vajalike oskuste ja teadmiste olemasolu maakonnas. Eestisse on jäänud veel mõned piirkondlikud kolledžid, mille paiknemine kas Viljandis, Haapsalus või Narvas ei ole mitte nii väga hariduspoliitiline, vaid selgelt regionaalpoliitiline valik. Nõnda on piirkonnas rohkem teadmisi, eelduseid innovatsiooniks ja arenguks. Kolledžite karjув rahapuudus ei huvita aga ei haridus- ja teadusministrit, ei riigihalduse ministrit ega maaeluministrit. See ei olegi selle valitsuse ega meile esitatud eelarve huvi.

Nagu öeldud, selles eelarves on kärpeid 65 miljoni euro eest. Kogu selle eelarve huvi ei ole maal või väikelinnas elav inimene, ei ole ebavõrdsuse vähendamine, ei ole õiglasem Eesti.

Sotsiaaldemokraatidena oleme teinud maaelu halvavate kärpete ärahoidmiseks muudatusettepanekud. Ma palun teil neid toetada, sest elu väljaspool suurlinnu peab olema võimalik. Aitäh!

17:07 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kolleeg Ivori Padar, palun!

17:07 Ivori Padar

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lisan ka mõne mõtte, mis puudutab eelarvet. Kas me nüüd räägime palju räägitud ja arutatud üleminekutoetusest *top-up*'ist? Sellega on lood nii, et mis selle sisu on? Sisu on see, et Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika raames on kokku lepitud, et meil on teatud legaalsed võimalused lisaraha maksta. Seda on võimalik maksta ka 2020. aastal veel 15,3 miljoni ulatuses. Üks asi on see, et märgiline on teema, kas tänane valitsus seda maksab või ei maksa. Aga teine asi on see, et see on tegelikult ka platvorm järgmisteks eelarveläbirääkimisteks Euroopa Liiduga, mis ees seisavad. Selge, et on ääretult keeruline – ükskõik, kes peaks siis maaeluminister olema – minna läbirääkimistele, kui teiselt poolt lauda öeldakse niimoodi: "Aga kuulge, lugupeetud Eesti, te räägite, et on ebavõrdsus. Teile on antud võimalus ebavõrdsust leevendada, aga miks te seda rakendanud ei ole? Võib-olla on teie jutt silmakirjalik ja teil polegi vaja hoida neid põllumajandustoetusi võimalikult Euroopa Liidu keskmise lähedal." Vaieldamatult on ka niimoodi, et selle *top-up*'i teema puhul on üks asi 2020. aasta eelarve, teine asi on seesama platvorm järgnevateks läbirääkimisteks, mis 2020. aastal pihta hakkavad. Eelmises Riigikogus, mida ma mäletan, oli just lugupeetud EKRE fraktsioonil kaks ettepanekut, kuidas põllumajandust edendada. Üks nendest oli religioosse tapmise keelustamine ehk *halal*-tapmise keelustamine. Me pikalt seda arutasime ja siis leidsime, et Eestis *halal*-tapmist ei olegi. Teine asi oli *top-up*. Sellepärast ongi hästi kummaline, et sedavõrd põhimõttelisest positsioonist on loobunud ja just sellepärast, nagu minister ise tunnistas, et see teema jäi kogemata kahe tooli vahele. Ta arvas kevadel, et see on eelarves sees, aga sügisel tuli välja, et hiired olid selle ära närinud. Nüüd veel üks teema, muudatusettepanek nr 26. Ega riigieelarves ei pea kõike head tegema alati suure rahakotiga. On selliseid väljakujunenud poliitikaid, mida tehakse suhteliselt tagasihoidliku rahakotiga, aga millel on väga suur ja efektiivne mõju väga paljudele inimestele. Üks nendest teemadest on

hajaasustuse programm, mida on rakendatud, ma usun, viimased 15 aastat. Samamoodi nagu otsetoetuste puhul on ka hajaasustuse programmi puhul, ütleme, minu osalus täiesti olemas. Suurusjärgus 2 miljoni euro eest oli kas või 2018. aastal riigi tuge, millega sai 1500 taotlejat paremaks teha kas oma veevarustuse, kanalisatsiooni, tee või ka autonoomse elektriühenduse, mis on ju ääretult aktuaalne. See programm töötab väga mõistlikult, kolmandik on taotleja osa, kolmandik on omavalitsuse osa, kolmandik on riigi osa. Selge on see, et seda raha ei jätku kõikide nõudmistele katmiseks ja kui näiteks 2 miljonit juurde saada hajaasustuse programmi laiendamiseks, siis see oleks igati mõistlik ja pragmaatiline lähenemine. Eriti kui vaadata, et on planeeritud 100 miljoni eest maaeluprogramme. Ega 100 miljoni vastu kellelgi midagi ei ole, aga me ei oska arvata, kus on selle programmi saba või sarved. Hajaasustuse programmi puhul on meil praktika ja kogemused olemas ning on ka vajadus, eriti kui me vaatame hajaasustuspiirkonnas elavate inimeste kas või elektrivarustust ja autonoomse elektrivarustuse väljaehitamise vajadust. Nii et, lugupeetud kolleegid, palun toetage muudatusettepanekuid nr 15 ja 26. Aitäh!

17:07 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Taavi Rõivas, palun!

17:07 Taavi Rõivas

Palun kolm minutit lisaega!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Lisaega kolm minutit.

17:08 Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kui uskuda valitsusse kuuluvate erakondade kevadel antud lubadusi, peaks meie ees laual olema eelarve, mis langetab tulumaksu 15%-ni, langetab ka käibemaksu 15%-ni, tõstab pensioni 100 euro võrra, ehitab valmis linnahalli, panustab uutesse neljarajalistesse teedesse jne. Kui võtta aluseks Jüri Ratase lubadused peaministrina, peaks meie ees olev eelarve viimase kolme aasta puudujäägi katteks olema märgatavas ülejäägis. Aga, head kolleegid, mitte midagi sellist me 2020. aasta eelarvest ei leia. Neljandat aastat järjest on eelarve struktuurses puudujäägis ehk vaatamata majanduskasvule elab valitsus tuleviku arvel, ilma ühegi mõistliku põhjusega. Puudujäägile vaatamata ei ole selles eelarves ka mitte ühtegi uut suurt initsiatiivi. See eelarve ei aita ellu viia mitte ühtegi olulist sisulist reformi.

Ükskõik, mida arvata valitsuserakondade lubadustest või valitsuse ametlikest prioriteetidest, siis ka nende täitmist sellest eelarvest ei leia. See on esimene eelarve viimase 30 aasta jooksul, mis sirutab käe sedavõrd sügavale pensionäride taskusse, et isegi keskmine pension läheb tulumaksu alla, ja seda vaatamata valitsuse suurima erakonna kindlale lubadusele, et pensionide maksuvabastus säilib. Kui Reformierakond tegi ettepaneku taastada 2016. aastani kehtinud olukord, et igaühe pension on keskmise pensioni ulatuses maksuvaba, siis saime vastuseks, et sellise muudatuse hind on üle 100 miljoni euro. Teisisõnu, olukord on muutunud pensionäride jaoks võrreldes 2016. aastaga üle 100 miljoni euro võrra kahjulikumaks. Kõik Riigikogu liikmed, kes peavad pensionide maksustamist ebaõiglaseks, palun teid toetada muudatusettepanekut nr 29!

Aga vaadake nüüd, mida valitsuse liikmed ise oluliseks peavad. Suvi otsa kuulsime kõik, et rahandusministril on plaan hakata maanteid neljarajaliseks ehitama. Vaieldi selle üle, kas PPP on selleks parim moodus või tuleks seda teha otse eelarvest, aga kui me vaatame riigieelarvet, siis näeme, et reaalsus on risti vastupidine. Teedeehituse eelarve väheneb käesoleva aastaga võrreldes tervelt 14 miljoni euro võrra ning juba 2016. aastal eelarvestrateegias ettenähtud Tallinna–Tartu maantee Kose–Mäo lõigu rahastamist on oluliselt kärbitud. Tegelikult on suur osa juba varem eelarves tehtud otsusest täna ilma rahalise katteta. Jah, te arvasite õigesti, mitte ühtegi uut suurt tee-ehitust sellest eelarvest ei leia. Mitte ühtegi! Ja kui tee-ehitust ei ole eelarves, siis, head kolleegid, me teame, et seda tee-ehitust ei saa ka tulla. Kõik Riigikogu liikmed, kes toetavad Kose–Mäo neljarajalise lõigu valmimist, palun teil toetada muudatusettepanekut nr 23!

Suvi otsa me kuulsime ka seda, et siseminister soovib luua sisekaitsereservi. Ka siin on reaalsus hoopis teistsugune: eelarves on ümmargune null. Ilmaasjata vaieldi selle üle, kust need mehed tulevad ja millist relvastust ja varustust neile täpselt on vaja anda. Kui eelarves iseenda kõige olulisemale prioriteedile,

millest suvi otsa räägiti, raha ei leita, siis seda ka päriselt tulla ei saa.

Samasugune null on eelarves ette nähtud linnahalli ehituseks, s.o selle jaoks, mida ametis olev peaminister on juba kolm aastat järjest nimetanud oma valitsuste kõige olulisemaks prioriteediks, lausa nii oluliseks, et mõni aasta tagasi öeldi, et just linnahalli ehitus on see, mis Eesti majanduse uuesti kasvama paneb. Jättes kõrvale selle konstruktsiooni jaburuse, et ühe maja ehitus võiks majandust kasvatada, on fakt see, et ka iseenda kõige olulisemale lubadusele ei ole neli aastat järjest mitte pennigi raha leitud.

Need, head kuulajad, on muidugi vaid mõned üksikud paljudest näidetest, kus valitsuse liikmete sõnad ja teod on diametraalses vastuolus. Üldiselt on arusaam, et riigieelarve on just see dokument, mis on iga valitsuse hakkama saamise kõige olulisem mõõdupuu või vähemasti üks olulisimaid mõõdupuid. Ma usun, et te olete minuga nõus, et just 2020. aasta eelarve on selline, mis ajab lati kolinal maha. Tänan tähelepanu eest!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Vilja Toomast, palun järgmine kõne!

17:08 Vilja Toomast

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Mina soovin täna rääkida minu arvates ühel väga olulisel teemal, millele pole ühiskonnas piisavalt tähelepanu pööratud, seda ka poliitikute poolt. Osutust sellele olulisele probleemile või teemale ei leia ka järgmise aasta eelarve eelnõust.

Kõik me võime ühel hetkel seista silmitsi teadmise, et meid või meie lähedast inimest on tabanud raske haigus, millest pole võimalik terveneda. See on hetk, kui taevas ja maa vahetavad kohad. See on olukord, kus lisaks haigust ravivale ja füüsilisi vaevusi leevendavale arstile või õele on vaja ka teisi spetsialiste: psühholooge, hingehoidjaid, sotsiaaltöötajaid, kogemusnõustajaid, kes inimest toetavad ning aitavad tal oma olukorrast aru saada ja raske situatsiooniga toime tulla.

Mujal maailmas tegelevad selliste haigetega palliatiivraviteenistuseks koondunud spetsialistid, kes töötavad ühtse meeskonnana ja pakuvad haigetele terviklikku abi. Põhja-Eesti Regionaalhaigla on Eesti ainuke palliatiivravikeskust üles ehitanud natuke üle kolme aasta. Paraku on nii, et haigekassa rahastab vaid õdede ja arstide tööd ning kõiki teisi spetsialiste peab haigla tasustama oma vahenditest. Haigla eelarvel on aga oma piirid. Seda olukorda iseloomustab ka tõsiasi, et PERH-is töötav palliatiivravikeskus on tänaseni Eestis ainuke. Samal ajal vajavad inimesed palliatiivset ravi üle kogu Eesti. Ka PERH-is toimib palliatiivravikeskus põhiliselt tänu seal töötavate spetsialistide entusiasmile ja suurele empaatiavõimele. Saan seda kindlalt väita, kuna ka mul oli võimalus töötada kaks ja pool aastat Põhja-Eesti Regionaalhaigla palliatiivravikeskuses psühholoogina.

Seda arvestades tegingi koos kolme kolleegi, Kalle Laaneti, Andrus Seeme ja Signe Riisaloga järgmise aasta riigieelarve kohta muudatusettepaneku, mille vastuvõtmise korral saaks rahastada palliatiivse ravi jaoks vajalikke tugispetsialiste ja asuda looma palliatiivraviteenistust ka mujal Eestis. Palun teid, kolleegid, mõelge sellele, et meie kõik võime ühel hetkel vajada palliatiivraviteenuseid, ja toetage muudatusettepanekut nr 30. Ma tänan!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Mart Vörklaev, palun järgmine kõne!

17:08 Mart Vörklaev

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Eesti Kaubandus-Tööstuskoda koos 11 ettevõtjate esindusorganisatsiooniga pöördus 11. oktoobril Riigikogu rahanduskomisjoni poole seoses Vabariigi Valitsuse 24. septembri otsusega suunata ettevõtete ressursitõhususe meetmest ligi 39 miljonit eurot teistesse valdkondadesse. Ülevaate, milliseid vangerdusi selle rahaga eelarveaukude lappimisel on tehtud, andis juba mõni aeg tagasi kolleeg Sõerd. Oma kirjas viitavad ettevõtjad, et 39 miljoni äravõtmisega ressursitõhususe meetmest võib jääda saavutamata 124 miljoni euro suurune ressursisääst ning lisandväärtuse kasv 216 miljonit eurot. Eesti ressursitõhusus on Euroopa Liidus eelviimasel kohal ning ilma riigi toetuseta ei pruugi olukord kiiresti paraneda. Mäe- ja töötleva tööstuse ettevõtted võivad jätta tegemata vähemalt 111 miljoni euro eest investeeringuid ressursitõhususe parandamiseks. Riik saab tänu makstavale toetusele investeeringutelt ja loodavalt lisandväärtuselt miljoneid eurosid maksutulu.

Mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, näiteks Euroopa Komisjon ja Rahvusvaheline Energiaagentuur, on andnud hiljuti Eestile soovitusi suunata rohkem raha ressursitõhususse ja ringmajanduse edendamisesse. Ettevõtjate esindusorganisatsioonid on teinud oma ettepaneku: kui riigil ei ole ligi 39 miljonit võimalik ressursitõhususe meetmesse tagasi viia, siis peetakse hädavajalikuks 22 miljoni euro tagastamist, mis võimaldaks toetust taotleda kõikidel nendel ettevõtetel, kes on vajaliku eeltöö ressursiauditena juba ära teinud või kellel see töö on veel pooleli.

Leian, et nii olulistel teemadel, nagu on ettevõtete ressursitõhususe suurendamine ja meie ettevõtluskeskkonna toetamine, konkurentsivõime suurendamine ja keskkonnahoid, ei saa ega tohi valitsus sõnamurdlikult käituda, seda enam, et Keskerakonna, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ning Isamaa Erakonna valitsusliidu aluspõhimõtetes aastateks 2019–2023 on kirjas, et Vabariigi Valitsus jätkab ettevõtete ressursitõhususe investeringute toetamist.

Eeltoodust tulenevalt esitasin 2020. aasta riigieelarve eelnõu kohta parandusettepaneku 25 miljoni euro suunamiseks ressursitõhususe meetmesse, et vähemalt nendel ettevõtetel, kes on taotluse eeltingimuseks olnud kohustusliku ressursiauditi ära teinud, oleks võimalik investeringutoetust taotleda. Palun teil, head kolleegid, meie ettevõtjate palvet tõsiselt võtta ja minu parandusettepanekut toetada! Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Kolleeg Helmen Kütt, palun! Kolm minutit lisaaega.

17:08 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Täna on Riigikogus teisel lugemisel aasta peaaegu kõige tähtsam eelnõu, 2020. aasta riigieelarve. Kui peaaegu üheksa kuud tagasi mindi valimistele ja küsiti inimestelt toetust, et lubadusi ellu viia, siis seadsid erakonnad prioriteediks teaduse ja arendustegevuse suurema rahastamise, regionaalse ebavõrdsuse vähendamise, põllumajanduse toetamise, Eesti inimeste ja perede parema toimetuleku, omasteholdajatoetuse suurendamise ja hoolduskoormuse vähendamise ning eakate toimetuleku tagava pensioni. Ühed heldeimad lubajad olid tänase valitsuse moodustanud erakonnad. Inimesed andsid oma hääle, uskusid lubajaid ja ootavad nüüd nende lubaduste lunastamist. Kahjuks kõneleb eelarve teist keelt ja sellest ei loe kuidagi välja seda, mida suure suuga lubati.

Sotsiaaldemokraadid esitasid 2020. aasta riigieelarve eelnõu kohta 12 muudatusettepanekut ja seisavad selle eest, et abivajajatele muutuks koht hooldekodus kättesaadavamaks, põllumeestele makstaks täies mahus üleminekutoetusi ning teadus ja kõrgharidus saaksid juurde nii vajaliku lisaraha. Esitatud ettepanekud on realistlikud, kaetud sobivate katteallikatega ning parandavad nende inimeste olukorda, keda valitsus on petnud ja alt vedanud.

Eesti sotsiaalkaitseüsteemi iseloomustab teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes väike sotsiaalkaitsekulutuste osatähtsus SKP-s. Sama kehtib ka vanaduspensionide kohta: Eesti riigi kulutused vanaduspensionidele on ühed väiksemad Euroopas. Tänapäevane valitsus kahjuks rikub ka seda põhimõtet, mis Eestis on aastaid olnud, et keskmine pension on tulumaksuvaba. 2020. aastal hakkavad kõik pensionisaajad maksma tulumaksu summalt, mis ületab 500 eurot.

Samas on omaosalus hoolduskulude eest tasumisel Eestis üks Euroopa kõrgemaid. Trend on hooldust vajava inimese ja tema lähedaste kahjuks ehk Eestis on hooldus suuresti omasteholdajate kanda või rahastada. Omasteholdajate koormus on väga suur nii psüühiliselt kui ka rahaliselt ja häiritud on kogu pere toimetulek, rääkimata lastega ja lasteta eaka erinevast kohtlemisest. Viimastel aastatel on kohalike omavalitsuste rahaline panus kahjuks vähenenud ja inimeste kulutused üldhooldusteenusele suurenenud. Näiteks oli hooldekodukoha eest tasumisel eaka või tema pere omaosalus 2010. aastal 65%, 2016. aastal oli see tõusnud juba 76%-ni ja 2017. aastal oli see 78%. Pereliikmete tööst loobumine ja häda sunnil hooldajaks hakkamine, kui hooldust vajava pereliikme sissetuleku ja hooldekodukoha maksumuse vahet tasuda ei jõuta, ei ole kindlasti ei inimeste ega riigi jaoks parim lahendus. Jääb teostamata erialane karjäär, riigile jäävad laekumata maksud, sündimata jäävad soovitud lapsed. Seni pole riigieelarvest leitud vahendeid hooldusvajadusega inimeste ja nende perede toetamiseks teiste riikidega võrreldavas mahus. Selline toetamine ei tähenda tegelikult avalikule sektorile vaid lisakulu, vaid ka maksutulu, mida seni lähedasi kodus hooldanud inimesed tööturule naastes hakkavad riigieelarvesse tooma. Meie muudatusettepanek 20 miljoni euro eraldamiseks hoolekandeprogrammile leevendaks uuel aastal oluliselt hooldekodukoha kõrge maksumuse probleemi. Näeme ette, et alates

1. juulist oleks abi ja hooldust vajavatele inimestele hinnatud vajaduse korral tagatud hooldekodukoht pensioni eest, mis tähendaks seda, et riigi kohus on koos omavalitsustega katta hinnavahe. Selline tasumise kohustus nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse eelarvest paneb omavalitsusi looma kõiki eelnevaid sotsiaalteenuseid, mis tagaksid eakatele pikaajalise ja toetatud toimetuleku kodus. Seetõttu väheneks nende inimeste arv, kes võivad vajada hooldekoduteenust, kuid sobiva toe ja abistamise olemasolul saaksid ka kodus hakkama nii täna kui ka tulevikus. Riik omalt poolt hakkaks lõpuks tervishoiu- ja hoolekandesüsteemi vaatama tervikliku ja ühtsena ning nõrk side eri teenuste ja tasandite vahel saaks lahenduse.

Sotsiaal- ja tervishoiusüsteemis töötavad inimesed mõistavad juba ammu integreeritud hoolduse ja tervishoiu ning nende integreeritud rahastamise juurutamise otsustavat tähendust. Lühidalt: iga inimene saab õigel ajal õiget teenust. Vaid nii suudetakse tagada see, et inimesed elavad oma kodus võimalikult pikalt ja hoolekandeteenust vajavad vaid väga suure abivajaduse korral.

1990. aastal lõpetas paavst Johannes Paulus II oma sajandi kirja järgnevalt: "... kunagi oli otsustav tootmistegur maa ja hiljem oli selleks kapital ... Täna on otsustav tegur inimene ise." Hoiame siis oma inimesi ja astume koos selle esimese sammu! Hea algus oleks sotsiaaldemokraatide muudatusettepaneku nr 27 toetamine, mis leevendaks juba 2020. aasta 1. juulist oluliselt hooldekodukoha kõrge maksumuse probleemi. Selleks et rahanduskomisjon saaks rahulikult nii selle ettepaneku kui ka teised head muudatusettepanekud üle vaadata, neid analüüsida ning ka toetada, teevad ka sotsiaaldemokraadid ettepaneku 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 teine lugemine katkestada. Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Lisame selle teisele katkestusettepanekule. Nüüd on kolleeg Hanno Pevkuri kõne. Kokku kaheksa minutit, palun!

17:08 Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Ma ei kirjutanud kõnet valmis, aga tahtsin teiega jagada mõnda muret. Mul on muidugi hea meel, et mõned saadikud seda ka kuulamas on, ju siis ülejäänud on tubades. Kuna esimesel lugemisel ei ole kõigil Riigikogu liikmetel võimalik siin puldis käia, siis tuleb vaadata mitte ainult teise lugemise teksti, vaid riigieelarvet tervikuna.

Mis me siis näeme sellest 82 SE-st või järgmise aasta riigieelarvest, mis peaks olema riigi kõige olulisem dokument? Näeme, et see on üsna räpakalt ja ülejalat tehtud eelarve. Jätame vormilised asjad võib-olla suure tähelepanuta, aga siiski. Seletuskiri on 435 lehekülge tihedat teksti. Võtan mõned Siseministeriumi valitsemisala numbrid ette. Leheküljel 297 on tabel 288, numbreid pole. Tahaks võrrelda eelmiste aastatega, numbreid pole. Leheküljel 293 on tabel 282 – sama lugu. 2019. aasta riigieelarve, numbrite asemel on tähekombinatsioon N/A. Ma ei tea, kas see tuleneb ingliskeelsest väljendist *not available* või tähendab see midagi muud, aga selle eelarve kohta, vähemalt selles trükitud versioonis, mis meile, Riigikogu liikmetele jagati, ei ole korrektseid numbreid.

Tegelikult ongi selle eelarvega see lugu, et ma ei mäleta, et valitsuses olles või parlamendis olles oleksin varem näinud nii pealiskaudset või pinnapealset eelarvet. Numbreid on kõvasti konsolideeritud, kõik on justkui kokku kirjutatud. Ega normaalselt eelarvet lugedes enam aru ei saa, kes kui palju kulutab. Ühe ministeriumi kulud on jaotatud laiali mitme ministeriumi vahel. See eelarve on väga halvasti jälgitav. Kui kolleeg Tamm tahaks täna eelarve ette võtta, siis ma ei ole kindel, kas ta saaks väga täpselt sotti, millise rea peal kui palju raha on, kui palju näiteks teatrile raha eraldatakse. Ma kardan, et ta sotti ei saaks.

Sellest tulenevalt ongi väga keeruline anda mingit korrektset hinnangut, isegi seda on raske öelda, kas see on halb või hea eelarve. See ei ole jälgitav.

Nüüd muudatusettepanekutest. Ma ei näe muudatusettepanekute loetelus mitte ühtegi koalitsiooni muudatusettepanekut. Kas see on tõesti nii hea eelarve kõikide Riigikogu liikmete arvates, kes koalitsioonis on, et ei ole vaja mitte midagi muuta? Me räägime kogu aeg, et parlament ei tohi olla kummitempel. Ja kõige olulisema dokumendi puhul, kuigi öeldakse, et parlament ei tohi olla kummitempel, on koalitsioon võtnud seisukoha, et kõik on imeline, valitsus on teinud supertööd. Ma ei ole selles väga kindel. Ma olen täiesti kindel, et koalitsioonis on saadikuid, kes tahaks midagi muuta, aga nagu me täna kuulsime infotunnis rahandusministrilt, vähemalt ühel erakonnal on ainult üks tõde, mida kõik järgivad. Võimas! Ma olen küll aru saanud, et ka erakonnad on täiesti demokraatlikud liikumised,

kus on täiesti normaalne, et on mitu tõde või mitu arvamust, nii oleks õigem öelda. Ma ise kirjutasin alla mitmele muudatusettepanekule. Võtan käsitleda ainult ühe. Ma olen saanud mandaadi Lõuna-Eestist. Kindlasti on alati oluline teeohutus. Ma ei hakka rääkima sellest, et terve Tallinna–Tartu maantee rahastamise summat on vähendatud, jäädes lootma mingisugusele segasele, mitte kindlale tulemusreservile, mis koosneb Euroopa vahenditest. Tallinna–Tartu maantee rahastamist on tervikuna vähendatud. Ma vaatan Lõuna-Eesti jaoks üliolulist Tartu ringristmikku – raha pole. Vaat need ongi märgilised asjad.

Kolleegid on ka varem juhtinud tähelepanu teatud valupunktile eelarves, olgu sotsiaalvaldkonnas või mujal, kus tegemist ongi poliitiliste valikutega. Alati saab loomulikult väita, et mingi asja jaoks jääb raha puudu, ja alati võib olla kuskil raha rohkem vaja, aga need valikud peavad olema põhjendatavad. Selle eelarve valikuid on jube raske põhjendada. Kui ma lähen ja räägin oma valijatega või kui keegi küsib mu käest eelarve kohta, siis pean ütleva, et ma ei saa sellest eelarvest aru. Fraktsiooni seisukoht on juba välja öeldud, aga ma ka täiesti isiklikult arvan nii. Mitte sellepärast, et minu või minu ja kolleegide tehtud muudatusettepanek jäi arvestamata, ei ole me selle eelarve vastu. Ei. Selles eelarves on puudujäärke lihtsalt nii palju ja neid asju, mida siin üldse ei ole, on ka palju.

Ma isegi ei räägi täna piirist, kuigi jah, ma olen varem väga palju rääkinud piiriehitusest, olen vaieldud siin ka rahandusministri piiriehituse teemal, sel teemal, kas raha on juurde pandud või vähemaks võetud. No ei ole sentigi juurde pandud. Kui sellel aastal on 3 miljonit ära võetud, see järgmisesse aastasse tõstetud ja siis öeldud, et oi, me panime järgmisesse aastasse 3 miljonit juurde – no see ei vasta ju tõele. Kui sa võtad sellest aastast ära ja tõstad selle sama summa järgmisesse aastasse, siis järelikult ei ole midagi juurde pandud. Varasemad summad ka, mis on piiriehituses olnud, on tulnud üle eelnevatest aastatest. Kui 2021, 2022 ja 2023 on justkui lisatud 3 miljonit, siis see ei ole lisatud mitte piiriehituseks, vaid piiri ülalpidamiseks, hoolduskuludeks. On loomulik, et see raha pannakse sinna juurde. Selles mõttes on nii Eesti riigi julgeoleku kui ka piiri turvalisuse vaatest tehtud otsuseid, millest on väga raske aru saada. Siseminister räägib suure suuga mingisugusest arusaamatust relvastatud üksusest. Ei ole sellele ka ühtegi senti lisaraha antud. Ehk kõik need lubadused on olnud suured sõnad, alates Tartu maanteest ning lõpetades piiri ja mingisuguse arusaamatu sisekaitseüksusega, mille kohta ei ole veel täpset teadmist, mis ta siis on. On räägitud, et jah, tuleb, tuleb, tuleb, jah, me teeme asjad korda. Tegelikult ju nii ei ole.

Head kolleegid! Võiks ju veel pikalt vestelda teiega, kes te siin saalis olete, ja teiega, kes te olete tubades, ja kõigi teiega, kes te vaatate interneti kaudu seda arutelu siin saalis. Aga lõppkokkuvõte on ikkagi lihtne. Lõppkokkuvõte on see, et see eelarve on väga halvasti jälgitav, see eelarve on kokku pandud halvasti, räpakalt ja kiirustades, see ei võimalda parlamendiliikmel teha normaalset otsust. Seetõttu me oleme ka selle poolt, et lugemine katkestada. Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Heidy Purga, palun järgmine kõne!

17:08 Heidy Purga

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Praegune valitsusliit ei ole astunud ühtegi sammu, et minna üle ühtsele eestikeelsele haridusele. See teema on otsustatud maha matta, nagu nähtub käesolevast eelarvedokumendist. Riigikogu on arutanud eestikeelsele haridusele üleminekut muu hulgas riiklikult olulise tähtsusega küsimuse deatil, ta on arutanud seda inimarengu aruannet siin saalis lahates, ta on arutanud seda komisjonides, arutanud meedias, arutanud omavahel. Kõik teadlased ja spetsialistid on kinnitanud selle otsuse vajalikkust ja nendivad koos, et tegemist on segregatiivse süsteemiga, mis on vastuolus inimõiguste standarditega, kus ühele osale elanikkonnast ei leidu seetõttu võimetele vastavat rakendust, nad on nüüd ja edaspidi hädas töökoha leidmisega ja tunnevad, et nad pole täisväärtuslikud kodanikud, ning on mingil määral kindlasti ka ühiskonnast eraldatud. Miks me ikkagi ei leia eelarvest ridagi eestikeelsele haridusele ülemineku kohta?

Reformierakonna muudatusettepanek täna siin saalis, mis tuleb ka hääletusele, näeb ette 1 miljoni euro eraldamist, et seda üleminekut alustada. Muudatuse eesmärk on toetada eestikeelsetes põhikoolides ja lasteaedades õppivate mitte-eesti emakeelega laste eesti keele õpet, võimaldades neile lisatunde, võimaldades täiendavate õpetajate palkamist, õppevahendite väljatöötamist ja muud. See arvestatud summa toetub HTM-i määrusele, millega on kehtestatud õpetaja tööjõukulude toetuseks 1606 eurot õpilase kohta, lisaks kulud õpetajate koolituseks, õppevahenditeks, muide, ka tööks lastevanematega,

vajaduse korral lisaõpetaja palkamiseks ja muuks vajalikuks, mis teeb kokku umbes 1800 eurot õpilase kohta. Me oleme selles muudatusettepanekus eeldanud, et tuge vajavad õpilased, kes on eestikeelses keskkonnas õppimas vähem kui kolm aastat.

Siin ma tahaksingi lõpetada, sest me oleme sel teemal nii palju rääkinud. Palun kolleegidel seda muudatusettepanekut, mis hääletamisele tuleb, täie tõsidusega võtta ja selle poolt kindlasti hääletada. Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Kolleeg Riina Sikkut, palun! (R. Sikkut palub lisaiega.) Kolm minutit lisaiega saab kindlasti.

17:08 Riina Sikkut

Hea juhataja! Head kolleegid! Täna hommikul toimus siin majas konverents "Demokraatia ja võim". Suur tänu Siim Kallasele selle huvitava arutelu korraldamise eest! Vahepeal oleks tahtnud plaksutada, vahepeal vastu vaielda, aga kokkuvõttes on seda tüüpi mõttevahetusi meil rohkem vaja. Settib suurem selgus, mis on tähtis, kuhu me liikuda soovime ja kuidas seda suuremas üksmeeles teha. Väga palju kerkis hommikul üles bürokraatia, menetlemise, võõrandumise, tõhususe ja kaasamise teemasid ehk näiteks see teema, et ametnikke ja seadusi on liiga palju. Nagu õiguskantsler Ülle Madise on kujundlikult väljendanud: inimesi menetletakse kabinetituksest välja. Otsused võtavad aega, lahendused tulevad vaevaliselt, kaasata on raske, sest osapooli on palju. Tuleks tegutseda ikka kiiresti ja tõhusalt!

Ega ei saa sellele vastu vaielda. Aga minu meelest me kõik võidaksime nüansseeritumast käsitlusest. Me teeme sageli lihtsustamisvea. Me oleme jõudnud ühiskonnana niikaugemale, et lihtsaid lahendusi on tegelikult vähe. Need mured, millega me silmitsi seisame, on enamasti keerukad. Meie ülesanne on eristada, mis on neist lihtsad ja mis on keerukad. Siis on võimalik lihtsale, aga inimese jaoks tõsisele murele kiiresti lahendus leida, ei ole vaja mitte kedagi uksest välja menetleda. Siis on võimalik vähendada riigist võõrandumist ja vähendada bürokraatiat. Aga samamoodi saame siis keerukatele, paljude inimeste elu puudutavatele, majandust laialt mõjutavatele küsimustele põhjalikumalt lahendusi otsida, kaasata, arutada, kaaluda ja luua paindlik, võib-olla isegi keerukam lahendus, aga selline, mis kedagi hammasrataste vahele ei jäta.

Minu jutt võib siin kõlada abstraktselt, aga me peame seda pidevalt meeles pidama. Ma toon näiteid. Näiteks on homme siia majja saabuv teise penionisamba eelnõu kindlasti niivõrd suure mõjuga inimeste toimetulekule, Eesti majandusse tehtavatele investeeringutele ja inimeste üldisele usaldusele riigi vastu, et kiire otsuse tegemine tõhususe suurendamise sildi all on kurjast ja teeb meile kõigile kahju. Samuti on riigieelarves, mida me täna arutame, palju põhimõttelisi, maailmavaatelisi küsimusi, mille puhul üksmeelt ilmselt ei saavutata. Kui tähtis on eelarve nominaalne tasakaal? Aga struktuurne? Kas me peaksime eesmärgiks võtma maksukoormuse languse? Kas riigi roll ühes või teises valdkonnas peaks olema suurem või väiksem? Kas me peaksime põlevkivienergeetikasse veel üldse investeerima? Arutame, kaalume. Üldiselt jääb koalitsiooni prioriteediks seatu peale, ükskõik, kes seal koalitsioonis parasjagu siis on.

Nüüd me hakkame muudatusettepanekuid hääletama. Neljarealist maanteed, Eesti Energiale antav raha – kokkuleppele me neis asjades ei jõua ja see on arusaadav. Aga muudatusettepanekute seas on ka selliseid, mis ei ole maailmavaatelised, kuid mis lahendavad kellegi päris muresid. Summad on seal neljarealist maanteed ja õlitehase kulude ümardamisvigadest väiksemad.

Ma tsiteerin veel Ülle Madise esmaspäevast intervjuud: põhiseaduse järgi otsustab Riigikogu riigi tulude ja kulude üle. Me teame, et tegelikkuses on meie käed väga seotud, et üldse eelarves mingisuguseid muudatusi teha, rääkimata mingist suurest prioriteetide muutmisest. Aga meil on võimalik midagi päriselt ära teha. Mures olev laps peab abi saama! See on meie, see on täiskasvanute vastutus, ole sa siis opositsioonis või koalitsioonis, liberaal või konservatiiv – me ei saa lapsi hätta jätta! Nagu Liina Kersna juba siit puldist täna on öelnud: teeme nii, et ükski noor elu ei jääks elamata! Samuti tuleb suhtuda vaimse tervise muredesse, sest meil kõigil võib asjatundlikku abi vaja minna.

Seega, palun hääletage muudatusettepanekute poolt, mis aitavad koolitada koolipsühholooge ja kliinilisi psühholooge, võimaldavad lasteabitelefoni kasvatada hulka mures lapsi aidata ja aitavad koolides toetada laste head käitumist tõendus põhiseaduse käitumisoskuste mänguga! Selleks ei kulu miljonitki. Meie saame seda täna teha! Ma arvan, et te olete kõik valmis neid muudatusettepanekuid toetama. Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Kolleeg Kristen Michal, palun! Lisaeg, niisiis kokku kaheksa minutit.

17:08 Kristen Michal

Austatud juhataja! Head kolleegid siin ja kabinettides või kus iganes te viibite! Enamik vist viibib kabinettides, ma eeldan. Mina räägin meie ettepanekust, et teede rahastamist tuleks suurendada. Ehkki mul ei ole liigseid illusioone selle kohta, mis siin pärastpoole toimuma hakkab, nagu koalitsioon asuks toetama opositsiooni häid ettepanekuid hoolimata sellest, et need on opositsioonist tulnud, siis ma loodan, et kas siin saalis või kuskil mujal olijatele jääb mõni nendest sõnadest meelde ja tulevikus ühteist muudab.

Esiteks ei ole ilmselt poliitiline küsimus – kui on, siis võib-olla on see väärtuste valiku küsimus – teedehitus ja see, kui kiiresti Eesti vajaks tegelikult neljarajalisi teid ja teede kvaliteedi paranemist. Võib-olla ainuke küsimus on teede hind nii rahas kui hind ka loodusele ja hind selles mõttes, kus tuleb järele anda. Seetõttu ma ei usu, et on väga suurt erinevust eri valitsuste, koalitsioonide, opositsioonide vahel. Meie oleme seetõttu teinud ühe ettepaneku, nähes, mis toimub teede rahastusega eelarves – see väheneb 14 miljoni võrra. Seda küsiti siin eelnevalt ka Aivar Kokalt, kes andis mingisuguse ümmarguse vastuse. Ma ei suhtu temasse mitte üldse halvasti, aga see vastus oli natukene ümmargune. Kui vaadata Kose–Mäo neljarajalist teed, mis on kõige suurem objekt ja mis sai aastal 2016 kokku lepitud, siis selle umbkaudne maksumus on 170 miljonit. See teeb ühe väga olulise jupi neljarajaliseks. Kui mõelda ajaloo peale, siis tegemist on vaba Eesti ajaloo suurima taristuehitusega. Selles eelarves haigutab nüüd eelmise valitsuse tegevuse tõttu – ka tänases valitsuses on Taavi Aas öelnud, et sellele ei ole lõplikku vastust – 30+ miljoni suurune auk. Ma väidaks, et teede rahastusega ei ole asi hästi. See on teine põhjus, miks seda muudatusettepanekut peaks toetama. Kolmas asi, mida on oluline meelde jätta. Ma saan aru, et on hästi moodne rääkida PPP-st kui meie tuleviku või praeguse eelarve probleemide lahendusest. "Aktuaalses kaameras" ütles, ma arvan, vist Läti transpordiministeeriumi esindaja üsna ladusalt välja, et tegemist on eelarves eralaenu võtmisega ehk kohustuste väljaviimisega eelarve alt. Ja lootus on, et see läheb läbi. Eestis ei peaks tulevikus teedehituse suurem rahastamine rajanema lootusel, et meil õnnestub seda sellisel viisil teha. Eriti käib see hoiatus selle kohta, mis puudutab Tallinna kogemust, sest see näitab, et kui eelarves oli laenamisel piir ees ja laenu sellisel viisil võeti, siis lõppes see sellega, et nüüd peab Tallinna maksumaksja väga palju maksma. Koalitsioonis olevad EKRE ja Isamaa teavad Tallinna Linnavolikogust, et neid lepinguid üritatakse juba pikemat aega muuta, aga see muutus ei ole reaalsus, vaid pigem igakordne puna linnapea palgel.

Meie ettepanek on, jah, suurendada 20 miljoni võrra teede rahastamist ja katteallikaks on ministeeriumide majandus- ja palgakulude vähendamine. Ma arvan, et see läheb igati kokku ajastu vaimuga, et ka ministeeriumid peaksid vähem kulutama, kui tööeline elanikkond väheneb. Pikemas plaanis kutsun ma kindlasti üles neid, kes iganes on täna valitsuses ja kes iganes on järgmises valitsuses (nii omavahel öeldes, mida varem see järgmine valitsus tuleb, seda parem muidugi), et valitsused võiksid ikkagi ette võtta selle, mille kohta 2016. aastal tollane majandus- ja taristuminister, kaugele ette nähes, tegi ettepaneku, et kõik suuremad neljarajalised teed tuleks ehitada lähemate aastatega valmis. Ajavälpa vaadates, et mis on meile rahaliselt jõukohane, siis see aeg on 10–15 aastat. Teedehituse inerts on 5–7 aastat. See tähendab, et isegi kui meil oleks hästi palju raha, saaksime tegelda nende objektidega, mis on töös, uute objektide, uute trasside ja kõikide muude asjade ettevalmistamine võtab aega.

Nii et veel kord, ma arvan, et on hästi palju häid ettepanekuid. Teede lisarahastamise vastu ei peaks poliitiliselt, maailmavaateliselt olema ükski erakond. Oma valijatele olete, ma arvan, te kõik lubanud kvaliteetset teetaristut. Lahendused võivad olla erinevad, aga kuna täna ei ole ühtegi teist lahendust, siis lõpptulemus ei saa olla see, et valijatele lubatakse rohkem teede rahastamist, aga valijad saavad väheneva teede rahastamise. Nii et seetõttu palun ma eriti koalitsioonil, aga ka opositsioonil seda ettepanekut toetada. Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Härra Juske on järgmine kõneleja. Aga ma veel enne ütlen, et juba mitmendat korda on esineja nagu natuke läbi lilled väljendanud muret, et vähe inimesi kuulab ja kus nad kõik on. Ma lihtsalt

vaatan härra Jaak Valge poole ja ütlen, et kõik mis siin öeldakse, läheb ajalukku, kõik sõnavõttud lähevad ajalukku. Muuseas, need, kes sõna ei võta, need ajalukku ei lähe. Härra Juske läheb nüüd ajalukku. (Naer saalis.)

17:08 Jaak Juske

Austet eesistuja! Head kolleegid! Otse loomulikult tahan ma alustada ajaloost. Hakkab lõppema meie riigi sajandama sünnipäeva aasta. Aga aastaga 2020 ei saa suured juubelid mitte läbi. Muide, järgmisel aastal saab sada aastat auväärt Riigikogu hoone ehitusest, mis, eks ole, kerkis keskaegse ordulinnuse müüridele. Aga sama oluline on ka see, et järgmine aasta saab sada aastat sellest, kui hakkas kehtima Asutava Kogu koostatud esimene Eesti Vabariigi põhiseadus. Lähtuvalt meie esimese põhiseaduse sajandama aasta juubelist ongi Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon teinud järgmise aasta riigieelarve kohta ühe väga toreda ettepaneku, mille sisu on see, et võiks põhiseaduse juubeli puhul kinkida kõikidele järgmise aasta põhikoolilõpetajatele ehk üheksanda klassi õpilastele meie põhiseaduse korraliku kõvade kaantega luksusväljaande. Loomulikult ei oleks tegemist mitte selle päris esimese, vaid kehtiva, 1992. aasta põhiseadusega.

Miks see oluline on? Kõigepealt, üheksas klass, ma arvan, on kõige õigem seltskond, sest põhikooli lõpetab palju rohkem noori, kui näiteks aasta hiljem jätkab õpinguid gümnaasiumis. See hõlmaks kõiki, kes käivad üheksandas klassis. Üheksandas klassis on noortel tunniplaanis ühiskonnaõpetus, kus räägitakse ka meie põhiseaduslikust korrast. Kindlasti on oluline ka see, et just üheksandas klassis jõuavad noored valimisikka ehk saavad 16-aastaseks.

Ma olen ise olnud mitu aastat Gustav Adolfi Gümnaasiumis ühiskonnaõpetuse õpetaja ja puutunud kokku selle seltskonnaga, nende noortega, kes nüüd põhikooli lõppu jõuavad. See on põlvkond, kel on olnud õnn ja rõõm sündida, kasvada ja koolis käia vabas Eestis, täielises demokraatlikus ühiskonnas. Nende jaoks on need demokraatlikud põhimõtted, mis on kirjas ka meie põhiseaduses, elementaarsed ja iseenesestmõistetavad. Samas on neil raske ette kujutada, et alles 30 aasta eest ei olnud Eestis demokraatlikku riigikorraldust. Neil on raske mõista, milline oleks nende elu siis, kui neil puuduks üks tänastest isikuvabadustest. Aga kui neil puuduksid kõik need?

Me teame ajaloost, kui habras võib olla demokraatlik riigikord, mis üldjuhul ei varise kokku mitte üleöö, vaid järk-järgult, nagu me ajaloost mitme näite põhjal teame. Me teame, et meil on ka täna teatud poliitilisi liikumisi, seltskondi, kes on rünnanud meie demokraatliku ühiskonna põhiväärtusi, kes on rünnanud meie õigusriigi põhimõtteid. Seda olulisem on, et noored mõistaksid, kui oluline on demokraatlikku korda, põhiseaduslikku korda hoida, ja mõistaksid, mis on need tunnused, mis teevad ühe riigi demokraatlikuks ja teise riigi mitte.

Tänane valitsuskoalitsioon ei ole mingil põhjusel seda muudatusettepanekut toetanud. Ma väga loodan, et põhjus ei ole see, et valitsusliitu kuulub erakond, mille teatud liikmed on demokraatlikke põhiväärtusi rünnanud. Aga meil kõigil siin saalis on täna võimalus teha noortele tore kingitus seda muudatusettepanekut toetades ja nii meie demokraatlikku põhiseaduslikku riigikorda kaitstes. Elagu Eesti!

17:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kalvi Kõva, palun! Läheb alla viie minuti.

17:08 Kalvi Kõva

Head sõbrad! No paneme ajalooga edasi. See eelarve on ajalooline. Kui me selle eelarve vastu võtame, siis me esimest korda võtame vastu Eesti riigis tehtud tekkepõhise eelarve, tegevuspõhise eelarve. Võib-olla sellest tulenevalt, võib-olla mitte, aga ma olen sada protsenti sama meelt Hanno Pevkuri siit puldist öeldud sõnadega: seda eelarvet on paganama raske lugeda, sellest eelarvest on paganama raske midagi aru saada. See ei ole mitte ainult opositsiooni mure, see on, head sõbrad, ka koalitsiooni mure. No nii, Leo, ma vaatan, et sa noogutad. Täpselt nii ongi. Ei ole midagi ütelda, see on ikkagi Rahandusministeeriumi ametnike suur töövõit, et nad on Riigikogu suutnud varasematel aegadel viia selleni, et meil tänaseks päevaks on täpselt selline eelarve.

Ma olen enam kui kindel, et me väga paljut, mis siin eelarves nende ilusate lausete taga tegelikult peidus on, ei teagi. Mina isiklikult olen oma valdkonna asjad välja nokkinud, helistades ministeeriumisse, küsides täpselt järele, kuidas üks või teine asi tulevikus jaguneb, mismoodi asjad on. Siit eelarvest neid asju välja lugeda võimalik ei ole. Näiteks, vabatahtlike päästjate osa, kui palju neile

raha läheb. Tean, et see summa jääb samaks mis eelmisel aastal. Otsisin siit eelarvest, mis saab "Kodukolded korda" programmist, mis on niivõrd oluline ja päästab väga paljude inimeste elusid, nii ma loodan. Minu teada seda programmi ei tule, kuigi siit eelarvest me mitte midagi selle kohta välja ei loe. Üks asi, millel ma tahan rohkem peatuda, on see muudatusettepanek, mille väga tänuväärset tegi Reformierakond, s.o õpetajate palga tõusu n-ö suurendamine. Head sõbrad! Valitsus on meile öelnud, et õpetajate palk tõuseb 5,5%, 65 eurot, aga siin eelarves seda raha ju ei ole. Valitsus on teinud eelarves sikk. Nad on võtnud sellest 20%-st, mis antakse KOV-idele õpetajate palga tasanduseks, 3%, saades pool õpetaja täiendavast palgatõusust. See tähendab, et kui õpetaja ei saa õpetaja miinimumpalka, siis tema palk ei pruugi tõusta ja tõenäoliselt ei tõusegi 5,5%. Väga suure löögi alla paneb see ju maapiirkonnad, eriti need kohalikud omavalitsused, mis on liidetud, kus on hästi palju väikeseid maakoole ja kus ühinemislepingust tulenevalt ei saa ka koolireformi läbi viia. Need omavalitsused peavad puuduoleva raha ise juurde panema.

Nii et kokkuvõtvalt: üks me sellest eelarvest veel kuuleme ja üks kindlasti selle aasta jooksul tuleb väga palju nüansse ja asju välja, mis meile kuu-kahe pärast selguvad, et mis tegelikult siin eelarves on ja mida siin ei ole. Aitäh!

17:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kaja Kallas, palun! 5 + 3 minutit.

17:08 Kaja Kallas

Head kolleegid! Mina tahan rääkida ühest konkreetsest muudatusettepanekust, see on muudatusettepanek nr 28, mis räägib sellest, et IT-investeeringutele tuleks eraldada rohkem raha. See on Reformierakonna muudatusettepanek. Meil on selleks ette nähtud ka katteallikas.

Sellest muudatusettepanekust rääkides hakkaksin ma kaugemalt pihta. Kõik muutused, mis maailmas toimuvad, baseeruvad sisuliselt kolmel olulisel elemendil. Üks on see, et meil on kõike rohkem kui kunagi varem. Meil on rohkem inimesi, rohkem riike, rohkem valikuid, rohkem kaupu, rohkem teenuseid. Teiseks, mobiilsus, see, et kõik inimesed, kaubad ja teenused saavad liikuda mis tahes maailma punkti ilma takistusteta ja väga kiiresti. Kolmas on meie mentaalsus ehk muutused meie püüdlustes, meie arusaamas maailmast, selles, kuidas me ise asju käsitleme. Me tahame kõike rohkem kui kunagi varem ja me tahame neid asju tarbida täpselt seal, kus me parasjagu oleme. Need on selle digitaalse muutumise alused, milles me osalised oleme.

Eesti on olnud väga tubli. Me haistsime seda muutust varem kui teised. Me tulime välja digitaalsete identiteetidega aastal 2000, kui teised sellest isegi veel unistada ei osanud. Me tulime välja elektroonilise hääletusega, mis on maailmas unikaalne. Me tulime välja ka e-residentsuse programmiga, mida mujal maailmas kadestatakse. Mõelge selle peale, kui palju on maailmas riike, väikeseid riike, kellest mitte keegi midagi ei tea, siis te saate aru, et Eesti on väike, aga väga tubli. Meid teatakse, ja teatakse just sellepärast, et me oleme e-riik ja me oleme teinud õigel ajal õigeid otsuseid. Aga selleks, et neid õigeid otsuseid teha, on vaja eraldada ka raha. See on olnud meie tugevus ja me oleme teinud õigeid valikuid.

Ma ütlen e-residentsuse kohta veel seda, et see on maailmas unikaalne programm, mis on toonud Eestile päris palju kasu. Meil on 50 000 e-residenti, meil on 6000 ettevõtet, mis on e-residentide asutatud, ja 1200 uut töökohta. See on toonud Eestile kindlasti tulu.

Ei saa jätta tähelepanuta seda, et inimesed elavad oma elu väga paljuski *online*'is. Kui ma praegugi vaatan siin ringi, siis ma näen, et härrased EKRE-st on kindlasti praegu internetis ja võib-olla mõned veel. See ongi nii, et inimesed elavad oma elu *online*'is, inglise keeles võiks isegi öelda, et *onlive*'is, et nad elavadki seal. See tähendab, et ka riik peab olema seal inimese jaoks olemas, see tähendab, et teenused peavad olema kättesaadavad ja see ei tohi olla keeruline. Meil on Eestis häid näiteid, näiteks Maanteeamet. Kui te soovite juhiluba vahetada, siis te saate teha seda väga kergesti internetis. Aga meil on ka halbu näiteid, kui sa pead klikkima ja klikkima, aga sa midagi ei leia. Eriti raske on vanematel inimestel. Need süsteemid on liiga keerulised ning inimesi frustrerib see, et nad peavad oma andmeid mitu korda esitama, üha uuesti ja uuesti. Miks ma pean kõike uuesti esitama, kui ma olen juba kord riigile oma andmed esitanud?

Paljude erakondade, võib-olla isegi kõikide erakondade programmides olid sees erinevad ideed, kuidas vähendada bürokraatiat. Bürokraatiat saab kindlasti vähendada sellega, et e-teenused on kergemini hallatavad ja inimestele paremini mõistetavad. Aga nagu ma ütlesin, see kõik võtab raha. Raha võtab ka

see, et inimesed neid teenuseid üldse tarbida saaksid. See just maakohtades tähendab seda, et on vaja välja ehitada ka internetiühendused, et inimesed saaksid kõikidele nendele teenustele ligi.

Neid teenuseid ei saa arendada, kui selleks ei eraldata lisaraha. Me ei tohi jääda puhkama nendele loorberitele, mis me oleme saanud tänu sellele, et me oleme e-riiki arendanud ja meid seetõttu ka maailmas tuntakse. Teised teevad sarnaseid lahendusi ja lähevad meist isegi mööda. Meil on vaja uusi edulugusid ja meil on vaja oma teenused viia uuele tasemele.

Kogu riigieelarves on IT-teenuste täiendamiseks ja arendamiseks ette nähtud 25 miljonit. Seda on vähe, arvestades riigi suurust ja seda, kui oluline see inimestele on. Nii et meie ettepanek, mida ma palun ka kolleegidel teistest Riigikogu fraktsioonidest toetada, puudutab lisaraha eraldamist IT-investeeringuteks. Loomulikult ei ole meie need, kes peavad täpselt ette ütleva, kuhu see raha peab minema, aga ilma selle raha eraldamiseta, ilma kokkuleppimiseta, et seda on tõepoolest vaja, edasi ei saa. IT-teenuseid ei jää mitte vähemaks, vaid neid tuleb juurde, need peavad olema inimestele kättesaadavad, mugavad ja lihtsasti kasutatavad. Seetõttu ma palun, head kolleegid, toetage muudatusettepanekut nr 28! Aitäh!

17:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Madis Milling, palun!

17:11 Madis Milling

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Pean ka alustama tõdemusega, mida on välja toonud juba paljud eelkõnelejad, et seda eelarvet on väga raske lugeda. Küll aga on alati ju võimalus pöörduda parema finantskirjaoskusega inimese poole ja lasta endale mõningad asjad lahti seletada. Ma pean ütleva, et ka minust oluliselt parema finantskirjaoskusega inimestele ei olnud see kerge ülesanne. Süvenesin kahte valdkonda, mis on minu kirg, need on riigikaitse ja päästevaldkond. Üks väheseid häid asju selle eelarve juures on see, et kärpekäärid ei puudutanud õnneks riigikaitsevaldkonda, aga nagu ütles kunagi hea kolleeg Leo Kunnas, olemasolev olukord lubab meil enam-vähem üleval pidada olemasolevaid sõjalisi võimekusi, aga ei luba soetada mitte ühtegi uut, ja seda väga muutunud julgeolekuolukorras. Ka seda viimast väljendit on viimastel päevadel korduvalt tsiteeritud. Keskendun päästevaldkonnale. Miinus, miinus, miinus. Suure suuga väljalubatud päästjate palga tõus olukorras, kus kutselised päästjad vananevad, lahkuvad töölt ja uusi peale ei tule, on tulevikuperspektiivis väga muret tekitav. Väga ilus on seminaridel ja konverentsidel vaadata ekraanil PowerPointis esitatud statistilisi numbreid: vaat, kus meil on vabatahtlike päästjaid juurde tulnud, vaat, kus meil on komandosid, milline vabatahtlikkus, milline inimeste vaba tahte panus riigi siseturvalisuse edendamisse. Olles ise vabatahtlik päästja, saan ma teie ette tuua killukese vabatahtliku päästja argipäevast. Numbrid on toredad, aga vabatahtlik päästja ei tee mitte midagi ilma tehnikata. Enamik vabatahtlike päästjate tehnikast – me räägime päästeautodest – hakkab liginema juba elueale 30+. Vabatahtlikus päästes on nüüd olukord, mida ma nägin Kaitseliidus 1990. aastate keskpaiku ja lõpupoole. Kui esimene suur hurraahetk üle läks ja saabus hall argipäev, kui saadi aru, et no tore, meil on ju motivatsioon olemas, aga motivatsiooniga ei soeta päästeautot, motivatsiooniga ei pea üleval komandohoonet, motivatsiooni eest ei anna keegi päästeautosse kütust, siis tekkis motivatsioonikriis. Kui veel aastat viis tagasi kohtusid tänaval kaks vabatahtlikku päästjat, millest siis räägiti? Väljaõppest, üritustest, kus on käidud, koolitustest ehk pääste arendamisest. Täna, kui saavad kokku kaks vabatahtlikku päästjat, siis räägivad nad, et kuule, sealt firmast sai jube odavalt kasutatud siduri, kuule, kas sa seal oled proovinud käigukasti remontida, kuule, vaat sealt saab seda juppi sularaha eest oluliselt odavamalt kui ametliku arvega. See on argipäev. Kahjuks ei näinud ma Siseministeriumi real või ei saa sealt välja lugeda seda, mis puudutab päästevaldkonna rahastamist. Head kolleegid! Paar nädalavahetust tagasi me elasime üle kriisi. Kriisi, mis jättis suure osa Lõuna-Eestist elektrita. Saime teada, kui sõltuvad me tegelikult oleme ühest pisikesest asjast, elektrist. Me nägime, mismoodi needsamad päästjad ei saanud reageerida väljakutsetele, sest nad ei saanud kuskilt kütust kätte jne. Hoidku jumal, et meid ei tabaks sellest eelarvest tingitud olukorras samasugune või suurem kriis. Aitäh!

17:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kersti Sarapuu, palun! 5 + 3 minutit.

17:16 Kersti Sarapuu

Hea juhataja ja väga head kolleegid! Oleme jõudnud järgmise aasta riigieelarve teisele lugemisele. Esimesel lugemisel lubas opositsioon eelnõu kohta esitada oma konstruktiivsed parandusettepanekud. Kuna muus osas on dokument endisel kujul, siis keskendun ma opositsiooni muudatusettepanekutele, mida laekus kokku 33.

Kõigepealt on mul opositsioonile üks soe soovitus. Selleks, et näha välja tõsiselt võetav, tuleb algatuseks kokku leppida, mida soovitakse teha. Kui on soov treida lihtsalt muudatusettepanekuid, et teha ööstungit, siis on see arusaadav, aga siis ei tasu ka pärast imestada, et sellised muudatusettepanekud ei leia siin saalis toetust. Kui on südamel eelarvepositsioon, siis tulebki teha ettepanekuid selle kohta ja näidata, millised kulutused võiks tegemata jätta, et nende arvel eelarvepositsiooni parandada. Praegu on aga Reformierakonnal kõik segamini nagu Kört-Pärtli särk.

Aga mõned näited. Reformierakonna muudatusettepanek nr 1 näeb ette kulude vähendamist 204,4 miljoni euro võrra, et jõuda struktuursesse tasakaalu. Seejuures on selgitusse kirjutatud lapsik lause, et eelarve vähendamise jaotust ei peaks tegema Riigikogu, vaid eelnõu esitaja. Tuletan meelde: meie kollase piibli § 120 ütleb üheselt, et riigieelarve eelnõu kohta esitatud muudatusettepanek peab sisaldama kõikide muudatustega kaasnevate riigieelarve eelnõu tulude, kulude, investeringute ja finantseerimistingute muudatuste täpseid sõnastusi. Seetõttu olen ma väga pettunud Jürgen Ligis ja Aivar Sõerdis, kes lubasid oma fraktsiooni esimehel sellisele muudatusettepanekule üldse allkirja panna. Võimalik, et tegemist oli muidugi teadliku tegevusega.

Samal ajal, kui räägitakse eelarve struktuursesse tasakaalu viimisest, on opositsioon teinud 123,5 miljoni euro eest ettepanekuid, mille katteallikaks on Eesti Vabariigi valitsuse reserv. Seejuures on 2020. aastal Vabariigi Valitsuse reservis vahendeid 101,6 miljonit. Seega, opositsiooni eesmärk on reserv tühjaks teha ja jääks veel puudugi, selleks et neid soove rahuldada.

Kuigi rahanduskomisjonis jäi 2020. aasta riigieelarve arutelul mulje, et Reformierakonna fraktsiooni liikmed olid teinud väga tõhusat ja head kodutööd eelarve läbitöötamisel, oleksime eeldanud, et muudatusettepanekute tegemisel oleksid katteallikad olnud aktsepteeritavad, sisulised ning tõsiselt võetavad. Keskerakonna fraktsioon toetab igal juhul Jüri Ratase valitsust ja järgmise aasta riigieelarvet. Aitäh!

17:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Indrek Saar, palun!

17:19 Indrek Saar

Lugupeetud kolleegid! Sotsiaaldemokraadid on esitanud 12 muudatusettepanekut. Ma kutsun teid julgelt kõiki neid toetama. Kõigil neist on adekvaatsed katteallikad, te ei pea muretsema selle pärast, kust raha tuleb. Võite järele kontrollida. Eelkõige meenutan ma loomulikult seda, mida ütles fraktsiooni esindajana ka Helmen Kütt: enne valimisi on praktiliselt kõik erakonnad andnud lubaduse, et eakate inimeste toimetulekusse suhtub see Riigikogu väga tõsiselt. Selleks on üks lihtne viis: toetada muudatusettepanekut nr 27, kus seisab, et 1. juulist oleks sellisel juhul riigieelarveliste vahenditega tagatud see, et abivajajad, kes vajavad kohaliku omavalitsuse tuge, saavad kohaliku omavalitsuse ja riigieelarve abil kindluse, et neile on tagatud hooldekodukoht. Ma arvan, et inimestel võiks see kindlus olla, arvestades seda, kui palju jääb praegu tihtipeale pensionist puudu, et hooldekodukoha eest maksta, ja ka lähedastel ei ole tihti võimalust seda vahet katta.

Veidi põhjalikumalt räägin teile muudatusettepanekust nr 14. Mul on väga hea meel, et vana võitluskaaslane Üllar on selle muudatusettepaneku arutelu ajaks saali tulnud. Muudatusettepanek nr 14 teeb seda, mida me peame tegema, olles siin Riigikogus aastatel 2014 ja 2015 võtnud endale kohustuse, kui me võtsime vastu kaks olulist riigi arengut puudutavat dokumenti: "Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020" ja "Spordipoliitika põhialused aastani 2030".

2015. aastal oli selline seis, et meie armastatud tipploojad, olid need siis muusikud või näitlejad, aga ka muuseumide teadurid, teenisid ligi 50% väiksemat palka kui Eesti keskmine. Sel ajal oli selleks kokkulepitud miinimumiks 730 eurot ja Eesti keskmine oli sel ajal 1070. See kokkulepe, mis kultuuripoliitika põhialustesse kirja sai, oli see, et aastaks 2020 võetakse suund, et kõrgharidusega kultuuritöötajate palk jõuab järele Eesti keskmisele palgale.

Mul oli võimalus teenida neli aastat Eesti riiki kultuuriministrina ja selle aja jooksul me tõstisime kõrgharidusega kultuuritöötajate palka 80%. See oli suur töö, olid suured vaidlused valitsuses, aga me liikusime selles rütmis ja isegi natukene ennaktempo võrreldes sellega, mis oli ette nähtud

kultuuripoliitika põhialustes. Nii et vahe, mis oli aastal 2015 ligi 50%, vähenes käesolevaks aastaks ca 10%-le ehk kõrgharidusega kultuuritöötaja palk tõusis 1300 euron. Meil oleks vaja ühel aastal teha veel üks samm, isegi viimase nelja aasta keskmisest väiksem samm ja tõsta kõrgharidusega kultuuritöötaja miinimumi ca 12%, et jõuda eesmärgile. Aga ei, valitsusel ei ole ambitsiooni sellest lubadusest kinni pidada. Näpuotsaga puistatakse, et keegi jumala eest ei saaks öelda, et midagi pole antud, 2,5% kultuuritöötajate palkadesse, mis viib meid eesmärgist jälle suure-suure sammu kaugemale, sest keskmine palk tõuseb mitu korda kiiremini kui see 2,5%, mis kultuuritöötajate palga tõusuks antakse. Väga kurb lugu. Ja me räägime pärast sellest, et meile on oluline eesti rahvuskultuur, selle püsimine ja areng, nii nagu siin paremal pool olevad erakonnad tihtipeale rõhutada armastavad. Kuidas te kujutate seda ette ilma motiveeritud inimesteta, kes kultuurivaldkonnas töötavad? Nii et tehke tegelikult see samm eesti rahvuskultuuri toimimiseks ja arenguks ning hääletage muudatusettepaneku nr 14 poolt! Palun lisaiega!

17:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaiega.

17:24 Indrek Saar

Kõik spordisõbrad teavad, et treenerite palk on olnud teema, mis on aastaid olnud jutuks siin saalis ja loomulikult laiemalt ühiskonnas, mitte ainult siin. Ehk lugu on selles, et Eestis töötab väga palju treenereid, kes saavad minimaalset sissetulekut. Samal ajal eeldame me neilt tihtipeale samasuguseid pedagoogilisi oskusi nagu õpetajatelt, sest me anname nende kätte parima, mis meil on, ehk meie lapsed. Treenerid treenivad neid, nad annavad neile eeskujusid, nad tihtipeale kujundavad nende väärtushinnanguid. Kõrgema kategooria treenerite palk (ma räägin V–VII kategooriast) on mitme aasta pingutuse tulemusena jõudnud 1000 euron. 2015. aastal oli see 580 eurot. Me tegime ka seal väga suuri samme selle nimel, et see palk oleks kuidagigi tõsiselt võetav, motiveeriv nende inimeste jaoks, et me saaksime rääkida ka mingitest kvaliteedistandarditest, mida me treeneritelt eeldame. Täpselt sama lugu: see valitsuskoalitsioon annab treenerite palga tõusuks juurde keskmiselt 2,5% ja treenerite palk jääb jälle suurte sammude võrra Eesti keskmisest maha. Kujutage ette täiskohaga töötavat inimest, kellelt me eeldame pedagoogilisi teadmisi, seda, et ta on eeskujuks, seda, et ta tunneb inimkeha, teab, kuidas noore inimese keha areneb, suudab anda selliseid ülesandeid, mis arvestavad lapse füüsisega, samal ajal inspireerida, innustada, olla talle eeskujuks. Need inimesed peaksid saama korralikku töötasu. Teil on võimalus teha sammuke selles suunas, toetades 14. muudatusettepanekut. Täna tähelepanu eest!

17:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Keit Pentus-Rosimannus, palun!

17:26 Keit Pentus-Rosimannus

Austatud aseesimees! Head kolleegid! Kõigepealt, Keskerakonna fraktsiooni esimees on vist küll hetkel saalist lahkunud, aga mul oleks olnud talle selline ettepanek, et ta oleks võinud selle õpetliku kõne, mida me siit puldist kuulsime, pidada ka valitsuses nendele, kes eelarvet kokku panid. Sest see on kehv eelarve. See on segane ja kehvasti loetav, aga selle eelarve kõige suurem probleem on ikkagi see, et siin ei ole fookuses põhimõtteliselt mitte ükski tuleviku jaoks oluline probleem. Selle eelarvega ei tehta paraku ühtegi suurt olulist muudatust, mida Eestis teha tuleks. Kohati tundub, et nendel, kes seda eelarvet kokku panid, oli tulevik lihtsalt meelest ära läinud.

Me ju kõik teame, et Eestile lähenevad sisuliselt seitsmepeniikoormasaabastega demograafiakriis, ühiskonna väga oluline vananemine, aga samamoodi ka kliimakriis. Mida need kriisid tähendavad? Need tähendavad, et järjest kahaneb Eesti võimekus kasvavate pensionidega, aga vananevas ühiskonnas paratamatult ka kasvavate tervishoiukuludega toime tulla, nende rahastamise võimalused lihtsalt kahanevad. See tähendab kliimakriisi kontekstis paraku ka ohtu, et kui mitte midagi olulist ette ei võeta, siis me kaotame Eesti inimeste ka praegused töökohad ja sissetulekud nendele riikidele, kes teevad loodusvarade kurnamise järjekordsete skeemide leiuutamise asemel kliimasõbraliku tehnoloogiahüppe meist, Eestist, lihtsalt kiiremini.

Selle eelarve probleem on põhimõtteliselt sama, mis on selle valitsuse probleem. See probleem ei seisne mitte poliitikutes, see probleem on poliitikas, mida aetakse, selle poliitika sisus või selle sisu

puudumises. Kogu praegune poliitika vajab väga põhjalikku mõtteviisi muutust. Meie poliitika peab hakkama lähtuma sellest, et seda sajandit, Eesti tulevikku vormivad needsamad demograafilised muutused, seda vormivad kliimamuutused. Need on põhimõtteliselt nagu loodusseadused, kui me neid eirame, siis maksimaalne tulemus on see, et me võime ise siin riigis narriks jääda, aga see eiramine võib järgmisele põlvele ka saatuslikuks saada. See eelarve nende tuleviku mõttes oluliste probleemide lahendamiseks ei arvesta.

Reformierakonna liikmed tegid mitu muudatusettepanekut, mis võimaldaksid seda olukorda parandada. Nende hulgas on ettepanek teadusele lisavahendeid eraldada, et teadlastel oleks võimalik keskenduda ikka sellesama tehnoloogia- ja kliimahüppe ettevalmistamisele.

Me tegime ettepaneku ka pensionäride olukorra parandamiseks. Pensionärid, kes Eestis niigi väga väikest keskmist pensioni saavad ja kes järgmisel aastal näpuotsaga pensionikasvu näevad, peavad hakkama praeguste reeglite kohaselt paraku maksma oma niigi väiksest pensionilt tulumaksu. Me soovisime seda olukorda muuta, et keskmine pension oleks pärast selle muudatusettepaneku vastuvõtmist tulumaksust vaba.

Nende ettepanekute hulgas on tuleviku peale mõeldes ka eestikeelsele õppele üleminekuks ette nähtud täiendav rahasüst.

Ma Reformierakonna nimel palun, et te mõtleksite väga tõsiselt, enne kui te muudatusettepanekuid hääletama asute, ja et te neid ettepanekuid, mis muudaksid seda eelarvet tulevikku arvestavamaks, ka toetaksite. Aitäh!

17:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Yoko Alender, palun!

17:31 Yoko Alender

Austatud aseesimees! Head kolleegid! Inimesed, kes te ehk jälgite meid interneti vahendusel! Jätkan siit, kus kolleeg Keit lõpetas. Ka mina olen murelik, ja olen murelik eelkõige tuleviku pärast. Kunagi, kui ma otsustasin poliitikasse tulla, tegin ma seda just sellel põhjusel, et mulle tundus, et me vajame poliitikas veel enam pikka vaadet. Täna, mulle tundub, on see täiesti kadunud. Minu meelest võiks seda eelarvet ja kahjuks ka seda valitsust nimetada justkui meie laste arvel elamise valitsuseks ja seda eelarvet tuleviku arvel elamise eelarveks. Siin tõepoolest puuduvad need otsused, mis peaks silmas tulevikku, mis meie elu kindlustaks ja meie tuleviku tõhusamaks ja heaolu suuremaks teeks.

Mõned näited. Oleme palju küsinud ressursitõhususe meetme kohta. Komisjoni esimees Aivar Kokk keerutas ja püüdis väita, et seda raha ei suudeta ära kasutada. Ometi tõi Maris Lauri oma kõnes hästi välja selle n-ö triki, miks see raha ära võeti. Samal ajal on tööstuse esindajad, ettevõtjad, oma kirjas selgelt välja toonud need ettevõtted, kes on juba selleks valmis, kes on teinud ettevalmistusi ja tõepoolest ootavad, et saaksid investeerida, selleks et muuta Eesti tööstust tootlikumaks, mis on võib-olla ikkagi üks parimaid viise meie majandust ja elu edendada. Ehk palun teil toetada muudatusettepanekut nr 13, et see raha sinna tagasi panna.

Mõni näide selle kohta, et tegelikult meil ju puudub poliitiliselt selgelt väljaöeldud tõdemus, et Eesti kavatses liikuda süsinikuneutraalsuse suunas ja et me kavatses teha vajaliku energiasirde, mis meid tõesti nuginii ees ootab. Aga mida hiljem me seda teeme, mida vähem me toetame teadus- ja arendustegevust, mis meid selles aitaks, seda kallimaks see meile läheb ja seda väiksem on tõenäosus, et me selles ka õnnestume.

Järgmine näide, seesama Eesti Energia õlirafineerimistehas. Me kuuleme küll täna, et see plaan ei ole veel päris selge ja ega me ei ole saanud kõiki vastuseid, ent ometi see raha ette nähakse.

Edasi, korterelamute ja väikeelamute rekonstrueerimine, energiatõhusamaks muutmine. Hoonete energiatarve Eestis moodustab umbes 50% energiatarbest riigis, Euroopa Liidu keskmine on 40%. Seega peaks see olema prioriteet, nii nagu riigieelarves ka kirjutatakse. Ometi nähakse vahendeid ette umbes kümme korda vähem, kui näeb ette SEI raport, mis käsitleb Eesti liikumist kliimaneeutraalsuse suunas. Samuti rongiliikluse arendamine. See on positiivne, ent kahetsusväärset ei liigu asjad Rail Balticuga selles suunas või ei liigu nii kiiresti, nagu varem on plaanis olnud. Kindlasti oleks ka see üks sammudest õiges suunas.

Lisaks füüsilisele keskkonnale on vaimne keskkond. Õpetajate palgad. Me oleme teinud Reformierakonna nimel muudatusettepaneku, et säiliks õpetajate keskmise palga suhe riigi keskmisesse palka. Ilmselgelt on nad need inimesed, kes on meie lastele lähedal, kes suudavad nende

tulevikku oma igapäevase tööga mõjutada. Mõelge, ehk leiata võimaluse toetada! Samuti need väikeste summadega ettepanekud, mis on tehtud laste heaks, vaimse tervise teemadel: muudatusettepanekud nr 12, 31, 32 ja 33. Samuti muudatusettepanek nr 11, mis tagaks võrdsed võimalused ka lastele, kelle emakeel on muu kui eesti keel. Ka nemad on osa Eesti tulevikust.

Ebaoluline ei ole ka see struktuurne miinus, aga sellest on siin juba palju räägitud. Nii et loodan, et vähemalt nende väikeste sammudega, nende muudatusettepanekute toetamisega saame liikuda pisut enam tuleviku suunas ja edaspidi teha paremaid otsuseid, mis meie tulevikku silmas peaks. Aitäh!

17:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Siim Pohlak, palun!

17:36 Siim Pohlak

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! EKRE fraktsiooni poolt vaadates on loomulikult alati ja iga valitsuse ajal tehtud eelarvega valikuid. Täpselt sama kindel kui see, et praegu akna taga õhtul pimedaks läheb, on see, et need valikud ei ole opositsioonile meeltmööda olnud. Kriitikat on olnud aastast aastasse. Sellised need valikud on, nagu praegune valitsuskoalitsioon on kokku leppinud ja võimalusi kaaludes läbi mõelnud. Muudatusettepanekutega on kindlasti palju vaeva nähtud, on häid mõtteid, aga nendega ikkagi lüüakse segamini praegu ette võetud asjad, mida koalitsioon tahab ära teha, ja neid olulisi asju on palju.

Olen neist siin ka varem rääkinud. Praegu mainin siseturvalisuse valdkonna töötajate palgafondi suurendamiseks eraldatud 7 miljonit. Palgafond jaguneb politseinike, päästjate, vangivalvurite, tolliametnike, keskkonnainspektorite ja paljude teiste oluliste ametite esindajate vahel. See on kindlasti ju vajalik asi, mis on vaja ära teha. Ka kultuuritöötajate tasu tegelikult tõuseb, sinna valdkonda suunatakse 2,1 miljonit lisaeurot. Samuti ehitatakse lähiaastatel valmis Päästeameti ühishooned Pärnus ja Sillamäel. Praegu käivad ehitused Tallinnas Nõmmel ja Lillekülas. Järgmisel aastal algab Tallinna muusika- ja balletikooli ehitus. Samuti on meie kultuuri ja keele jaoks oluline see, et on kokku lepitud rahvusraamatukogu ja rahvusarhiivi kokkuviiimine raamatukogu katuse alla, mille käigus rekonstrueeritakse põhjalikult Tõnismäel asuv rahvusraamatukogu hoone. Samuti tõuseb õpetajate miinimumtasu, õpetajate keskmine palk võiks prognoosi järgi järgmisel aastal ületada juba 1500 eurot. Nii et valitsus tegeleb oluliste asjadega. Loomulikult, võimalused on piiratud. Opositsioon tahaks raha jagada omamoodi, aga EKRE fraktsiooni nimel kutsun ma ikkagi üles minema eelarvega edasi sellisel kujul, nagu koalitsioon selle praegu on kokku pannud. Aitäh!

17:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Katri Raik, palun!

17:38 Katri Raik

Austatud aseesimees! Head kolleegid! Kõigepealt, ma toetan Siim Pohlaku seisukohta siseturvalisuse valdkonna inimeste palga tõusu kohta, mis on vaieldamatult vajalik. Aga ma väga lühidalt räägin teadus- ja arendustegevuse ning kõrghariduse lisarahastamisest. Õigupoolest võiks öelda ühe lause ja minna seejärel siit kõnetoolist ära, sest see ütleb kõik. Tänaastest doktorantidest on 40% välismaalased. See tähendab, et meie oma noored ei pea enam doktoriõppes õppimist atraktiivseks ja tulevikku suunatuks. Tulevane palk ei ole piisav, sest praegune riigieelarve näeb noorele doktorikraadiga õppejõule palgatõusuks ette maksimaalselt 5%. See on väga-väga tõsine signaal, kui meil ka teaduses ei ole järelkasvu.

Teine fakt, millele ma tahan teie tähelepanu juhtida: meie juhtiv ülikool, minu oma emaülikool Tartu Ülikool on rahvusvahelises reitingutabelis kõrgemal kohal, kui ta kunagi on olnud. See on 301. koht. Viie aastaga on Tartu Ülikool tõusnud 160 kohta. Õppetegevuse finantseerimine on samal ajal suurenenud 20%. Arusaadavalt ei ole see tasakaalus koha tõusuga reitingutabelis, kus arvestatakse nii teadust kui ka õppetööd. Ma kasutan siin hea kolleegi – maaelu on praegu Eestis väga populaarne –, maaülikooli rektori Mait Klaasseni eilset mõttekäiku kõrghariduse ja teaduse kohta: "Raha on järjest rohkem vähe." Meie kõrgharidus ja teadus vajavad vaieldamatult meie kõigi toetust, sest ainult targalt on võimalik saada rikkaks. Ma loodan, et kõik siin saalis olivad ja kõik, kes on oma kabinetis, toetavad teadusele ja kõrgharidusele lisaraha andmist. Aitäh!

17:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Aivar Kokk, palun!

17:41 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt tahan tänada opositsiooni heade ja mõistlike ettepanekute eest, mitte lihtsalt ettepanekute kirjutamise eest. Ma tahan tähelepanu juhtida sellele, et ka opositsioonierakonnad on alles hiljuti olnud valitsuses ja kõiki neid häid ettepanekuid, mida te teinud olete, oleks saanud ka eelnevatel aastatel ellu viia. Alati on olnud objektiivseid ja subjektiivseid põhjuseid, miks seda ei ole saanud teha.

Aga ma tahan rõhutada, et 2020. aastast võetakse kasutusele tegevuspõhine riigieelarve. See on osa riigireformist, mille tulemusena on kavas saavutada mõjusam ja tõhusam riigi ülesannete täitmine, kvaliteetsem avalike teenuste pakkumine, valitsussektori kulutuste ja töötajate arvu vähenemine ning valitsussektori paindlikum ja vähem bürokraatlik töökorraldus.

Tõhusam riigivalitsemine eeldab võimet kasutada olemasolevaid ressursse optimaalselt, mis tähendab sageli ka ministriumide ja organisatsioonide piire ületavate strateegiliste eesmärkide elluviimist. Teenuse osutamise efektiivsuse suurendamiseks on vaja selle maksumust mõõta, mis omakorda eeldab ressursside sidumist tegevusinfoga ning tegevuste väljundite ja tulemuste senisest paremat jälgimist ja hindamist. Tegevuspõhise riigieelarve kontseptsiooni elluviimise tulemuseks on süsteem, mis seob strateegilise ja operatiivse juhtimistasandi ning annab juhtidele vajalikku finants- ja juhtimisinfort otsuste tegemiseks, nende elluviimiseks, kontrolliks ja korrigeerimiseks. Doubleerivate tegevuste kaotamise ja kulude struktuuri korrastamise tulemusena on uuteks arendusteks, investeeringuteks ja poliitikaalgatusteks võimalik leida vahendeid olemasolevatest ressurssidest. Selle muudatuse tulemusena saame viia järgnevad eelarvedebatid küsimuse juurest, kui palju raha ma saan, küsimuse juurde, mida selle rahaga saab ära teha. See võimaldab meil baaspõhise eelarvestamise asemel teha nullbaasil eelarvestamist ning kujundada riigi teenused ümber inimestele kõige rohkem kasu ja väärtust pakkuvaks.

Vaatame järgmise aasta eelarvet. 2020. aasta tulude mahuks oleme ju prognoosinud 11,8 miljardit eurot ning kulude ja investeeringute maht on 11,6 miljardit eurot, sellest küll 1,05 miljardit eurot saame välistoetustest. Valitsussektori eelarve on nominaalses tasakaalus ja liigub struktuurse tasakaalu poole. 2020. aastal on struktuurne puudujääk 0,7% SKP-st, 2021. aastal 0,2% ja 2022. aastal peaks olema struktuurne tasakaal saavutatud. Samas tuleb vaadata, et valitsussektori võlakoormus väheneb nii eurodes kui ka osatähtsuse poolest SKP-s. Kui käesoleval aastal on võlakoormus 8,8% SKP-st, siis järgmisel aastal 8% ja 2021. aastaks on prognoositud 7,6%. Maksukoormus püsib madalamal Euroopa Liidu keskmisest.

Isamaa tagab maksurahu. Tuleb rõhutada, et ühtegi uut – rõhk on sõnal "uut" – maksu ei kehtestata ning maksukoormus lähiaastatel väheneb. See tähendab, et inimestel on võimalus oma raha ja sissetuleku üle ise otsustada.

Eesti on Isamaa poolt kaitstud. Kaitsekulutused püsivad vähemalt 2% tasemel SKP-st, millele lisanduvad liitlaste vastuvõtmise kulutused 10,5 miljoni euro ulatuses, samuti täiendavad kaitseinvesteeringud 20 miljonit eurot.

Kolmandaks, Isamaa on eestikeelne. Kultuuriministeriumi eelarves näeme täiskasvanute eesti keele õppeks lisavahendeid 2 miljonit eurot, lisaks veel 3 miljonit eurot eesti keele õppeks venekeelsetes koolides ja lasteaedades. Tuleb meelde tuletada, et selle aasta 16. jaanuaril avati eesti keele maja Tallinnas ja 1. oktoobril Narvas. Laiendatakse ettevõtmist, millega suunatakse eestikeelseid õpetajaid vene õppekeele lasteaiarühmadesse. 2020. aastal jõuavad need õpetajad ligemale 150 lasteaiarühma ning ka üldhariduskoolide esimestesse klassidesse.

Palun kolm minutit!

17:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaiega.

17:45 Aivar Kokk

2020. aasta 1. aprillist tõuseb keskmine vanaduspension koos indekseerimise ja erakorralise pensionitõusuga 45 euro võrra. Praeguse plaani järgi on järgmisel aastal keskmine vanaduspension 528 eurot.

Tervishoiu rahastamisest: haigekassa eelarve suureneb 2020. aastal ligi 140 miljoni euro võrra ja kokku on riigieelarves tervishoiule kavandatud ligi 1,68 miljardit eurot.

Teadusrahastus kasvab 16 miljoni euro võrra. Riigieelarves on teaduse rahastamiseks 216 miljonit eurot, mis teeb osakaaluks SKP-s 0,74%.

Põllumeeste üleminekutoetusteks ei ole küll praeguses eelnõus ette nähtud 15,3 miljonit, aga see summa on sellegipoolest 5 miljoni euro juures.

Kui me räägime spordist ja tippspordist, siis järgmiseks aastaks, olümpia-aastaks, on nn Team Estoniale kokku eraldatud 3 miljonit eurot ehk eelarvega on lisatud 2 miljonit eurot.

Omaavalitsuste tulud ulatuvad 2020. aastal üle 2,3 miljardi euro, mida on ligi kaks korda rohkem kui 2010. aastal, sh on viimase kahe aastaga omaavalitsuste tulud kasvanud 27%. 2020. aastal laekub omaavalitsustele 55 miljonit eurot rohkem, kui oleks laekunud ilma kohaliku omaavalitsuse tulubaasi täiendava suurendamiseta 2018. aastal. Kruusateede mustkatte alla viimiseks on eraldatud täiendavad 10 miljonit, kokku on riigieelarves selleks 16 miljonit eurot.

Ka avalikus sektoris on ette nähtud palgakasv. Siseministeeriumil ja Justiitsministeeriumil läheb politseinike, päästjate, vangivalvurite, tolliametnike ja keskkonnainspektorite vahel jagamisele 7 miljonit eurot. Kultuuritöötajate palga kasv on 2,5%. Kultuuri- ja spordivaldkonna töötajate palgafondi kasv on 2,3 miljonit. Õpetajate miinimumpalk kasvab 1250 eurolt 1315 eurole. Jätkub tervishoiutöötajate palga tõus, riik suunab palgakokkuleppe tagamiseks sinna 50 miljonit eurot. Omaavalitsustes toetatakse lasteaiaõpetajate keskmist palka, et see oleks sarnasel tasemel kooliõpetajate miinimumpalgaga, sinna läheb 15 miljonit eurot.

See on üks väike osa sellest, mida see koalitsioon püüab järgmine aasta parandada. Kindlasti on palju asju, mida võiks veel teha, aga raha on täpselt nii palju, kui täna on, 11,8 miljardit, ja seda on püütud parimal moel eri valdkondade vahel jagada. Aitäh!

17:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Peeter Ernits, palun!

17:49 Peeter Ernits

Hea juhataja! Head kolleegid! Minu kõne on lühike. Ma oleksin pidanud selle varem, aga mul kulus oma vanade failide leidmiseks natuke aega.

Kõigepealt, paljudel kolleegidel on mure, et eelarvest on raske aru saada. Jumala õige jutt! Ma mäletan, et riigikontrolör Holm ütles mõni kuu tagasi välja, et iga aastaga muutub eelarve üha keerulisemaks, mitte keegi sellest aru ei saa. Ametnikud on selle koostanud ja see on nüüd meie asi, ükskõik, kes võimul on, et ametnikud kirjutaksid sellise eelarve, nagu näiteks 1939. või 1940. aastal. Mul on see kabinetis olemas. Raha on, ei ole, kuhu läheb – kõik read on selgelt näha. Kes soovib, muretsege endale see eelarve.

Aga miks ma siin olen? Kolleeg Ivari Padar, tere! Sa ütlesid hiljuti, rääkides *top-up*'ist, et võib-olla on teie jutt silmakirjalik. Selle peale läksin ma oma kabinetti ja mulle tuli meelde, et minu saadikuaja alguses oli huvitav lugu. Ma istusin toona sealpool. Parajasti tegi Keskerakond ettepaneku *top-up* taastada. Oli november 2015, neli aastat tagasi. Siis toimus hääletamine. Peaminister oli reformierakondlane, Isamaa oli valitsuses ja valitsuses olid ka sotsid. Ja mis siis juhtus? Enne hääletamist äkki vaatan, meie kõige suuremad põllumehed Ivari ja Jaanus Marrandi, kadunuke, vähemalt siit majast, hiilivad vaikselt kempsu poole, et mitte vastu hääletada. Poolt ei saanud hääletada, kuna toonane koalitsioon ei pidanud seda vajalikuks, vastu tundus imelik hääletada, järelikult tuleb minna kempsu. Ja nüüd ma küsin, kallid Ivari (Jaanuselt ei saa küsida), äkki sinu jutt on silmakirjalik. Neli aastat on möödas. Aitäh!

17:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jaa, Ivari Padar, teil on õigus repliigiks, kuna teie nime mainiti. Palun!

17:52 Ivari Padar

Vaat seda, kas ma siis tualettruumi läksin või mitte, ma tõesti ei oska kommenteerida. Aga selge, et selles eelarves, millest eeldatavasti on jutt, *top-up*'is kokku ei lepitud, aga *top-up*'is lepitati väga selgelt kokku selles eelarves, mis tehti Jüri Ratase esimese valitsuse ajal. See oli selleks tehtud, et Jüri Ratase esimene valitsus saaks üldse tulla, see oli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna väga selge seisukoht. Ja nii oli.

17:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Head kolleegid, rohkem kõnesoove ei ole, seega on läbirääkimised lõppenud. Eelnõu kohta on esitatud 33 muudatusettepanekut ja me vaatame need üheskoos läbi. Muudatusettepanek nr 1, esitaja on Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

17:53 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, härra Helir-Valdor Seeder! Ma palun hääletada seda põhimõttelist muudatusettepanekut, mis vähendab Jüri Ratase valitsuste tekitatud miljardilist struktuurset miinust 200 miljoni euro võrra! Aga enne seda, kui me seda muudatusettepanekut hääletame, palun ma Reformierakonna fraktsiooni nimel kümme minutit vaheaega!

17:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Vaheaeg kümme minutit.
V a h e a e g

18:04 Esimees Henn Põlluaas

Austatud Riigikogu, kas me võime minna kohe hääletuse juurde või teeme enne hääletust veel kord saalikutsungi? Läheme hääletuse juurde. Panen hääletusele Reformierakonna esitatud muudatusettepaneku nr 1. Juhtivkomisjoni otsus on jätta ettepanek arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 43 Riigikogu liiget, vastu 52, erapooletuks jäi 1. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 2, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni otsus on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

18:05 Kaja Kallas

Aitäh, hea juhataja! Reformierakonna fraktsiooni nimel palun seda ettepanekut hääletada! See ettepanek puudutab pensionide tulumaksuvabastust, et pensionid oleksid keskmise vanaduspensioni ulatuses tulumaksuvabad. Palume seda hääletada!

18:06 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 2, mille on esitanud Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni otsus on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 33 saadikut, vastu 55. Ettepanek ei leidnud toetust. Ettepanek nr 3, mille on esitanud Jüri Jaanson, Heidy Purga, Toomas Kivimägi, Hanno Pevkur, Andrus Seeme, Keit Pentus-Rosimannus, Signe Kivi, Signe Riisalo ja Ants Laaneots. Juhtivkomisjoni otsus on jätta arvestamata. Taavi Rõivas, palun!

18:08 Taavi Rõivas

Aitäh! Reformierakonna fraktsiooni nimel palun ma seda ettepanekut hääletada, sest see leevendab oluliselt noorte vanemate maksukoormat!

18:08 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Panen hääletusele muudatusettepaneku ... Vabandust! Jürgen Ligi.

18:08 Jürgen Ligi

Protseduuriline küsimus. Mida teha selliste ettepanekutega, mis on mõistlikud, aga mida valitsus ei ole eelarves arvestanud?

18:08 Esimees Henn Põlluaas

Ettepanekute üle hääletab Riigikogu.

Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 3, mille on esitanud ... Kas ma loen nimed ette? (Häälsaalist: "Jaa!") Jüri Jaanson, Heidy Purga, Toomas Kivimägi, Hanno Pevkur, Andrus Seeme, Keit Pentus-Rosimannus, Signe Kivi, Signe Riisalo ja Ants Laaneots. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 45 saadikut, vastu 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 4, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

18:10 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! See on üks väga oluline ettepanek, mille sisuks on toimetulekutoetuse piiri tõstmine 160 euroni. Reformierakonna fraktsioon palub seda ettepanekut hääletada.

18:10 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 4, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta see ettepanek arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 45 Riigikogu liiget ja vastu oli 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 5, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

18:12 Kaja Kallas

Aitäh! See on nüüd tõeliselt tulevikku suunatud ettepanek, nimelt on see tehtud teadus- ja arendustegevuse suuremaks rahastamiseks. Kuna kõik on sellele kokkuleppele alla kirjutanud, siis ma eeldan, et kõik saavad seda toetada. Palun seda hääletada!

18:12 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 5, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt on 46 rahvasaadikut ja vastu 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 6, mille on esitanud Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:14 Kalvi Kõva

Aitäh! Palun Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel seda muudatusettepanekut hääletada! Enne hääletust palun meie fraktsiooni nimel kõigil väga kaaluda seda, et toetada seda muudatusettepanekut!

18:14 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 6, mille on esitanud Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut ja Jevgeni Ossinovski. Juhtivkomisjoni soovitus on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Maris Lauri, kas on protseduuriline küsimus? Palun!

18:15 Maris Lauri

Ma näen juba mitmendat korda, et saalis kõnnib ringi rahandusminister. Minu teada ei ole kõrvalistel isikutel lubatud hääletamise ajal saalis ringi kõndida.

18:16 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Teil on õigus. Rahandusminister lahkus nüüd saalist.

Muudatusettepaneku nr 6 poolt hääletas 43 rahvasaadikut ja vastu oli 54. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 7, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski ja Ivari Padar. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:16 Kalvi Kõva

Aitäh! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel palun seda muudatusettepanekut hääletada! See toob meie kõrgharidusele raha juurde ja see on mõeldud eeskätt õppejõudude palga tõusuks. Väga tähtis muudatusettepanek, palun kõigil toetada!

18:17 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 7, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski ja Ivari Padar. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 42 saadikut ja vastu 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid, ma paluks teil meelde tuletada ilusat kommet, et meil on hääletuse ajal saalis vaikus.

Läheme muudatusettepaneku nr 8 juurde, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:19 Kalvi Kõva

Aitäh! Regionaalsed kolledžid on meie arvates väga tähtsad ja sellest tulenevalt palub Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon seda muudatusettepanekut hääletada ja ka toetada.

18:19 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 8, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 44 Riigikogu liiget ja vastu 53. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ettepanek nr 9, mille on esitanud Kalvi Kõva, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:21 Kalvi Kõva

Aitäh! Meie arvates vääriks iga põhikoolilõpetaja kooli lõpetamise puhul riigi kingitusena Eesti Vabariigi põhiseadust. Sellest tulenevalt palume seda muudatusettepanekut hääletada ja ka toetada!

18:21 Esimees Henn Põlluaas

Andrei Korobeinik, palun!

18:21 Andrei Korobeinik

Aitäh! Kuni aastani 2003 oli ettepaneku algatajal võimalus oma ettepanekut tutvustada, aga seda võimalust ei ole juba 16 aastat. Mis alusel toimub siin ettepaneku tutvustamine? Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse järgi seda võimalust täna enam ei ole.

18:22 Esimees Henn Põlluaas

Jah, tõepoolest, kodu- ja töökorra seaduse kohaselt ei ole siit kõnepuldist võimalik enam ettepanekut tutvustada, see on tõsi. Aga kahjuks ei ole mul võimalik Riigikogu liikmeid vaigistada, kui nad teevad ettepaneku küsimus hääletusele panna. (Lärm saalis.) Paneme Sotsiaaldemokraatliku Erakonna

fraktsiooni soovil muudatusettepaneku nr 9 hääletusele.

Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 9, mille on esitanud Kalvi Kõva, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt on 22 Riigikogu liiget, vastu 54 ja erapooletuks jäi 5. Ettepanek ei leidnud toetust.

Kas Taavi Rõivasel on protseduuriline küsimus? Ei ole. Siis läheme muudatusettepaneku nr 10 juurde, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata.

Taavi Rõivas, palun!

18:24 Taavi Rõivas

Aitäh! Selleks et õpetajate palgad suhtena Eesti keskmisesse palka järgmisel aastal drastiliselt ei langeks, palun hääletada järgnevat ettepanekut!

18:25 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Panen hääletusele, aga Kalvi Kõval on protseduuriline küsimus.

18:25 Kalvi Kõva

Ei ole küsimus, on palve, et Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel võetaks neli minutit vaheaega. Ma lähen räägin Andrei Korobeinikule selle muudatusettepaneku sisust veel natuke pikemalt. (Naer saalis.)

18:25 Esimees Henn Põlluaas

Neli minutit vaheaega.

V a h e a e g

18:25 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Kas Andrei Korobeinik soovib veel märkust esitada? Või repliiki?

18:30 Andrei Korobeinik

Eelmine märkus kehtib põhimõtteliselt siiani. Me jõudsime selgusele, et kodu- ja töökorra seadus tõepoolest ei võimalda ettepaneku tutvustamist, vaid ainult numbri väljaütlemist. Sellega põhimõtteliselt ongi kõik. (Sumin saalis.)

18:30 Esimees Henn Põlluaas

Jah! Andrei Korobeinikul on täiesti õigus. Vaatasime järele: kodu- ja töökorra seadus ei võimalda muudatusettepaneku sisu tutvustada. See oli võimalik kuni aastani 2003, kui ma ei eksi. Taavi Rõivas, palun!

18:31 Taavi Rõivas

Hea juhataja! Kas ma saan õigesti aru, et siin kodukorda niimoodi täht-tähelt lugev Andrei Korobeinik ise just eksis kodukorra vastu? Kodukord ei näe minule teadaolevalt ette ka protseduurilisi märkuseid. Kas ma sain õigesti aru?

18:31 Esimees Henn Põlluaas

Jah, me eksime siin täna kõik, kaasa arvatud eesistuja, kes andis võimaluse seda muudatusettepanekut paari lausega tutvustada. Jürgen Ligi, palun!

18:31 Jürgen Ligi

Aitäh, härra juhataja! Eks ju, meil on mõistlikum seda vaoshoitud praktikat jätkata, mitte hakata pikki vaheaegu võtma. Sest ega sotsid ju ei kannata seda välja, nad hakkavad kohe vaheaegu võtma. (Naer saalis.)

18:32 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Ma olen tegelikult sama meelt, sest ka eelnevatel aastatel on võimaldatud muudatusettepaneku esitajal, kui ta palub muudatusettepanekut hääletusele panna, seoses sellega paar lauset öelda. Kui me ka täna selliselt alustasime, siis ma arvan, et meil oleks üsna kena ka samamoodi jätkata, mitte poole istungi pealt seda muuta.

Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 10, mille on esitanud Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku nr 10 poolt oli 44 Riigikogu liiget ja vastu 53. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ettepanek nr 11, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

18:34 Kaja Kallas

Aitäh! Reformierakonna fraktsioon palub muudatusettepanekut, mis eraldaks raha eestikeelsele haridusele, hääletada.

18:34 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Paneme selle hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 11, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Muudatusettepaneku nr 11 poolt oli 44 Riigikogu liiget ja vastu 51. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 12, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

18:36 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Koolipsühholoogide järele on Eestis suur vajadus. Reformierakonna fraktsioon palub hääletada seda muudatusettepanekut, mille sisuks on Tartu Ülikooli psühholoogia instituudis koolipsühholoogi kutseaasta rahastamine.

18:36 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 12, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku jätta see arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Muudatusettepaneku nr 12 poolt on 42 Riigikogu liiget ja vastu 52. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 13, mille on esitanud Mart Võrklaev. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Taavi Rõivas, palun!

18:38 Taavi Rõivas

Aitäh! See ettepanek võimaldab ettevõtetel panustada ressursitõhususse. Nagu me teame, keskkonnahoid on vähemasti sõnades ka valitsusliidule oluline olnud. Seega sooviks seda ettepanekut hääletada.

18:38 Esimees Henn Põlluaas

Paneme selle ettepaneku hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 13, mille on esitanud Mart Võrklaev. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 33 Riigikogu liiget ja vastu oli 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 14, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:40 Kalvi Kõva

Aitäh! Kultuur on iga päev meie elu osa ja samuti on seda väga paljudel sport. Kultuuritöötajate ja treenerite palga tõusuks vajaminev raha on järgmise muudatusettepaneku sisu. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel palun seda hääletada!

18:40 Esimees Henn Põlluaas

Paneme muudatusettepaneku hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 14, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 37 Riigikogu liiget ja vastu oli 53. Ettepanek ei leidnud toetust. Ettepanek nr 15. Selle muudatusettepaneku on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Jevgeni Ossinovski, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Jevgeni Ossinovski, palun!

18:42 Jevgeni Ossinovski

Aitäh, austatud juhataja! Ettepaneku esitajana palun seda Tarmo Tamme nimelist põllumeeste üleminekutoetusi suurendavat muudatusettepanekut hääletada!

18:42 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 15, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Jevgeni Ossinovski, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 31 Riigikogu liiget ja vastu 48. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 16, mille on esitanud Urmas Kruuse, Heidy Purga, Toomas Kivimägi, Andrus Seeme, Signe Kivi, Signe Riisalo ja Ants Laaneots. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

18:44 Kaja Kallas

Palun Reformierakonna fraktsiooni nimel muudatusettepanekut, mis eraldaks raha toiduohutusele, hääletada!

18:44 Esimees Henn Põlluaas

Paneme selle ettepaneku hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 16, mille on esitanud Urmas Kruuse, Heidy Purga, Toomas Kivimägi, Andrus Seeme, Signe Kivi, Signe Riisalo ja Ants Laaneots. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 42 Riigikogu liiget ja vastu 53. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 17, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:46 Kalvi Kõva

Aitäh! Meie fraktsiooni nimel palun hääletada muudatusettepanekut, mis annab lisaraha korterelamute rekonstrueerimise programmi jaoks!

18:46 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 17, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 38 Riigikogu liiget ja vastu 53, 1 jäi erapooletuks. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 18. Esitajad on Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof,

Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:48 Kalvi Kõva

Aitäh! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon palub hääletada seda muudatusettepanekut, mis viib interneti ka metsatallu.

18:48 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 18, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 42 Riigikogu liiget ja vastu 52. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ettepanek nr 19, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:50 Kalvi Kõva

Aitäh! Üüriklamute programm vajab hädasti lisaraha, sellest tulenevalt palub Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon seda muudatusettepanekut hääletada ja toetada.

18:50 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 19, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Muudatusettepaneku poolt hääletas 11 Riigikogu liiget ja vastu 69, erapooletuks jäi 1. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 20. Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar, Helmen Kütt ja Kalvi Kõva on selle esitanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

18:52 Kalvi Kõva

Aitäh! Meie fraktsiooni nimel palun seda muudatusettepanekut hääletada! Selle sisu saate vaadata ise paberilt.

18:53 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 20, mille on esitanud Indrek Saar, Jaak Juske, Katri Raik, Lauri Läänemets, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivari Padar, Helmen Kütt ja Kalvi Kõva. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 40 Riigikogu liiget ja vastu 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Muudatusettepanek nr 21, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

18:54 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! No jälle väga hea ettepanek! Kuna Tartus asuv Riia ringristmik on praegu kõige liiklusõnnetusterohkem paik, siis on selle ettepaneku sisuks, et me saaksime seal ringristmikul töödega alustada juba järgmisel aastal. Nii et ma palun Reformierakonna nimel seda ettepanekut hääletada ja toetada!

18:55 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 21, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 42 Riigikogu liiget ja vastu 53. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 22, esitaja on Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Taavi Rõivas, palun!

18:56 Taavi Rõivas

Aitäh! Vabariigi Valitsus lubas meile 2 + 2 maanteed, aga eelarvesse ei jõudnud neist midagi. Selleks et appi tulla, otsustasime sellise ettepaneku teha, õigemini otsustas Aivar Sõerd sellise ettepaneku teha. Nüüd me palume seda hääletada!

18:57 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 22, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 36 Riigikogu liiget ja vastu 53. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 23, mille on esitanud Heidy Purga, Kristen Michal, Taavi Rõivas, Toomas Kivimägi ja Andrus Seeme. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

18:58 Kaja Kallas

Aitäh! Selleks et saaks Tartu maantee ehitada neljarealiseks, tuleb eraldada raha. See on muudatusettepanek selle kohta. Palume seda muudatusettepanekut toetada ja hääletada!

18:59 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 23, mille on esitanud Heidy Purga, Kristen Michal, Taavi Rõivas, Toomas Kivimägi ja Andrus Seeme. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Kas Jevgeni Ossinovskil on protseduuriline küsimus? Ei ole. Ettepaneku poolt hääletas 38 Riigikogu liiget, vastu 56 ja erapooletuks jäi 1. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ettepanek nr 24, mille on esitanud Urmas Kruuse, Hanno Pevkur, Signe Kivi ja Ants Laaneots. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta hääletamata. Vabandust, jätta arvestamata! Keit Pentus-Rosimannus, palun!

19:01 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! No ettepanek on täpselt vastupidine. Ka see muudatusettepanek puudutab Tartu Riia ringristmikku ja sealse väga ohtliku liiklusolukorra parandamist. Reformierakonna fraktsioon palub seda ettepanekut toetada ja teha seda hääletamisel.

19:01 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 24, mille on esitanud Urmas Kruuse, Hanno Pevkur, Signe Kivi ja Ants Laaneots. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 39 Riigikogu liiget ja vastu 51. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 25, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Taavi Rõivas, palun!

19:03 Taavi Rõivas

Aitäh! See ettepanek suurendab riigi stabiliseerimisreservi. Palun Reformierakonna fraktsiooni nimel seda ettepanekut hääletada!

19:03 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 25, mille on esitanud Aivar Sõerd. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Muudatusettepaneku poolt hääletas 40 Riigikogu liiget ja vastu 52. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 26, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

19:05 Kalvi Kõva

Aitäh! Palun hääletada seda eriti vajalikku muudatusettepanekut, mis suurendab hajaasustuse programmi rahastust!

19:05 Esimees Henn Põlluaas

Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 26, mille on esitanud Kalvi Kõva, Indrek Saar, Katri Raik, Lauri Läänemets, Heljo Pikhof, Riina Sikkut, Jevgeni Ossinovski, Ivvari Padar ja Helmen Kütt. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 35 Riigikogu liiget ja vastu 52. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 27, mille on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kalvi Kõva, palun!

19:07 Kalvi Kõva

Meie fraktsioon palub hääletada seda muudatusettepanekut, mis tagab kõigile abivajajatele tasuta hooldekodukoha. Ma loodan, et me kõik seda toetame, sest see oli ju kõigi meie valimisprogrammis.

19:07 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 27, mille on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 10 Riigikogu liiget ja vastu 60. Ettepanek ei leidnud toetust. Järgmisena muudatusettepanek nr 28, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

19:09 Kaja Kallas

Aitäh! Reformierakonna fraktsiooni nimel palun hääletada seda muudatusettepanekut, mis võimaldab suurendada investeringuid IT-tehnoloogiasse, et Eesti digiriik endiselt õitseks!

19:09 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Hääletame. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 28, mille on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 43 ja vastu 54 Riigikogu liiget. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 29, mille on esitanud Heidi Purga, Kristen Michal, Taavi Rõivas, Urmas Kruuse, Toomas Kivimägi, Hanno Pevkur, Andrus Seeme, Keit Pentus-Rosimannus, Signe Kivi ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

19:11 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea esimees! Kuna Eurostati andmete järgi on Eesti kõige suurema pensionäride vaesusriskiga riik Euroopas ja meie kehtiv tulumaksusüsteem teeb pensionitõusule veel karuteene, siis on selle ettepaneku sisu üksikpensionäri toetuse kahekordistamine. Reformierakonna fraktsioon palub seda nii hääletada kui ka toetada.

19:11 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Paneme hääletusele. Kas Andrei Korobeinik soovib ...? Ei soovi. Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 29, mille on esitanud Heidy Purga, Kristen Michal, Taavi Rõivas, Urmas Kruuse, Toomas Kivimägi, Hanno Pevkur, Andrus Seeme, Keit Pentus-Rosimannus, Signe Kivi ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 34 Riigikogu liiget, vastu 54 ja erapooletuks jäi 1. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 30, mille on esitanud Vilja Toomast, Kalle Laanet, Andrus Seeme ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Taavi Rõivas, palun!

19:14 Taavi Rõivas

Aitäh, hea juhataja! See ettepanek aitaks tasustada palliatiivravi tugispetsialiste ja luua palliatiivraviteenuseid pakkuvaid keskusi üle terve Eesti. Ma palun seda ettepanekut hääletada!

19:14 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 30, mille on esitanud Vilja Toomast, Kalle Laanet, Andrus Seeme ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 43 ja vastu 53 Riigikogu liiget. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 31, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

19:16 Kaja Kallas

Aitäh! Reformierakonna fraktsiooni nimel palun hääletada seda muudatusettepanekut, mis puudutab psühholoogide kutseaasta rahastamist!

19:16 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 31, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 42 Riigikogu liiget ja vastu 52. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 32, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

19:18 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Lasteabitelefoni teenus võimaldab kõikidel inimestel teatada abi vajavast lapsest ja võimaldab ka seda, et see informatsioon jõuaks spetsialistide kätte. Selle muudatuse eesmärk on lasteabitelefoni teenuse pakkumise jätkamine. Reformierakonna fraktsiooni nimel palun ma seda ettepanekut hääletada ja toetada!

19:18 Esimees Henn Põlluaas

Paneme hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 32, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 43 Riigikogu liiget ja vastu 53. Ettepanek ei leidnud toetust. Muudatusettepanek nr 33, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Taavi Rõivas, palun!

19:20 Taavi Rõivas

Aitäh, hea juhataja! Juhin tähelepanu, et me oleme jõudnud viimase muudatusettepaneku juurde ja seni on opositsiooni 32 muudatusettepanekust maha hääletatud täpselt 32. Nüüd on koalitsioonisaadikutel

võimalik näidata, et nad on mõnda opositsiooni ettepanekut siiski valmis ka toetama. Selle muudatusettepaneku maht on 127 000 eurot, mis, ma usun, on riigile jõukohane. See puudutab ennetusprogrammi, mis toetab noorte vaimset tervist. Nii et palun seda hääletada ja ühtlasi kutsun üles vähemalt ühte opositsiooni ettepanekut toetama, kui rohkemaks täna jaksu ei olnud.

19:21 Esimees Henn Põlluaas

Paneme selle hääletusele. Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 33, mille on esitanud Liina Kersna, Heidy Purga, Helmen Kütt, Riina Sikkut ja Signe Riisalo. Juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 42 Riigikogu liiget, vastu oli ... Paluks vaikust! Vastu oli 50 Riigikogu liiget ja erapooletuks jäi 2. Ettepanek ei leidnud toetust.

Oleme läbi vaadanud kõik 33 muudatusettepanekut ja juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 82 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud. (Lärm saalis.) Aa, ei ole veel lõpetatud, sest kaks Riigikogu fraktsiooni on esitanud ettepaneku eelnõu lugemine katkestada. Ma need ettepanekud ühendan.

Eesti Reformierakonna fraktsioon ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon on teinud ettepaneku 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 teine lugemine katkestada. Panen selle ettepaneku hääletusele, aga enne saalikutsung.

Panen hääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ettepaneku 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 teine lugemine katkestada. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Katkestamissettepaneku poolt oli 44 Riigikogu liiget ja vastu 54. Ettepanek ei leidnud toetust.

Loeme teise lugemise lõpetatuks. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 27. novembri kell 17.15. Aitäh!

6. 20:26 Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu (79 SE) teine lugemine

19:26 Esimees Henn Põlluaas

Nüüd võime edasi minna tänase päevakorrapunkti nr 5 juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 79 teine lugemine. Palun ettekandeks kõnepulti sotsiaalkomisjoni esimehe Tõnis Möldri!

19:26 Tõnis Mölder

Austatud juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu teiseks lugemiseks ette valmistades oma 4. novembri istungil. Eelnõu sisu on lühidalt öeldes see, et soovime alates 2020. aasta 1. aprillist tõsta peale indekseerimist pensione täiendavalt 7 euro võrra. Komisjoni koosolekul osalesid kohalekutsututena ka Rahandusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi esindajad. Eelnõu esimene lugemine suures saalis oli 15. oktoobril. Muudatusettepanekute tähtaeg oli 29. oktoober. Tähtajaks esitas muudatusettepaneku Eesti Reformierakonna fraktsioon ja eelnõu kohta esitas oma arvamuse ka Eesti Pensionäride Ühenduste Liit. Eesti Pensionäride Ühenduste Liit kiidab Vabariigi Valitsuse algatatud seaduseelnõu heaks. Eesti Reformierakonna muudatusettepaneku eesmärk on muuta Eesti keskmine vanaduspension tulumaksuvabaks ja muuta ka seaduseelnõu pealkirja, lisades sellesse tulumaksuseaduse muutmise.

Komisjonis toimunud arutelul keskendusime eelkõige just sellele muudatusettepanekule. Komisjoni liikmed tundsid huvi selle vastu, kui palju on neid pensionäre, kes peavad pärast selle seaduse rakendamist oma pensionilt tulumaksu maksma. 2020. aastal on maksustatud eeldatavalt 184 000 pensionäri pension ehk 55% kõigist pensionäridest. Pension või pension ja töötasu kokku moodustavad eeldatavalt üle 6000 euro aastas 204 700 pensionäril ehk 61%-l kõigist pensionäridest.

Selle teema puhul esitati ka ajalugu puudutavaid küsimusi: kuidas on üleüldiselt Eesti riigis vanaduspensione maksustatud. Ministeeriumi esindaja teatas, et on üritatud hoida seda joont, et Eesti

keskmine pension oleks maksuvaba. Ka praegune valitsuskoalitsioon teeb selle nimel tööd, aga eelarve võimalused seavad oma piirid ette. Üldiselt on peale Eesti taasiseseisvumist pensione maksustatud väga erineval viisil.

Veel sooviti teada, kas koalitsioon kaalus kaht alternatiivi: kas muuta keskmine pension tulumaksuvabaks või siis tõsta pensioni erakorraliselt 7 euro võrra? *Summa summarum* võiks vajalik rahahulk olla enam-vähem ühes ja samas suurusjärgus. Sellegi kohta märkis Rahandusministeeriumi esindaja, et tegemist on olnud poliitilise valikuga. Kaalutud on tõesti kahte alternatiivi: kas 70 eurot täiendavat maksutulu pensionäridele või 7-eurone erakorraline pensionitõus. 50 eurot täiendavat maksuvaba tulu mõjuks eelkõige neile pensionäridele, kelle pension on üle 500 euro, aga praegune Vabariigi Valitsuse ettepanek tõsta pensioni baasosa 7 euro võrra mõjutab eelkõige neid inimesi, kelle pension on alla 500 euro.

Komisjonis tehti ettepanek käsitleda neid muudatusettepanekuid ühtse pakatina. Komisjonis toimus muudatusettepaneku üle hääletus ja juhtivkomisjon otsustas selle jätta arvestamata. Lisaks tehti konsensusega järgmised otsused: võtta eelnõu täiskogu tänase istungi päevakorda, teha ettepanek teine lugemine lõpetada, teha ettepanek saata eelnõu, kui teine lugemine lõpetatakse, kolmandale lugemisele ja siis viia läbi lõpphääletus.

19:30 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, härra komisjoni esimees! Teile on küsimusi. Taavi Rõivas, palun!

19:31 Taavi Rõivas

Aitäh, hea ettekandja! Te ütlesite, et valitsusliit toetab seda, et keskmine vanaduspension oleks tulumaksuvaba, ja ütlesite ka, et valitsus teeb sellegi nimel tööd. No vaatan, kuidas ma vaatan, aga mitte ei ole seda tööd näha. Valitsus on küll saatnud isegi parlamendile kirju, kus ta on öelnud, et on otsustatud, et keskmine pension peab olema tulumaksuvaba, ent praktikas seda ei ole ja ettepanekule jätkata keskmise pensioni muutmist maksuvabaks hääletasid kõik valitsusliitu kuuluvad rahvasaadikud nagu üks mees sotsiaalkomisjonis vastu. Kuidas te seda selgitate, et taas lähevad väga olulises asjas sõnad ja teod diametraalselt vastuollu?

19:31 Tõnis Mölder

Nagu ma ütlesin, tõesti, nii valitsuskoalitsiooni liikmed kui ka, ma kujutan ette, kõik muud Riigikogu liikmed, kes siin saalis seda eelnõu sisuliselt toetavad, möönavad sisimas, et keskmine vanaduspension võiks olla ja peaks olema maksuvaba. Aga nagu ma ütlesin ja nagu ka Rahandusministeeriumi esindaja märkis, siin tulevad ette eelarve piirid. Eks valikuid tuleb ka lähtuvalt sellest teha. Seekord on Vabariigi Valitsus teinud just nimelt ettepaneku tõsta pensioni baasosa 7 euro võrra.

19:32 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Erkki Keldo küsimus.

19:32 Erkki Keldo

Hea ettekandja! Te väga õigesti märkisite, et küsimus on prioriteetides. Me räägime täna 7-eurosest erakorralisest pensionitõusust, aga tegelikult teame, et tulumaksu tõttu läheb sealt 5,6 eurot kaotsi, mis tähendab, et ainult 1,4 eurot tuleb reaalselt tõusu. Kui inimene saab pensioni natukene üle keskmise, mis on 540 eurot, siis tähendab see seda, et see natuke üle keskmise teeniv pensionär peab riigile tulumaksu tagasi maksma 8 eurot, mis on isegi euro võrra rohkem kui nn erakorraline tõus. See tähendab, et see pensionär ei saa isegi seadusest tuleneva indekseerimise kasu kätte. Küsimus ongi: kas see on siis valitsuse prioriteet? Kas valitsuse arvates pensionärid on need inimesed, kellelt tuleb jooksvate kulutuste katteks tulumaksu rohkem võtta?

19:33 Tõnis Mölder

Aitäh! Mis puudutab pensionide indekseerimist, siis lähenemine on ikkagi hoopis teistsugune. Täna me räägime pensionide baasosa kasvust. Nagu ma ütlesin, see on valikute küsimus. Vabariigi Valitsus on otsustanud välja tulla eelnõuga, mis suurendab eelkõige pensionide baasosa ja avaldab mõju just nimelt nendele inimestele, kelle keskmine pension on alla 500 euro.

19:33 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Taavi Rõivas, teine küsimus, palun!

19:33 Taavi Rõivas

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Te rääkisite nendest koalitsioonisaadikutest, kes sisimas toetavad Reformierakonna ettepanekut. Minu soovitus neile saab olla üksnes see, et sisimat toetamist saabki väga lihtsalt väljendada, vajutades rohelist nuppu. Nii paiskub see toetamine sisimast välja ja paljud pensionärid tunnevad selle üle kindlasti heameelt. Aga me komisjonis rääkisime ka sellest, et kui taastada olukord, mis oli kuni aastani 2016, kui kõikidel pensionäridel, ka töötavatel pensionäridel oli vähemalt keskmise pensioni ulatuses pension maksuvaba, siis sotsiaalministri hinnangul maksaks see üle 100 miljoni euro. Kas ma saan õigesti aru, et viimase kahe valitsuse ajal on pensionäride taskust võrreldes kuni 2016. aasta lõpuni kehtinud süsteemiga võetud maksudena rohkem kui 100 miljonit eurot?

19:34 Tõnis Mölder

Aitäh! Mis puudutab Rahandusministeeriumi ametniku välja käidud hinnangut ja teie ettepanekut ja selle muudatuse maksumust, siis tõesti, selle maksumuseks on prognoositud ca 100 miljonit eurot. Aga kui öeldakse, et see raha on võetud pensionäride taskust, siis nii see ei ole. Pensionärid on pensioni juurde saanud osaliselt ka tänu sellele, et tulumaksuvaba miinimum on tõstetud 500 euro peale. Ja sellest on võitnud eelkõige need inimesed, kes on saanud madalat pensioni.

19:35 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Andres Sutt, küsimus.

19:35 Andres Sutt

Aitäh! Hea ettekandja! Hea meel on kuulda, et valitsus teeb tööd. Mul on selline küsimus: millal selle töö tulemust võiks näha ja kas te komisjoni esimehena tutvustasite meie ettepanekut ka Eesti Pensionäride Ühenduste Liidule? Kas te küsisite selle kohta ka nende arvamust?

19:36 Tõnis Mölder

Aitäh! Valitsus teeb iga päev tööd palehigis ja selle töö tulemusi saame siin saalis kuulda, aga ka ajaleheveergudelt lugeda. Aga mis puudutab Eesti Pensionäride Ühenduste Liidu kaasamist selle eelnõu menetlusse, siis nad saatsid eelnõu kohta oma kirjaliku hinnangu. Paraku ei õnnestunud härra Ergmal sellel komisjoni istungil osaleda. Kui härra Ergmal on soovi veel kord kuidagi seda eelnõu kommenteerida, siis me oleme lahkesti valmis teda ära kuulama.

19:36 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Vilja Toomast, palun!

19:36 Vilja Toomast

Aitäh, härra aseesimees! Hea ettekandja! Mul on väga lihtne ja loogiline küsimus. Kui valitsus kõvasti toetab, nagu te meile siin väidate, keskmise pensioni tulumaksust vabastamist, siis miks ei saa komisjon ja valitsuskoalitsioon toetada Reformierakonna ettepanekut klausliga, et see hakkab kehtima järgmise aasta poolest aastast vms – siduda selle mingi tähtajaga? Kui te põhimõtteliselt seda toetate, kas teil ei ole võimalik siis toetada selle kehtima hakkamist järgmise aasta 1. jaanuarist või 1. aprillist?

19:37 Tõnis Mölder

Aitäh! Nii nagu ma juba ütlesin: eks järgmiste aastate eelarvearuteludel ja riigi eelarvestrateegia aruteludel on see kindlasti tugevalt laua peal. Kui Vabariigi Valitsus ja koalitsioonierakonnad seda ühiselt toetavad ja ka eelarve võimaldab keskmist pensioni hoida maksuvabana, siis me kindlasti seda toetame.

19:37 Aseesimees Siim Kallas

Hanno Pevkur, palun!

19:37 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea komisjoni esimees! Mulle tundub, et te läksite Taavi Rõivasele vastates vähe rappa. Seda selles mõttes, et varem oli pension tulumaksuvaba keskmise pensioni ulatuses ja järelikult ka väiksemat pensioni saanud inimesed tulumaksu maksma ei pidanud. Seega loogika, et väiksemat pensioni saanud inimesed tulumaksuvaba miinimumi tõusust võitsid, väga ei päde. Aga see valik, et te olete kolme aastaga võtnud pensionäride taskust 100 miljonit eurot, on olnud teie, Keskerakonna valik. Ja töötavad pensionärid saavad selle tõttu kõige rohkem lüüa, te karistate neid aktiivseid eakaid, kes tööl käivad. Aga mu küsimus on hoopis muu kohta. Millise loogika järgi te otsustasite minna erakorralisele pensionitõusule teie sõnades 7 eurot, tegelikult aga 1.40, selle asemel et pöörduda tagasi keskmise pensioni tulumaksuvabastuse juurde, mis kehtis kuni 2016. aastani?

19:39 Tõnis Mölder

Aitäh! Ma veel kord ütlen, et kui me räägime erakorralisest pensionitõusust, siis ma ikkagi ütleks, et selle suurus on 7 eurot. Ma jääks selle juurde. Aga mis puudutab seda, et kui need kaks kaalukaussi olid n-ö valikuna laua peal, siis, nagu ma ütlesin, Vabariigi Valitsus tegi otsuse lähtudes sellest, et 7 euro võrra baasosa suurendamine mõjutab eelkõige neid pensionäre, kes saavad alla 500-eurost pensioni.

19:39 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Aivar Sõerd, palun!

19:39 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud ettekandja! Teeme selle asja ikkagi selgeks! Palun rääkige see asi lõpuni ära: kuidas on võimalik, et kui vana korra järgi keskmine pension ei olnud tulumaksuga maksustatav ja siis tuli uus astmeliselt väheneva maksuga miinimummaksu süsteem, mismoodi keskmise pensioni saajad sellest võitsid? Ja see 100 miljonit täiendavat maksutulud tänu uuele maksusüsteemile üleminekule – kui seda raha ei võetud pensionäridelt, siis kellelt see 100 miljonit maksutulud kokku koguti?

19:40 Tõnis Mölder

Aitäh! Mis puudutab maksusid ja nende kogumist, siis ma olen täiesti kindel, et siin saalis on selles valdkonnas pädevamaid inimesi kui mina. Ja kindlasti on pädevamaid komisjone, kes neid teemasid on arutanud. Aga ma kinnitan, et mis puudutab maksude kogumist ja üldse seda teemat, siis sotsiaalkomisjon oma istungil seda ei käsitlenud.

19:40 Aseesimees Siim Kallas

Hanno Pevkur, teine küsimus, palun!

19:40 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea komisjoni esimees ja ühtlasi ka Keskerakonna esindaja! Ma annan sulle võimaluse öelda Eesti rahvale – ja see pannakse ka stenogrammi kirja –, et Keskerakonna valitsus on kolme aasta jooksul pensionäridelt 100 miljonit ära võtnud ja nüüd annab 20 miljonit 7 euro kaupa tagasi, millest omakorda võtab 2/3 ära. Sul on võimalus seda kinnitada ja ära hakka keerutama! Tegelikult on ju nii, et 100 miljonit võtsite, 20 miljonit annate ja sellest 20-st omakorda 15 võtate tagasi.

19:41 Tõnis Mölder

Aitäh! Ma siis veel kord täpsustan, mina räägin täna ikkagi pensioni baasosa tõstmisest 7 euro võrra. See on kirjas eelnõus, millest me täna kõneleme.

19:41 Aseesimees Siim Kallas

Urve Tiidus, palun!

19:41 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Nagu siin mainiti, Eesti Pensionäride Ühenduste Liit on ka avaldanud arvamust selle eelnõu kohta ja nad on üldiselt selle heaks kiitnud. Aga selles arvamuses tuuakse välja, et vaatamata muudatuse tagasihoidlikule iseloomule kompenseerib see pensionitõus osa keskmise pensioni tõusust tulenevast täiendavast tulumaksust. Pensionitõus läheb siis tulumaksuks. Kas te oskate noore inimesena hinnata, kas see on nende poolt diplomaatiline, heatahtlikult leplik või irooniline lause?

19:42 Tõnis Mölder

Aitäh! Sellest tekstist võib välja lugeda kõike, aga ma ei tahaks hinnata seda sellepärast, et härra Ergma ise ei osalenu meie komisjoni arutelus. Ma arvan, et kui ta oleks seal olnud, oleks ta saanud selle kirja sisu rohkem avada. Aga ma arvan, et nende kirja kolmest lausest kõige esimene on võib-olla see, mis on selle eelnõu arutelu seisukohast kõige tähtsam.

19:42 Aseesimees Siim Kallas

Aivar Kokk, palun!

19:42 Aivar Kokk

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Kas komisjonis oli juttu ka sellest, et tegelikult keskmise pensioni tulumaksust vabastamise ärajäämine oli väga palju seotud Sotsiaalministeeriumi infoga, et IT-lahendust ei suudeta enne 2021. aastat teha? Kas oli komisjonis jutuks, et seoses sellega tuleb tulumaksust vabastamise asemel 7-eurone pensionitõus?

19:43 Tõnis Mölder

Aitäh! Mis puudutab erinevaid IT-lahendusi, siis seda teemat me komisjonis ei arutanud. Sellest me ei rääkinud. Küll aga viitas Vabariigi Valitsuse esindajana kohal olnud Rahandusministeeriumi ametnik, et tegemist oli kahe valikuvariandiga. Me ei lahanud seda, millise protsessi tulemusena üks või teine pool valikuvariandiks sai, aga kui see nii on, siis kindlasti võis see olla üks kaalukeel.

19:43 Aseesimees Siim Kallas

Signe Riisalo, palun!

19:43 Signe Riisalo

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest on see olukord üsna irooniline. Olukorras, kus Eesti pensionärid on Euroopa Liidus kõige väiksema sissetulekuga pensionärid, kus väga suur osa pensionäridest vaevleb tegelikult toimetulekuraskustes, uhkeldab valitsus sellega, et ta tõstab 7 euro võrra baasosa, võttes samas tulumaksu näol sellest suurema osa tagasi. Kuidas valitsus seda sõnumit pensionäridele tegelikult seletab?

19:44 Tõnis Mölder

Aitäh! Nagu ma ütlesin, pensionide baasosa ei ole meie valitsused kuigi tihedalt tõstnud. Eks te ise peaks seda hästi teadma – ka teie erakond on olnud Vabariigi Valitsuses vastutuse kandja. On olnud hetki, kui oli võimalus seda teha, aga alati seda võimalust pole olnud. Piirid on ette seadnud just nimelt eelarve võimalused ja see kehtib ka tänavuse ja järgmiste aastate kohta. Aga nagu ma ütlesin, koalitsioon teeb kindlasti selle nimel tööd, et keskmine vanaduspension oleks maksuvaba.

19:45 Aseesimees Siim Kallas

Helmen Kütt, palun!

19:45 Helmen Kütt

Suur aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud komisjoni esimees! Sotsiaalministeerium on läbi viinud uuringu, kuidas eakad inimesed majanduslikult toime tulevad ja kui suur nende vaesus tegelikult on. Ja need andmed viitavad väga selgelt, et Eesti on Euroopas haaramas punase laterna rolli. Meie eakate vaesus on Euroopas üks suurimaid ja ostujõud sellest tulenevalt üks väikseimaid. Ilmselt te olete

osalenud ka eelarveläbirääkimistel. Kas tõepoolest seda probleemi ei arvestatud? Selles uuringus on välja toodud ju ka see, et vaja oleks pensioni tõsta vähemalt 70–80 eurot.

19:45 Tõnis Mölder

Aitäh! Ma nõustun teiega, et jah, mis puutub sellesse uuringusse ja statistikasse, siis midagi eitada ei saa. Statistika on selline, see kõik vastab tõele. Aga mis puudutab ikkagi seda, kuidas see 7-eurone erakorraline pensionitõus aitab, siis ma ikkagi rõhutan veel kord, et see aitab just nimelt eelkõige neid inimesi, kes saavad pensioni alla 500 euro. See mõjutab neid kõige enam ja seda me arvestasime, kui panime teisele kaalukaasile ettepaneku, mis ka komisjonis ühe alternatiivina välja käidi, et võiks keskmise pensioni tulumaksust vabastada.

19:46 Aseesimees Siim Kallas

Heljo Pikhof, palun küsimus!

19:46 Heljo Pikhof

Aitäh! Te olete kindlasti kursis, kui palju eakaid inimesi elab meil suhtelises vaesuses: ligi 50% vanaduspensionäridest. Kui pensioni erakorraliselt 7 euro kaupa tõsta, siis kuidas need eakad inimesed jõuavad ära oodata, millal nad suhtelisest vaesusest välja jõuavad?

19:47 Tõnis Mölder

Aitäh! Nagu ma mõnele eelkõnelejale olen öelnud, ka teie erakonnal on olnud võimalus valitsusvastutust kanda. Eelkõige puudutab see neid sektoreid, millest me praegu siin saalis räägime, sh ka eakaid inimesi. Ma ütlen veel kord: muidugi, see 7 eurot ei ole võluvits, aga see on vähemalt esimene samm paremuse suunas.

19:47 Aseesimees Siim Kallas

Marika Tuus-Laul, palun!

19:47 Marika Tuus-Laul

On selge, et eakate vaesus on Eestis aastaid suur olnud ja on ka praegu. Me kõik teame seda. Mis sa arvad, miks tõstatab selle küsimuse praegu just see erakond, kelle käes oli aastaid võimalus pensione tõsta? Miks see küsimus tekib just nüüd, kus me 12 aasta järel pensioni erakorraliselt tõstame? Samal ajal me teame kõiki neid topelpensionide lubadusi, mida omal ajal Reformierakond jagas. Ometi on see aastaid külmutatud olnud ja indeksit on tõstetud vähem, kui valem ette näeb. Mis järeldused sina oskad sellest teha?

19:48 Tõnis Mölder

Aitäh! Ega ma ju ei näe erakondade ja fraktsioonide sisse. Ma ei tea, mis on nende ettepanekute taga. Küllap on nende ettepanekute taga ikkagi õilis soov muuta Eesti inimeste elu paremaks, aga üks Vabariigi Valitsusel on ka teatud vastutus. Ta peab vaatama eelkõige eelarve võimalusi. Ja ma usun, et kui ükskord saabub see päev – mitte küll lähiaastatel, aga kunagi ehk küll –, mil nendel inimestel on taas võimalus otsuseid vastu võtta, üks siis ole näha, kas nad kinnitavad tegudega oma praegusi sõnu või mitte.

19:49 Aseesimees Siim Kallas

Nõndaks, ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, ettekandja! Nüüd on meil võimalus avada läbirääkimised. On üks soov läbirääkimistes osaleda: Heljo Pikhof Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel. Fraktsiooni nimel võivad kõik sõna võtta.

19:49 Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Valijatelt küsisid mandaati erakorraliseks pensionitõusuks pea kõik erakonnad, kes on nüüdseks parlamenti jõudnud. Liati on tegu olnud peaministri partei põhilubadusega. Tuletan teile meelde, et Reformierakond soovis majanduskasvu toel tõsta vanaduspensionitõusu nelja aasta jooksul 200 euro võrra, mis Rahandusministeeriumi hinnangul tähendab ca

100-eurost erakorralist pensionitõusu. Keskerakond lubas tõsta keskmist vanaduspensionini 2020. aastal erakorraliselt koos indekseerimisega 100 euro võrra, mitte 7 euro võrra. Ainult erakorraline pensionide tõstmine tagab aastaks 2023 keskmiseks vanaduspensioniks 700 eurot – nii on nad öelnud. Sotsiaaldemokraadid küsisid toetust pensionitõusule kooskõlas palkade ja hindade tõusuga ning plaanile tõsta meie keskmine pension 700 euroni kuus. EKRE lubas järgmise nelja aasta jooksul tõsta keskmine vanaduspension kahekordseks, see tähendab ligikaudu 800 euroni. Selleks, et anda lubaduste täitmisele hoogu juurde, esitasid sotsiaaldemokraadid Riigikogu menetlusse eelnõu, millega suurendatakse pensioni baasosa, mis on kõigil pensionäridel ühesugune, erakorraliselt 100 euro võrra pärast 2020. aasta 1. aprilli indekseerimist. See seadusmuudatus vähendaks oluliselt kitsikuses elavate eakate arvu. Täna on eelnõu läbinud esimese lugemise sotsiaalkomisjonis, aga poliitilise tahte puudumise tõttu pole kahjuks kaugemale jõutud.

Mida aga näitavad selle Sotsiaalministeeriumi analüüsi tulemused, millest juba juttu oli? Need näitavad, et selleks, et 2020. aastal ületaks keskmine pension suhtelise vaesuse piiri, peab pensione erakorraliselt tõstma vähemalt 80 eurot. See 7 eurot erakorralist pensionitõusu ei too pea mitte kedagi vaesusest välja, see vähendab 65-aastaste ja vanemate elanike suhtelise vaesuse määra kõigest 0,6%. Puudutab ju pensioni suurus väga suure hulga, rohkem kui 300 000 inimese toimetulekut. Ent ka riigi toimimise seisukohalt on just pensionitõusu veksell see, mille valitsus peab hulga katteta vekslite seast kindlasti välja lunastama. Rahvastik vananeb, eakate probleemid kuhjuvad kiiresti. Eurostati andmetel on Eesti vaesusriskis elavate eakate osakaalu poolest Euroopa Liidus juba aastaid auhinnalisel esimesel kohal. Eri uuringute tulemused ütlevad, et vanemaealiste inimese suhtelist vaesust põhjustab nii väike sissetulek kui ka sissetulekute ebavõrdne jaotumine ühiskonnas. Kui me vaatame üksi elavaid vanemaealisi, st üle 65-aastaseid inimesi, siis näeme, et eriti suur on vaesusrisk naiste hulgas, aga ka meeste hulgas: üle 80%.

Euroopa Komisjon on oma iga-aastases Eesti riigi raportis korduvalt tõstatanud pensioni ebapiisavuse temaatika. Kui me vaatame meie seisu võrdluses Euroopa Liiduga, siis viimastel aastatel on eakate suhteline vaesus aina kasvanud ning olnud Euroopa Liidu suurim. Lisaks siis iseloomustab Eesti elanikkonda kiire vananemine. Vaadake veidi neid uuringuid, mis on OECD riikides läbi viidud. Kui inimestelt on küsitud, mida nad pensionieas kõige rohkem kardavad, siis 55–77-aastastest vastajatest on ...

Palun kolm minutit juurde!

20:54 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit lisaega.

20:54 Heljo Pikhof

... tervelt 94% vastanud, et põhiline hirm on, kas nad vanaduspõlves majanduslikult toime tulevad. Kui me vaatame, kui palju meil on hinnad viimastel aastatel tõusnud, siis näeme, et tervelt 3,4% aastas. Mullu oli euroala kõrgeim ja kiireim hinnatõus Eestis. Kõige rohkem mõjutas seda kodukulude kasv: kallinesid nii elekter, soojaenergia kui ka gaas.

Head ametikaaslased! Ärme siis unustame, et meie inimestele tuleb tagada inimväärne elu ka vanaduspõlves. Pensionisüsteem peab arvestama sellega, et väärikas vananemine, mis võimaldab ka aktiivselt tegutsemist, ei ole lihtsalt strateegiadokumentides käsitletud teema. See on inimeste ootus ja lootus. Hoiame oma vanemaid ja vanavanemaid, ärme petame nende ootusi ja lootusi! Aitäh!

20:54 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Taavi Rõivas, palun!

20:54 Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kuna tegemist on eelnõu teise lugemisega, siis on igati õigustatud suunata fookus just nimelt muudatusettepanekutele ja antud juhul siis ainsale muudatusettepanekule, mille Reformierakond esitas ja mille sisu on põhimõtte, et me hoiame ka tulevikus keskmise vanaduspensionini tulumaksuvaba. Me kuulsime täna sotsiaalkomisjoni esimehe suust seda, et ka paljud valitsusliidu esindajatest saadikud sisimas seda ettepanekut toetavad. Me kuulsime enne valimisi, millest ei olegi hirmus palju aega möödunud – kõigest pool aastakest –, kuidas Keskerakond kindlas kõneviisis ütles, et üks nende kõige olulisemaid lubadusi on see, et nad hoiavad keskmise

pensioni tulumaksuvaba.

Ma saan sellest järeldada ainult ühte: Keskerakonna saadikutele on ainus võimalus täna selles küsimuses oma valijate ees – ja küllap on neil üsna palju pensionieas valijaid – oma nägu säilitada, kui nad Reformierakonna muudatusettepanekut toetavad. Vastasel juhul, ja ma ei karda seda otsesõnu siit öelda, on nad oma valijaid selgelt petnud. Ja mina ei soovita pensioniealisi inimesi petta, sest nad ei pruugi seda sugugi mitte kergelt võtta.

Kuna ma olin sotsiaalkomisjonis kolleegi asendamas, siis sain ma ka ise sellest diskussioonist osa. Mul oli huvitav kuulda, et sotsiaalminister Tanel Kiik, kes valitsuse seisukohta kaitses, ütles, et kui me tahaks taastada 2016. aasta lõpuni kehtinud olukorra, kus sõltumata sellest, kas pensionär töötab või ei tööta, oleks tema pension keskmise vanaduspensioni ulatuses maksuvaba, siis maksaks see riigile rohkem kui 100 miljonit eurot. Seega me saame järeldada, et kaks järjestikust Jüri Ratase juhitud valitsust on soovinud pensionäre maksustada enam kui 100 miljoni suuruse maksukoormaga – seda siis alates 2016. aasta lõpust.

Ma julgen arvata, et see on tõenäoliselt kõige jõhkramalt maksukoormust juurde saanud ühiskonnagrupp Eestis selle viimase kolme aasta jooksul. Kas selles on mingi loogika? Ei ole. Kas see ongi see maksudebatt, mida Jüri Ratas kutsus meid pidama? Vaat ei tea. Aga kui see on see debatt, siis seda debatti meile küll vaja ei ole. Selliseid maksuotsuseid Eesti riik kindlasti ei vaja.

Nii et veel kord: head kolleegid, ma olen väga tänulik, kui te toetate seda muudatusettepanekut. Ja kõikidel nendel, kes valimistel lubadusi andsid – eeskätt see puudutab Keskerakonda –, ei ole muud varianti kui Reformierakonna ettepanekut toetada. Aitäh teile!

20:54 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Rohkem läbirääkimistes osalemise soovi ei ole. Meil on käsil Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 79 teine lugemine. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu teine lugemine lõpetada. Aga on esitatud ka üks muudatusettepanek ja seda me peame hääletama. Tõnis Mölder soovib sõna.

20:54 Tõnis Mölder

Aitäh! Mul on pigem protseduuriline märkus. Ma tahtsin lihtsalt eelkõnelejale märkuse teha, et kui ma vaatan sotsiaalkomisjoni istungi protokoll, siis ma küll ei näe, et sellel istungil selle punkti arutelu juures oleks viibinud sotsiaalminister Tanel Kiik. Samas eespool mainitu tsiteeris teda, et ta olevat komisjonis selliseid lauseid öelnud. Ma ei tea, eks seda saab hiljem üle kontrollida.

20:54 Aseesimees Siim Kallas

Teadmiseks võetud. Kas Taavi Rõivas tahab ka veel midagi öelda?

20:54 Taavi Rõivas

Aitäh! Kuna meil on muudatusettepanekute arutelu, siis ma mõtlesin, et paneks selle muudatusettepaneku praegu hääletusele. Aga tegelikult me saame tõesti kontrollida: ma olin seal komisjoni istungil ja Tanel Kiik oli eelnõu teise lugemise arutelul olemas. Ent kui me jõuame muudatusettepanekute hääletuse juurde, siis ma hea meelega palun panna selle hääletusele.

20:54 Aseesimees Siim Kallas

Mul on tunne, et me jõuamegi muudatusettepaneku hääletuse juurde. Üks muudatusettepanek on esitatud ja ma saan aru, et Reformierakond ei lepi sellega, et seda ei hääletata. Seega panen selle muudatusettepaneku hääletusele. See puudutab riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 79. Tähelepanu! Kutsun kõiki kolleege siia saali!

Nõndaks, auväärt kolleegid! Panen hääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni muudatusettepaneku riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu kohta. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Muudatusettepaneku poolt hääletas 40 auväärt Riigikogu liiget, vastu oli 52 sama auväärt Riigikogu liiget, ei osalenud 8 Riigikogu liiget. Muudatusettepanek toetust ei leidnud. Eelnõu 79 teine lugemine on lõppenud.

---

7. 21:03 Riigikogu otsuse ""Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030" heakskiitmine" eelnõu (52 OE) esimene lugemine

20:03 Aseesimees Siim Kallas

Läheme nüüd päevakorraga edasi. Järgmine on niisugune tähtis punkt nagu Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse ""Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030" heakskiitmine", eelnõu 52. Selle esimene lugemine peaks nüüd kohe algama. Palun ettekandjaks justiitsminister Raivo Aegi. Raivo Aegi või Raivo Aja – kuidas õige on? Aegi, selge! Palun, härra minister!

20:04 Justiitsminister Raivo Aeg

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Nimekorrektuur on tehtud, hakkame seaduseelnõuga pihta. Vabariigi Valitsus on tõepoolest esitanud teile "Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030", mille on ette valmistanud Justiitsministeerium koos oma heade koostööpartneritega. Alustuseks räägin sellest, milleks on ...

20:04 Aseesimees Siim Kallas

Härra minister, üks väike paus vahepeal. Eks igal juhatajal on omad kiiksud, aga mina olen hirmsasti ärritunud, kui te siin saalis elavalt juttu ajate teemadel, mis üleüldse tänasesse ettekandesse ei puutu. Kes tahab väga vestelda, võiks minna välja ja rääkida koridoris. Nagu ütles legendaarne John Bercow, igal ettekandjal on õigus, et teda kuulatakse. Nii et jätkaksime nüüd. Palun, härra minister!

20:05 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh! Alustuseks sooviksin üldse rääkida sellest, milleks on üldse neid kriminaalpoliitika põhialuseid vaja. Vajadus saab kõigile selgeks, kui avame ükskõik millisel päeval ükskõik millise ajalehe. Ei möödu päevagi, kui ühiskonnas ei kõnelda kriminaalpoliitika teemadel, olgu selleks siis kriminaalmenetluse pikkus, prokuratuuri sõltumatus, mõne menetluse lõpetamine, kellegi vabastamine, perevägivald, noortekambad või midagi muud.

Riigikogu kiitis esimesed kriminaalpoliitika põhialused heaks 2003. aastal. See oli üks esimesi Riigikogus vastu võetud arengudokumente, kus erakonnad leppisid parteipiire ületades kokku prioriteedid, mille poole 16 aastat on ka püüeldud. Kirjanik Lehte Hainsalu, üks meie iseseisvuse taastajaid, on öelnud, et kui elus on vajadusi rohkem kui võimalusi, kohustusi rohkem kui jaksu, siis tundub saatus ülekohtune, kuni tuleb taipamine, et kõik juhused tõmbab inimene endale ise ligi, valib ülesanded, mida lahendada. See mõte kehtib laiemalt ka riigi puhul. Ka riigina peame tegema valikuid.

Julgen öelda, et nii erikoolide reform, millega muudeti senised karistusasutused lastele suunda näitavateks haridusasutusteks, samuti süsteemne tegevus koolikiusamise vastu said alguse kriminaalpoliitika arengusuundadest. Muidugi tuleb seejuures tunnustada Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sihtasutust Kiusamisvaba Kool ning südamega õpetajaid ja tublisid lapsevanemaid, kelle töö vilju me näeme. Riigikogu sõnastas selle probleemi prioriteediks 2011. aastal. Sama võib öelda perevägivalda kohta. Vaatame menetluse pikkust alaealiste asjades. Me teame, kui tähtis on reageerida alaealiste tegudele õigesti ja kiiresti. Ka see mõtteviis võrsus kriminaalpoliitika põhialustest. Alaealiste õigusrikkumiste arv on vähenenud kolm korda ehk umbes tuhandeni aastas. Ligi 2/3 alaealiste kuritegudest jõuab lahenduseni vähem kui kolme kuuga. Ja mis eriti tähtis: me suhtume nüüd lastesse ja noortesse teisiti. Me ei kipu neid kõigepealt ähvardama ja karistama, vaid teeme kindlaks, mis on see, mis töötab nende puhul kõige paremini. Tavaliselt tähendab see põhjalikku tööd noore inimese ja tema perega. Ka oleme välja arendanud tugiteenuse vanglast vabanenutele. Midagi sellist ei olnud 2011. aastal olemas, aga nüüd loodame sellest aina suuremat kasu korduvkuritegude vähendamisel.

Ma toon neid näiteid sellepärast, et oleks ilmne, kui tähtis on seada Riigikogus prioriteedid. Ainult nii on sellel, mida me teeme, ka mõju. Ja sama tähtis on, et Riigikogu neid prioriteete valitsusele pidevalt meelde tuletaks ja küsiks, kuidas eesmärkide saavutamine edeneb. Valitsuse asi on jälgida, et prioriteedid ei jääks raha puudumise pärast arvestamata. Niisiis on kriminaalpoliitika põhialuseid vaja selleks, et riik tegutseks süütegusid ennetades kooskõllaliselt ja nutikalt ning keskenduks kõige olulisemale, sest kõigele ei jätku ressursi ja jaksu.

Eesti kuritegevuse tase on teatud mõttes normaliseerunud. Olukord ei ole võrreldav 1990. aastate kaosega, mille ajal iga päev tapeti üks inimene. See pole võrreldav isegi 16 aasta taguse ajaga, kui Eesti riik kiitis referendumil heaks Euroopa Liiduga ühinemise. Alates sellest ajast on kuritegevus vähenenud poole võrra, nii et nüüd registreerime aastas umbes 27 000 kuritegu. Aga ikkagi pannakse meil aastas toime 40–50 tapmist. See asetab meid Euroopa Liidus viimaste hulka. Meis on ikka veel ängi, mis sunnib viinases vihas nuga haarama. Ja kuigi vange on Eesti vanglates jäänud peaaegu kaks korda vähemaks, on neid ikkagi peaaegu ühe väikelinna jagu ehk ligikaudu 2500. Ka sellega oleme end kirjutanud Euroopa pingerea lõppu. Õnneks langeb kuriteo ohvriks üha vähem inimesi – üle kahe korra vähem kui kaheksa aastat tagasi. End turvaliselt tundvate inimeste osakaal on kolmekordistunud ning ainult 15% inimestest tunneb ennast pärast pimeduse saabumist koduümbruses eaturvaliselt. Aga kuigi 4/5 Eesti inimestest tunneb ennast ohutult, peaks endistviisi riigi tähtsaimaks ülesandeks jääma pakkuda meie inimestele turvalisust, vabadust, avatust, inimkesksust.

Milline on siis siht, kuhu peame 2030. aastaks jõudma? Laiemalt on meil kriminaalpoliitikas kolm probleemi ja sellest johtuvalt pakume ka kolm prioriteeti. Esimene prioriteet: Eesti kriminaaljustiitsüsteem on tõhus, sõltumatu, inimkeskne ja ohvrisõbralik. See tähendab, et süsteem pöörab oma näo rohkem inimese poole. Inimesel olgu õigussüsteemis võimalus suhelda inimese, mitte süsteemiga. Ja õigusrikkuja ei pea tundma üksnes masinavärgi vääramatut tagajärge, vaid eelkõige peab ta oma teo ohvrile heastama, tegema kõik selleks, et pahategu korvata, sh vabadust paluma. Õigusrikkujatelt ära võetud raha peab jõudma kuritegude ohvriteni. Menetlus olgu kiire, see ei tohi ületada mõistlikku aega, ja ka digitaalne, ülemäärase bürokraatiata. Ning arvestada tuleb iga konkreetse õigusrikkuja tausta ja vajadusi. Nii saavutame mõjusa menetluse.

Prioriteet kaks: lapsed ja noored satuvad kriminaaljustiitsüsteemi vaatevälja erandjuhul ning noori õigusrikkujaid koheldes peetakse silmas nende vajadusi. See tähendab ühist jõupingutust koos pere, omavalitsuse, haridus-, kultuuri-, spordi- ja sotsiaalsüsteemiga, et noori ei tuleks kriminaalsüsteemi juurde. Kui need ponnistused kodus ja koolis ning sporditegevuse ja linnaplaneerimise kaudu ei anna tulemust, siis tehakse meie süsteemis kõik võimalik, et mitte vangla ei oleks see koht, kuhu noor satub, et meil oleks alternatiive, mida praegu veel ei ole.

Kolmas prioriteet: kuritegevust, sh selle retsidiivsust on vähe, karistuspoliitika on tõhus. See tähendab, et sõltlased ja vaimse tervise häiretega õigusrikkujad saavad ravi ja tuge. Praegu ei anta seda piisavalt, mistõttu moodustavad need inimesed korduvkurjategijatest enamiku. Ja meie vormilt euroopalikes vanglates tuleb teravik suunata sellele, et vabanejad saaksid ühiskonnas õiguskuulekalt hakkama. Kuna vanglareeglid panevad peegeldama ühiskonda, siis on normaalne, et vangid töötavad, osalevad programmides, omandavad haridust jne. Kokku võttes on eesmärk, et 2030. aastal on Eestis vähem vägivalda ja õigusrikkujaid, süüteo menetlus on tõhus ja ohvrisõbralik ning lapsed ja noori satub kriminaaljustiitsüsteemi harva.

Head riigikogulased! Juhin lõpetuseks tähelepanu ühele väikesele, aga olulisele nüansile. Valitsus esitab igal aastal Riigikogule ettekande kriminaalpoliitika põhialuste elluviimise kohta, kusjuures vajaduse korral on võimalik kaasata ka riigi peaprokurör ja teemaga seotud ministrid. Olge head, palun kasutage seda võimalust, et esitada küsimusi kõigile asjaosalistele! Me vastame neile hea meelega. Sest mäletate, Eesti inimesele on turvalisus riigi olulisim ülesanne. Kriminaalpoliitika on koos paljude teiste riigi poliitikasuundadega turvalisuse teenistuses. Hoiame seda, mida oleme suutnud seni rajada, keskendume noortele, ohvritest hoolivale ja tõhusale menetlusele ning anname võimaluse neile õigusrikkujatele, keda on võimalik ümber kujundada! Täna tähelepanu eest ja soovin edasisel menetlemisel sisukat ja tulusat arutelu!

20:14 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, härra minister! Teile, nagu oligi arvata, on ka küsimusi. Liina Kersna, palun!

20:14 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud minister! Minu jaoks on väga sümpaatne, et te rääkisite noortest ja noorte võimalikule kuritegelikule teele mineku ennetamisest. Me just lõpetasime siin riigieelarve eelnõu teise lugemise, kus tehti muudatusettepanek, et ka järgmine aasta saaks jätkata teaduspõhist ennetusprogrammi VEPA, mille eesmärk on laste käitumisoskuste arendamine. Uuringud näitavad seda, et laste riskikäitumine ja hüperaktiivsus selle programmi kasutamise mõjul väheneb. See on ilmselgelt ka kuritegelikule teele minekut ennetav meede. See muudatusettepanek häälletati maha. Ja minu

küsimus on: kas teie justiitsministrina arvate, et 127 000 eurot aastas võiks olla summa, mille me otsustame tulevikku investeerida?

20:15 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh, hea küsija! Kindlasti on eelarves eeskätt tulevikku vaadates – ma pean silmas ka Euroopa Liidu uue eelarveperioodi struktuurivahendeid – eraldatud vahendeid just nimelt noorteprogrammide rahastamiseks. Teatavasti avaneb meil ka nn Norra programm, mille taga on Norra raha. Seal on tegu päris märkimisväärsete summadega, mis on ette nähtud just kriminaalpoliitika kujundamiseks, sh noortega tegelemiseks, et takistada noorte sattumist kuritegevuse ahelasse.

20:16 Aseesimees Siim Kallas

Hanno Pevkur, palun küsimus!

20:16 Hanno Pevkur

Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Hea minister! Ma loen otsusele lisaks ka selle seletuskirja. See seletuskiri on kindlasti vaata et isegi olulisem kui otsuse deklaratiivsed punktid. Otsus on ju suhteliselt lakooniline. Aga seletuskirjas on järgmised laused: "Kriminaaljustiitsüsteemi sõltumatust tuleb jätkuvalt (Ma rõhutan siinkohal: jätkuvalt. – H. P.) hoida ning tagada sh prokuröride ja kohtunike ametisse nimetamise ja värbamise reeglite läbipaistvus ning sõltumatus." Ja samuti on siin öeldud, et sarnaselt on Eesti eeskujulikul positsioonil õiguskindluse näitajate poolest, mis mõõdavad kohtusüsteemi sõltumatust, võimude lahusust ja kriminaaljustiitsüsteemi sõltumatust. Ja siit minu küsimus. Kas teie koalitsioonipartner EKRE kiitis valitsuses olles selle eelnõu täielikult heaks või nad püüdsid teid poliitiliselt mõjutada seda muutma? Siin on ju selgelt kirjas, et Eesti kriminaaljustiitsüsteem on sõltumatu ega ole poliitiliselt mõjutatav.

20:17 Justiitsminister Raivo Aeg

Jaa, koalitsioon kiitis selle üksmeelselt täielikult heaks ja otsustas selle saata menetlusse Riigikokku.

20:17 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Riina Sikkut, palun!

20:17 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Minu jaoks oli väga sümpaatne see, kuidas te kõnelesite, et Riigikogu peakski neid suuri sihte seadma, väärtusi sõnastama ja hoidma silma peal, kas valitsus liigub õiges suunas. Ma küsin siis üle, kas teie arvates peaks Riigikogul säilima keskne roll riigi strateegiliste suundade seadmisel, nii et riigi strateegiline planeerimine poleks taandatud lihtsalt valitsuse prioriteetide määramisele ja koalitsioonilepingu täitmisele. Kas teie olete valmis valitsuses selle eest seisma, et Riigikogule jääks oluline roll riigi strateegiliste suundade seadmisel?

20:18 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Väga õige küsimus. Jah, ma olen nõus selle eest seisma ja ma olen ka selle eest seisnud. Kui meil oli uute strateegiliste arengukavade süsteemi arutelu, et kuidas see süsteem tulevikus peaks hakkama välja nägema, siis mina küll indikeerisin selle ära, et Riigikogule peab jääma oma roll. Ja ma pidasin silmas just nimelt neidsamu poliitikate põhialuseid. Need ongi tegelikult ainsad strateegiadokumendid, mis Riigikogule jäänud on. Mina isiklikult küll väga väärtustan seda, et Riigikogu sellised strateegia suunad, prioriteetidid paika paneb. Loomulikult nendele järgnevad arengukavad, tegevuskavad, igasugused muud alamdokumendid ja programmid, aga selle üldise raamistiku peaks tõesti paika panema Riigikogu, kus rahva esindatus on kõige laiem.

20:19 Aseesimees Siim Kallas

Anti Poolamets, palun!

20:19 Anti Poolamets

Lugupeetud ettekandja! Te hiljuti kritiseerisite päris teravalt riigireetur Simmi ennetähtaegset vabastamist ja märkisite veel mõned kategooriad, kuhu kuuluvad vangid ei vääri ennetähtaegset vabastamist. Kuidas seda teie seisukohta rakendada nii, et see ka toimima hakkaks? Oleks väga kahetsusväärne, kui mitmekümne miljoni eest riigile kahju tekitanud mees tuleks varsti Tartu vanglast välja ja hakkaks vasakule ja paremale intervjuusid jagama ja memuaare kirjutama.

20:19 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Küsimus on ääretult otstarbekas ja tõesti põhjendatud. Ka mind häiris väga ja väga, kui tuli uudis, et kohtuistung Herman Simmi ennetähtaegse vabastamise arutamiseks on toimunud. Nüüd siis kohus asub otsust menetlema, selle vormistamine peaks detsembrikuu alguses valmis saama ja otsus avalikkuse ette tulema. Teatavasti alles aasta tagasi puhkes päris terav ja elav debatt, kui Tartu Vangla ametnikud hindasid Herman Simmi käitumise nii heaks või rahuldavaks, et ta otsustati üle viia avavanglasse, n-ö kergemale režiimile. Siis aga tolelaegne justiitsminister Urmas Reinsalu kasutas väga resoluutselt oma õigust, mis tulenes Vabariigi Valitsuse seadusest: ta tühistas vangladirektori käskkirja ega lubanud Simmi avavanglasse üle viia.

Praegusel juhul on situatsioon teine. Ennetähtaegne vabastamine kuulub kohtu kompetentsi, kohtu pädevusse, nii et justiitsministrina mina Urmas Reinsalu käikusid kopeerida ei saa. Küll aga ma olen tõepoolest väljendanud oma seisukohta, et lisaks riigireeturitele peaksid ka sõjakurjategijad, inimsusvastaste kuritegude toimepanijad, sarimõrvarid, sarivägistajad ja pedofiilid ehk need kurjategijad, kes on tõesti üliohtlikud ühiskonnale, viimase päevani ära kandma karistuse, mis kohus on neile määranud.

Ma andsin oma ministeeriumi kriminaalpoliitika osakonnale kuu jagu aega, et nad viiksid läbi analüüsi, kas piisaks ainult sellest, et muuta vanglas kehtestatud reglementi. Kehtivad teatud maatriksid, mille järgi seal toimitakse. Kas piisab ainult nende maatriksite ja reglementide ülevaatamisest ja neis muudatuste tegemisest või on vaja seadust muutma hakata. Mina täna ei oska öelda, kumba teed pidi me läheme, aga midagi me teeme, et tulevikus ei oleks enam selliseid juhtumeid, et need kurjategijad, keda ma siin nimetasin, pääseksid ennetähtaegselt vabadusse.

20:22 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Liina Kersna, palun!

20:22 Liina Kersna

Aitäh! Ma jätkaksin ikkagi nende ennetusprogrammide teemal. VEPA käitumisoskuste mängu on rahastatud viie aasta jooksul pea miljoni euroga, just nimelt Euroopa Liidu Sotsiaalfondist. Ja nüüd ma kuulen, et tulevad uued ennetusprogrammid jälle välisvahendite toel. Välisfondidest saadud raha eest tegutsemise eesmärk on programme piloteerida ja kui sobib, siis võtta need üle riigieelarvesse püsikuluna. Kuidas teile tundub, kas see on efektiivne raha kasutamine, kui me viis aastat piloteerime, saame teada, et jah, see toimib, ja siis, kui välisvahendid lõppevad, ütleme, et meil siiski raha jätkamiseks ei ole, ja võtame uue programmi ja hakkame jälle piloteerima?

20:23 Justiitsminister Raivo Aeg

Alati on eelistatud järjepidevus ja süsteemsus. Aga eks siin on küsimus väga selgelt ka ressursside olemasolus, selles, kui palju ja milliseid ressursse meil teatud ajal võimalik kasutada on. Ma arvan, et kui me välisfondidest saame raha, mille abil on võimalik neid programme rakendada, siis pigem seda raha kasutada, kui see kasutamata jätta. Aga loomulikult tasub need programmid hiljem üle võtta ja võimalusel neid riigieelarvest rahastada.

20:24 Aseesimees Siim Kallas

Hanno Pevkur, palun teine küsimus!

20:24 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea minister! Ma jätkan ajendatuna sellest vastusest, kus te ütlesite, et selle dokumendi kõige olulisem sõnum peab tulema siit saalist, et Eesti parlament loob kriminaaljustiitssüsteemi ja

kriminaalpoliitika alused, mis tagavad uurimisorganite ja kogu justiitsüsteemi sõltumatuse. See dokument kenasti selle ka sätestab. Ja nagu ma ka seletuskirja kohta ütlesin, seda on sealt hea lugeda. Aga selles valguses, et te mulle nii vastasite, ja ka selles valguses, et nii rahandusminister kui ka siseminister on selle dokumendi heaks kiitnud, küsin ma teie arvamust või hinnangut rahandusministri ja siseministri süüdistuste kohta, et uurimisorganid ja prokuratuur on poliitiliselt kallutatud.

20:25 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Minu jaoks on need väljaütlemised häirivad ja ma arvan, et need kaks ministrit, keda te nimetasite, on oma mõtetes sattunud eksiteele. Tegelikult on Eestis õigusriik. Õigusriigi põhimõtted on tagatud, meie justiitsüsteem on sõltumatu, meil on tagatud sõltumatu kohtumenetlus ja kohtueelne menetlus nii prokuratuuris kui ka menetlusasutustes. Mina olen sellel seisukohal ja julgen seda seisukohta ka igati kaitsta. Meil ei ole toimunud mingeid nihkeid, me ei ole hakanud liikuma välja õigusriigi põhimõtete alt või sellest ruumist, mis on ümbritsetud või mida on vääristatud õigusriigi põhimõtetelega.

20:25 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Signe Riisalo, palun!

20:26 Signe Riisalo

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Dokument, mida te tutvustate, räägib mitmel korral ennetusest. Ja ennetus on tõepoolest ainuke võimalik viis, kuidas päriselt vältida kuritegelikku käitumist. Aga kui see kuritegelik käitumine juba juhtunud on, siis me teame statistikast, et see kipub korduma. Sellega seoses on Liina Kersna juba rääkinud VEPA-st, meil on KiVa ehk kiusamisvaba kooli programm ja "Imelised aastad", mis on vanemlusprogramm. Neid tsentraalselt Eestis tõepoolest korraldatakse ja kahetsusväärset tihti just välisvahendite eest, mis ei ole jätkusuutlik. Tõelise jätkusuutlikkuse suudaksime tagada siis, kui neid programme, mida rakendatakse koolides ja kohalikes omavalitsustes, saaks kohalik omavalitsus ise oma ressursside eest igapäevaselt kohalikku elu korraldada oma elanikele pakkuda. Siit tuleb minu küsimus: millised on plaanid realiseerida neid ilusaid ennetusplaane ja viia need kohalikule tasandile, kuhu nad sobivad? Kuidas neid seal jätkusuutlikult rakendada?

20:27 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh! Eks see kohalikule tasandile viimine peab toimuma koostöös kohaliku omavalitsusega. On ju nendesamade programmidega, olgu need rahastatud välisfondidest või meie riigieelarvest, tegelema kaasatud kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaid ja ka erinevaid rahvaalgatuslikke ühendusi, MTÜ-sid. Väga paljud löövad nendes projektides kaasa. Ma usun, et kohalikud omavalitsused, nii palju kui neil on jõudu ja kvalifitseeritud personali ehk inimressurssi nendes programmides osaleda, neis kaasa lüüa, seda võimaluste piires ka teevad. Neid ju kõrvale ei tõrjuta. Ja me oleme kogu aeg järjepidevalt toonitanud, kui oluline on koostöö just kohalikul tasandil, kohaliku kogukonna kaasamine, samuti kohaliku omavalitsuse koostöö riiki esindavate organitega, olgu politsei või Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas oleva allasutusega. Seda tuleks väärtustada aina rohkem ja aina rohkem neid võimalusi kasutada. Aga eks me teame ka, et pahatihti jääb kohalike omavalitsuste tasandil jõust puudu: kas ei ole inimesi või siis inimestel ei ole piisavalt aega, et nendes programmides osaleda. Või ei ole neil ka piisavalt ettevalmistust.

20:29 Aseesimees Siim Kallas

Andres Metsoja, palun!

20:29 Andres Metsoja

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Õiguskantsler rääkis alles hiljuti siin kõnetoolis sellest, et eesliini töötajatel on avalike teenuste kontekstis väga suur roll. Teiegi ütlete, et omavalitsuse roll ennetustöö puhul on väga oluline. Kas Riigikogul oleks võimalik tutvuda ka mõne asjaomase dokumendiga, mis on koostatud pärast haldusterritoriaalse reformi läbiviimist? Mis on siis tegelikult muutunud? Ma pean silmas just nimelt struktuuri osasid. Ma tean, et on loodud erinevaid ametikohti, alates lastekaitsest ja noorsootööst kuni vaimse tervise keskusteni välja haiglate juures. Kui palju on

muutunud tegelikult? Kui palju on seda võimekust sisuliselt omavalitsustes juurde tekkinud? Kas seda on analüüsitud või kuidagi mõõdetud?

20:29 Justiitsminister Raivo Aeg

Ma loodan või õigemini usun, et seda ikkagi on. Kõikide nendesamade programmide ja projektide läbisaamisel või mingi etapi möödumisel eeldatavasti tehakse analüüsid ja kokkuvõtted. Aga ma kindlasti küsin meie kriminaalpoliitika osakonna inimeste käest selle kohta täpsemat informatsiooni ja siis me saame teile teada anda, millised konkreetsed analüüsid ja kokkuvõtted tehtud on ja kust need on leitavad.

20:30 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Signe Riisalo, teine küsimus, palun!

20:30 Signe Riisalo

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Üks peatükk räägib siin sõltuvusprobleemidest ja lisaks ennetamisele ka teisest poolest, ravist. Eile oli meil Riigikogus avalik istung kanepi legaliseerimise teemal ja seal tegi ettekande Tervise Arengu Instituut. Selles etteandes toodi välja, et sõltuvuste ravi võimalused on meil väga-väga puudlikud. Sellest dokumendist me loeme, et 79% vanglast vabanenud raskete ainete tarvitajatest kuulatakse kahe aasta jooksul uuesti kahtlustatavatena või süüdistatavatena üle ja kogunisti 1/3 varavastastest kuritegudest on toime pannud sõltlased. Seda muidugi arusaadavatel põhjustel. Lastele on meil tõepoolest võimaldatud mitmedimensionaalne pereteraapia, on laste vaimse tervise keskused, mis ei ole kohaliku omavalitsuse asutused, vaid riiklikult koordineeritud, aga täisealiste tegelikult ravivõimalusi napib. Kas ka selle peale on mõeldud, mida praktiliselt ette võtta?

20:31 Justiitsminister Raivo Aeg

No ikka on täisealiste peale ka mõeldud. See on tegelikult tõepoolest probleem, et väga suur osa vanglast vabanenutest satub uuesti justiitssüsteemi hammasrataste vahele juba kahe aasta jooksul. See näitaja on meil Euroopa Liidu teiste riikidega võrreldes üsna halb. Samamoodi on meie kinnipidamisasutustes lisaks sõltlastele väga palju vaimse tervise probleemidega isikuid. Need on kaks sellist ääretult halba näitajat. Aga see näitab selgelt, et nende probleemidega tuleb tegeleda. Nendele isikutele, kes vanglas viibivad ja on sõltlased või vaimse tervise probleemide küüsis, on seal tegelikult ette nähtud programmid sõltuvusest vabanemiseks ja ka meditsiiniline abi on tagatud. Aga tõepoolest, kui selline inimene vanglast vabaneb, siis, nagu statistika näitab, satub ta jälle oma vanglaeelsesse suhtlusringi. Sõbrad-tuttavad ootavad teda juba vanglaväras ja ta kukub uuesti mülkasse. Neist vaid üksikutel on endal soov sõltuvusprobleemidest vabaneda. Enamikul seda soovi ei ole. Aga me teame, et mingist sõltuvusest vabanemisel on esmatähtis see, et sa ise seda soovid, ise sellesse panuse annad. Ei ole võimalik inimest vägisi sõltuvusest vabastada.

20:33 Aseesimees Siim Kallas

Helmen Kütt, palun!

20:33 Helmen Kütt

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Väga huvitav oli teie ülevaadet kuulata ja ma olen teiega väga nõus: te ütlesite, et aastal 2011 meil selliseid võimalusi ei olnud, nüüd on need tekkinud ja me läheneme ka lastele ja noortele teisiti. See on tõepoolest nii. Küsimus on aga selles, kas te oleksite valmis ka sotsiaalministriga kõnelema. Meil oli siin enne eelarve muudatusettepanekute hääletamist juttu lasteabitelesonist. Sellele telefonile helistavad ka need inimesed, kes märkavad hälbivat või ohtlikku käitumist või siis mõnda last, kes võib sattuda kuritegelikule teele. Lasteabiteleson on loodudki selleks, et sinna helistajad saaksid kas anonüümselt või oma nime öeldes teatada mõnest sellisest olukorrast. Kui see telefon tegevuse lõpetab, siis kaob sellise ennetuse võimalikkus ära. Praegu jäi vajalik täiendav summa 12 000 eurot eelarvesse panemata. Kui te peate seda oluliseks, kas te olete valmis sellest sotsiaalministriga rääkima või siis justiitsministrina oma haldusalast seda rahastama?

20:34 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh! Eks sellised kontaktpunktid, olgu need telefonid või mingid muud lahendused, on vajalikud. Ma ei tea, kui otstarbekas oleks, kui igal sihtgrupil oleks oma telefon, aga kindlasti üldiselt on oluline, et oleks sellised kohad, kuhu inimesed saaksid pöörduda, kui neil on vaja mingit informatsiooni edastada, kui nad näevad, et keegi on kaitsetu. Ka Justiitsministeerium tegi ühe ajurünnaku, kus korjati ettepanekuid, millised võimalused võiksid lähisuhtevägivalla all kannatanutel olla oma probleemidest teada anda. Tihtipeale on see neil suhteliselt komplitseeritud, sest vägivallatseja saab, eriti kui ta perekonnas on, kõike kontrollida. Ta võib ka nii intensiivselt kontrollida, et ei tekigi võimalust sellest probleemist teatada, abi saamiseks seda informatsiooni edastada. Seal pakuti igasuguseid variante välja. Näiteks käidi välja selline asi, et võiks luua mingisugused spetsiaalsed äpid, mis on varjatud mingi muu äpi alla, nii et ei saa üldse aru, mida seal toimetatakse. Seda ei ole ka võimalik pärast jälitada jne. Nii et selliste uudsete lahendustega ka tegeldakse. On ülioluline võtta kasutusele sellised uudsed infotehnoloogilised võimalused, just säärased innovatiivsed lahendused, mis ei tule ainult ametnike peast, vaid saadakse niisuguse ideekorje käigus. Muidugi peab võimalik olema neid ka ellu viia.

20:36 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Urve Tiidus, palun!

20:36 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Ma jätkan seda innovatiivsuse teemat, mida te eelmises vastuses puudutasite. Kriminaalpoliitika visiooni ja eesmärkide seas on üsna põnevalt kirjeldatud tehnoloogia ja andmete kasutamist, et prognoosida kuritegevust ja erinevaid teenuseid pakkuda. Väga huvitav on tehisintellekt avatar, mis kontrollib piiriületajaid valedetektori abil, samuti riskantsete tehingute profileerimine algoritmide abil ning kuritegude ennetamine ja prognoosimine, sh nende toimepanemise kohtade prognoosimine samuti algoritmipõhiste analüüside abil. Mis ajal teie arvates Eestis sellised tehnoloogiad ja algoritmid tegelikult kasutusele võetakse? Need poliitika põhialused on kavandatud 2030. aastani.

20:37 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Ma loodan, et need ikka enne 2030. aastat saavad kasutusele võetud. Selliseid tehisintellekti kasutamise võimalusi on mujal maailmas juba loodud, ega me ei pea neid ise hakkama välja töötama. Ma alles mingi, ma ei mäleta, umbes kuu aega tagasi käisin Haagis Eurojustis ja me külastasime ka ühte ettevõtet, kes tegelebki selliste lahenduste väljatöötamisega, eeskätt kriminaal- ja korrakaitsevaldkonnas. Ma võtsin kontaktid, andsin need ministeeriumisse edasi ja me plaanime nendega ühendust võtta ja vaadata, kas me saame sealt tarkust juurde osta ja midagi koos nendega teha. Neid võimalusi on tegelikult palju-palju võimalik kokku korjata ja siis edasi minna. Aga loomulikult tuleb aduda ka seda, et iga asi maksab midagi, kõik see on väga paljus ressursside taga kinni. Samas kindlasti hakkab selline investering ennast väga jõudsalt teatud aja jooksul tasa teenima.

20:39 Aseesimees Siim Kallas

Helmen Kütt, palun teine küsimus!

20:39 Helmen Kütt

Aitäh! Austatud minister! Stenogrammi huvides ja täpsustuseks tahan öelda, et lasteabitelefoni ei ole vaja luua. See on ammu loodud ja toimib väga edukalt. Oht on lihtsalt see, et kui lisarahastust ei leita, võib see kinni minna. Küsimust mul ei ole.

20:39 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh!

20:39 Aseesimees Siim Kallas

Kalle Grünthal, palun!

20:39 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja, ma tulen tagasi Herman Simmi juhtumi juurde. Ütleme, et kohus vabastab Herman Simmi ennetähtaegselt. Ma ei oska öelda, mis siis saab, kui ma pean minema rahva ette selgitama, miks kohus niimoodi käitus, samas kui riigireetmise eest on maksimaalne karistus eluaegne vangistus. Kuidas ma saan tavakodanikele ütelda, et Eesti kohtusüsteem on õiglane? Tehakse ju tegelikult mõndus, et reetmine on täiesti võimalik ja sellest suurt midagi ei juhtu.

20:40 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Esiteks tuleb kindlasti märkida, et seda kohtuotsust ju veel ei ole. Kohus on küll oma istungi pidanud, aga otsust teinud ei ole. Eks me siis vaatame, kui kohus selle on teinud. Kindlasti antakse ka põhjendus, miks üks või teine otsus on langetatud. Ja eks me selle põhjal saamegi anda selgitusi laiemale üldsusele ja avalikkusele.

20:40 Aseesimees Siim Kallas

Leo Kunnas, palun!

20:40 Leo Kunnas

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud härra minister! Tartu vanglas kannavad karistust mõned Haagi rahvusvahelises sõjakohtus süüdi mõistetud sõjakurjategijad. Need on, ma ei tea täpselt, kas Serbia kodanikud või Bosnia serblased. Kas ka tulevikus on kavas jätkata sellist praktikat, et me võtame Eestisse karistust kandma sõjakurjategijaid, kes on Haagis või mujal süüdi mõistetud ja kes ei ole Eesti kodanikud?

20:41 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh! Jah, tõepoolest, kolm inimest on vastu võetud Eestis karistust kandma. Milliseks kujuneb edasine praktika, eks see sõltub olukorrast. Seni pole meile laekunud ühtegi taotlust, et me uusi analoogilisi süüaluseid vabaduskaotuslikku karistust kandma võtaksime. Eks see tuleb siis otsustada, kui uus taotlus tuleb.

20:42 Aseesimees Siim Kallas

Nõndaks, suur tänu, härra minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on meil võimalus kuulata ära kaasettekanne. Jaanus Karilaid, õiguskomisjoni esimees, palun!

20:42 Jaanus Karilaid

Hea juhataja! Head kolleegid! Analoogset ettekannet me kuulsime ka õiguskomisjonis, kus sel teemal oli õiguskomisjoni liikmete ja Justiitsministeeriumi esindajate vahel arutelu. Sooviti näiteks teada saada, kui suur on eelnõus sätestatud eesmärkide elluviimiseks plaanitud rahaline kulu aastal 2020. Kritiseeriti, et kui konkreetset ressursi plaanitu elluviimiseks ette nähtud ei ole, võib "Kriminaalpoliitika põhialused" jääda loosunglikuks dokumendiks. Justiitsministeeriumi esindaja Mari-Liis Sööt väitis, et kulud on veel vaja kokku arvutada. Suur probleem ongi, et strateegiline planeerimine ja eelarve koostamine on praegu lahus – see raskendab kulude arvestamist. Oldi ka rahulolematud selle eelnõu üldsõnalisusega. Paluti lahti seletada, mida tähendab lause, et kuritegelik tulu läheb ohvrite abistamiseks ja kuritööde ennetamiseks. Kuidas see peaks teostuma? Justiitsministeerium leidis, et selleks võiks kasutada eriotstarbelist fondi. Küsiti, mis selle loomist takistab. Praegu läheb konfiskeeritud kriminaaltulu üldisesse eelarvesse, kuna see ei ole sihtotstarbeline. Muudatuseks oleks vaja eraldi poliitilist otsust. Veel tunti huvi dopingu kriminaliseerimise vastu ja räägiti ka sellest, et alaealistele tuleb järjest rohkem reaalses elus õigusi juurde, aga kriminaalpoliitikas see nagu ei väljendu.

Lõpuks tehti ka otsused, need olid konsensuslikud: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 13. novembriks, määrata ettekandjaks Jaanus Karilaid, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 27. november kell 16, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Kõik otsused olid konsensuslikud ja ükski fraktsioon antud eelnõu kohta oma eriarvamust ei esitanud.

20:44 Aseesimees Siim Kallas

Kaasettekandjale küsimusi ei ole. Aitäh! Nüüd on meil võimalus avada ulatuslikud läbirääkimised. On üks läbirääkimistes osalemise soov. Hanno Pevkur, palun!

20:45 Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Üks selle saali suurimaid ülesandeid on, et Eesti oleks õigusriik ja et meil oleks tagatud õiguskindlus. Kriminaalpoliitika arengusuundade üle arutlemine on kindlasti üks võimalus Riigikogu suurel saalil öelda, millist õigusriiki me tahame. Loomulikult, valdavas enamikus on selles dokumendis deklaratiivsed sätted ja ehk nii peabki olema. Aga oluline on ka see, et tõepoolest Riigikogu annaks signaali, et Eesti on õigusriik ja et sõltumatus on vaieldamatult kriminaaljustiitsüsteemi ehk siis kohtute, prokuratuuri, politsei, vanglasüsteemi ja ka kriminaalhoolduse puhul ülioluline usalduse garant.

Eesti asub selles valdkonnas rahvusvaheliselt päris kõrgel positsioonil. Maailmapanga indeksi järgi, nagu me ka seletuskirjast saame lugeda, asub Eesti kõrgemal kui näiteks USA, mis on ühe valitsusliidu osalise arvates justkui eeskuju, ja märksa kõrgemal kui meie sarnase taustaga naaberriigid. Samamoodi on Eesti väga kõrgel positsioonil näitajate poolest, mis mõõdavad kohtusüsteemi sõltumatust. Nagu ma ka oma küsimuses mainisin, selle poolest me oleme 126 hinnatud riigi võrdluses kümnendal kohal. Need on väärtused, mida on loodud pea 30 aasta jooksul ja neid väärtus me peame hoidma. Iga Eesti poliitik, tegutsegu ta omavalitsuse tasandil või riigi tasandil, olgu ta parlamendi või valitsuse liige, peab olema eeskujuks, sisendama Eesti rahvale õiguskindlust ning kinnitama, et Eesti õigussüsteem on sõltumatu ja jääb sõltumatuks.

Mul oli hea kuulda, et justiitsministri kinnitusel EKRE esindajad valitsuses olid dokumendiga nõus, ja ka õiguskomisjoni esimees ütles, et eriarvamusi ei olnud. Järelikult EKRE esindajad ei teinud märkusi, et meil on probleeme kohtute, politsei või prokuratuuri sõltumatusega. Ma väga loodan, et rahandusministri ja siseministri öeldu on nende isiklik arvamus – see nimelt ei lähe kokku Eesti riigi seniste positsioonide ja seniste arusaamadega.

Aga on tõepoolest väga imelik kuulda, kui väidetakse, et Eesti prokuratuur on poliitiliselt kallutatud, ent dokumendis, kus oleks võimalik valitsuse tasemel teada anda, et me ei ole nõus sellega, mis siin kirjas on, ei öelda mitte midagi. See on kuidagi kahepalgeline käitumine. Küsisin ekstra ka õiguskantslerilt, millised asjaomased garantiid Eesti justiitsüsteemil on. Ja õiguskantsler vastas mulle täna – see on lehtedes ka ära trükitud –, et me oleme loonud Eestis süsteemi, mis tagab kriminaaljustiitsüsteemi sõltumatuse. Ja seda ongi vaja sellel saalil öelda, see sõnum ei tohi nõrgeneda. Ma väga loodan, et iga poliitik, kes tahab süüdistada kriminaaljustiitsüsteemi – prokuratuuri, kohut või uurimisorganeid – poliitilises kallutatuses, toob näiteks üheainsagi fakti. Ja siis, nagu ka õiguskantsleri kirjas mulle öeldud on, peavad asjaomased institutsioonid seda uurima.

Nii et, hea Riigikogu, palun hoidkem seda joont! Ärgem sisendagem Eesti inimestele, et meil on probleeme poliitiliselt kallutatud prokuratuuris või kohtutes, ärgem esitagem ebamääraseid süüdistusi õigussüsteemi kallutatuses! See ei aita õiguskindlusele ühiskonnas kuidagi kaasa.

Igaks juhuks palun kaks minutit juurde!

21:50 Aseesimees Siim Kallas

No kaks minutit saab.

21:50 Hanno Pevkur

Ma arvan, et kõik need süüdistused, mis puudutavad meie õigussüsteemi, lihtsalt ei ole adekvaatsed. Need ei ole adekvaatsed! Kindlasti saab seda dokumenti paremaks teha. Vaatame, kas meile konkreetseid ettepanekuid tuleb või mitte, aga üks mis kindel: kui justiits- ja siseminister kohtuvad selleks, et paika panna prioriteedid, millest lähtuvad prokuratuur ja politsei, siis ka sellel kohtumisel justiitsminister selgitab siseministrile, millised on garantiid selleks, et Eesti kriminaaljustiitsüsteem oleks jätkuvalt sõltumatu. Aitäh!

21:50 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Jaanus Karilaid Keskerakonna nimel.

21:50 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Head kolleegid! Igal juhul tuleb tõdeda, et sellised väited, et meie õiguskaitseorganid on mõnes mõttes politiseeritud, on juba pikemat aega ühiskonnas kõlanud. Ja kindlasti on nii, et kui see hüpotees üsna populaarne on, siis peab sel arvatavasti ka mingi alus olema. Ma kindlasti ei nõustu eelkõneleja sellise roosamannalise hosiannaga, et kõik on hästi ja õigusriik on kaitstud. Ja kui mõne erakonna esindaja ütleb mõne kriitilisema sõna, siis võetakse kohe selline valveseisang ja sildistav hoiak. Ma toon ühe näite. Täna kell pool üheksa on tulnud üks teade, mille kohaselt endine riigiprokurör Evestus on riigisekretäri komisjoni võrrelnud NSV Liidu repressiivorganiga. See on puhas poliitiline hinnang ja kui selle annab endine riigiprokurör, siis mis sest, et ta on endine riigiprokurör – kutse ei tohiks kaotada ja väärikus peaks ikka alles jääma.

Järelkult sellise poliitilise n-ö maatriksiga või hoiakuga inimesi on. Ütleme nii, et maskid on langenud. Õiguskomisjon kahtlemata kavatses rakendada selle väite kontrollimiseks parlamentaarset järelevalvet ja kutsuda siseminister kohale. Olen selles küsimuses kokku leppinud ka justiitsministri ja peaprokuröri, et võtta ette need laused, mis osa poliitilist seltskonda ärritavad, ja need kas ära tõestada või ümber lükata. Aga see, et endine riigiprokurör andis sellise hinnangu, kus ta riigisekretäri komisjoni nimetab repressiivorganiks, aru saamata, mis on riigisekretäri ülesanded, aru saamata, kuidas riigisekretär selle komisjoni moodustas, või siis, vastupidi, väga hästi aru saades ja ikkagi otsustades sellise sõnumi ühiskonda välja saata – see näitab, et tegelikult on probleem olemas. Vahest probleem on hoopis selles, et poliitikud pole eraldanud piisavat ressursi meie õiguskaitseorganitele? Või on probleem selles, et me oleme oma karistusõiguse üle reguleerinud, nii et seaduste tõlgendamine käib üle jõu ja tekitab segadust? Või on tõesti alus nendel väidetel, mis siin on viimastel päevadel kõlanud? Ma arvan, et parlamentaarse järelevalve korras me saame neid kontrollida. Õiguskomisjoni kuuluvad kõik viis erakonda, me saame teha järeldused-kokkuvõtted ja seejärel ühiskonda kas rahustada või teha ettepanekuid, kuidas neid pingeid maha võtta. Aga kindlasti ma ei ole nõus Hanno Pevkuri roosamannaliku hosiannajutuga, et kõik on korras. Aitäh!

21:50 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Palun kõnepulti Peeter Ernitsa!

21:50 Peeter Ernits

Hea juhataja! Kolleegid! Peale kolleeg Hanno Pevkuri kõnet mul ei olnud plaani siia tulla, aga kolleeg Karilau jutt nagu kaldus selle skaala keskele poole. Nii roosamanna meie olukord ei ole, nagu kolleeg Pevkur meile esitles – et igasugused kahtlused on kohatud ja midagi sellist ei ole –, loomulikult ei vasta see tõele. Ma hetk tagasi juhtumisi rääkisin Hanno Pevkuri endise erakonnakaaslase ja meie paljude endise kolleegi Igor Gräziniga. Me rääkisime prokuratuurist, täitsa juhuslikult. Siin tuleb midagi väga olulist ette võtta, enne kui me uue peaprokuröri leiame. Igor on ju selgelt öelnud, et Eesti prokuratuur on "inkvisitsiooniline, poliitiline jälitusorgan". Ja nagu ma esmaspäeval siitsamast kõnepuldist rääkisin – ma ei tahaks kõike seda korrata, stenogramm on see olemas –, see oli öeldud sel ajal, kui senine peaprokurör Perling ei olnud veel ametis, aga ta esitati ainsana kandidaadiks. Ei olnud isegi valikut. Aga need kahtlused on jätkuvalt jõus. Kõik seesama, tuletan meelde: näiteks Mary Krossi oportuuniteedi ettepanek prokuratuurist, samas kui avalik huvi on erakordselt suur. Aga kriminaalkurjategijat temast ei saanud. See 3000 eurot pole jõukal inimesel midagi maksta. Ja neid lugusid on palju-palju-palju. Needsamad: õnnetu Artjom Suvorov – ma nüüd kordan –, seesama konjakipudeliga salateenistuse provokaator, kes paneb sulle pudeli laua peale korduvalt-korduvalt-korduvalt. Abilinnapea läheb linnapea juurde ja küsib, mida ma sellega teen. Mitu kohtuastet on juba öelnud, et see on jama. Ja neid näiteid on küll ja küll, ma ei tahaks neid kõiki korrata. Härra Burkhardti miljon altkäemaksu väidetavalt Reformierakonnale või Silvergate, kus rahatähed olid kellegi vanaema köögikapis või kust need tulidki. Ühel puhul ei algatatudki uurimist, teisel puhul lõpetati kiiresti ära. Ja meil ei ole tänase päevani selgust. Katri Raigil on idee – ma kiitsin seda esmaspäeval taevani – luua mingisugune uurimiskomisjon, kes analüüsiks olukorda ja hajutaks need kahtlused.

Võib-olla on Hanno Pevkuril õigus: võib-olla ei olegi midagi, kõik on kõige paremas korras. Igor Gräzin võib-olla ajab lihtsalt jama, ta on paranoiline tüüp. Ja on mõned veel sellised, eks ju. Aga võib-olla on siia koer maetud või isegi ehk suur koerakari, võib-olla isegi mõni lehm – piltlikult öeldes. Seda kahtlust peaks hajutama.

Samas on meil olemas julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon, kes võiks sellega ka tegeleda. Me ei pea uut komisjoni looma. Volitused on olemas, inimesed on paigas, aga seni on ju prokuratuur kontrolli

alt väljas olnud – ma mõtlen parlamentaarse kontrolli alt.

Nii et neid probleeme on ja ma tean, et õiguskomisjon juba lähiajal võtab selle teema ette ja arutab ka kolleeg Raigi ideed, mida mina koos paljude teistega toetan. Aga sellisel juhul peab laiemale pinnale minema, mitte piirduma mõne inimese või mõne kitsa *case*'iga. Ma tegelikult loodan, et neid probleeme ei ole. Ma loodan, et Hanno Pevkuril on õigus. Aga nii sinisilmne ma ei ole, et lihtsalt uskuda ja deklareerida, et kõik on kõige paremas korras. Vaatame, uurime, tõmbame teki pealt! Ja siis kanname ette, et kõik on kõige paremas korras. Aitäh!

21:50 Esimees Henn Pölluas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 52 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 27. novembri kell 16.

---

8. 22:00 Riigikogu otsuse ""Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030" heakskiitmine" eelnõu (53 OE) esimene lugemine

21:00 Esimees Henn Pölluas

Nüüd läheme tänase päevakorrapunkti nr 7 juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse ""Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030" heakskiitmine eelnõu 53 esimene lugemine. Palun ettekandjaks justiitsminister Raivo Aegi!

21:01 Justiitsminister Raivo Aeg

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sarnaselt eelmise strateegiadokumendiga on ka see Justiitsministeeriumi koostatud ja esitatud Vabariigi Valitsuse kaudu Riigikogule arutamiseks. Tegu on õigusloomepoliitika põhialustega aastani 2030.

Õigusloomepoliitika põhialuste eesmärk on luua hea õigusloome standard ja olla seeläbi ka pikaajaline poliitilise suuna näitaja, millest õigusloome saaks lähtuda. Seadus on ja jääb demokraatlikus õigusriigis peamiseks poliitiliseks otsuste elluviimise instrumendiks. Seepärast on ülioluline, et seadusandja tasandil lepitakse kokku selles, kuidas seadusi luuakse. Põhialused on täitmiseks suunatud nii Vabariigi Valitsusele kui mõneti ka Riigikogule. Poliitika aluste selge sõnastamine ja jõustamine on oluline ka huvirühmadele ja ühikonnale laiemalt, tagamaks õigusloomepoliitika ettenähtavuse ja avatuse. Eelnõu koosneb kahest suuremast osast. Esiteks, põhialustes lepitakse kokku hea õigusloome põhimõtted. Kui võrrelda õiguspoliitika arengusuundadega aastani 2018, siis jäävad võetud suunad õigusloomepoliitika põhialustes aastani 2030 suurel määral samaks. Jätkuvalt on keskne kaasava ja tõendusel põhineva hea õigusloome põhimõtetest lähtuva õigusloome saavutamine. Varasemast selgemalt on rõhutatud põhimõtet, mille kohaselt õigusloome pole mitte esimene, vaid viimane abinõu probleemide lahendamisel. Samuti on uutes põhialustes erinevalt senisest seatud eesmärgiks, et õigusloome maht peab vähenema. Uusi õigusnorme kavandatakse üksnes siis, kui nende vajalikkus on ilmselgelt põhjendatud.

Põhialuste eelnõu näeb ette arengusuunad seaduseelnõude menetlemiseks, õiguskeele arendamiseks ning õigusloomealaseks koostöök ja arendustegevuseks järgmise kümmeaastase jooksul. Vabariigi Valitsuse algatatava seaduseelnõu eel tuleb koostada väljatöötamiskavatsus, milles seaduse vajalikkust põhjendatakse. Sellest erandite tegemine on lubatav üksnes avaliku huvi argumendi korral, mida tuleb seaduseelnõu seletuskirjas põhjendada.

Põhialuste eesmärk on senisest enam kaasata Riigikogu seadusloome varasesse etappi. Uuendusena teavitatakse edaspidi Riigikogu uuest eelnõust väljatöötamiskavatsuse avalikule arutelule esitamisest alates. Riigikogu saab seejärel otsustada, kas ta soovib kavandatavaid muudatusi valitsuse esindajatega arutada. Eesmärk on, et seadusloome algaks rohkematel juhtudel väljatöötamiskavatsuse etapist – see tagab põhjalikuma eeltöö ja kvaliteetsema tulemuse.

Demokraatlikus õigusriigis peab õigusloome olema avatud ja läbipaistev. Selleks tuleb sihtrühmi võimalikult vara kaasata ja luua senisest paremad võimalused läbipaistvuse tagamiseks. Otsuse eelnõu rõhutab, et õigusaktide kättesaadavuse ja õigusloomemenetluse läbipaistvuse tagamiseks peavad kasutatavad infotehnoloogilised lahendused olema kodanikesksed, kõigile juurdepääsetavad ja

terviklikud.

Mõju analüüsimisel on rõhutatud olemasolevate andmete kasutamisele. Meie e-riigis on palju andmeid, mida mõjuanalüüsid kasutada saaks. Samuti suunatakse õigusloojat kaaluma vajalike mõjuanalüüside tegemisel uuenduslike meetodite kasutamist. Põhialuste eelnõu kutsub üles senisest enam tegema järelhindamist, et kontrollida seaduse vastuvõtmisel seatud eesmärkide saavutamist. Selgema õiguskeele saavutamiseks rõhutab eelnõu, et keelekoolitus on vajalik kõigile ametnikele – silmas peetakse juriidilise keele koolitust. Uuendusena on välja pakutud, et põhjendatud juhtudel testitakse teksti arusaadavust kasutajate peal juba eelnõu koostamise ajal. Eelnõu tähtsustab ka õigusloomealast koostööd ja arendustegevusi. Õigusloome juristide erialaste oskuste ja hea õigusliku kvaliteediga seaduseelnõude vahel on otsene seos.

Põhialuste täitmisest peab Vabariigi Valitsus igal aastal ettekandega informeerima Riigikogu.

Uuendusena on tehtud ettepanek, et valitsuse ettekandele lisatakse eksperdiarvamus, mis peaks kajastama valitsusvälist hinnangut tehtule.

Otsus jõustuks pärast selle allakirjutamist vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 112¹. Tänan tähelepanu eest!

21:06 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Nüüd on igal Riigikogu liikmel võimalik esitada ettekandjale kuni kaks küsimust, mille pikkus on üks minut. Esimesena palun Heljo Pikhof!

21:07 Heljo Pikhof

Aitäh! Eelnõu eesmärk on üllas, aga tegelik elu, ja seda eriti Justiitsministeeriumis, ei käi kuidagi sellega kokku. Kui me vaatame teise samba vabatahtlikuks muutmise eelnõu, mis on teie erakonna valimislubadus, siis pole siin ei väljatöötamiskavatsust ega mõjude analüüsi. Kui te nüüd ütlete, et valimislubadus on avalik huvi, siis mina sellega nõus ei ole. Palun põhjendage, miks ei ole väljatöötamiskavatsust ja miks ei ole mõjude analüüsi, mis tuleks teha enne eelnõu esitamist, mitte pärast!

21:07 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Selle eelnõu taga on väga suur ja oluline avalik huvi. Uuringud näitavad, et järjest suuremaks see avalik huvi kasvab, sest soovitakse, et see konkreetne seadus saaks võimalikult kiiresti vastu võetud ja ka jõustatud.

21:08 Esimees Henn Põlluaas

Maris Lauri, palun!

21:08 Maris Lauri

Aitäh! Lugupeetud minister! Mul on küsimus, mis puudutab nii väljatöötamiskavatsusi kui ka mõjuanalüüsi. Selle otsuse kohaselt on need minu arusaama järgi seatud eelkõige valitsuse ülesanneteks. Aga minule täiesti kummastavalt on mõningate opositsiooni eelnõude puhul mõned ministrid leidnud, et ka Riigikogu peab hakkama koostama väljatöötamiskavatsusi, mis on kaunis jabur. Ka meie mõjuanalüüside puhul on ikka ja jälle öeldud, et need ei ole piisavalt põhjalikud. Teatavasti Riigikogul ei ole põhjaliku mõjuanalüüsi tegemise võimekust. Minu küsimus on, kas meil on ministreid, kes ei tunne õigusloome praktikat. Kuidas see ikkagi juhtub, et väljatöötamiskavatsused liiguvad nii kõrgele tasemele? Ja teine küsimus: kuidas ikkagi mõjuanalüüsidega peab jääma? Kui Riigikogul ei ole võimekust, siis peaks seda tegema ju valitsusasutused.

21:09 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh teile, hea küsimus! Nagu ma ka eelmise punkti arutelul selgitasin, tegemist on sellise visiooni loova, eesmärke püstitava küllaltki üldise, üldist normi loova eelnõuga. Ma tean seda ka oma varasemast töökogemusest, et loomulikult on situatsioon selline, et kui Riigikogu liige või fraktsioon või komisjon mingi seaduseelnõu algatab, siis on Riigikogus võrreldes ministeeriumi aparaadiga VTK koostamise ja mõjuanalüüsi tegemise võimalus suhteliselt väike.

Aga tegu ongi püstitatud eesmärgiga, et Riigikogu võiks seda teemat arutada, kaaluda, kas saaks seda

võimekust suurendada ja oma algatatud eelnõude kohta paremaid mõjuanalüüse teha. Ega ei ole ju vahet, kas seaduseelnõu, mis lõpuks võib formuleeruda seaduseks, on algatatud Vabariigi Valitsuses või Riigikogus. Kui see mõjub kogu ühiskonnale, siis on selle mõju tagajärg ju ikka üks. Kui Riigikogus algatatud seaduseelnõu on vastu võetud ja see on osutunud praagiks, siis ei ole ju mingi põhjendus, et meil ei olnud lihtsalt ressursi, sellepärast pidime võtma vastu ebapädeva seaduse. Aga veel kord: tegemist on väga selgelt Riigikogu enesekorraldusliku õigusaktiga. Siin on lihtsalt välja pakutud üks visioon, et tulevikus hakkaks ka Riigikogu oma sisemiste arutelude tulemusel jõudma ühe või teise otsuseni, olles eelnevalt analüüsinud ühe või teise konkreetse eelnõu mõjusid.

21:11 Esimees Henn Põlluaas

Toomas Kivimägi, palun!

21:11 Toomas Kivimägi

Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Kuna tegemist on dokumendiga, mis sätestab õigusloome põhialused aastani 2030, siis ma eelnevast johtuvalt küsin, kas seda eelnõu välja töötades oli arutluse all ka teema, et võiks suurendada Riigikogu, Riigikogu liikmete rolli õigusloomes? Eesti on ju parlamentaarne vabariik, aga kui me vaatame, siis *de facto* täitevvõim domineerib ilmselgelt seadusandja üle. Ma ei olegi selles osas väga kriitiline ajas tagasi vaadates, aga kas ei oleks ikkagi aeg mõelda selle peale, kuidas Riigikogu liikmete rolli seadusloomes suurendada? Kas selle üle oli arutelusid?

21:12 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh hea küsija! Ma viitasin sellele oma ettekandes, et Riigikogul tekiks siis õigus ja võimalus öelda oma arvamus juba sellest hetkest, kui väljatöötamiskavatsus on saadetud kooskõlastusringile. Samal ajal saadetakse väljatöötamiskavatsus ka Riigikogule. Selle järgi saab Riigikogu otsustada, kas ta tahab ka kaasatud olla, osaleda, edasi anda oma sõnumeid ja näiteks kutsuda oma aruteludele valitsuse esitatud eelnõu autoreid. Ütleme siis niimoodi. Nii et välja on pakutud võimalused, kuidas Riigikogu kaasata juba päris algstaadiumis.

21:13 Esimees Henn Põlluaas

Heljo Pikhof, teine küsimus, palun!

21:13 Heljo Pikhof

Austatud minister! Ühe asjaga ma küll nõus ei ole. Teise samba vabatahtlikuks muutmise eelnõu juures oleks pidanud kindlasti olema mõjude analüüs. Inimestel puudub arusaam, mida see endaga kaasa toob. Aga teie erakonna käes on justiitsministri portfelli aastaid olnud ja Urmas Reinsalu tagus nagu mantrat, et õigusloomet tuleb vähendada, õigusloomet tuleb vähendada. Seda räägite ka teie. Samas me teame, et õigusloome maht ei ole vähenenud. Millal see hakkab vähenema ja mis tempos?

21:13 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh, hea küsija! Loomulikult, see on väga oluline eesmärk. Õigusloome paljust, õigusloome vohamist tuleb kuidagimoodi pärssida, et nii tavalistel inimestel kui ka organisatsioonidel, kes nendest regulatsioonidest peavad lähtuma, oleks võimalik oma elu korraldada. Elu ei tohiks nii kiiresti muutuda. Samas on mängus ka päris objektiivsed asjaolud. Küllaltki suure mahu meie õigusloomest moodustab erinevate Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmine. Sellest me ei pääse. Aga kindlasti on ka riigisiseseid asjaolusid. Ent eesmärgid, millest me rääkisime, ei ole tulnud kuskilt ministriumiametnike kabinetide vaikesest. Selle eelnõu väljatöötamisse olid kaasatud Vabaühenduste Liit, Eesti Töötajate Keskkliit, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Teenusmajanduse Koda, E-Riigi Akadeemia, Eesti Koostöö Kogu, Praxis jt. Selle visiooni või selle eesmärgi sõnastamisel, selle suuna seadmisel on taga väga lai kogukond.

21:15 Esimees Henn Põlluaas

Signe Riisalo, palun!

21:15 Signe Riisalo

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Küsin väljatöötamiskavatsuse kohta. Ma loen siit seletuskirjast välja, et väljatöötamiskavatsust ei pea tegema viiel erandlikul juhul: kiireloomulisus, Euroopa Liidu õiguse rakendamine, välislepingu menetlemine, riigieelarve iga-aastane menetlemine või ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju. Samal ajal ütleb meile esitatud eelnõu, et väljatöötamiskavatsusi silmas pidades on käesolev dokument kuni aastani 2030 seadnud selge eesmärgi, et VTK-sid kasutatakse nimelt keerulisemate ja suurema ühiskondliku mõjuga eelnõude väljatöötamise eel. Aga teist sammast puudutav eelnõu ja Riigikogus juba vastuvõetud seadus valitsuse esitatud alkoholiaktsiisi muutmise kohta on just nimelt niisugused dokumendid, ometi on neid teisiti ette valmistatud ja menetletud. Minu meelest ei lähe see täna arutatava dokumendi loogika ja mõttega kokku.

21:16 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh! Teise samba kohta ma juba andsin selgituse. Kui te räägite alkoholiaktsiisist, siis see oligi kiireloomuline seadus olukorra tõttu, mis valitses, no ma ei ütle ebaseaduslikus kaubanduses, vaid piirikaubanduses. Eesti riigile tekkis iga päevaga järjest suurem kahju ja et kahju kasvu peatada, tuli kiiresti esitada eelnõu ja see kiireloomuliselt ka menetleda. Piirikaubanduse mahtu tuli vähendada.

21:16 Esimees Henn Põlluaas

Maris Lauri, teine küsimus, palun!

21:16 Maris Lauri

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma jätkan mõjuanalüüside teemal. Te ütlesite, et tegemist on visioonilise dokumendiga. Kas ei oleks mõttekas, kui on selline hea mõte, hakata seda juba praegu vaikelt rakendama? Millele ma osutan? Osutan taas sellele, et kui valitsus eelnõusid hindab, siis mõni eelnõu ei kõlba sellepärast, et ei ole tehtud mõjuanalüüsi. Aga võiks ju ise pakkuda Riigikogule mõjuanalüüs sinna juurde. Teatavasti ministeeriumidel on võimekus mõjuanalüüse teha olemas, seda ei tehta. Kas te olete sellise lahenduse poolt? Kas te leiate, et see võiks olla üks tee, vähemalt niikaua, kuni Riigikogu ei suuda ise täpseid mõjuanalüüse teha? Ja teiseks, ma tahaksin ikkagi, et kaasamisprotsess muutuks selliseks, nagu seda ette kujutatakse, mitte ei juhtuks nii, nagu juhtus täna ühe eelnõuga, mille puhul kaasamist ei toimunud ja nõobile õmmeldi pintsak külge.

21:18 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Selle strateegiadokumendi üks väga selgelt sõnastatud eesmärk ongi laiem kaasamine, aktiivsem kaasamine – nii Riigikogu kaasamine kui ka avalikkuse kaasamine, eri huvigruppide kaasamine. Me ei saa öelda, et meil praegu seda ei ole, aga alati on võimalik kaasamisringi rakendada varasemas staadiumis, kui ei ole veel mingisugused põhimõtted, mingid otsused lõplikusse vormi valatud. Selle vastu ei saa ju kellelgi midagi olla. Ja nagu ma ütlesin, see on ka selles strateegiadokumendis üheks eesmärgiks seatud.

21:19 Esimees Henn Põlluaas

Peeter Ernits, palun!

21:19 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Selles totaalises seaduste muutmise virvarris äratavad usaldust need, mis on püsivad, peaaegu nagu põhiseadus. Valgusta meid palun, millised on need kõige püsivamad seadused, need kolmteist seadust, mida ei ole kümne aasta jooksul muudetud, või kolmkümmend, mida viie aasta jooksul! Mis seadused need on ja kes on nende koostajad olnud? On sul ülevaade? Äkki peaks neid inimesi rohkem esile tooma, sest nad on suutnud luua sellised seadused, mida ei pea iga aasta korra või kaks näppima?

21:19 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Tõepoolest, ma paugupealt sellele vastata ei oska, see nõuaks natuke analüüsi ja Riigi Teataja portaali vaatamist. Aga ma arvan, et üks selline seadus, mida ülearu tihti ei ole näpitud, on

Eesti Vabariigi põhiseadus. Samas üks seadus, mis mitu korda aastas lauale tuuakse, on relvaseadus. See tõsiselt häirib. Aga kindlasti on meil Eesti Vabariigis hulgaliselt seadusi, mida tõesti ei avata tihedamini kui võib-olla kord viie aasta jooksul. Sellekohast statistikat ma praegu tõesti ei oska siin välja tuua. Aga seda on võimalik uurida. Ma lasen selle teha ja saame vastatud.

21:20 Esimees Henn Põlluaas

Signe Riisalo, palun teine küsimus!

21:20 Signe Riisalo

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Te enne põhjendasite väljatöötamiskavatsusest loobumist ka avaliku huvi olemasoluga. Ma loodan, et see oli ekslik, sest seda ma siit dokumendist ei leia, et avalik huvi võiks see põhjendus olla. Aga me teame, et väljakujunenud praktika ministeeriumites on selline, et kui Vabariigi Valitsuse tegevuskavas ehk siis koalitsioonileppes on mingid teemad üles tõstetud ja on eesmärgiks seatud need lubadused ellu viia, siis nende puhul tihtipeale väljatöötamiskavatsusest vaikimisi loobutakse. Võib-olla oleks siis ausam ka selles dokumendis kuuenda põhjusena välja tuua, et väljatöötamiskavatsusest võib loobuda, kui seadusmuudatus on koalitsioonileppes sees. Kuidas te sellesse suhtute? See oleks vähemasti läbipaistev.

21:21 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Kui me nüüd vaatame, siis näeme, et tõepoolest need seaduseelnõu algatused, mis tulenevad koalitsioonilepingust, on ju otse loomulikult väga tihedalt seotud olulise avaliku huviga. Need on ju koalitsioonilepingu punktid, mis on valijate käest mandaadi saanud. Avalikkus on nende vajalikkust valimistel kinnitanud. Aga mis puutub sellisesse lisamärkesse, et koalitsioonilepingus seatud eesmärkide täitmine on kõrgendatud avalik huvi, avalikkuse tähelepanu all, siis kindla peale selle võib lisada. Kui see dokument on esimese ja teise lugemise vahel Riigikogus menetluses, siis saab ju selle kohta hulgaliselt muudatusettepanekuid teha ja neid ka sisse viia.

21:22 Esimees Henn Põlluaas

Toomas Kivimägi, teine küsimus.

21:22 Toomas Kivimägi

Aitäh, juhataja! Väga lugupeetud minister! Nii laia avaliku huvi tõlgendust, nagu te äsja esitasite, ma küll ei oodanud. Te nagu viitasite otseselt, et praktiliselt kõik see, mis on saanud koalitsioonileppesse, on avalik huvi ja sellega ongi antud indulgents sellele, et kõikide nende eelnõude puhul, mis tulenevad koalitsioonileppes, ei ole väljatöötamiskavatsust vaja. Minu arust avaliku huvi nii laia tõlgendust ei tohiks kohe mitte kuidagi anda. Aga minu teine küsimus on selline. Ma palun veel kord täpsustada: kui Riigikogu liikmed algatavad seaduseelnõu, kas sellisel juhul on väljatöötamiskavatsust vaja või ei ole vaja?

21:23 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh, hea küsija! Selle teise küsimuse puhul on, nagu ma ütlesin, väga selgelt tegemist Riigikogu enesekorraldusliku küsimusega, enesekorraldusliku õigusega. Kui Riigikogu selle kohustuse endale võtab, siis ta peab seda loomulikult täitma. See on praegu välja pakutud, aga see on alles eelnõu, see on esimene lugemine. Esimese ja teise lugemise vahel saab siia asju lisada ja siit midagi ka välja võtta. Nagu ma ka enne ühele küsimusele vastates ütlesin, kindlasti tasub teksti süüvida ja mõelda, mis on võimalik ja mis ei ole ja kas seada kaugem eesmärk hakata tegelema ka täiendava ressursivajaduse rahuldamisega, kompetentsi juurdehankimisega jne.

Mis puudutab seda, et koalitsioonilepingus välja toodud punktid ei ole nagu avalik huvi, siis ma ei saa sellega kuidagi nõustuda. Need punktid, mis on sinna sisse saanud, on väga selgelt tegevused, mis on sisaldunud erakondade valimisprogrammides, valimislubadustes. Ja kui need lubadused on saanud valijate toetuse, siis mina küll usun, et neid võib avalikuks huviks lugeda. Teie erakonnakaaslane tegi ettepaneku lisada teksti lause, et nende seaduseelnõude puhul, mis on koalitsioonilepinguga ette

nähtud, ei peagi VTK-d välja töötama – selle võiks nagu juba ette ära markeerida. Ma siiski kahtlen selles. Mõne eelnõu puhul äkki peaks ikka VTK koostama ja mõjuanalüüsi ka tegema. Jällegi, võimalus korrekture teha on Riigikogu käes.

21:25 Esimees Henn Põlluaas

Peeter Ernits, teine küsimus!

21:25 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Neli aastat tagasi tuli toonane justiitsminister, ma mäletan, välja sellise kavaga, et tuleks seda õigusloome pärmid kuidagi külmutada, ministeeriumid peaks hakkama vohavat õigusloomet tõsiselt piirama. Aga nagu ma siit loen ja ka igal aastal kuulen, tegelikult ei ole suudetud sellele piiri panna. See pärm on ajanud taigna vohama. Nii ta on. Sina oled suur mees, tugev ja tark, kas sina suudad seda vohamist piirata? Mismoodi sa justiitsministrina kuidagi radikaalsemalt sekkud? Sinu eellased ei ole seda suutnud, nagu ma aru saan.

21:26 Justiitsminister Raivo Aeg

Aitäh küsimuse eest! Ega seaduseelnõusid ei tööta välja ainult Justiitsministeerium. Justiitsministeeriumis koostatud eelnõude osakaal on ikkagi marginaalne. Muudatus nõuab olulist suhtumise muutust kõikidelt ministeeriumidelt ja teistelt valitsusasutustelt. Ainult üheskoos me saame seda teha. Üldjuhul piirdub Justiitsministeeriumi roll seaduseelnõude kooskõlastamisel jälgimisega, kas on järgitud hea õigusloome tava, HÖNTE-t ja kas eelnõu vastab ka muudele seadusloome nõuetele, näiteks ega pole tegu põhiseaduse riivega. Aga ühe või teise seaduseelnõu sisulist hindamist Justiitsministeerium ei tee. Sisu tuleb ikkagi valdkonnaministeeriumist. Sellepärast ongi oluline, et see strateegiadokument saaks Riigikogus heaks kiidetud, et Riigikogu hakkaks seadusloomes osalema võimalikult varases staadiumis, kohe pärast väljatöötamiskavatsuse saatmist kooskõlastusringile. Siis saaks Riigikogu seadusandjana, kes lõpuks peab ühe või teise eelnõu seadusena jõustama, küsida, kas see ikka on vajalik. Algataja peaks seda siis täiendavalt põhjendama. Ega muud võimalust ei ole, vaid selliste ühiste ettevõtmiste ja võib-olla ka teatud Riigikogu-poolse kontrollimehhanismi loomisega on võimalik eesmärgile lähemale jõuda.

21:28 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, austatud minister! Rohkem küsimusi teile ei ole. Ma palun kaasettekandjaks õiguskomisjoni liikme Tarmo Kruusimäe!

21:29 Tarmo Kruusimäe

Hea Riigikogu esimees! Head töökaaslased hilisel tunnil! Jutt on lühikene – kõik on lugemisvõimelised –, aga stenogrammi huvides märgin, et me kohtusime kahel istungil. Esimene istung oli 16. septembril, kohal olid komisjoni liikmed Marek Jürgenson, Kaja Kallas, Uno Kaskpeit, Toomas Kivimägi, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof, Rein Suurkask ja Urve Tiidus. Kutsutud olid justiitsminister Raivo Aeg ja tema nõunik Kert Karus. Meie kuulasime nad ära ja see tekitas väga palju poleemikat. Jõudsime konsensuslikult otsusele, et me saadame sel teemal arupärimise kõikidele komisjonidele ja ka kõikidele fraktsioonidele. Ning oh üllatust, sealt tuligi vastukaja.

Järgmine kord kohtusime 4. novembril. Siis olid kohale kutsutud Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse juht Karmen Vilms ja justiitsministri nõunik Kert Karus. Loomulikult osalesid komisjoni liikmed, kellest olid kohal Riho Breivel, Uno Kaskpeit, Andrei Korobeinik, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof ja Urve Tiidus. Analüüsinud kõiki ettepanekuid, mis olid laekunud nii komisjonidelt kui ka fraktsioonidelt, tegime mõningad menetluslikud otsused. Esiteks, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu 13. novembri istungi päevakorda – jah, me jõudsimegi veel täna selle aruteluni. See oli konsensuslik otsus. Teiseks, see võib-olla oli paljude jaoks üllatuslik, aga konsensuslega otsustati, et mina olen ettekandja. Ning kolmandaks, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 27. november 2019. aastal ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Ka see oli konsensuslik otsus. Olen valmis vastama küsimustele. Pakun teile seejuures välja hästi lühikese variandi ja väga pika variandi. Aitäh!

21:31 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Tundub, et sellele lahkele pakkumisele vaatamata ettekandjale küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sõna võivad võtta vaid fraktsioonide esindajad, sõnavõtu pikkus on viis pluss kolm minutit. Esimesena palun kõnetooli Heljo Pikhofi Sotsiaaldemokraatliku Erakonna nimel sõna võtma.

21:31 Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon nendib, et õigusloomepoliitika põhialuste dokument sisaldab mõningaid õigeid mõtteid. Samas paljudes punktides valitsus ei käitu põhialuste kohaselt. Eesmärk parandada õigusloome kvaliteeti on igati tervitatav. Me nõustume, et õigusnormid peavad olema lihtsas keeles, selged ja täpsed. Loodame, et selle eesmärgini me kunagi ka jõuame.

Samas kubiseb eelnõu valikulistest ja kummalistest piirangutest. Näiteks peab Vabariigi Valitsus eelnõu kohaselt iga plaanitava seaduseelnõu puhul koostama väljatöötamiskavatsuse, aga lisatud on, et valitsus võib jätta selle koostamata, kui seda õigustab avalik huvi. Nii on kirjas seaduseelnõu seletuskirjas. Jääb arusaamatuks, mida tähendab avalik huvi. Praegu on valitsuse kehtestatud hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas toodud konkreetsed punktid, millistel juhtudel võib jätta väljatöötamiskavatsuse koostamata. Kui edaspidi on selle asemel avalik huvi, siis saab kõikide eelnõude puhul jätta väljatöötamiskavatsuse koostamata.

Näiteks pensionisüsteemi lõhkumise taga on poliitiline tahe. Mõjude hindamise käigus otsitakse andmeid, mis sobiks poliitilise tahtega. Tekib küsimus, kus on väljatöötamiskavatsus ja milles seisneb avalik huvi, et on loobunud väljatöötamiskavatsusest. Palusin ministril kommenteerida pensioni teise samba lammutamist ilma selle mõjusid eelnevalt analüüsivõimata. Minister möönis komisjonis, et Riigikogu liikmetel pole võimalust analüüsida mõjusid samas mahu, kui seda saab teha ministeerium. See viitab sellele, et Riigikogu liikmetel võiks olla abid. Järelikult vajab Riigikogu Kantsleil palju rohkem raha. Aeg juhtis samas tähelepanu, et pensioni teist sammast puudutav eelnõu pole veel valmis, ja ta ütles end uskuvat, et eelnõule lisatakse mõjuanalüüs. Samas tahan märkida, et mõjusid hinnatakse ikka enne eelnõu koostamist.

Ministri sõnul on põhialused idealiseeritud lähenemine õigusloome protsessile. Aga mõnikord pole ratsionaalne teha väljatöötamiskavatsust koos mõjuanalüüsiga, sest muudatus on ka ilma selleta täiesti arusaadav. Parim seadusloome saab sündida siis, kui lähtutakse mõistlikkusest. Nii aga tekibki küsimus, milleks siis üldse on tarvis õigusloomepoliitika põhialuste dokumenti.

Õigusloomepoliitika arengusuunad näevad ette, et Riigikogu ei võta eelnõu menetlusse, kui sellel puudub väljatöötamiskavatsus. Riigikogus algatatud või esitatud eelnõude puhul seni väljatöötamiskavatsust ei nõuta. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt peab Riigikogu langetama otsuse eelnõu menetlusse võtmise kohta kolme tööpäeva jooksul. Riigikogu juhatusel puudub samas selleks otstarbeks vajalik analüüsikeskus ja seega ka pädevus jätta eelnõu sellisel alusel menetlusse võtmata. Niisuguse kohustuse panemine piirab parlamendiliikme õigust algatada eelnõu või teha muudatusettepanekuid ning pole seega kooskõlas põhiseadusega. See rikub otseselt Riigikogu liikmete, fraktsioonide ja komisjonide õigust seaduseelnõusid algatada.

Põhialused näevad ette, et Riigikogu menetluse käigus eelnõus tehtava olulise mõjuga muudatuse mõju hinnatakse, ja seletuskirjas öeldakse, et parlamendil on selleks vajalik ressursid olemas Arenguseire Keskuse ning õigus- ja analüüsiosakonna näol. Arenguseire Keskuse tööd reguleerib aga seadus ning kui nad hakkaksid tegelema eelnõude mõjude analüüsimisega, siis nad rikuksid kehtivat õigust. Õigus- ja analüüsiosakonnas, nagu me teame, töötab analüütiku taustaga inimesi ainult neli ja kõnealuse nõude täitmine eeldaks õigus- ja analüüsiosakonna töötajate arvu suurendamist kohe päris kindlasti. Riigikogu Kantsleil õigus- ja analüüsiosakonna juhataja, asedirektori ülesandeid täitev Antero Habicht tões komisjoni koosolekul ...

Palun kolm minutit juurde!

21:36 Esimees Henn Põlluaas

Kolm minutit lisaiega, palun!

21:36 Heljo Pikhof

... et riigieelarve seaduse muutmiseks esitatakse enamasti väga palju muudatusettepanekuid, teinekord isegi mitusada. Ettepanekute esitamise tähtaeg on tavaliselt siis kümme päeva ning selle aja jooksul tuleks hinnata ka muudatuste mõjusid. Probleemiks osutuks siin algandmete puudumine, sest

algandmed on ministeeriumides tihti asutusesiseseks kasutamiseks. Seega väga keeruline on luua Riigikogu Kantseleis selline võimekus, nagu praegu on kõikides ministeeriumides kokku. Eelnõu käsitleb muudatusettepanekutega kaasneva mõju hindamist, sätestades, et seaduse rakendamisega kaasneva mõju hinnatakse enne eelnõu koostamist, lähtudes proportsionaalsuse põhimõttest. Olulise mõjuga muudatuse mõjuanalüüs peab olema põhjalikum ja sisaldama muu hulgas teiste võimalike lahendusviiside analüüsi. Riigikogu tagab, et ka Riigikogu menetluse käigus eelnõus tehtava olulise mõjuga muudatuse mõju hinnatakse. Õigusloomepoliitika arengusuundade kohaselt peab muudatusettepanek sisaldama viidet eelnõu muudetavale osale ja soovitama muudatuse täpset sõnastust. Kui sellest lähtuda, siis kohustus laiendada niisugust mõjuanalüüsi kõikidele muudatusettepanekutele loob sellise korra, kus komisjon saab jätta läbi vaatamata muudatusettepaneku, mille puhul Riigikogu liige, fraktsioon või komisjon on jätnud olulises mõjuanalüüsis alternatiivid esitamata. Säärane mõjuanalüüsi nõue rikub põhiseadusest tulenevat saadiku, fraktsiooni ja komisjoni õigust algatada eelnõusid ja esitada muudatusettepanekuid. Selge on ka see, et Riigikogu liikmel ei ole samasuguseid võimalusi mõjuanalüüse tellida, nagu on valitsusel. Kui eelnõu juhtivkomisjon hakkaks otsustama, kas muudatusettepanekul on vajalik mõjuanalüüs tehtud, siis võib juhtuda, et juhtivkomisjoni enamiku hinnangul vajalik mõjuanalüüs puudub, ning nii võidakse muudatusettepanek jätta läbi vaatamata. See nõue piiraks kindlasti opositsiooni võimalusi oma põhiseaduslikke õigusi kasutada.

Arusaamatuks jääb eelnõus ka see koht, kus on eraldi rõhutatud, et hea õigusloome põhimõtteid tuleb rakendada ka valitsuse esimese saja päeva jooksul. Ja miks märgitakse niisuguses dokumendis ära koalitsioonilepe?

Lõpetuseks ütlen, et sotsiaaldemokraadid on seisukohal, et õigusloome kvaliteedi parandamiseks ei tohi kitsendada Riigikogu liikmete õigust eelnõusid algatada ja muuta. Eelnõudele ning nende muudatusettepanekutele liiga rangete nõuete seadmine piirab eelkõige opositsiooni võimalusi oma põhiseaduslikke õigusi kasutada. Õigusloomepoliitika põhialuste dokumendi kui visioonidokumendi põhieesmärk on ju sisuliselt see, et Riigikogu annab Vabariigi Valitsusele konkreetsed pikaajalised suunised parema õigusloomepoliitika teostamiseks. Me oleme õiguskomisjonile oma ettepanekud ja arvamused esitanud. Kindlasti esitame ka konkreetsed muudatusettepanekud. Sellisel kujul, nagu see täna on, kindlasti seda eelnõu toetada ei saa. Aitäh!

21:39 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh sisuka ettekande eest! Palun järgmisena Reformierakonna nimel kõnelema Toomas Kivimäe! Kolm minutit lisaaega.

21:40 Toomas Kivimägi

Väga lugupeetud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Ma julgen öelda, et tegemist on üsnagi hea eelnõuga. Kui lugeda eelnõu teksti, siis ma arvan, et 95% ulatuses võib sellele kindlasti alla kirjutada. Aga paraku saatan on peidus detailides. Esimene, mis kõige muret tekitavam on, on seesama kuulus väljatöötamiskavatsus. Ma arvan, et väljatöötamiskavatsuse nõue kui selline ei ole kellegi kuritegelik plaan kuidagi pikendada seaduste väljatöötamise protsessi. Selle esmane mõte on ikkagi vältida võimalikke vigu ühe või teise eelnõu väljatöötamisel ja välja selgitada, kas konkreetset eelnõu üldse on vaja. Samas kui täna laual olevas eelnõus on kenasti üldnormina väljatöötamiskavatsuse kohustus sees, siis kirjas on ka erinorm, et Vabariigi Valitsus võib jätta väljatöötamiskavatsuse koostamata, kui seda õigustab avalik huvi. Siiamaale ma arvasin, et silmas peetakse avaliku huvi suhteliselt kitsast tõlgendust, aga äsja ütles justiitsminister siit kõnepuldist, et kogu koalitsioonilepe on avalik huvi. Kui nii, siis me teeme selle otsuse eelnõuga praktiliselt suure sammu tagasi. Ma olen nõus, et koalitsioonilepe on avalik huvi, aga ta ei tohiks olla avalik huvi selle seadusesätte tähenduses. Siis me taandume täiesti sellest nõudest, et väljatöötamiskavatsusi on vaja teha.

Ja tegelikult on ju praktika tõe kriteerium, kuigi seda on tegelikkuses ignoreeritud. Kui minister viitas alkoholiaktsiisi seadusele, siis see, mida viimati tehti, oli samm õiges suunas. Aga ma meenutan teile 2016. aasta lõppu, kui alkoholiaktsiiside järsuks tõstmiseks esitati nn kobarseaduse eelnõu. Ei väljatöötamiskavatsust ega midagi. Ja kümnetesse miljonitesse ulatunud rahalised tagasilöögid riigieelarves ei lasknud ennast kaua oodata. Ma arvan, kui oleks tehtud põhjalik mõjuanalüüs ja väljatöötamiskavatsus, siis poleks Riigikogu otsused olnud sellised, nagu need tookord tehti, ja ei oleks negatiivne mõju riigieelarvele olnud selline, nagu see tegelikult oli. Läks mitu aastat mööda, läks kolm

aastat mööda, kui Martin Helme eestvedamisel saadi aru, et see oli vale plaan. Aga miks pidi kolm aastat täitma Läti riigikassat? Ma arvan, et üks olulisi põhjuseid oligi selles, et ei olnud väljatöötamiskavatsust.

Ja teine näide – mul on väga hea meel, et ka Riigikogu aseesimees Helir-Valdor Seeder on saali kuulama tulnud –on seesama teise pensionisamba lugu. Minu arust, härra minister, on väga ekslik öelda, et selle eelnõu vastu on väga suur avalik huvi. Kui me võtame põhiseaduse, siis miks põhiseadus ütleb, et näiteks maksu- ja eelarveseadusi ei saa panna rahvahääletusele? Otse loomulikult: kui me paneme rahvahääletusele, kas langetada tulumaksu, siis ei ole vaja kahelda, et 90% vastanutest toetab seda. See on põhjus, miks ei saa selliseid asju panna rahvahääletusele. Ja viidata nüüd sellele, et selle eelnõu vastu on väga suur avalik huvi ja seetõttu ei ole väljatöötamiskavatsust vaja ...

Nii et ma arvan, et ka sel puhul on täiesti vastupidi toimitud ja tegelikult on see poliitilises mõttes Isamaa üsna geniaalne idee. Ma arvan, et Helir on üks selle eestvedaja, tal tuli see idee enne valimisi, et nii saab valijate tähelepanu köita. Ja otse loomulikult see köitiski väga paljude valijate tähelepanu. Pärast seda läks neil valimistel paremini, kui oli prognoositud. Edasi oli vaja see kindlasti ka koalitsioonileppesse sisse panna. Ja siis ütleb veel Martin Helme ühel kohtumisel – see oli vist Eesti Pangas –, et asi on otsustatud, ärge nüüd vaelge. Ja mis on kõige olulisem, praktiliselt samal päeval ütleb peaminister Ratas, et me tegeleme analüüsiga. Saate aru: otsus on langetatud, aga me alles hakkame analüüsima. See on ju risti vastupidi, kuidas asjad tegelikult peaks käima. Ka ei ole raske leida otsust toetavaid analüüse – alati sõltub tulemus tellimusest, mida sa tahad, kas tahad analüüsi, mis toetab sinu otsust. See on teine selline näide.

Ma arvan küll, et see on suur samm tagasi, kui me anname selle eelnõu kontekstis koalitsioonileppele avaliku huvi tähenduse. Sellisel juhul on praktiliselt iga eelnõu, mille valitsus tahab esitada, vabastatud kohustusest koostada ka väljatöötamiskavatsus.

Teine põhimõtteline küsimus puudutab Riigikogu rolli. Täna hommikul toimus Siim Kallase eestvedamisel Riigikogu konverentsisaalis seminar "Demokraatia võim". Ma olen seda korduvalt öelnud varem ja ütlen ka täna, et Eesti on põhiseaduse järgi parlamentaarne vabariik, aga tegelikult täitevvoim domineerib seadusandja üle. Kõige ilmekam näide on see, mille tõi härra Valge täna sellelsamal konverentsil. Hinnanguliselt – ma ei ole täpset analüüsi teinud, aga hinnanguliselt – 90% seaduseelnõudest algatab Vabariigi Valitsus ja üksnes 10% algatavad Riigikogu liikmed. Ja tegelikult ka see 10% on natukene ilustatud näitaja, eriti kui me arvestame selle 10% hulka koalitsiooniliikmete algatatud seaduseelnõud juhtudel, kui on kiire ja tahetakse mööda hiilida väljatöötamiskavatsuse nõudest. Opositsiooni algatatud seaduseelnõudest aga valdav enamus maandub peale esimest lugemist riiulil. Mis tegelikult tähendab, et *summa summarum* on Riigikogu liikmete algatatud seaduseelnõusid, mis saavad seaduse staatuse, tegelikult ülivähe. Mul ongi siit kõnepuldist palve Riigikogu Kantseleile teha ära üks analüüs, kui palju eelnõusid on algatanud Vabariigi Valitsus, kui palju Riigikogu liikmed ja kui paljud neist on lõpuks seaduseks saanud. Ma arvan, et see protsent, mis näitab Riigikogu liikmete panust, on tegelikult ülimalt väike.

Nüüd ma aga räägin natukene vastu väljatöötamiskavatsuse olulisusele küsimusele, mille minister tõstatas. Selles osas ma olen täiesti nõus Heljo Pikhofiga. Kui Riigikogu liikmed tahavad algatada seaduseelnõusid ja neile on seatud kohustus koostada ka väljatöötamiskavatsus, siis me lülitame Riigikogu liikmete võimalused seadusloomes osaleda täielikult välja. Mina kahtlen selles, et see on õige. Ma ütlen veel kord: Eesti on parlamentaarne vabariik ja tegelikult peaksid Riigikogu liikmed algatama märksa rohkem seaduseelnõusid, kui nad seda teevad. Praegusel seisul on võib-olla mõned subjektiivsed põhjused, aga oluliselt rohkem on objektiivseid põhjuseid, miks seda tegelikult ei tehta. Ja kui nüüd tõepoolest kehtestada nõue, et ka Riigikogu liikmete algatatud seaduseelnõude puhul peab olema väljatöötamiskavatsus, siis – ma ütlen seda veel kord – on Riigikogu täielikult tasalülitatud. Ja sellega mina nõus mitte kuidagi olla ei saa.

Paar asja veel. Minugi jaoks on tõesti üllatav, et koalitsioonileping kui selline on õigusloomepoliitika põhialustesse sisse toodud. Ma ei alahinda üldse selle tähtsust, aga öelge mulle, kuidas kavatakse leida viis koalitsioonilepingute kvaliteeti otsustavalt parandada. See kõlab ikka väga uhkelt, aga natukene stahhanovlikult. Kuidas te pääsete kahe või kolme erakonna vahelise koalitsioonileppe koostamise juurde? Kuidas riik pääseb sinna vahele? Ma ei näe ühtegi võimalust. Ma ütlen veel kord: ma ei alahinda koalitsioonileppe tähtsust, aga ma ei näe ühtegi põhjust seda siia dokumenti sisse tuua. Sama kehtib tegelikult selle saja päeva kohta. Ma ei saa aru, miks esimesed sada päeva tõstetakse kuidagi kõrgemale kui kogu ülejäänud periood. Võib-olla peaks hoopis ütlema, et seda tuleb eriti jälgida

viimasel sajal päeval. Kui me sellise erandi teeme, siis me seame ühe perioodi tähtsamaks kui teised. Nii et *summa summarum* ma ütlen veel kord, et täna siia tulles ma arvasin, et on üks suur probleem, see väljatöötamiskavatsus. Aga nüüd on teine suur probleem veel ja see on plaan hakata nõudma Riigikogu liikmetelt väljatöötamiskavatsust. Ja kolmas probleem on koalitsioonileppe nii lai tõlgendus. Ma leian ka, et see eelnõu vajab olulist muutmist, ja Reformierakonna fraktsioon kindlasti need muudatusettepanekud teeb. Aitäh!

21:48 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 53 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 27. novembri kell 16.

---

9. 22:49 Maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (89 SE) esimene lugemine

21:49 Esimees Henn Põlluaas

Nüüd jõuame tänase päevakorrapunkti nr 8 juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 89 esimene lugemine. Palun kõnepulti ettekandjaks rahandusminister Martin Helme!

22:50 Rahandusminister Martin Helme

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tuleme teie ette maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seadusega. Selle seadusega võetakse üle direktiiv, mille järgi hakkame vahetama teavet maksuskeemide kohta, mis mõjutavad maksustamist, pangakontodealast teabevahetust ja tegeliku kasusaaja tuvastamist. Teabevahetuse laiendamise eesmärk on võidelda agressiivse maksuplaneerimise vastu ja saada senisest rohkem teavet võimalike lünkade kohta oma maksuseadustes.

Aruandekohustusega on selline skeem, millel on seos mis tahes välisriigiga ning mille tunnused vastavad ühele kriteeriumitest, mis sätestatakse ammendavalt rahandusministri määrusega. Agressiivne maksuplaneerimine ei ole muutumatute tunnustega määratletav. Seetõttu sätestatakse määruse tasandil kriteeriumid, mis võivad viidata agressiivsele maksuplaneerimisele või tehingutele, millega oma varasid peita. Kõik skeemid, mis nendele tunnustele vastavad, tuleb esitada maksuhaldurile. Peamine huvi on saada teavet riikide maksuseaduste vahelisi lünki kuritarvitavate agressiivsete maksuplaneerimise skeemide kohta. Tähelepanu all on eelkõige tulumaksukohustuse ulatusliku vähendamise või tulumaksu vältimise skeemid.

Teavet peavad esmajoones esitama Eestis tegutsevad nõustajad, kes on skeemi välja töötanud. Kolmandast riigist tellitud või ise välja töötatud skeemi kohta esitab teabe maksumaksja ise, seda ka juhul, kui skeemi välja töötanud advokaat või audiitor ei saa esitada teavet seadusest tuleneva kutsesaladuse kaitse tõttu. Kutsesaladuse hoidmise kohustusest võib klient advokaadi ka igal ajal vabastada. Eelnõusse on lisatud teavet andvat isikut kaitsev enese mittesüstamise õigus, mis võimaldab jätta esitamata teabe, mis süüstaks teda või tema lähedast isikut väärteo või kuriteo toimepanemises.

Skeem esitatakse Maksu- ja Tolliametile 30 kalendripäeva jooksul alates selle kliendile üleandmisest või skeemi rakendamise alustamisest. Maksu- ja Tolliamet saadab kogutud teabe Euroopa Komisjoni peetavasse keskregistrisse, mille kaudu on liikmesriikidel juurdepääs neid puudutavale teabele. Esimest korda peame saatma skeemide kohta teabe järgmise aasta oktoobris. Eelnõuga ei võeta üle normi, mille järgi võib maksuamet nõuda maksukohustuslastelt ka skeemi kasutamise aruandlust. Kui maksuhaldurile esitatakse teave skeemide müügi või rakendamise kohta, siis täiendav teave nende hilisema kasutamise kohta ei oma piisavalt olulist lisaväärtust.

Kõnealune seadus on planeeritud jõustumaks 2020. aasta 1. jaanuaril. Seda tuleb kohaldama hakata järgmise aasta 1. juulist. Minu poolt kõik, vastan ka küsimustele.

22:50 Esimees Henn Põlluaas

Jah, teile on üks küsimus. Aivar Sõerd, palun!

22:50 Aivar Sõerd

Austatud minister! Meil oli arutelu ka rahanduskomisjonis. Aga nüüd, kui ma seda eelnõu olen põhjalikult uurinud, näen, et selle suurim puudus on ikkagi määramatus. Määramatus selles osas, et mis skeemid on need, millest tuleb teavitada, ja mis skeemid on need, millest ei tule teavitada. Ma katsusin seda nagu mõista ja siis leidsin siit kooskõlastuste tabelist, et ka advokatuur ei ole sellest aru saanud. Nad küsivad rahandusministri määruse kohta, mis selle seaduse alusel kehtestatakse ja kus on need kriteeriumid, ning toovad hea näite, et eelnõu väljatöötamise lõppfaasis jäi ebaselgeks, kas teavitada tuleb ka tootmisüksuse Eestist madalama maksumääraga riiki kolimise soovitusel. Noh, nõustaja soovitab, et viige tootmine sinna, kus tööjõuga seotud maksukoormus on väiksem. Kas see on ka selline skeem, millest tuleb maksuhaldurit teavitada?

22:50 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! Jah, see on problemaatiline direktiiv. See on täiesti selge. See direktiiv ise on väga hägus, halvasti rakendatav ja kui luuleliselt öelda, siis sisuliselt on tegemist Euroopa Liidu tasemel kokkulepitud direktiiviga, mis ütleb, et maksupetturid peavad hakkama pettustest ise riigile teada andma. Ja rahandusministrile pannakse kohustus koostada see raamistik või kirjutada välja need tingimused, mis ajast alates ei ole tegemist enam maksude optimeerimisega, vaid maksualase petmisega. Kui me nendele tingimustele vastavalt näeme, et kusagil on maksupettus või maksupettuse oht, siis peaks kõik ise sellest teada andma.

Julgen ausalt tunnistada, et Rahandusministeeriumis ei oleks keegi ise sellist seadust hakanud välja mõtlema. See on direktiivi ülevõtmine ja direktiivi ülevõtmine nii vähe koormavas vormis kui üldse võimalik. Samuti on kasutatud ära kõiksugused võimalused, kus osa direktiivist on n-ö kohustuslik ja osa on võimalik vabatahtlikult üle võtta. Olen nõus, et ministri määrusel on väga suur sisuline osa selle seaduse rakendamisel. Aga ma arvan, et kuigi seaduse kehtima hakkamise tähtaeg on kirjas, on tegelikult võib-olla mõistlik oodata ja vaadata, kuidas teised riigid seda rakendama hakkavad, et üldse aru saada, kus suunas see asi liigub.

22:50 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud minister! Rohkem küsimusi ei ole. Palun siia kõnepulti ettekandjaks rahanduskomisjoni liikme Aivar Sõerdi!

22:50 Aivar Sõerd

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! Rahanduskomisjon arutas eelnõu 4. novembril ja eelnõu tutvustasid rahandusminister Martin Helme, eelkõneleja, ja Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialist Anneli Valgma. Tõepoolest, eelnõu käsitleb sellist skeemidealast teabevahetust, mis mõjutab maksustamist, finantskontodealast teabevahetust ja tegeliku kasusaaja tuvastamist. Ja nii nagu eelkõneleja rääkis, lähtub eelnõu eesmärgist vähendada agressiivset maksuplaneerimist ning suurendada riikide maksusüsteemide läbipaistvust.

Ma ei hakka eelnõu sisu rohkem kirjeldama, minister juba kirjeldas. Ma käiksin lühidalt läbi teemad ja küsimused, mis meil olid komisjonis arutelu all. Tõepoolest, minister selgitas selle eelnõu eesmärgi ja sisu ja komisjoni liikmed esitasid ka küsimusi. Komisjoni esimees tundis kõigepealt huvi selle vastu, et milliseid makse eelnõu puudutab. Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialist, kes kõigile küsimustele vastas, selgitas, et direktiiv reguleerib teabevahetust otsuste maksude osas. Ta rõhutas ka seda, et peamist ohtu nähakse selles, et kasum viiakse sinna riiki, kus see on maksuvaba, aga kulud sinna, kus need saab maksuvabalt maha arvata. Vot nii. Siis küsiti, kas eelnõu puudutab ka hindadega manipuleerimist. Ja tõepoolest oli vastus, et skeemide kriteeriumid on koos selgitustega lisatud Rahandusministeeriumi määruse kavandisse. Seejärel küsiti, et kellel tekib regulatsiooni alusel aruandekohustus. Rahandusministeeriumi peaspetsialist selgitas, et eesmärk on püüda eelkõige suur korporatsioone, kes on skeemid välja töötanud ja neid rakendavad. Täpsustati ka seda, kas regulatsioon puudutab igasuguse suurusega ettevõtteid. Vastus oli, et põhimõtteliselt nii see on, regulatsioon ei erista ettevõtteid suuruse järgi. Riigid vahetavad omavahel üsna palju infot ja uute skeemide ilmnemisel on võimalik regulatsiooni täiendada. Siinkõneleja küsis selle kohta, et kuna direktiiv hõlmab ka selliseid skeeme, millega on võimalik hoiduda finantskontode teabevahetusest, siis kas eelnõu puudutab ka rahapesu valdkonda. Rahandusministeeriumi peaspetsialisti vastus oli, et

regulatsioon on seotud ka rahapesuga. Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) töötas välja finantskontode teabevahetuse kaitsmise meetmed ja tegeliku kasusaaja peitmise skeemid ning see osa tuli juurde OECD-lt. Siinkõneleja tundis huvi veel selle vastu, et mis saab siis, kui ettevõtted pankade küsimustikest mööda hiilivad. Vastus oli, et maksunõustajad võivad tööpoolest soovitada skeeme, mis võimaldavad viia raha pangast välja sellisesse kohta, mis töötab nagu pank, aga sisuliselt ei ole pank. Näiteks võidakse soovitada paigutada raha kehandisse, mis sarnaneb pangakontoga, kuid ei vasta pangakonto infovahetuse kohustuse nõuetele, või hoida raha riigis, mis ei vaheta sellist infot üldse. Nii, siis küsiti veel, et kas see eelnõu on seotud ka krüptorahaga. Vastus oli, et seda võib tõlgendada nii ja naa – võib tõlgendada ka nii, et krüptovara kuulub selle regulatsiooni alla. Seejärel taheti veel täpsustada, et kas see eelnõu puudutab tööpoolest ainult direktiivi ülevõtmist, ja vastus oli, et jaa, see eelnõu puudutab ainult direktiivi ülevõtmist. Siinkõneleja küsis veel, kas renditööjõu skeemid kuuluvad samuti kõnealuse eelnõu reguleerimisalasse. Sellelegi oli vastus jaatav: kuuluvad. Siis küsis komisjoni esimees, et mis saab juhul, kui seda seadust vastu ei võeta. Vastus oli, et sellisel juhul on tegemist Euroopa Liidu rikkumismenetlusega ja trahvid võivad olla päris suured, sest tegemist on maksualast läbipaistvust puudutava teemaga, mistõttu on küsimus Euroopa tasemel erilise tähelepanu all. Muuseas, direktiivi koostamise ettepanek esitati juba Eesti Euroopa Liidu eesistumise ajal. Ja lõpuks küsiti, kas regulatsiooni saab kasutada ka näiteks konkurentsi piiramiseks ja meil aktsepteeritava maksude optimeerimise praktika takistamiseks. Vastus oli, et direktiiv puudutab eelkõige agressiivse maksuplaneerimise ohtu ja meil sellest aspektist vaadatuna suurt ohtu pole. Täna tähelepanu eest! Vastan küsimustele.

22:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 89 esimene lugemine lõpetada. Sellega on esimene lugemine lõpetatud ja määrان muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 27. novembri kell 17.15.

---

10. 23:02 Riigikogu otsuse "Riigi 2018. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu (77 OE) esimene lugemine

22:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna 9. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Riigi 2018. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu 77 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks rahandusminister Martin Helme!

22:02 Rahandusminister Martin Helme

Lugupeetud asespiiker! Head Riigikogu liikmed! Ma toon teie ette riigi 2018. aasta majandusaasta koondaruande. Sellest aruandest saate ülevaate, milliseid samme astus valitsus 2018. aastal maksumaksja raha kasutades meie majanduse, inimeste heaolu ja julgeoleku kasvatamiseks ning kuidas selle tulemusena muutus meie riigi varaline seis.

Aastat kokku võttes võib tõdeda, et me liigume õiges suunas: majandus kasvas 4,8%, inimestel läheb järjest paremini, keskmine palk kasvas 7,6%, tööga hõivatute arv suurenes 0,9% ja töötus kahanes 5,4%-ni.

Nüüd aga ülevaatlilikult valitsuse eesmärkide saavutamisest. Üheks üldeesmärgiks oli 2018. aastal Eesti rahvaarvu suurendamine ja see kasvas peaaegu 5000 inimese võrra, jõudes 1 323 824 inimeseni. Samas summaarne sündimuskordaja ei kasvanud loodetud kiirusega. Teiseks eesmärgiks oli ühiskondliku heaolu ja sidususe suurendamine. Suhtelise vaesuse määr ei ole viimastel aastatel väga kiiresti kahjuks alanenud, selles suunas tuleb tööd jätkata ja seda praegune valitsus ka teeb. Samas on kasvanud tugeva riigiidentiteediga inimeste arv. Samuti oli Vabariigi Valitsuse eesmärgiks Eesti väljaviimine aeglasest majanduskasvust. Selle eesmärgi täitmist hindame läbi tootlikkuse määra ühe hõivatud kohta – selle puhul on täheldatav kasvutrend, kuid see võiks kasvada kiiremini. Samas on õnnestunud tööturule tuua suuremal hulgal vanemaealisi inimesi.

Majanduskeskkonnast üldiselt rääkides võib öelda, et 2018. aastaks oli Eesti majandus kümme aastat

varem alanud globaalsest kriisist mitmes mõttes taastunud. Sellele aitasid kaasa nii välisnõudluse oluline tugevnemine kui ka jõuliselt kasvanud riigipoolsed investeeringud 2017. aastal. Kuna Eesti majandus oli 2018. aasta riigieelarve koostamise aegsete hinnangute kohaselt jõudnud tagasi oma potentsiaalsele tasemele ja tööhõive lõi ajaloolisi rekordeid, siis kasvatas valitsus omapoolseid investeeringuid. Tagantjärele tarkusena aga võime tõdeda, et Eesti majandus oli selleks ajaks üle kuumenenud ja riigipoolne täiendav stiimul polnudki otseselt vajalik.

Viimaseks, kuid kindlasti mitte vähem tähtsaks valitsuse eesmärgiks 2018. aastal oli riikliku julgeoleku hoidmine ja tugevdamine. Ka selles valdkonnas oleme eesmärgi täitnud. Kiirest majanduskasvust hoolimata on sõjaliste kaitsekulude osakaal koos vastuvõtva riigi kuludega sarnaselt varasemate aastatega üle 2% SKP-st.

Riigi majandusaasta koondaruanne on kokku pandud kõigi avaliku sektori üksuste aruannete alusel. See koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamisaruandest ning sisaldab andmeid riigi, kohalike omavalitsuste, valitsussektori ja avaliku sektori kohta tervikuna.

Valitsussektoril oli 2018. aasta 31. detsembri seisuga vara kokku 17,08 miljardi euro väärtuses, sellest enamiku moodustas põhivara, mille täpne väärtus oli 13,39 miljardit eurot. Võrreldes eelmise perioodiga kasvas vara väärtus 566,2 miljonit eurot. Kohustisi oli kokku 6,23 miljardi euro väärtuses ning need kasvasid eelmise perioodiga võrreldes 487,3 miljonit eurot. Laenukohustus vähenes 2018. aastal 31,5 miljonit ja moodustas aasta lõpus 2,02 miljardit eurot. Stabiliseerimisreserv jäi samasse suurusjärku kui eelmise perioodi lõpus ja see oli 411,5 miljonit eurot. Kui täpne olla, siis kahanes see varasema aastaga võrreldes 0,2%. Likviidsusreserv vähenes 9%, saavutades aasta lõpuks väärtuse 676,6 miljonit eurot. Valitsussektori tulud moodustasid 2018. aastal 9,89 miljardit eurot ja võrreldes 2017. aastaga kasvasid need 857,5 miljonit ehk 9,5%.

Tuludest suurenesid kõige enam sotsiaalmaks ja sotsiaalkindlustusmaksed – summa 320,4 miljonit eurot ja kasv 12,1% – ning käibemaks – summa 125,8 miljonit eurot ja kasv 6,9%. Valitsussektori kulud ulatusid 9,72 miljardi euronit, kasvades aastaga 988,7 miljonit eurot ehk 11,3%. Kuludest kasvasid kõige rohkem antud toetused, mida oli 543,3 miljonit eurot ja mille kasvuprotsent oli 13,4. Nende hulgas olid toetused töötutele ja töövõimetoetused, mis kasvasid 118,6 miljonit eurot ehk 138,9%, ning peretoetused – summa 79,2 miljonit eurot ja kasv 17%. Investeeringuid tegi valitsussektor 2018. aastal kokku 978 miljoni euro eest. Seda on 54,5 miljonit eurot rohkem kui 2017. aastal ja kasv on 5,9%. Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon oli 2018. aastal puudujäägis 0,6%-ga SKP-st ehk 146 miljoni euroga. Sellest keskvalitsuse puudujääk oli 1% SKP-st ja osaliselt tasakaalustas seda kohalike omavalitsuste ja sotsiaalkindlustusfondide ülejääk, esimesel +0,2% ja teisel +0,3% SKP-st. Keskvalitsuse puudujääk tulenes peamiselt hoogsalt kasvanud investeerimistegevusest – seal oli kasv 15% –, suurenenud maksetest Euroopa Liidu eelarvesse – kasv 36% – ja tegevuskulude sihtfinantseerimisest – kasv 22%. Teisest küljest vähenes 23% võrra intressi- ja omanikutulu. Sotsiaalkindlustusfondide tulemlüüasa ootusi nii haigekassa kui ka töötukassa osas, seda põhjustas sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksete väga hea laekumine. Kohalike omavalitsuste ülejääk tulenes samuti peamiselt tulumaksu tugevast laekumisest.

Majandusaasta koondaruanne läbib enne Riigikogule esitamist ka Riigikontrolli auditi. Riigikontroll leidis, et 2018. aasta raamatupidamise aastaaruanne kajastab kõigis olulistes osades riigi finantsseisundit ning lõppenud aruandeperioodi majandustulemusi ja rahavoogusid õiglaselt. Riigikontrolli kontrollaruande kohaselt on riigi majandustehingud olulises osas sooritatud kooskõlas riigieelarve seadusega ning 2018. aasta riigieelarve seaduse ja selle muutmise seadusega. Nagu ka eelmistel aastatel, tegi Riigikontroll oma aruandes ettepanekuid riigi finantsjuhtimise ja sisekontrollisüsteemide kohta. Puudutatud ministrid valdavas osas nõustusid esitatud soovitustega ja lubasid neid oma edasistes tegevustes arvestada või selgitasid Riigikontrollile täpsemaid asjaolusid. Lugupeetud Riigikogu! Ma palun teil kinnitada "Riigi 2018. aasta majandusaasta koondaruanne". Täna tähelepanu eest ja vastan hea meelega ka küsimustele!

22:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on tõepoolest küsimusi. Maris Lauri, palun!

22:10 Maris Lauri

Aitäh! Lugupeetud minister! Valitsuse üks eesmärk oli heaolu ja sidususe suurendamine. Täpsemalt oli eesmärk vähendada suhtelise vaesuse määra 15,5%-ni, kuid reaalselt ei ole seda juhtunud. Suhteline

vaesus on hoopistükki kasvanud. Kui siin tulumaksuga trikke tehti, siis jõuti lõpuks selleni, et vanemaealiste seas on suhteline vaesus selle tagajärjel hoopis kasvanud, kuigi räägiti, et asi peaks minema paremaks. Milline on teie hinnang sellele, et sihitatud eesmärgist on õnnestunud nii suurelt mööda minna?

22:11 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! Kõigepealt pean ma muidugi sissejuhatuseks ütlema, et institutsiooni mõttes räägin ma küll valitsuse eesmärkidest, aga me ju kõik saame aru, et 2018. aastal oli ametis teine valitsus teiste eesmärkide ja teiste ministritega. Nii et selles mõttes on see tagasivaade ja ma arvan, et vähemalt reformierakondlased peaks teadma, kui manipulatiivne number on suhtelise vaesuse number. Mida kiiremini kasvab meil palk, sissetulek, seda kergem on sellel n-ö sissetulekute alumisel otsal kukkuda suhtelisse vaesusesse. Me võime seda suhtelist vaesust nii- ja naapidi vaadata – ta kindlasti on mingi indikaator, midagi ta mõõdab –, aga me võime ka rahulikult öelda, et ta näitab meile kiiret palgakasvu mingites palgaviiludes.

22:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

22:12 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud minister! Ma vaatan seda Riigikontrolli aruannet, eelmise majandusaasta aruannet, ja näen, et siin on välja toodud, et eelmisel aastal oli riigikassa rahavoog 179 miljoni euroga miinuses, sellel aastal on 250 miljoni euroga miinuses. Ja mulle tuleb meelde, et ma küsisin teabenõudega välja teie järgmise aasta eelarve, seal on kassaline rahavoog 453 miljoni euroga miinuses. Ma löin kiiresti kokku: 880 miljonit kolme aastaga, see on ligi miljard. Te olete küll lubanud riigikassasse raha juurde tuua – seal oli rahapesu trahviraha miljardi ulatuses ja enne valimisi lubasite Trumpilt vist kaitsekuludeks miljardi –, ent enne, kui need teie miljardid kohale jõuavad, jookseb kassa tühjaks. Aga kui tõsiselt rääkida, siis millest see ikkagi tuleb, et kolm aastat järjest on rahavoog nii suures ulatuses negatiivne. Rahandusministeerium põhjendas seda euroraha ebastabiilse laekumisega. Aga mis seal ikkagi lahti on?

22:13 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! No mis seal ikka lahti on! Ülekulutamine oli lahti. Jah, aga sellega ma küll nõus ei ole, et reserv jookseb tühjaks. Reserv on vähenenud, aga osa neist laenudest, mis on võetud näiteks sellel, jooksva aastal, on osaliselt juba tagasi makstud, need olid lühiajalised laenud. Nii et aasta lõpuks on see miinus tegelikult väiksem, kui ta siin aasta keskel oli. Ja loomulikult on see osa sellest, mis juhtus 2018. aasta eelarvega. Prognoosid olid liiga optimistlikud ja ka rahvusvahelised, ütleme siis, hinnangud majanduse seisuga olid optimistlikud. Majanduse potentsiaali hinnati valesti, teatud maksulaekumisi hinnati valesti ja sellest hinnangust lähtuvalt kulutati väga uljalt. Sellest tekkinud eelarvemiinust on tulnud nüüd tagantjärele korrigeerida ja see võtab aega rohkem kui ühe aasta. Sellest see kõik ongi tekkinud, aga küll ma need Ameerika rahad ka ära toon.

22:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riina Sikkut, palun!

22:15 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Mul on üks tähelepanek, üks küsimus. Kas ainult mulle tundub, et see tagasivaatav dokument on kuidagi konkreetsem ja annab riigi situatsioonist selgema pildi kui see uue aasta plaan, mida me täna arutasime, või te jagate minu seisukohta? Ja teiseks, mis te arvate mõttest, et tegelikult võiks majandusaasta aruannet arutada varem, juba kevadel, ja et see võiks olla näiteks sisendi riigi eelarvestrateegiase? Nüüd on raamatupidamine ju suuresti elektrooniline. Varem, ma saan aru, kui KOV-ide raamatupidamist pidi käsitsi konsolideerima, võttis see kauem aega ja saimegi valmis novembriks. Aga nüüd, kui see kõik automaatselt kokku jookseb, oleks võimalik riigi tulude, kulude ja varade pilt kokku joonistada juba pool aastat varem.

22:16 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! Küllap on õigus, et tagantjärele tegevuse kokkuvõtmine või hindamine ongi konkreetsem, see formaat ongi konkreetsem kui eelarve. Ja vahe on ka selles, et meie praegu menetletav 2020. aasta eelarve on ju tegevuspõhine eelarve, mis on teistmoodi üles ehitatud ja mille puhul ka mul endal on soov, et see muutuks tulevikus detailsemaks. Ettepanek saada koondaruanne valmis varem – see on teoreetiliselt võimalik ja kui tahta pingutada, siis ei ole see ju tõesti midagi üle mõistuse. Aga peamine põhjus, miks ta praegu on jäänud sügisesse, on see, et siin tõepoolest pole koos mitte lihtsalt kohalike omavalitsuste aruanded, vaid siin on koos ka riigile kuuluvate äriühingute ja sihtasutuste aruanded, mis seaduse järgi peavad esitatud olema 30. juuniks. No me võime teoreetiliselt öelda, et koondaruanne võiks valmis olla septembriks või augusti lõpuks. Aga ilma seda süsteemi muutmata, mida meil siiani on majandusaasta aruannete puhul rakendatud, aprilliks see aruanne valmis ei saa.

22:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristina Šmigun-Vähi, palun!

22:17 Kristina Šmigun-Vähi

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Põhimõtteliselt see, mida te praegu kaitsete ja millest meile ülevaadet annate, on eelmise valitsuse kätetöö. Minu küsimus on aga selline, et mida tänane valitsus kavatseb teha suhtelise vaesuse osas.

22:18 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! Erakorralise penionitõusu.

22:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Maris Lauri, palun!

22:18 Maris Lauri

Aitäh! Ma tulen ka korraks selle suhtelise vaesuse näitaja juurde. Teie vastusest minu esimesele küsimusele võis välja lugeda, et kõige kindlam tee selle vastu võitlemiseks on lõpetada palgatõus. Ma loodan, et te päris sedasi ei mõelnud, aga teie kõnest tuli nii välja. Mina tahaksin rääkida hoopis nendest tabelitest, kus tuuakse välja sihtmäärad, mis on nüüd ka meie riigieelarve osaks. Need sihtmäärad on tihtipeale absurdsed. Ma toon teile näite: 2018. aasta tööhõive määra sihttase oli 75,4% ja tegelik määr oli 79,2%. Selle põhjal tuleks teha järeldus, et me peame pingutama selle nimel, et tööhõivet vähendada, mis ilmselt ei ole päris adekvaatne siht. Mis te ette võtate, et selliseid jaburaid sihtmärke meil järgmises eelarves ja üldse sellistes dokumentides enam ei oleks?

22:19 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! Mul on keeruline lubada, et ma midagi ette võtan, sest mõne teise küsimusega öeldakse, et konkreetsem ja mõõdetavam on liiga vähe. Iseenesest on see õige, et riigis seatakse selged eesmärgid või pannakse paika mingisugused selged mõõdikud, mille põhjal me saame tagantjärele hinnata, kas tegevused on olnud ratsionaalsed ja viinud mingi tulemuseni. Me kõik teame, kuidas avalikus sektoris osatakse endale ülesandeid välja mõelda ja nende jaoks raha küsida ja seda raha siis usinasti kulutada, ilma et pärast oleks võimalik öelda, et maailmas midagi muutus. Selles mõttes ei ole need sihtmäärad valed, selles osas on need minu arvates vajalikud. Õigustatud on küsimus siis, kui need sihtmäärad on laest võetud või on dokumentatsiooni pandud sellised eesmärgid, mis on kas täiesti ennustamatud või mis aasta-aastalt lähevad märgist väga mööda. Need ju oma tegelikku eesmärki ei täida. Need ei anna meile mingisugust adekvaatset juhtimisinfot.

Siinjuures peab ka ütleva, et üks neid sihtmäärasid või sihttasemeid fikseerivad ju valdkonnad ise. Ma olen istunud ühes avalik-õiguslikus asutuses, kus täpselt samamoodi määrati endale sihttasemed, mida seejärel mõõdeti. Ja see olukord oli selline, kuidas nüüd öelda, selline vana kana ja vana kuke vaheline nali, et kana ei tahtnud piisavalt kiiresti eest ära joosta, et kukk ta ikka kätte saaks, ja kukk ei tahtnud piisavalt kiiresti järele joosta, et kana mitte kätte saada. Tase pandi täpselt nii kõrge, et natuke nagu oleks edasiminekut, aga nii madal, et kuidagi selle täitmisega hätta ei jäädaks. Eks ta mingis mõttes selline iseendale illusiooni loomine võib vahel olla küll. Aga see sõltub ikkagi valdkonnast ja sellest, kui

tõsiselt valdkonnad sellesse suhtuvad. Rahandusministeerium saab eelarve tegemise käigus kahtlemata, noh, ütleme niimoodi, teataval moel üritada olukorda standardiseerida ja motiveerida, sellele rohkem tähelepanu pöörata. Aga lõppkokkuvõttes kirjutab need numbrid kokku ikkagi iga ministeerium ise.

22:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Riisalo, palun!

22:21 Signe Riisalo

Aitäh, hea juhataja! Härra minister! Arutame siin 2018. aasta majandusaasta koondaruannet. Valitsusjuht oli sellel aastal Jüri Ratas, kes ka täna on valitsusjuht. Kolleeg Sõerdi küsimusele te vastasite, et mis seal ikka oli, ülekulutamine oli. Kui kõrgeks te hindate riski, et ülekulutamine on toimunud 2019. aastal ja võib juhtuda ka 2020. aastal?

22:22 Rahandusminister Martin Helme

Aitäh! Arvestades seda, et rahandusministriks olen mina, hindan ma seda riski väikeseks.

22:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd ma palun kaasettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Aivar Koka.

22:22 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Riigikogu rahanduskomisjon arutas eelnõu 77 esimeseks lugemiseks ettevalmistamist oma 4. novembri istungil. Rahandusminister andis ülevaate koondaruandest ja 2018. aasta tulemustest ning vastas komisjoni liikmete küsimustele. Istungil osales riigikontrolör Janar Holm, kes andis ülevaate Riigikontrolli arvamusel 2018. aasta koondaruande kohta.

Eelnõu näeb ette kiita heaks riigi auditeeritud 2018. aasta majandusaasta koondaruanne, mis koosneb tegevusaruandest, raamatupidamise aruandest, informatsioonist kohaliku omavalitsuse üksuste ning avaliku ja valitsussektori kohta. Aruande juurde kuulub ka Riigikontrolli kontrollaruanne. Riigikontroll tõdes, et riigi 2018. aasta raamatupidamise aastaaruanne kajastab kõigis olulistel osades riigi finantsseisundit ning lõppenud aruandeperioodi majandustulemust ja rahavoogusid õiglaselt. Riigikontrolli hinnangul annab riigi 2018. aasta eelarve täitmise aruanne – mis näitab eelarve tulusid 9,95 miljardit, kulusid 9,8 miljardit, investeeringuid 465,5 miljonit ja finantseerimistehinguid 49 miljonit eurot – usaldusväärset teavet riigi kogutud tulude, tehtud kulude, investeeringute ja finantseerimistehingute kohta. Riigikontrolli arvates on riigi majandustehingud olulises osas sooritatud kooskõlas riigieelarve seadusega, 2018. aasta riigieelarve seadusega ning 2018. aasta riigieelarve seaduse muutmise seadusega. See tähendab, et riigieelarve seaduse täitmisel Riigikontroll olulisi vigu ei leidnud. Komisjoni liikmed esitasid nii Janar Holmile kui ka Martin Helmele küsimusi, millele nad said ka vastused.

Komisjon langetas järgmised konsensuslikud otsused: võtta eelnõu päevakorda kolmapäeval, 13. novembril 2019. aastal, esimene lugemine lõpetada, määrata komisjonipoolseks ettekandjaks eeskõneleja ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 20. november kell 17.15.

22:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 77 esimene lugemine lõpetada. Sellega on ka esimene lugemine lõpetatud ja määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 20. novembri kell 17.15.

---

11. 23:25 Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2018.–2019. aastal

22:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna kümnes päevakorrapunkt on ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2018.–2019. aastal. Ettekandjaks palun riigikontrolör Janar Holmi! Head kolleegid, tuletan meelde, et selle päevakorrapunkti menetlemisel on igal Riigikogu liikmel võimalik esitada ettekandjale üks suuline küsimus. Palun!

22:26 Riigikontrolör Janar Holm

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Head hilist õhtutundi! Riigikontroll saadab parlamendile igal aastal mitukümmend aruannet, nendest kahe sisu on täna siin Riigikogu arutada. Esimene on audit riigi majandusaasta aruande kohta, millest just äsja rääkis lugupeetud rahandusminister. See aruanne käib riigi raha ja muu vara kohta. Ja teine on aastaraport, mis käsitleb olulisemaid probleeme riigi majanduses ja halduses. Koos vaadates ja üksteist täiendades moodustavad need raportid parlamendi jaoks ülevaate riigi vara kasutamisest ja säilimisest. Tänavuses aastaraportis, mille esitasin üleile Riigikogu esimehele, on seekord fookuses Eesti e-riigi tervis ja elujõud. Miks just selline teema? Aga sellepärast, et Eesti on endale maailmas nime teinud just e-riigina. Eesti tegi ühena esimestest riigivalitsemises ja avalikes teenustes nn tiigrihüppe ja suundus edukalt digimaailma. Meie e-riigi edulool on kõik tunnused, et olla see kauaotsitud müütiline Eesti Nokia. Kuid tänasel päeval ei taha paraku keegi enam olla Nokia, sest sellest on saanud vaikne paik. Arengu puhul ajalugu ei loe. Vastupidi. Kuulsusrikas ajalugu ja saavutatud edu võivad toita rahulolu ja mugandumist, aga lõpuks tuua seisaku. Tänapäeval suudavad edu hoida vaid need riigid, kes väldivad takerdumist tehnoloogiasse, mis on oma aja ära elanud. Elu näitab, et kui IT-lahendusi pidevalt ei uuendata, hakkavad infosüsteemid lõpuks dikteerima poliitilisi valikuid. Usun, et küllap paljud teist on eelnõude menetlemisel näinud olukordi, kus vajalikud otsused lükatakse edasi just seetõttu, et infosüsteemides ei ole mõistliku kiiruse ja mõistliku rahaga võimalik teha muudatusi, mida on otsuse rakendamiseks vaja. Jah, mõnikord võivad sellised olukorrad ära hoida asjatut kiirustamist, kuid loomult takistavad need poliitilisi protsesse. Teatava liialdusega öeldes on selline olukord ohuks ka demokraatiale.

Palju on räägitud tiigrihüppest. Tiiger on territoriaalne loom. Ta teab, kus ta parajasti on. Ja meie e-tiiger peaks seda samuti teadma. Meie e-riik on küll Eesti rahvusliku uhkuse allikas, kuid paraku on meie e-tiiger mõnevõrra peataolekus. Ta ei tea, kus ta parasjagu on ja kui suur on tema pesakond. Ehk me ei tea, mis see uhkus meile maksma läheb, ning raske on saada selget pilti, kui palju ja milliseid infosüsteeme ja andmebaase Eesti riigil on. Aastaülevaadet ette valmistades tundis Riigikontroll huvi, kui suured on IT-investeeringud, samuti IT-ga seotud haldus- ja personalikulu. Selgus, et sellist tervikülevaadet paraku ei ole. Lihtsam oli saada infot selle kohta, kui palju raha on ministriumide hinnangul IT-vallas puudu. Sellepärast tuleks Rahandusministeeriumil koos Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga luua kõigepealt ülevaade IT-kulude tegelikust seisust. Poliitilises maailmas on teatavasti väga peibutav öelda, et jälle kärbitakse riigiasutuste majanduskulusid. See toob populaarsust. Paraku on IT-süsteemide halduskulud alates 2003. aastast liidetud riigiasutuste tavaliste majanduskulude hulka. Ja see tähendab, et surve alla satuvad tihtipeale just need IT-tegevused, mis on vajalikud süsteemide käigushoidmiseks, sest hooldamist ei saa esitada kui uut säravat töövõitu. Arvestades IT-sektori tähtsust, tasuks tõsiselt kaaluda võimalust hakata IT-süsteemide ülalpidamiskulu ja IT-investeeringute kohta eraldi arvestust pidama. Kui me defineerime vägagi täpselt, mis on ja mis ei ole kaitsekulud, siis võiks ju ka IT-kulude samasugune määratlemine olla igati põhjendatud. Kuna Riigikontroll ei leidnud infot keskvalitsuse IT-kulude kohta, tegime katse ise selline ülevaade kokku panna. See õnnestus küll vaid osaliselt, kuid andmed olid siiski piisavad, et tajuda kulude dünaamikat. Selgus, et IT-valdkonnas on personali- ja halduskulu viimase kahe aasta jooksul kasvanud ca 1/3 võrra. Tõsi, seda küll peamiselt IT-töötajate hulga suurenemise, mitte nende palgatõusu tõttu. Selles olukorras ei suudeta võistelda erasektori palkade kasvuga. Nii on riigiasutustes hulk IT-ametikohti täitmata ja tööjõu voolavus suur. Kulude suurenemine on samas paratamatu, kui tahame, et e-riik areneks ja olemasolevad infosüsteemid toimiks.

Austatud parlamendiliikmed! Uute IT-arenduste puhul on valitsus kasutanud ennekõike Euroopa Liidu toetusraha. Seda ei saa aga kasutada juba töötavate süsteemide ülalpidamiskulude katteks. Eesti enda maksuraha aga napib. Samuti pole infosüsteemide korrastamine ja hooldamine võrreldes uute infosüsteemide loomisega piisavalt atraktiivne ega nähtav. Investeeringud kõigile nähtavasse fassaadi toovad rohkem tähelepanu kui näiteks laguneva elektrisüsteemi väljavahetamine. Siit koorub järjekordselt välja vana probleem: soov pidevalt pakkuda uusi ja läikivaid asju olukorras, kus

hädavajalikud põhifunktsioonid on jäänud tähelepanuta. Nagu lõputu ringina kerkivad varemete vahele uued hooned, mis peagi kuuluvad ise varemete hulka. Mida enam me digiriigile toetume, seda rohkem peame ka digitiigri hooldamisele panustama. Kui minu asemel seisaks siin zooloog Aleksei Turovski, siis küllap ei jäta ta ütlemata, et tiiger veedab ligi poole ärkveloleku ajast oma kasuka eest hoolitsedes. Vastasel juhul kannatavad tema tervis ja hüppevõime ning lõhn reedaks ta enne, kui ta sihtmärgini jõuab. Nii on ka e-tiigriga. Meil ei ole pääsu lisakulutustest, kui tahame hoida tiigrit hüppevõimelisena. Raha on vaja nii selleks, et praegused e-teenused toimiks, kui ka selleks, et uuendada vananenud IT-lahendusi ning võtta optimaalses tempos kasutusele uut tehnoloogiat. Selleks, et luua investeringute kohta süsteemne plaan, tuleks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile anda selgem juhtroll, seda ka järelevalve ja IT-arenduste tehnoloogilise kavandamise vallas.

Head kuulajad! Eesti e-loo üks tähelepanu pälvinud koostisosa on e-tervise süsteem. Digiretsepti lahendus ja patsiendiportaali on suur samm edasi. Aga e-tervise projekt on vastuoluline – pealt läigib, seest logiseb. Üleriigiline digiregistratuur, mis pidi tööle hakkama 2008. aastal, hakkas toimima alles 11 aastat hiljem, tänava augustis. Digiregistratuuri esialgne rakendus sai küll valmis ja võeti vastu, raha kulutati ära, kuid kasutama seda ei hakatud. Ja nüüd tuli välja töötada uus infosüsteem. Või vaatame sellist teemat nagu e-tervise süsteemi kasutusmugavus. Selle asemel, et aidata patsiente, peavad arstid põhjendamatult palju aega pühendama klikkimisele, et klapihoida haiguslugude kokkuvõtteid ja saada ülevaade patsiendi seisundist. Tervelt 65% Riigikontrolli küsitlusele vastanud haiglatest pidas e-tervise süsteemi kasutamist ebamugavaks. 45% vastajatest osutas, et nad ei saa e-tervise süsteemist kätte kõiki raviks vajalikke andmeid. Näiteks kui kiirabiautost pannakse EMO arstide suunas teele info patsiendi kohta, on edastataval kiirabikaardil suisa 24 lehekülge, kust vajalikku infot otsida – seda kõike pingelolukorras.

Alles neli aastat tagasi kiideti heaks Eesti e-tervise strateegia koos uute ja ambitsioonikate eesmärkidega. Samas on varasemad eesmärgid endiselt saavutamata. Tekib küsimus, miks küll sedavõrd olulises valdkonnas pole pikalt teadaolevaid probleeme lahendada suudetud. Miks on nii, et teatud teemade puhul jõutakse poliitilise ja administratiivse tahte toel kiiresti triumfini ehk osa probleeme lahendatakse linnutiivil ja raskusi trotsides, aga teiste oluliste asjade puhul see nii ei ole? E-tervise puhul ei ole tegemist mitte niivõrd infotehnoloogilise probleemiga, kuivõrd teema pikaajalise alajuhtimisega ja omanikutunde puudumisega.

Lugupeetud kuulajad! On tõsi, et igapäevaelu üha suurem digiteerimine aitab muuta teenused kättesaadavamaks, info kogumise kiiremaks ja süsteemid tõhusamaks. Kuid kõige hea kõrval on sel paraku ka oma pahupool: see annab tõhusama võimaluse eskaleerida rumalust ja bürokraatiat. Digimaailmas on palju lihtsam küsida infot, mida tegelikult ilmtingimata vaja ei ole. Sellisel viisil on võimalik märkamatu klikki klikki haaval asjatult inimesi ja organisatsioone üha enam ja enam koormata. Lähiajal saab Riigikontrollil kaante vahele aruanne, milles analüüsisime hoolekande kohta andmete kogumist. Näiteks selgus auditi käigus, et Sotsiaalministeriум on teinud omavalitsustele ülesandeks esitada S-veebi keskkonnas regulaarselt 11 hoolekandevaldkonna aruannet. Kokku on neis 793 andmevälja. Vallad ja linnad ise nii detailseid andmeid ei vaja, ka Sotsiaalministeriumi enda esitatud kasutusnäited viitavad paljude andmete puhul pigem nende ühekordse kasutamise vajadusele. Näiteks on küsitud seal andmeid, mida on kasutatud vaid ministri visiitide ettevalmistamiseks või artiklite kirjutamiseks. Sotsiaalministeriумil tuleks kiiremas korras vabastada omavalitsused mõttetust andmekorjest. Aga peale selle, et Sotsiaalministeriум koormab liigselt omavalitsusi, ei jää ka mitmed omavalitsused võlgu – nemad koormavad omakorda abivajajaid. Nad küsivad andmeid, mis on mujal juba olemas või mida tegelikult teenuse osutamiseks ei kasutata. Kui näiteks ühes omavalitsuses piisas toimetulekutoetuse saamiseks 17 lahtri täitmisest, siis teises ootas taotlejat juba kolm korda pikem, 50 lahtriga vorm.

Toon teile veel ühe näite e-lahendusega loodud mugavast võimalusest bürokraatiat suurendada. Paar kuud tagasi võis Eesti Rahvusringhäälingu portaalist lugeda artiklit, kus Tartu Ülikooli hankeosakonna juhataja kirjeldas minikonkursside korraldamist enne ja pärast riigihangete registri arendust. Varem tähendas minikonkursi puhul hinnapakumise küsimine seda, et saadeti laiali lihtne e-kiri, seevastu nüüd tuleb sama töö teha ära vastavas infosüsteemis. Uues olukorras kuluvat ülikooli väitel ühe minikonkursi korraldamiseks 100 hiirekliki ja 50 minutit. Kui ülikool teeb reisiteenuste ostmiseks keskmiselt üheksa hinnapäringut päevas, siis tähendab see, et ainuüksi reisiteenuste hinnapakumiste menetlemiseks peaks ülikool tööle võtma täiskohaga klikkija. Artiklis tunnistas probleemi olemasolu ka Rahandusministeriум, kuid ühtlasi lüüdis, et kiiret lahendust ministeriум ei näe. Las klikivad!

Paraku tuleb tõdeda, et paljud jaburad bürokraatlikud piirangud ja nõuded, mille all ägame, kannavad firmamärki "Made in Estonia". Kui vaid aega oleks, siis räägiks hangetest pikemalt. Riigikontroll teeb sellel teemal praegu ka auditit. Näiteks jõustus kaks aastat tagasi uus riigihangete seadus, mille üks eesmärke oli lihtsustada riigihanke menetlust. Audit käigus suheldes selgus, et mitmed asutused ei näe seda lihtsustamist kusagil. Tõsi, Rahandusministeerium on tänaseks asunud koondama asutuste ettepanekuid selle kohta, kuidas lihtsustamiseks muudetud seadust uuesti lihtsustada. Kahjuks lubatakse lihtsustamise eelnõu Riigikogusse jõudmist alles järgmisel aastal. Tekib küsimus, miks ei võiks ka näiteks seda seadust, mis koormab avalikku sektorit, muuta infoühiskonnale väärilise kiirusega, näiteks agiilse õigusloome käigus viiepäevase kooskõlastustähtajaga.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu tänase ettekande alguses mainisin, on minu ülevaate traditsiooniliseks osaks ka hinnang eelmise aasta raamatupidamise aastaaruandele. Ja sama traditsiooniliselt saan kinnitada, et riigi raamatupidamise aastaaruanne kajastab riigi finantsseisundit ning lõppenud aruandeperioodi majandustulemust ja rahavoogusid olulises osas õiglaselt. Ja nii nagu on teinud minu eelkäijad riigikontrolöri ametis – kahel korral Mihkel Oviir ja kolmel korral Alar Karis –, ei saa ka mina jätta küsimata analoogset küsimust, mille äsja esitas Riina Sikkut: mis kasu on 2018. aasta koondaruandest 13. novembril 2019. aastal, kui juba peagi võtate siin saalis vastu 2020. aasta riigieelarve? Muidugi, kui võtate. Sellelaadse küsimuse üle on Riigikontrollis pead murtud juba vähemalt 15 aastat. Vahetult enne jooksva aasta lõppu on eelmise aasta majandusaasta aruannet Riigikogus kinnitatud juba mitukümmend aastat, seda nii enne e-riiki kui ka e-riigi ajal. Seevastu Rootsisis esitatakse finantsaruanne parlamendile juba aprillikuus, Soomes mõnevõrra hiljem. Aga mõlemal juhul on seda aruannet võimalik kasutada järgmise aasta riigieelarve koostamisel. Eestiski võiks ehk arutada, milline peaks olema selle aruande sisu, et sellest oleks praktilist kasu ka kellelgi teisel peale tulevaste raamatupidamisarheoloogide. Lisaks arvan, et riigi majandusaasta koondaruandes on võimalik oluliselt lihtsamalt ja selgemalt öelda, milleks raha kulutati ja mida selle eest saadi, ning seda, mis jäi saavutamata ja miks, esitades tõesti ainult kõige olulisema info. Tuleks mõelda sellegi üle, kas tänapäeval üldse on sellisel kujul aastaaruannet vaja. Tehnoloogilised lahendused võimaldaks ju *online*-režiimis näidata pidevalt riigi majandusnäitajaid ja teha neist igal hetkel n-ö pildistusi-väljavõtteid. Austatud Riigikogu! Lõpetuseks mõned sõnad ka riigieelarve teemal. Rahandusministeeriumi ekspertidel on viimasel ajal kombeks peaaegu kõikide eelarvet ja aruandlust puudutavate küsimuste ja probleemide puhul öelda rahustavalt, et kõik mured lahendab tegevuspõhine eelarvestamine. Aga ei lahenda. Vastupidi. Iga-aastane riigieelarve on aasta-aastalt järjest vähem arusaadav ja informatiivne. Seda on Riigikontrollile aastate jooksul kurtnud paljud Riigikogu liikmed, sõltumata sellest, kas nad on parasjagu opositsioonis või koalitsioonis. Järgmise aasta riigieelarve puhul täismahus käivitatud tegevuspõhine eelarvestamine on seevastu andnud täiesti uued võimalused muuta dokument veelgi keerulisemaks. Kusjuures probleem ei ole tegevuspõhises eelarvestamises, mille korral infot esitatakse programmide kaupa. Põhinegu eelarve millel tahes, arusaadavalt peab saama seda ikka esitada – eriti digiajastul.

Valitsus on otsustanud teha riigieelarve revisjoni. Selle revisjoni käigus oleks mõistlik teha ka riigieelarve dokumendi ja majandusaasta aruande revisjon. Kui riigi strateegilist arengut suunavast keskest dokumendist on otsustajatel ja avalikkusel võimalik lihtsamini aru saada, annab see ka võimaluse teha paremaid kokkuvõtteid. Võtsin siia kaasa ühe mõtte tänavusest kevadest. Praegune valitsus astus ametisse 29. aprillil, kõigest üks kuu ja kaks päeva enne seaduses ettenähtud riigi eelarvestrateegia esitamise tähtaega. Strateegia esitati tähtajaks. Oleks võinud halvemini minna. Kui valitsus oleks pikemate koalitsiooniläbirääkimiste tõttu ametisse astunud näiteks kuu aega hiljem, siis oleks aega jäänud kaks päeva. Sel korral nii ei läinud, kuid järgmistel kordadel võib minna.

Arvan, et finantsplaneerimise kvaliteedi huvides oleks tulevikku silmas pidades mõistlik võimaldada suuremat paindlikkust – leppida kokku miinimumaeg valitsuse ametisse astumisest eelarvestrateegia esitamiseni, olgu see kas või üks kuu –, et valitsusele oleks tagatud minimaalne aeg sisulisteks debattideks. Lisaks tuleb tähele panna, et eelarve koostamise protsessis oleme sellel aastal seadnud endale mingil põhjusel sihiks uued kõrgused, mida kangelaslikult ületada. Nimelt näeb nüüdne seadus ette, et eelarvestrateegiaga samas ajakavas ehk kevadel tuleb valitsusel heaks kiita ka järgmise aasta riigieelarve eelnõu. Just nimelt eelnõu, mitte kavand, nagu tavapäraselt. Kas on mõistlik teha aastaks kaks riigieelarve eelnõu, üks kevadel ja teine sügisel? Miks on vaja enne suvist majandusprognoosi näha riigieelarve seadusega vaeva niivõrd detailselt, kui me kõik ju tegelikult teame, et kevadine dokument ei saa olla tõsiselt võetav ning tegelik eelarve valmib sügisel?

Kokkuvõtteks. E-täht e-Eesti ees ei peaks tähendama ainult elektroonilist Eestit, vaid see võiks tähendada ka efektiivset Eestit, eesmärkidega Eestit ja energilist Eestit. Selleks, et võidelda asjatu asjatamisega, ei lähe paljudel juhtudel vaja digiteerimist ega õigusaktide muutmist. Meie põhjanaabrid on tõestanud, et vaja on lihtsalt tahet ja tegutsemist. Nii nagu oleme meie, on ka soomlased hädas bürokraatiaga. Seepärast seadiski Soome valitsus mõned aastad tagasi eesmärgiks bürokraatiat vähendada. Kuna nad olid hädas suurprojektide menetlemisega, võtsid nad nullbürokratia rakendamise praktilise katsena ette ühe päriselu projekti. Selleks sai Äänikoski suurtööstusega seotud planeeringute ja lubade menetlemine. Ettevõtmise tulemusena läbiti kogu protsess üheksa kuuga. Selle ajaga menetleti kaks detailplaneeringut, tehti keskkonnamõtjude hindamine ja menetleti kümme keskonnalauba, sh ehitusluba. Ja seda kõike ilma, et oleks muudetud ühtegi seadust. Seega oli edu võtmeks tahe probleemi lahendada. Nüüd rakendatakse seda kogemust ka teiste analoogsete menetlusprotsesside puhul. Eestis hakkasime bürokraatia vähendamiseks selgitama kõigepealt õigusaktide nõudeid ja tegelema nende muutmisega, soomlased aga tõestasid, et õnnestumiseks ei ole vaja muuta mitte õigusakte, vaid suhtumist. Just selline suhtumine ja tahe teenivad meid ka kauges tulevikus – siis, kui keegi enam ei mäleta, mis oli Nokia ja miks teda Eestis üldse otsiti. Tänu!

22:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud riigikontrolör! Teile on ka küsimusi. Maris Lauri, palun!

22:50 Maris Lauri

Aitäh! Lugupeetud riigikontrolör! Aitäh väga hea ülevaate eest ja selle eest, et osutasite nendele tõesti tõsistele probleemidele IT-valdkonnas ja riigi kulude juhtimises! Ma tahaksingi küsida kulude kohta. Kui majandusaasta koondaruannet ei suudeta kiiremini kokku panna, siis ilmselt on see peegeldus asjaolust, et valitsus, Rahandusministeerium, ei suuda oma kulusid operatiivselt jälgida, mida tuuakse ka üheks põhjenduseks eelmise aasta ootamatult suure puudujäägi kohta. Kas ka Riigikontroll on täheldanud sellist asja, et kulude osas päris head operatiivset ülevaadet ei ole?

22:51 Riigikontrolör Janar Holm

Aitäh küsimuse eest! Tõepoolest, see on tähelepanu all olnud. Selle aasta kevadel juhtis ka eelarvenõukogu ühe asjana tähelepanu just nimelt sellele või esitas küsimuse, kuidas selline olukord sai üldse juhtuda, ning tegi ettepaneku, et Riigikontroll auditeeriks seda, mis toimus, ja uuriks, mis võivad olla need põhjused, miks nii juhtus. See on meil hetkel töös ja ma usun, et saan kindlasti juba varem kui järgmisel aastal samal ajal öelda teile, mis need põhjused täpselt olla võisid. Ja võib-olla oskame anda ka häid soovitusi, mida tuleks teha, et enam nii ei juhtuks.

22:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

22:52 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud riigikontrolör, samuti suur tänu teile selle ülevaate eest! Ma tiigri kohta ei küsi. Mul endal oli suur rõõm osaleda e-maksuameti loomises. Muuseas, e-maksuamet loodi 19 aastat tagasi ja see töötab tänase päevani. Aga ma küsin majandusaasta aruande kohta. Teil on siin kenasti välja toodud need reservid-arengud ja näha on andmed likviidsusreservi kohta – keskvalitsuse miinus kogu aeg suureneb, reservi jääk väheneb. Ja siin on tehtud ka üldistus, et keskvalitsus kulutab rohkem, kui töötukassa raha likviidsusreservi koguneb. Kas te auditeerimise käigus selgitasite välja või tuvastasite, kui palju näiteks 31. detsembri 2018 seisuga sellest töötukassa ligi miljardilisest reservist tegelikult raha alles on? Kas on selline, ütleme – e-riigist me rääkisime, ma loogiliselt kujutan ette, et see aruandlus peaks ju olema olema –, selline institutsioon, kes suudab öelda, kui palju töötukassa reservis tegelikult raha alles on? Äkki te oskate isegi öelda, milline see summa on, või saadate need andmed, kui teil need on?

22:53 Riigikontrolör Janar Holm

Aitäh küsimuse eest! Tõepoolest, eelmise aasta lõpu seisuga oli riigi enda vaates panus likviidsusreservi –642 miljonit eurot ja näiteks töötukassa panustas sinna 832 miljonit eurot ja Eesti Haigekassa 148 miljonit eurot. Aga eurol ei ole märki küljes, et öelda, missugune sellest keskvalitsuse –642 eurost on täpselt töötukassa, haigekassa või siis sihtasutuste raha. Aga võib öelda, et proportsionaalselt vaadates, kui Eesti Töötukassa panus oli 832 ja riik keskvalitsusena on 642 võrra miinuses, on vahe selline. See tuleb sealt välja.

22:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Erki Savisaar, palun!

22:54 Erki Savisaar

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud riigikontrolör! Ma tänan teid väga selle objektiivse hinnangu eest Eesti e-riigi tervisele ja arengule ja arendustele! IT-sektoris olevad inimesed teavad muidugi juba ammu, et sellised probleemid on olemas, seda enam, et e-riigi arendamiseks on kasutatud meetodeid, mis jäävad pigem kosmose võidujooksu ajastusse kui 21. sajandisse. Ma tahaks küsida seda, et kuna meie e-riik on tõesti juba üle 20 aasta vana, siis miks Riigikontroll ei ole varem e-riigi arendusele tähelepanu pööranud ja hinnanud, kas me oleme õigel teel.

22:55 Riigikontrolör Janar Holm

Aitäh, küsimuse eest! Tegelikult tegi Riigikontroll juba 15 aastat tagasi üsna süsteemse auditi ja viitas peaaegu samadele asjaoludele ehk riskile, et liiga vähe ressursi panustatakse olemasolevate süsteemide edasiarendamisse ja hooldamisse. Tegelikult on see sõnum juba 15 aastat tagasi antud ja see on kogu aeg Riigikontrolli fookuses olnud.

22:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

22:55 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud riigikontrolör Janar Holm! Arvestades teie kogemust ja kompetentsi avalikus teenistuses ja varasemalt haridusvaldkonnas, küsiksin teie käest sellise interpreteerimise küsimuse. See aruanne on suurepärase. Parem on objektiivset pilti teada kui seda mitte teada. Siin on nenditud tõsiasja, et IT-töötajate arv on küll kasvanud, aga samal ajal on probleemiks tööjõu volavus ja täitmata ametikohad. Me teame, et Eestis on IT-sektoris vaja mitu tuhat uut inimest, kuid kõrgkoolid või rakenduskõrgkoolid ei suuda neid ette valmistada – ühelt poolt sellepärast, et lihtsalt ei ole neid, kes sinna õppima läheksid, ja teiselt poolt, et turuvajadus on tõepoolest suurem kui ettevalmistuse võimekus. Kas te võiksite seda natukene analüüsida või öelda selle kohta oma arvamuse?

22:57 Riigikontrolör Janar Holm

Jah, aitäh küsimuse eest! Vastab tõele väide, et haridussüsteem ei jõua järele sellele vajadusele, mis Eesti IT-sektoris on. Ja ka põhjused on need, millele te viitasite. Üks probleem on sageli ka see, et noored korjatakse ära juba esimesel kursusel. See on kindlasti üks põhjus lisaks nendele kahele probleemile, mille te välja tõite – selge probleem. Me just lõpetasime kõrgharidusvaldkonna auditi. Positiivne on see, et võrreldes varasemate aastatega on IT-sektoris õppurite osakaal suurenenud. On positiivne, et see trend on selline, aga kindlasti ei ole see piisav. Riik on palju panustanud – stipendiumid, toetused selles sektoris. Ma arvan, et on lootust, et olukord paraneb. Aga kindlasti on Eesti elanike arv piiriks, millest ikkagi läbi ei murra. Meie vajadus on suurem.

22:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heiki Hepner, palun!

22:58 Heiki Hepner

Suur tänu, hea juhataja! Austatud riigikontrolör, aitäh ettekande eest! Minu küsimus puudutab majandusaasta koondaruannet. Tõepoolest, aasta hakkab lõppema ja nüüd me seda aruannet siin ka kinnitame – või kinnitasime. Minu küsimus on selline: mis te arvate, mis on see põhjus, miks see protsess nii pikale venib? Kui me toome siin kas või omavalitsustest näite, siis nende puhul on ju väga selgelt kehtestatud nõue, et aruanne peab olema vastu võetud esimese poolaasta jooksul. Mida te arvate, kas näiteks riigil oleks siin midagi omavalitsustelt õppida?

22:59 Riigikontrolör Janar Holm

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et küsimus ongi tahtes see asi kiiremini ära teha, küll need lahendused leitakse. Kindlasti on põhjust õppida kohalikelt omavalitsustelt, kindlasti on põhjust õppida teistelt riikidelt. Siin ei ole vaja midagi muud, kui seada eesmärk see asi varem ära teha.

22:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

22:59 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Tulles tagasi selle 2005. aasta auditi juurde ja nüüd on 2019 – seis on selline, et ei olnud teada siis, kui palju selle tiigrikarja ülalpidamine ja kollektiooni soetamine maksma läheb, ja ei ole ka nüüd, 15 aastat hiljem. Loomaaias oleks see kindlasti teada, aga kuidas Eestis, eriti veel e-tiigri n-ö loomaaias, see teada ei ole?

23:00 Riigikontrolör Janar Holm

Aitäh küsimuse eest! Vastus on lihtne: kui neid kulusid ei eristata, siis on neid väga keeruline tervikuna ka välja tuua. Üks meie ettepanek, mille ma ka täna esitasin, on see, et mõistlik oleks IT-kulusid struktureerida, et oleks võimalik hinnata, kui palju me sellesse valdkonda panustame.

23:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Riisalo, palun!

23:00 Signe Riisalo

Aitäh, juhataja! Austatud riigikontrolör! Ma siiralt tänan teid ausa ja sisuka ülevaate eest! Aga e-riigist natuke täpsemalt. Siin oli juttu ressursi, st nii raha kui ka inimressursi puudusest ja te tõite Soome näitel välja ka suhtumise ja eesmärgistamise puudujäägid, kuid mis võivad teie hinnangul veel need põhjused olla, et oleme sellises olukorras, mis tegelikult ju väga roosiline ei ole. Kas need põhjused võivad olla seotud hirmudega isikuandmete teemal? Kas nendeks võib olla kohaliku omavalitsuse enesemääratlusega seotud teemadering? Kas põhjuseks võib olla liiga keeruline riigihangete süsteem? Või on asi avalikus sektoris kompetentsi puudumises ja silotornide koostöö puudumises?

23:01 Riigikontrolör Janar Holm

Täna küsimuse eest! Ma arvan, et veel pikem sellest küsimusest oleks vastus, kui rääkida kõigist neist põhjustest. Üks põhjus on kindlasti raha ja see, millele ma kõnes viitasin, et millegi hooldamine ei ole samavõrd atraktiivne kui millegi uue loomine. Sageli avalduvad need probleemid siis, kui probleem on käes. On atraktiivsuse, valiku küsimus – see on rahaküsimus. Aga eri valdkondades on väga erinevaid põhjuseid. Näiteks viidatud e-tervise süsteemi puhul teeb valdkonna juhtimise kindlasti raskemaks see, et tervishoiutöötajate seas esineb muudatuste suhtes ikkagi teatavat vastuseisu. See on sageli üks põhjuseid, miks e-tervise valdkonnas asjad ei liigu. Võib-olla on mõnes teises valdkonnas täpselt samamoodi. Ehk see on läbirääkimiste küsimus, see on veenmise küsimus ja see on koostööküsimus. Aga peamine on see, et kui eesmärk on silme ees, siis minu arvates ei ole mingeid olulisi takistusi, millest poleks võimalik üle saada.

23:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riina Sikkut, palun!

23:02 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea riigikontrolör! Minagi tänan väga huvitava ja värvikate näidetega ettekande eest! Ma loodan, et järgmisel aastal suudetakse selline aasta oluline kõne ikkagi tööpäeva sisse mahutada, aga seekord siis enne südaööd. Signe küsis probleemide põhjuste kohta, aga mina küsin pigem, et milline on teie arusaam sellest, mis võiks olla Riigikogu roll. Ühelt poolt on selleks tiigri kasuka hooldamine ja see, et me peame lihtsalt tähtsustama sellist haldust ja ülalpidamist. See selleks. Aga kas või e-tervise näitel: kui meil protsessid muutuvad digitaalseks, nagu sa kirjeldasid, tekivad uued riskid – on need siis andmetele ligipääsu teemad, patsiendi nõusoleku teemad, andmete liigse kogumise teemad, kasutusmugavuse teemad. Kui valitsus saab prioriteete seades otsustada raha üle, siis mis võiks olla see, mida Riigikogu teeb, et seda tiigrit üles äratada ja, ma ei tea, jahile suunata, radadele suunata?

23:04 Riigikontrolör Janar Holm

Aitäh küsimuse eest! Minule sobib igal ajal Riigikokku tulla. Parlamentaarse demokraatia austajana on mul ainult rõõm selle üle, et arutelu toimub, ja ma tulen siia kas või kell 2 või kell 3 öösel. Tänan võimaldamast mul siin rääkida! See ei ole minu jaoks mingi probleem. Mis on Riigikogu roll? Riigikogul on võimalus teha ministrite üle parlamentaarset kontrolli. Ma arvan, et selline perioodiline nügimine ja küsimine, mis seisus mõni infosüsteem on või miks see endiselt sellises olukorras on, on võib-olla kõige parem võimalus Riigikogul protsesse mõjutada.

23:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Selle päevakorrapunkti menetlemisel on igal Riigikogu liikmel üks küsimus. Aga Riigikogu töötab, kui vaja, ka öösel. Austatud riigikontrolör, suur tänu ettekande eest! Riigikogu liikmetel teile rohkem küsimusi ei ole. Läheme läbirääkimiste juurde. Peeter Ernits Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

23:05 Peeter Ernits

Hea juhataja! Head öölised! See, et riigikontrolör on lastud öösel meie saali, on suurepärane, samuti see, et ta on valmis tulema ka kell 2 või kell 3. Riigieelarve kontrolli erikomisjonis on ta igapäevane külaline ja me saame igal nädalal kuulata seda n-ö vahedat analüüsi kord ühe, kord teise asja kohta. Tegelikult on riigikontrolör, kui rääkida loomade keeles – noh, tiigrist oli jutt –, nagu hunt selles riigiasutuste rohusööjate kambas. Kui teda poleks, oleks rohusööjate elu üsna keeruline ja tervis sant ja surm oleks kindel ja vigastused tuleks palju kergemalt. Aga Riigikontrolli-suguse hundi abil, kes vaatab neid rohusööjaid terase pilguga, on nende tervis parem ja ka riigi tervis on parem. Kui rääkida praegu sellest e-loost, e-tiigrist, märkis riigikontrolör õigesti, et tegelikult on tiigrit raske ülal pidada. Me oleme uhkel kohal nii mõneski edetabelis, ma ei hakka üles lugemagi kõiki neid kohti, mitmendad me erinevates edetabelites oleme. Teate isegi. Kõik need initsiatiivid, e-valimised ja kõik muu, X-teed. Aga seda tiigrit on tõepoolest raske ülal pidada. Lihtsam on tiigrit oma kollektsiooni muretseda või sigitada, aga ülalpidamise kulud on jäänud meie kanda, riigi kanda. Raha tuleb Euroopast, Euroopa Liidu vahenditest – nende projektide tegemiseks või siis selle tiigrikarja n-ö kollektsiooni muretsemiseks. Aga meil on tõsiseid probleeme nende ülalpidamisega, kui nüüd loomariigi võrdlusi kasutada. Mida me siit välja lugesime ja mida me seal arutasime? Ühelt poolt on mingid tabelid, mis näitavad, et me oleme nagu heas situatsioonis, aga teiselt poolt, kui vaadata ülemaailmset graafikut, oleme tegelikult hoopis langustrendis. Mõned n-ö mitte-Euroopa riigid on meist vaikselt ette läinud. Võib-olla ka sellepärast, et me oleme oma e-tiigrit müünud ja kogu maailmale tutvustanud. Aga siiski, on mitmed asjad, mis äratavad tähelepanu ja mida oleks kasulik teada. Näiteks kui satute kiirabiautosse ja see transpordib teid parajasti EMO-sse, siis tuleb välja, et teie andmed ei pruugigi nii kiiresti EMO-sse liikuda, ja kiirabitöötajad, enne seda kui hakkavad teid üle vaatama, peavad täitma 24-leheküljelise küsimustiku. See on päris suur kulu ja tõenäoliselt ei mõju ka teie tervisele kõige paremini. Või see bürokraatia, millest riigikontrolör siin rääkis, rääkides kohalikest omavalitsustest, kes koormavad abivajajaid, eelkõige hoolekande puhul. Mõni omavalitsus küsib umbes 50 erinevat küsimust, seevastu teine küsib samal ajal 17. Suur osa neid andmeid, isegi viiendik – nii tuleb analüüsist välja –, on tegelikult dubleeritud ja need võiks rahulikult saada ilma abivajajat küsitlemata. Nii et põhiasjadest riigikontrolör siin rääkis. Ja tegi ettepanekuid, kuidas saada ülevaade sellest, mis

tegelikult toimub – kui palju kulub investeringuteks, kui palju ülalpidamiseks. Kõik need andmed on tegelikult ära peidetud. Samamoodi on riigieelarve, ka praegune eelarve, mida kontrolörigi rõhutas, muutunud iga aastaga järjest arusaamatumaks, sõltumata sellest, kes riiki parajasti juhib. Ametnikud juhivad, kirjutavad valmis riigieelarve, ja kui meiesugused või isegi minister tahab aru saada, mis kusagil on, kuhu miski on peidetud, siis peab kurja vaeva nägema – ja iga aastaga üha enam. See mure puudutab meid kõiki, sõltumata sellest, kas istume siin saali vasakus või paremas servas või keskel. See on selline oluline asi, mida tuleb püüda kuidagi taltsutada, seda tiigrit, seda ametnikest tiigrite karja, kes meile riigieelarvet kokku kirjutavad. Aga hommik hakkab lähenema ja aitäh tähelepanu eest!

23:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Aitäh riigikontrolörile! Sellega oleme selle päevakorrapunkti läbi arutanud.